

Мугалимдердин август кеңешмесине карата

МЕТОДИКАЛЫК СУНУШТАР

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ

К АВГУСТОВСКИМ СОВЕЩАНИЯМ УЧИТЕЛЕЙ

КООМДУК-ПЕДАГОГИКАЛЫК, ИЛИМИЙ-ПОПУЛЯРДУУ БАСЫЛМА • ОБЩЕСТВЕННО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ, НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЕ ИЗДАНИЕ

КУТ БИЛИМ

www.kutbilim.kg

20-август 2019-жыл №30-31 (10824-25)

Келишим баа

Мугалимдердин август айында салтка айланган кеңешмеси быйыл 23-августта Ысык-Көлдө өтөт.

Кеңешмеге Кыргыз Республикасынын премьер-министри М.Абылгазиев өзү келип катышканы жатат. Ошондой эле бул иш чарага Жогорку Кеңештин тармактык комитетинин төрайымы Г.Молдобекованын келиши күтүлүүдө.

Билим берүү жана илим министри Гүлмира Кудайбердиева баш болгон тармактык жетекчилердин негизги баяндамалары өлкөдөгү билим берүүнүн стратегиялык багыттары, анын ичинде санариптик билим берүү долбоорлору жана пландары тууралуу болмокчу. Ошондой эле заманбап билимдин мазмуну, мугалимдердин кесиптик чеберчилигин өнүктүрүү, инклюзивдик билим берүү, окутуудагы баалоонун жаңы системасы, аккредитация, коопсуз жана таасирдүү билим берүү чөйрөсү сыяктуу маселелер да күн тартибинде талкууга алынат.

Албетте, премьер-министр өзү катышкан мындай чоң жыйында мугалимдердин эмгек акысын көтөрүү жөнүндөгү тема да четте калышы мүмкүн эмес. Өкмөт мугалимдердин эмгек акысын көбөйтүү мүмкүнчүлүгүн көптөн бери карап жатканы белгилүү.

Күн тынымын албай эмгектенип жүргөн мугалимдер үчүн бул кеңешме кесиптик өнүгүү жагынан бир катар маанилүү чечимдерди чыгарат деген ишенич чоң.

Келечектүү өнүгүүгө карай КЕСИПКӨЙ ЧЕЧИМДЕР

КР МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ БИЛИМ БЕРҮҮ УЮМДАРЫНЫН ДИРЕКТОРЛОРУНУН ЖАНА МЕТОДИСТТЕРИНИН АВГУСТ КЕҢЕШМЕСИНЕ КАРАТА

Сунуштар

2019-жылда Кыргызстанда август кеңешмелери төмөнкү жалпы тема боюнча өтөт:

“КЫРГЫЗСТАНДА МЕКТЕПКЕ ЧЕЙИНКИ БИЛИМ БЕРҮҮ МЕЙКИНДИГИН ӨНҮКТҮРҮҮ СТРАТЕГИЯСЫ”.

КР өкмөтүнүн 2012-жылдын 3-мартындагы №201 токтому менен бекирилген “КР 2012-2020-жылдарда билим берүүнү өнүктүрүү стратегияларына байланыштуу, Республикада мектепке чейинки билим берүү системасында ийгиликтүү практиканы ишке ашыруу жана туруктуу өнүгүүнүн жаңы чечилиштерин изденүү мүмкүнчүлүктөрү айкын. “Баланын укуктары жөнүндөгү Эл аралык конвенциясынын” негизги жоболорунун (КР жогорку кеңешинин 1994жылдын 12-январындагы №1402 токтому), “Мектепке чейин билим берүү мыйзамынын (2009-жылдын 29-июну №198), “Мектепке чейин билим берүү жана балдарга камкордук кылуу” (КР өкмөтүнүн 2012жылдын 23-октябрындагы №742 токтому менен бекитилген), Төрөлгөндөн 3 жашка чейин балдарды эртелеп өнүктүрүү боюнча көрсөтмө (Базалык стандарттар, КББА нын Окумуштуулар кеңеши тарабынан бекитилип, жарык көрүүгө сунушталган (2016-жылдын 28-октябрындагы №9 протоколу жана КР саламаттыкты сактоо министрлигинин жана КРББ жана ИМнин буйруктары менен) жана башка документтердин ишке ашырылышы уланууда. Мектепке чейин билим берүү системасы жаңыланууда. Учурда Кыргызстанда мамлекеттик муниципалдык ведомствалык мектепке чейин билим берүү уюмдары жана бала бакчаларынын вариативдик моделдери кеңейүүдө. Мектепке чейин билим берүү уюмдарына барбаган балдар үчүн жеткиликтүүлүк, мектепке чейин билим берүү сапаттык жогорулатуу, мектепке даярдоо, башталгыч мектептердин базасында “Наристе” – 480 саат Программасы боюнча даярдоо мектепке чейин билим берүү уюмдарынын түрдүү моделдеринде ишке ашырылууда.

ОО “Ырайым”, Р.И.Отунбаеванын МОФ, ГСМ коомдук уюмдардын колдоосу менен “Энелер мектеби” өнүгүүдө.

Педагогдордун Базистик программалар: “Бирге чоңойобуз”. “Кооптуу ситуациядагы мектепке чейинки балдардын коопсуздукту” парциалдык программалары жана “Балалык”, “Алтын ачкыч” ж.б. кошумча программалар боюнча педагогикалык процесстерди ишке ашыруу мүмкүнчүлүктөрү бар.

Мектепке чейинки программалар окумуштуулардын кыргыз республикасындагы, КМШ мамлекеттеринде жана ыраакы чет элде тарбия берүү жана башталгыч билим берүү областындагы психологиялык-педагогикалык изилдөөлөрүнө негизделген. Бул документтер мектепке чейинки балдарды өнүктүрүүнүн негизги багытарын ишке ашырууга багытталган: физикалык, когнитивдик, социалдык жана эстетикалык өнүгүү.

Республикада балдардын топторун электрондук кезек аркылуу түзүү боюнча иштер жүргүзүлүүдө. Мына ошонун натыйжасында топтогу балдардын саны азаюуда.

Мектепке чейин билим берүүнүн жеткиликтүүлүгү жана сапаты боюнча глобалдуу маселелер кадамдар боюнча чечилүүдө; Алар этно-маданияттык мазмунунда, КР да мектепке чейин билим берүү технологияларынын жана инновациялык методдорунун, социалдык-маданияттык кайра өзгөрүүлөрдүн натыйжасында жашоого, кадам жасоого, жаңы муун канчалык даярдык аларына түздөн түз байланыштуу. Мектепке чейин билим берүүчү педагогдордун квалификацияны жогорулатуу жана кайра даярдоого кардарлыгы жогорулады.

Мектепке чейинки программаларда, мектепке чейин билим берүүчү педагогдорунун квалификациясын жогорулатуу программаларында, мектепке чейинки балдарды тарбиялоодо, билим берүүдө,

өнүктүрүүдө маанилүү болгон Кыргыз республикасынын маданиятын – улуттук, регионалдык, климаттык, географиялык, экономикалык шарттары эске алынат. Мектепке чейинки балдардын физикалык, когнитивдик, социалдык-эмоционалдык жана эстетикалык өнүгүүсүнүн инновациялык багыттары каралат.

Мектепке чейинки жаштан баштап тарбиялоонун, окутуунун жана балдарды өнүктүрүү программаларын өздөштүрүүчү мониториңдөөчү ишке ашыруу методдору кайрадан иштелип чыгат.

Бул учурда “Мектепке чейин билим берүү жана балдарга камкордук” мамлекеттик стандартында берилген балдардын өнүгүүсүнүн индикаторлоруна карата багыт алуунун зарылдыгы баса көрсөтүлгөн (КР өкмөтүнүн 2012 жылынан 23-октябрында №742 токтому менен бекитилген), төрөлгөндөн 3 жашка чейин эртелеп өнүктүрүү боюнча көрсөтмө (өнүктүрүүнүн базалык стандарты), КББА нын окумуштуулар кеңеши бекитип, (2016 жылдын 28-октябрындагы №9 протоколу жана КРнын саламаттыкты сактоо министрлиги жана КР Билим берүү жана илим министирлигинин буйруктары менен) жарык көрүүгө сунушталган.

Заманбап шарттарда мектепке чейинки жаштагы балдардын республикада жашаган кыргыз жана башка улуттагы элдердин этикети, адеп ахлакатыгы жана маданияты жөнүндөгү алгачкы элестөөлөрү жөнүндөгү тарбиялоо, окутуу жана өнүктүрүү суроолоруна компетенттүүлүк мамиле белгиленет.

Мектепке чейин билим берүүнү, өзгөчө КРда мектепке чейин билим берүүнү регионалдаштырууну жакшыртуу максатында, квалификацияны жогорулатуу курсунда, семинарларда педагогдорго жана мектепке чейин билим берүү уюмдарынын жетекчилерине, балдарды окутуу процессинде компьютердик технологияларды колдонуу окутулат. МКТ педагогдордун жана ата-энелердин компетенттүүлүгүнүн шарты катары каралат.

Тема:

Мектепке чейинки жаштагы балдарды заманбап шарттарындагы этикет, адеп ахлахтуулук жана маданият жөнүндөгү алгачкы элестөөлөргө тарбиялоо, окутуу жана өнүктүрүү суроолоруна компьютердик технологияларды колдонуу менен компетенттүү мамиле.

Максат:

КР мектепке чейин билим берүү системасынын турактуу өнүгүү жана компетенттүүлүк мамиленин максатынын контекстинде өнүктүрүү. Мамлекеттик, муниципалдык жана вариативдик модели мектепке чейин билим берүү уюмдарынын директорлорунун жана педагогдорунун балдарды тарбиялоо, окутуу жана өнүктүрүү суроолоруна боюнча заманбап шарттарда жалпы, кесиптик жана инсандык компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу. Мектепке чейин билим берүүдө, рационалдаштыруу, регионалдаштыруу жана компетенттүүлүк максатында компьютердик технологияларды колдонуу.

Уюштуруу формасы:

Адистердин секциялык иштерин өткөрүү

1) мамлекеттик жана муниципалдык мектепке чейин билим берүү уюмдарында

2) вариативдик мектепке чейин билим берүү уюмдарында (жеке менчик балдар бакчасында, Энелер мектебинде, мектепке бараар алдындагы класстарда).

КРда мектепке чейин билим берүүнү өнүктүрүү стратегияларынын 2012-2020-жылга чейин ишке ашыруу суроолору боюнча киришүү жана вектордук презентацияларды камтыган “тегерек стол” формасында, нормативдик

укуктук жана программалык камсыздоону сунуштайбыз.

Белгиленген тема боюнча дискуссия көргөзмөгө коюлуучу материал.

Киришүү жана вектордук презентациялардын сунушталуучу темалары:

1. Туруктуу өнүгүү, этно-маданияттык аспект, гендердик теңчилик окутуудагы маданиятуулук, мектепке чейинки балдарды өнүктүрүүчү жана тарбиялоо боюнча материалдарды тандоо жана пайдалануу.

2. Мектепке чейин билим берүүдө регионалдаштыруу жана компетенттүүлүк мамиле максатарында компьютердик технологияны пайдалануу.

3. Баланы физикалык, когнитивдик, социалдык-эмоционалдык жана эстетикалык өнүктүрүү максатында сабактардын активдүү жана интерактивдүү формаларын уюштуруу.

4. МКТ колдонуу менен интерактивдүү инсанга багытталган окутуу чөйрөсүн уюштуруу.

5. Мектепке чейинки түрдүү жаштагы балдар үчүн оюн жана окуу иш аракеттерин уюштуруу.

6. Мектепке чейинки балдарды адеп-ахлактуу тарбиялоочу этно-маданияттык аспект.

7. Республиканын аймактарында “энелер мектебинин” мисалында мектепке чейинки 8 жаштагы балдарды тарбиялоодо үй-бүлөнүн, коомчулуктун жана педагогдордун өз ара аракеттери.

8. Мектепке чейинки билим берүү уюмдарынын жаңы моделдеринде МКТ колдонуу менен мектепке чейинки программаларды ишке ашыруу проблемалары.

9. Башталгыч мектеп алдында наристе – 480 саат мектепке даярдоо программасын ишке ашыруу.

10. Инклюзивдик билим берүүнү өнүктүрүүгө системалык мамиле.

Резолюция долбоорун кабыл алуу Резолюция долборуна материал:

Мектепке чейин билим берүү системасында ийгиликтүү практикага жана жаңы чечимдерге жетишүү максатында, Республикада мектепке чейин билим берүү, туруктуу өнүктүрүүнү улантуу. КР өкмөтүнүн 2012-жылынын 3-мартында №201 токтому менен бекитилген КР 2012-2020-жылдарда мектепке чейин билим берүү стратегиясын өнүктүрүүгө байланыштуу “Балдардын укуктары жөнүндөгү Эл аралык конвенциянын негизги жоболорун (жогорку кенештин 1994жылы 12-январдагы №1402 токтому), “Мектепке чейин билим берүү закону (Бишкек ш. 2009-ж. №198). Туулгандан 3 жашка чейин балдарды өнүктүрүү боюнча жетекчилик (өнүктүрүүнүн базалык стандарттары), КББА нын окумуштуулар кеңеши тарабынан бекитилген жана жарык көрүүгө сунушталган протокол №9 29.10.2016-ж. жана КР Саламаттыкты сактоо министрлиги жана КР Билим берүү жана илим министрлигинин буйруктары менен), “Мектепке чейин билим берүү жана балдарга камкордук көрүү “Мамлекеттик стандартан (өкмөтүнүн №742 токтому менен 2012-жылы бекитилген) ишке ашырууну улантуу. КР ББ жана ИМнин жумушчу тобу бул документтин мазмунун жаңылоонун үстүндө активдүү иш алып барышууда.

Мектепке чейин билим берүү системасын жаңылоону жана өнүктүрүү процессин орчундуу активдештирүүнү колдоо мамлекеттик, муниципалдык жана вариативдик моделдеги мектепке чейин билим берүү уюмдарынын өз жерлеринде кеңейтүү.

Мектепке чейинки билим берүү уюмдарына барбаган балдар үчүн, “Энелер” мектебин кеңейтүү. Башталгыч мектептерде “Наристе” программасы боюнча мектепке даярдоо процесин өркүндөтүү.

Коюлган маселелерди чечүүнү камсыздоо максатында Базистик (жалпы өнүктүрүүчү) мектепке чейинки жаштагы балдарды тарбиялоо окутуу өнүктүрүү

программасын сапаттуу аткаруу, 6-7 жаштагы балдарды мектепке даярдоо жалпы өнүктүрүү программасын, мектепке чейинки билим берүүнүн мамлекеттик, муниципалдык вариативдик моделдеги уюмдарынын шартында кошумча “Балалык”, “Алтын ачкыч” программаларын ишке ашыруу. Мектепке чейин тарбия берүүнүн инновациялык методдору жана мазмуну КРнын, КМШ мамлекеттеринин жана ыраакы чет элдеринин окумуштууларынын мектепке чейин жана башталгыч билим берүү психологиялык-педагогикалык областындагы илимий изилдөөлөрүнө негизделиши керек.

Мектепке чейинки билим балдарды тарбиялоо процессине Кыргыз Республикасынын улуттук-маданияттык, аймактык, кинематографиялык экономикалык бирге балдарды тарбиялоо, окутуу өнүктүрүү программасын өздөштүрүүнү мониторингдөөнү ишке ашыруу.

Мектепке чейин билим берүүнү рационализациялоо, регионалдаштыруу жана тизмектештирүү максатында компьютердик технологияларды колдонуу. МКТ аркылуу, ачык билим берүү ресурстарын камтуу менен педагогдордун, ата-энелердин, коомчулуктун мектепке илим билим берүү суроолору боюнча компетенттүүлүктөрүн кеңейтүү bilim/fripress. Педагогикалык процессте МКТ колдонуу боюнча методикалык сунуштар мектепке чейин билим берүүдө, МКТ пайдалануу багытындагы жетектөөчү кесип ээлери Бузмакова Светлана Владимировна, Кривопалова Галина Александровна маалыматташтыруу процессинин түйүндүү багыттары катары төмөнкүлөрдү белгилешет;

1. Уюштуруучулук:

- Методикалык кызматты модернизаациялоо;
- материалдык-техникалык базаны өркүндөтүү;
- белгилүү маалыматтык чөйрөнү түзүү.

2. Педагогикалык:

- мектепке чейин билим берүү мекемелеринин педагогдорунун МКТ компетенттүүлүгүн жогорулатуу;
- маалыматтык-коммуникациялык технологияларды билим берүү мейкиндигине киргизүү.

МКТ деген эмне?

Билим берүүдөгү маалыматтык-коммуникациялык технология (МКТ) – бул окуу – методикалык материалдарынын, педагогикалык процесстеги эсептөөчү техниканын техникалык жана инструменталдык каражаттарынын комплекси:

Билим берүү мекемелеринин кесип ээлеринин иш аракеттерин өркүндөтүү (администрация, тарбиячылар, кызматкерлер), ошондой эле балдарга билим берүү (өнүктүрүү, диагноздо, коррекциялоо) мектепке чейин билим берүү уюмдарынын педагогдорунун МКТ колдонуу областы.

1. Документтерди иретке келтирүү.

- Билим берүү, иш-аракет процессинде педагог колледжин жана перспективалык пландарды түзөт жана сыпаттайт. Ата-энелер бурчун түзүүгө материалдарды даярдайт. Диагноздоону жүргүзүп жана натыйжасын басма ошондой эле электрондук түрдө баяндап жазат. МКТ пайдалануунун негизги аспекти болуп педагогдорду аттестацияга даярдоо саналат. Бул жерде документтерди даярдоо, ошондой эле портфолионун электрондук версиясын даярдоо.

2. Методикалык иш, педагогдун квалификациясын жогорулатуу.

Маалыматтык коомдо электрондук ресурс тармактары – бул өтө ыңгайлуу, ылдам жана заманбап методикалык идеяларды жана дидактикалык колдонуучу жана таратуунун жолдору, методистердин жана педагогдордун турган ыраакка байланышуу жолу.

Маалыматтык-методикалык колдоо электрондук ресурс түрүндө педагогдордун сабакка даярдануусунда, жаңы методикаларды үйрөнүүдө, сабакка керектүү көрсөтмө куралдарды тандоого колдонулушу мүмкүн.

Педагогдордун тармактык коомчулугу зарыл методикалык иштемелерди табууда жана пайдаланууда гана колдонулбастан, ошондой эле өз материалдарын орноштуруп, түзүп методикаларды, технологияларды пайдалануу боюнча педагогикалык тажрыйбасы менен пикир алмашууга мүмкүнчүлүк алышат.

Педагогдун ишинин маанилүү аспекти болуп түрдүү педагогикалык проекттери, дистанттык конкурстарга, викториналарга олимпиадаларга катышуулары, педагог катары өзүнүн ишин ошондой эле тарбиялануучуларды баалоо деңгээлин жогорулатат. Мындай иш-чараларга түздөн түз катышуу көпчүлүк учурда аймактын алыстыгынан, каржыны корутуу жана башка себептерден мүмкүн болбойт. Ал эми дистанттык катышуу баарына жеткиликтүү. Бул учурда ресурстун ишенчиликтүүлүгүнө, катталган пайдануучулардын санына көңүл буруу зарыл. Педагогдун ишинин негизи – тарбиялык билим берүү процессин алып баруу болуп саналат.

3. Тарбиялык билим берүү процесси өз ичине төмөнкүлөрдү камтыйт:

- тарбиялануучунун билим алуу иш-аракетин түздөн-түз уюштурууну педагог менен балдардын бирдиктүү өнүгүү иш-аракетин уюштурууну, проекттерди ишке ашырууну, өнүктүрүү чөйрөсүн түзүү (оюндар, колдонмолор, дидактикалык материалдарды). Мектепке чейинки жаштагы балдардын көрсөтмө образдык ой-жүгүртүүсү үстөмдүк кылат. Бул жаштагы балдардын иш-аракетин уюштурууда, башкы принциби болуп көрсөтмөлүүлүк принциби саналат.

Ар түрдүү иллюстративдик материалдарды колдонуу, статикалык, ошондой эле динамикалык болбосун мектепке чейин билим берүү уюмдарынын педагогдоруна, балдар менен бирдикте билим берүү иш-аракетинде коюлган максатка тезирээк жетүүгө мүмкүнчүлүк алышат. internet-ресурстарды пайдалануу билим берүү процессин көлөмдүү маалыматтын, кызыктуу жана комфорттуу кылууга мүмкүнчүлүк берет. МКТны пайдалануу менен өткөрүлүүчү сабактардын эки негизги түрүн бөлүп көрсөтүшөт:

1. Мультимедиялык колдоо менен сабак өтүү мындай сабакта бир гана компьютер “электрондук доска” катары пайдаланылат. Даярдоонун этабында электрондук жана маалыматтык ресурстар анализделинет. Сабак үчүн зарыл болгон материал тандалат. Айрым учурда, темасын түшүндүрүүгө керектүү материалдарды тандоо кыйын. Ошондуктан роверpoint программасынын же мультимедиялык программанын жардамы менен презентациялык материалдар түзүлөт. Мындай сабактарды өткөрүү үчүн бир персоналдык компьютер (ноутбук), мультимедиялык проектор, колонкалар, экран зарыл.

Мультимедиялык презентацияларды пайдалануу сабакты эмоционалдуу, боёктуу, кызыктуу кылуу менен эң жакшы көрсөтмө курал жана демонстрациялык материал болуп саналат, сабактын натыйжалуулугунда көмөк берет. Мультимедиялык презентациялардын жардамы менен балдар менен бирдикте, көрсөтмөлүү гимнастика, көрүүдөн чарчагандыктан куткаруучу көнүгүүлөр жасалат.

Өнүктүрүү жана окутуучу маалыматтарды берүүнүн максаты – бул бөбөктөрдүн ой-жүгүртүү образдар системасын калыптандыруу. Материал-

дарды мультимедиялык презентация түрүндө берүү окутуу убактысын кыскартат, балдардын ден соолук ресурстарын сактайт.

2. Компьютердик колдоо менен сабак өткөрүү көпчүлүк учурда мындай сабактар оюндук окутуучу программаларды колдонуу менен өткөрүлөт. Мындай сабакта бир нече компьютер колдонулат, бир эле убакта бир нече тарбиялануучу иштей алат. Электрондук окуу китебин пайдалануу (оюндук окутуучу – оюн балдар үчүн бул электрондук китеп) – бул программалык окутуу китеби менен иштөөдө, бала материалды өз алдынча үйрөнөт, зарыл болгон тапшырманы аткарат, андан кийин тема боюнча компетенттүүлүк текшерүүдөн өткөрүлөт.

Компьютердин мүмкүнчүлүгү сунушталган материалдын көлөмүн көбөйтүүгө мүмкүндүк берет. Жарык экран өзүнө балдардын көңүлүн бурат, балдардын аудио кабыл алуусун визуалдык кабыл алууга бурат, анимациялык каармандар кызыктууну жаратат, натыйжада балдар бейпил абалга келишпейт. Бирок, бүгүнкү күндө тилекке каршы, мектепке чейинки жаштан балдар үчүн жакшы компьютердик программалар жетишсиз. Базардагы бул жаштагы балдарга ылайыктуу окутуучу программаларды төмөнкүчө классификациялоого болот:

1. Эс тутуму электетүүнү, ой-жүгүртүүнү жана башка өнүктүрүү үчүн оюндар.

2. Чет тилде “сүйлөөчү” эң жакшы анимациясы менен сөздүктөр.

3. АРТ-студиялар, сүрөттөр китепканасы менен эң жөнөкөй графикалык редакторлору.

4. Саякат – оюндары.

5. Окууга, математикага окутуучу жөнөкөй программалар.

Бүгүнкү күндө айрым бала бакчалар компьютердик класстар ме-

нен жабдылууда. Ошол эле убакта төмөнкүлөр жокко эсе:

Мектепке чейин билим берүү процессинде МКТ пайдалануу методикасы: Компьютердик өнүктүрүүчү программаларын системалаштыруу;

Компьютердик сабактар коюлуучу бирдиктүү программалык-методикалык талаптар;

Бүгүнкү күндө атайын билим берүү программасы менен регламенттелбеген жалгыз иш-аракеттин түрү.

Педагогдор өз алдынча ыкмаларды окуп үйрөнүп, өздөрүнүн иш-аракетине киргизүүгө туура келүүдө.

Сунуштар:

Мектепке чейин билим берүү уюмдарынын директорлорунун, методистеринин жана педагогдорунун компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу процессинде КР ББ жана ИМ, комдук социалдык институттары, КР ББИМ алдындагы РБЖЖДИ, КББА, КР бир тездет билим берүү башкармалыктарынын, проекттердин жана коомчулуктардын бирдиктүү катышуусуна көмөк көрсөтүү.

Мектепке чейин билим берүү уюмдарынын педагогдорунун КР да, жакынкы жана алыскы чет элдерде квалификацияларын жогорулатуу мүмкүнчүлүгүн табуу.

Педагогдордун компетенттүүлүктөрүн жогорулатуу максатында педагогикалык практикада компьютердик технологияларды колдонуу боюнча курстарды уюштуруу

**УСЕНКО Л.В.,
кафедранын башчысы МЧБМББ
Республикалык педагогикалык
кадрлардын квалификациясын
жогорулатуу жана кайра даярдоо
институту. Мектепке чейинки жана
башталгыч мектептик билим берүү
кафедрасы.
тел.: (0555) 715-204.**

Рекомендации

ДЛЯ ДИРЕКТОРОВ И МЕТОДИСТОВ ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ (ДОО) КР 2018–2019 УЧЕБНЫЙ ГОД

В 2019 году августовские совещания в Кыргызстане проходят по общей теме:

«СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА В СФЕРЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСТАНЕ»

Согласно «Стратегии развития образования в КР на 2012-2020 годы», утвержденной постановлением Правительства КР от 3 марта 2012 года №201, в Республике очевидна реализация достижений успешной практики и поиска новых решений устойчивого развития в системе дошкольного образования. Продолжает осуществляться реализация основных положений «Международной Конвенции о правах ребенка» (Постановление ЖК КР от 12 января 1994 года №1402), Закона «О дошкольном образовании» (от 29 июня 2009 года №198), Госстандарта «Дошкольное образование и уход за детьми» (Утверждено постановлением Правительства КР от 23 октября 2012 года №742), «Руководства по раннему развитию детей от рождения до 3 лет (Базовые стандарты)», (Утвержденного и рекомендованного к изданию Ученым Советом КАО (Протокол №9 от 28.10.2016 года и Приказами МЗ КР и МОиН КР) и других документов.

Обновляется система дошкольного образования. В настоящее время в Кыргызстане расширяется сеть Государственных, муниципальных, ведомственных ДОО и сеть вариативных моделей детских садов. Доступность, качество дошкольного образования и подготовка детей, не посещающих ДОО, к школе осуществляется в различных моделях ДОО, а также в процессе предшкольной подготовки при начальной школе по Программе «Наристе» – 480 часов. При поддержке общественных организаций (ОО «Ыйраим»), МОФ Р.И. Отунбаевой,

ГСМ в Республике успешно развивается сеть «Материнских школ», обеспечивающих развитие и подготовку детей к школе. Значительно возросла потребность педагогов ДОО в ПК и переподготовке педагогических работников.

При этом, большая работа проводится в Республике по комплектованию групп через электронную очередь, что снижает очередность и регулирует количество детей в группах с учетом требований стандартов.

Воспитатели имеют возможность осуществлять педагогический процесс по Базисным программам, Программе «Наристе», Парциальным программам «Растем вместе», «Безопасность дошкольников при ЧС» и дополнительным программам «Балалык», «Золотой ключик» и др.

Дошкольные программы основаны на психолого-педагогических исследованиях ученых в области дошкольного воспитания и начального образования Кыргызской Республики, стран СНГ и стран дальнего зарубежья, ППО педагогов Кыргызстана и других стран. Данные документы направлены на реализацию основных направлений в развитии дошкольников: физического, когнитивного, социального и эстетического.

При их реализации достигается поэтапное решение глобальных задач по доступности и качеству дошкольного образования; этно-культурного содержания, технологий и инновационных методов дошкольного образования в КР, социально-культурных преобразований, от которых напрямую зависит, насколько новое поколение будет успешно развиваться сохраняя лучшие традиции своего народа.

В дошкольных программах, програм-

мах ПК педагогов ДОО учитываются культурно-национальные, региональные, климатогеографические, экономические условия Кыргызской Республики, имеющие важное значение в воспитании, обучении и развитии дошкольников, рассматриваются инновационные направления в развитии дошкольников: физического, когнитивного, социально-эмоционального и эстетического.

Отрабатываются методы осуществления мониторинга усвоения программ воспитания, обучения и развития детей, начиная с дошкольного возраста.

При этом необходимо ориентироваться на индикаторы развития детей, представленные в Госстандарте «ДО и уход за детьми» (Утвержденном постановлением Правительства КР от 23 октября 2012 года №742), Руководстве по раннему развитию детей от рождения до 3х лет (Базовые стандарты развития), Утвержденном и рекомендованном к изданию Ученым Советом КАО (Протокол №9 от 28.10.2016 года и Приказами МЗ КР и МОиН КР).

Отмечается компетентностный подход в современных условиях к вопросам воспитания, обучения и развития у детей дошкольного возраста начальных представлений об этикете, нравственности и культуре кыргызского и других народов, проживающих в Республике».

В целях улучшения ДО и особенно регионализации дошкольного образования в КР на курсах ПК, семинарах педагогам и руководителям ДОО преподаются способы использования компьютерных технологий в процессе обучения детей. ИКТ рассматривает возможности деятельности педагогов на компетентностной основе.

Тема:

«Компетентностный подход с использованием компьютерных технологий к вопросам воспитания, обучения и развития у детей дошкольного возраста начальных представлений об этикете, нравственности и культуре в современных условиях».

Цель:

Развитие образовательной системы ДО КР в контексте целей устойчивого развития и компетентностного подхода.

Формирование общих, профессиональных и личностных компетентностей директоров и педагогов ДОО, работающих в условиях государственных, муниципальных и вариативных моделях ДОО по вопросам воспитания, обучения и развития дошкольников в современных условиях.

Использование компьютерных технологий в целях рационализации, регионализации и компетентностного подхода в ДО.

Форма организации:

Проведение работы секций специалистов:

1) государственных и муниципальных ДОО

2) вариативных ДОО (частных детских садов, Материнских школ), дошкольных классов) в форме «Круглого стола», включающего вводные и векторные презентации по вопросам реализации Стратегии развития ДО КР (2012-2020 г.), Нормативно-правового и Программного обеспечения.

Экспресс – освещение ППО участниками по вопросам воспитания, обучения и развития дошкольников в условиях современных ДОО.

Дискуссия по обозначенной теме.

Выставочный материал.

Предлагаемые темы вводной и векторных презентаций:

1. Отбор и использование материалов по устойчивому развитию, этно-культурному аспекту, гендерному равенству, поликультурности в обучении, развитии и воспитании дошкольников.

2. Использование компьютерных технологий в целях рационализации, регионализации и компетентностного подхода в ДО

3. Активные и интерактивные формы организации занятий с целью физического, когнитивного, социального - эмоционального и эстетического развития ребенка.

4. Организация интерактивной личностно-ориентированной обучающей среды с применением ИКТ.

5. Организация игровой и учебной деятельности для детей разного дошкольного возраста.

6. Этно-культурный аспект в нравственном воспитании дошкольников.

7. Взаимодействие семьи, общественности и педагогов в вопросах воспитания дошкольников на примере работы «Материнских школ» в регионах Республики.

8. Проблемы реализации дошкольных программ в новых моделях ДОО с применением ИКТ.

9. Реализация Программы дошкольной подготовки «Наристе» – 480 часов при начальной школе.

Системный подход в развитии инклюзивного образования.**Методические рекомендации использования ИКТ в педагогическом процессе**

Ведущие специалисты в направлении использования ИКТ в ДО Бузмакова Светлана Владимировна, Кривопалова Галина Александровна подчеркивают, что ключевыми направлениями процесса информатизации являются:

1. Организационные:

- модернизация методической службы;

- совершенствование материально-технической базы;

- создание определенной информационной среды.

2. Педагогические:

- повышение ИКТ – компетентности педагогов ДОУ;

- внедрение ИКТ в образовательное пространство.

Что же такое ИКТ?

Информационно-коммуникационные технологии в образовании (ИКТ) – это комплекс учебно-методических материалов, технических и инструментальных средств вычислительной техники в педагогическом процессе: формах и методах их применения для совершенствования деятельности специалистов учреждений образования (администрации, воспитателей, специалистов), а также для образования (развития, диагностики, коррекции) детей.

Области применения ИКТ педагогами ДОО**1. Ведение документации.**

В процессе образовательной деятельности педагог составляет и оформляет календарные и перспективные планы, готовит материал для оформления родительского уголка, проводит диагностику и оформляет результаты, как в печатном, так и в электронном виде.

Важным аспектом использования ИКТ является подготовка педагога к аттестации. Здесь можно рассматривать как оформление документации, так и подготовку электронной версии портфолио.

2. Методическая работа, повышение квалификации педагога.

В информационном обществе сетевые электронные ресурсы – это наиболее удобный, быстрый и современный способ получения и распространения новых методических идей и дидактических пособий, доступный методистам и педагогам независимо от места их нахождения. Информационно-методическая поддержка в виде электронных ресурсов может быть использована во время подготовки педагога к занятиям, для изучения новых методик, при подборе наглядных пособий к занятию.

Сетевые сообщества педагогов позволяют не только находить и использовать необходимые методические разработки, но и размещать свои материалы на сайте, делиться педагогическим опы-

том по подготовке и проведению мероприятий, по использованию различных методик, технологий.

Важным аспектом работы педагога является и участие в различных педагогических проектах, дистанционных конкурсах, викторинах, олимпиадах, что повышает уровень самооценки, как педагога, так и воспитанников. Очное участие в таких мероприятиях часто невозможно из-за удаленности региона, финансовых затрат и других причин. А дистанционное участие доступно всем. При этом необходимо обратить внимание на надежность ресурса, количество зарегистрированных пользователей.

Основным в работе педагога является ведение воспитательно-образовательного процесса.

3. Воспитательно - образовательный процесс включает:

- организацию непосредственной образовательной деятельности воспитанника,

- организацию совместной развивающей деятельности педагога и детей, реализацию проектов,

- создание развивающей среды (игр, пособий, дидактических материалов).

У детей дошкольного возраста преобладает наглядно-образное мышление. Главным принципом при организации деятельности детей этого возраста является принцип наглядности. Использование разнообразного иллюстративного материала, как статичного, так и динамического позволяет педагогам ДОО быстрее достичь намеченной цели во время непосредственной образовательной деятельности и совместной деятельности с детьми. Использование Internet-ресурсов позволяет сделать образовательный процесс информационно емким, зрелищным и комфортным.

Выделяют два основных вида занятий с использованием ИКТ:**1. Занятие с мультимедийной поддержкой.**

На таком занятии используется только один компьютер в качестве «электронной доски». На этапе подготовки анализируются электронные и информационные ресурсы, отбирается необходимый материал для урока. Иногда бывает очень сложно подобрать необходимые материалы для объяснения темы занятия, поэтому создаются презентационные материалы с помощью программы PowerPoint или других мультимедийных программ.

Для проведения таких занятий необходим один персональный компьютер (ноутбук), мультимедийный проектор, колонки, экран.

Использование мультимедийной презентаций позволяет сделать занятие эмоционально окрашенным, интересным, являются прекрасным наглядным пособием и демонстрационным материалом, что способствует хорошей результативности занятия. С помощью мультимедийных презентаций разучиваются с детьми комплексы зрительных гимнастик, упражнений для снятия зрительного утомления.

Цель такого представления развивающей и обучающей информации – формирование у малышей системы мышлеобразов. Подача материала в виде мультимедийной презентации сокращает время обучения, высвобождает ресурсы здоровья детей.

2. Занятие с компьютерной поддержкой

Чаще всего такие занятия проводятся с использованием игровых обучающих программ.

На таком занятии используется несколько компьютеров, за которыми работают несколько воспитанников одновременно. Использование электронного учебника (а игровая обучающая игра для детей это и есть электронный учебник) – это метод программируемого обучения, основоположником которого является Скиннер. Работая с электронным учебником, ребенок самостоятельно изучает материал, выполняет необходимые задания и после этого проходит проверку компетентности по данной теме.

Возможности компьютера позволяют увеличить объем предлагаемого для ознакомления материала. Яркий светящийся экран привлекает внимание, дает возможность переключить у детей аудиовосприятие на визуальное, ани-

мационные герои вызывают интерес, снимают напряжение. Но на сегодня, к сожалению, существует недостаточное количество хороших компьютерных программ, которые предназначены для детей данного возраста занимательностью.

Существующие на рынке обучающие программы для данного возраста можно классифицировать следующим образом:

1. Игры для развития памяти, воображения, мышления и др.

2. "Говорящие" словари иностранных языков с хорошей анимацией.

3. АРТ-студии, простейшие графические редакторы с библиотеками рисунков.

4. Игры-путешествия, "бродилки".

5. Простейшие программы по обучению чтению, математике и др.

Сегодня некоторые детские сады оснащаются компьютерными классами. Но до сих пор отсутствуют:

- методика использования ИКТ в образовательном процессе ДОО;

- систематизация компьютерных развивающих программ;

- единые программно-методические требования к компьютерным занятиям.

На сегодняшний день это единственный вид деятельности, не регламентированный специальной образовательной программой. Педагогам приходится самостоятельно изучать подход и внедрять его в свою деятельность.

Принятие проекта резолюции**Материал к проекту резолюции:**

В целях достижения Успешных практик и новых решений в системе дошкольного образования продолжат линию устойчивого развития ДО Республики. Согласно Стратегии развития дошкольного образования в КР на 2012-2020 годы, утвержденной постановлением Правительства КР от 3 марта 2012 года №201, продолжать осуществлять реализацию основных положений «Международной Конвенции о правах ребенка» (Постановление ЖК от 12 Января 1994 года №1402), Закона «О дошкольном образовании» (г. Бишкек от 9 июня 2009 года №198), Руководства по раннему развитию детей от рождения до 3х лет (Базовые стандарты развития), Утвержденном и рекомендованном к изданию Ученым Советом КАО (Протокол №9 от 28.10.2016 года и Приказами МЗ КР и МОиН КР), Госстандарта «Дошкольное образование и уход за детьми» Утвержденном постановлением Правительства КР от 23 октября 2012 года №742) (с учетом того, что Рабочая группа МОН КР в настоящее время активно работает по обновлению содержания данного документа).

Поддерживать значительную активность процесса обновления и развития дошкольной образовательной системы – расширения сети Государственных, муниципальных и вариативных моделей ДОО на местах.

Для детей, не посещающих ДОО, продолжать расширять сеть «Материнских школ».

При начальных школах совершенствовать процесс предшкольной подготовки по программе «Наристе».

В целях обеспечения решения поставленных задач также необходимо качественное выполнение программ ДО: Базисной (общеразвивающей) программы воспитания, обучения и развития детей дошкольного возраста, «Общеразвивающей программы подготовки детей 6 -7 лет к школе», Дополнительных программ «Балалык», «Золотой ключик».

Содержание и инновационные методы дошкольного воспитания основывать на психолого-педагогических исследованиях ученых в области дошкольного воспитания и начального школьного образования Кыргызской Республики, стран СНГ и стран дальнего зарубежья, ППО педагогов КР и других стран.

Включать в процесс воспитания дошкольников культурно-национальные, региональные, климатогеографические, экономические условия Кыргызской Республики.

При этом необходимо осуществлять мониторинг усвоения программ воспитания, обучения и развития детей дошкольного возраста.

Применять компьютерные технологии в целях рационализации, региона-

лизации и цифровизации дошкольного образования.

Через ИКТ, включая открытые образовательные ресурсы, способствовать расширению осведомленности педагогов, родителей и представителей общественности в вопросах ДО в современных условиях bilm.akipress

Предложения:

МОиН КР, Социальным институтам общества способствовать сплочению совместного участия РИПК и ППР при МОН КР, КАО, Отделов Управления образованием на местах, Проектов и сообществ в процессе формирования компетентностей у директоров, методистов и педагогов ДОО по вопросам качественного воспитания, обучения и развития дошкольников.

Изыскивать возможность прохождения ПК в КР, ближнем и дальнем зарубежье педагогами ДОО, преподавателями кафедры ДНШО РИПК и ППР при МОН КР и специалистам КАО, которые непосредственно повышают квалификацию и обучают педагогов различных категорий ДО всей Республики .

В целях повышения компетентности педагогов регулярно организовывать курсы ПК, семинары по использованию компьютерных технологий в педагогической практике.

Литература:

1. Конвенция о правах ребенка. Бишкек, 1995.
2. Закон «О дошкольном образовании». Бишкек, 2009.
3. Стратегия развития образования в КР на 2012-2020 годы. Бишкек, 2013.
4. Государственный стандарт «Дошкольное образование и уход за детьми». Бишкек, 2012.
5. Руководство к Госстандарту «ДО и уход за детьми». Бишкек, 2013.
6. Усенко Л.В., Сейдекулова К.С. Базисная (Общеразвивающая) программа воспитания, обучения и развития детей дошкольного возраста. Бишкек, 2014.
7. Усенко Л.В., Сейдекулова К.С. Общеразвивающая (базисная) программа подготовки детей 6-7 лет к школе (кыр. русс. яз.) Бишкек, 2014.
8. Алиева Т.Э., Бектемирова А.Т. Развитие интереса к эпосу «Манас» и его 7 заветам. Бишкек, 2012.
9. Усенко Л.В. Материнская школа. (Книга для взрослых). Бишкек, 2002.
10. Усенко Л.В., Масликова Н.А. Программа «Растем вместе», Бишкек, 2009. Масликова Н.А., Усенко Л.В. «Руководство по раннему развитию детей от рождения до 3х лет (Базовые стандарты)», Бишкек, 2017 год.
11. Управление инновационными процессами в ДОУ. – М., Сфера, 2008.
12. Горвиц Ю., Поздняк Л. Кому работать с компьютером в детском саду. Дошкольное воспитание, 1991 г., №5.
13. Калинина Т.В. Управление ДОУ. "Новые информационные технологии в дошкольном детстве". М, Сфера, 2008.
14. Моторин В. "Воспитательные возможности компьютерных игр". Дошкольное воспитание, 2000 г., №11.
15. Новоселова С.Л. Компьютерный мир дошкольника. М.: Новая школа, 1997.

УСЕНКО Л.В.,
зав. кафедрой ДНШО РИПК и ППР
при МОН КР, к.п.н., доцент

Эксперты:
СУЛТАНАЛИЕВА Г.Э.,
методист ДОО №2
Моб.тел: 0709544910

ТЕМИРОВА С.О.,
методист ДОО №131 Моб.тел:
0555912517

Республиканский институт
повышения квалификации и
переподготовки педагогических
работников при МОН КР. Кафедра
дошкольного и начального
школьного образования,
тел.: (0555) 715-204.

Башталгыч класстын окуу бөлүм башчылары жана башталгыч класстын мугалимдери үчүн

СУНУШТАР

Балдардагы билим-тарбиянын, өсүп-өнүгүүнүн пайдубалы, күндөлүк жашоодогу компетенцияларынын негизи башталгыч мектепте түптөлүп, андан ары өркүндөтүлөт. Кенже мектеп окуучусунун кабыл алуу, таанып билүү, ой жүгүртүү өзгөчөлүгүнө ылайык, башталгыч мектепте жуурулушкан (интеграцияланган) предметтер өтүлүп, окуганга, жазганга үйрөтүү, окуу көндүмдөрүн, адабий дүйнөсүн калыптандыруу боюнча тил жана окуу (кыргыз тил, орус тил, чет тил), баланын эсептөө көндүмдөрүн өнүктүрүү багытында математика, айлана-чөйрөнү илимий негизде таанытуу үчүн Мекен таануу, руханий жан дүйнөсүн калыптандырууга багытталган музыка, көркөм өнөр жана жүрүм-турумун, башкаларга мамилесин калыптандырууну максат кылган адеп, баланын дене түзүлүшүн өнүктүрүү үчүн дене тарбия, жашоодогу жалпы коопсуздугун камсыздоо үчүн турмуш-тиричилик коопсуздугунун негиздери сабактарын компетенттүүлүктүн негизинде окутуу жана баалоо процессине жаңыча мамиле кылууну ишке ашыруу билим берүү системасындагы актуалдуу маселелердин бири.

2019-2020-окуу жылынын өзгөчөлүктөрү кенже окуучунун компетенттүүлүгүн калыптандыруу жана окуу процессиндеги окуучунун жетишкендиктерин жаңыча көз караш менен баалоо, айрыкча калыптандыруучу баалоого басым жасоо болуп саналат.

«Башталгыч мектеп – билим башаты» деп айтылгандай, кенже окуучунун предметтик компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу үчүн жагымдуу чөйрө түзүүгө, мультимедиялык материалдарды колдоно билүүгө үйрөтүүгө жана жаңыча баалоого көңүл бурулат.

Билим берүүнүн сапатын жакшыртуу үчүн учурда башталгыч мектептер үчүн адистерди даярдоо жана билимдерин жогорулатуу проблемаларын натыйжалуу чечүү да учурдагы актуалдуу проблемалардан болуп эсептелет.

Башталгыч билим берүүдө компетенттүүлүктүн предмети билимдер, билгичтиктер, көндүмдөр, анткени аларсыз компетенттүүлүктөр калыптанбайт.

«Компетенттүүлүк – билимдердин, билгичтиктердин түрдүү элементтерин жана ишмердиктин ыктарын окутуу, инсандык, кесиптик кырдаалда өз алдынча колдонуу боюнча адамдын жуурулушкан (интеграцияланган) жөндөмү» (Кыргыз Республикасында жалпы орто билим берүүнүн мамлекеттик стандарты, КР Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы №403 токтому менен бекитилген, 9-п.).

Ченемдик укуктук документтерге ылайык, негизги компетенттүүлүктөр КР Өкмөтүнүн 2014-жылынын 21-июлундагы №403 токтому менен бекитилген “Кыргыз Республикасында жалпы орто билим берүүнүн мамлекеттик стандартында” аныкталган, алар:

- маалыматтык компетенттүүлүк;
- социалдык-коммуникациялык компетенттүүлүк;

Учурда билим берүү мекемелеринде колдонулуп жаткан стандарттар аркылуу билим берүүнүн деңгээлин жогорулатуу, окуучулардын чыгармачылыгын өркүндөтүү, ар кандай кырдаалдардан чыга

билүү, өзүн жана курчап турган чөйрөнү баалай билүү, маданияттуулук, сабырдуулук, эмгекти сүйүү, өз алдынча чечим кабыл алуу, алынган билимдерди турмушта колдоно билүү сыяктуу сапаттарды окуучуларда калыптандырууну камсыз кылуучу негизги компетенттүүлүктөр педагогикалык процесстерде активдүү пайдаланылат.

Башталгыч мектепте баалоонун үч түрү: диагностикалык, калыптандыруучу жана жыйынтыктоочу баалоо колдонулат. Кыргыз Республикасында жалпы орто билим берүүнүн мамлекеттик стандартынын 69-пунктуна ылайык, «1-2-класстарда окуучулардын жетишкендиктерин баалоо баа белги коюлбастан, баалоонун сапаттык жана сыпаттоо ыкмаларын пайдалануу менен жүргүзүлөт. Акырындык менен баа белги коюуну киргизүү экинчи класстын экинчи жарымынан башталат». Учурда башталгыч мектепте окутуунун максаты – активдүү жана интерактивдүү технологияларга, сабактарды уюштуруунун жаңы формаларына, мультимедиялык жана электрондук материалдарды активдүү колдонууга, калыптандыруучу баалоого жана анын техникаларына, кайтарым байланышка өзгөчө көңүл буруу.

2019-2020-окуу жылында “Наристе” балдарды мектепке даярдоо (480 саат) программасы боюнча 6-7жаш курагындагы балдарды мектепке даярдоо иши улантылат. Программанын максаты – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн (№598, 21-август, 2015-жыл) токтому боюнча балдар

бакчаларына тартылбаган жана башка программалар менен камтылбаган 1-класска келген бардык балдар үчүн бирдей стартовый базаны түзүү максатында “Наристе” (480 саат) программасы боюнча мектепке даярдоо. Балдарды мектепке даярдоонун ар кандай формаларын колдонуу аркылуу балдарды мектепке даярдоо боюнча бакча, башталгыч мектеп жана орто мектептин ортосунда ырааттуулук, өтмөлүүлүк жана тыгыз байланыштуулук сакталат.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Жарлыгына ылайык “2019-жыл – Аймактарды өнүктүрүү жана санариптештирүү жылы” деп аталды. Бул жарлыкка ылайык республикада бир нече иштер жасалып, жакшы натыйжаларды берүүдө. Алсак “Коопсуз шаар долбоору”, “Электрондук кезек”, “Электрондук кабыл алуу”, “Бирдиктүү терезе” ж.б.у.с. электрондоштуруу боюнча көптөгөн иштер аткарылууда. Мындай иштер билим берүү тармагында да жүрүзүлүүдө. Окуу процессин санариптештирүү менен окутуу материалдарын электрондоштуруу, санариптик материалдык-техникалык каражаттардын эффективдүү колдонушун камсыздоо үчүн мугалимдин даярдыгы зарыл. Демек, ушуга байланыштуу жер-жерлерде башталгыч мектептин ар бир мугалими санариптик техникалык каражаттарды колдоно билүү; электрондук материалдарды түзө билүү, аларды пайдалана алуу; маалыматтык сабаттуулуктун болушу; окуучулар жана ата-энелер менен педагогикалык иштерди жакшыртуусу жана жаңы инновациялык программаларды, технологияларды ишт-ажрыйбада колдонуусу аймактарда билим берүүнүн сапатын жакшыртууга, туруктуу өнүгүүсүнө негиз жаратат.

КЫРГЫЗ ТИЛ

Кыргыз тили предметинин максаты – кенже курактагы окуучулардын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, окуучуларды тилибиздин түзүлүшүнүн баштапкы мыйзам ченемдүүлүктөрүнө ээ кылуу, аларды сактоо менен, оозеки жана жазуу кеп ишмердигин өз турмушунда тиешелүү деңгээлде пайдалана алуусуна жетиштирүү.

Башталгыч мектепте эне тилин окутуу негизинен окуучуну угуу, окуу, сүйлөө, жазуу ишмердүүлүгүнө үйрөтүүгө багытталат. Кыргыз тил предметинин стандартында окуучунун бул ишмердүүлүктөргө жетишүүсү боюнча күтүлүүчү натыйжалары, максаттары көрсөтүлгөн. Ал максаттар улам класс жогорулаган сайын өнүгүп, өркүндөп турат. Мына ушул натыйжага жетишүү үчүн мугалим өзүнүн иш-аракеттерин чыгармачылык менен уюштурушу керек.

Кыргыз тил предметинде компетенттүүлүктөр башталгыч билим берүүнүн өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен предметтик стандартта төмөнкүдөй аныкталган:

1. Тыбыш жана тамга менен иштей алуу компетенттүүлүгү (ПК1)
2. Окуй алуу компетенттүүлүгү (ПК2)
3. Сөз байлыгы менен иштей алуу компетенттүүлүгү (ПК3)
4. Сүйлөм, текст менен иштей алуу компетенттүүлүгү (ПК4)
5. Аң-сезимдүү окуу, угуу жана адабий түшүнүктөр менен иштей алуу компетенттүүлүгү (ПК5).

Жыйынтыгында башталгыч класстын окуучусу кыргыз тил предметин окуп-үйрөнүү аркылуу төмөнкүдөй иш-аракеттерди аткарышы керек:

- ар кандай жанрдагы чыгармаларды үн кубултуп көркөм окуу;
- чыгармалардын окуяларына, каармандарга болгон жекече мамилелерин билдирүү;
- көркөм чыгарманын текстти менен иштөө;
- чыгармага үстүртөн жана кеңири талдоо жасоо;
- текстке карата план түзүү;
- окуган чыгарманын мазмунун кайра айтып берүү;
- каарман жөнүндө аңгеме куруп берүү;
- каарман тууралуу эссе, баяндама же дилбаян жазуу;
- окуган чыгармага карата өз оюн жаза билүү;
- сөздүк жумуштарын аткара алуу.

Башталгыч мектепте окутуунун активдүү жана интерактивдүү технологияларына, сабактарды уюштуруунун жаңы формаларына, калыптандыруучу баалоого жана кайтарым байланышка өзгөчө көңүл бурулат.

Башталгыч класста окутуунун негизги багыттарынын бири – инсанга багытталган окутуу. Анткени ал окутуунун натыйжалуулугун, кызыктуулугун шарттап, башталгыч класстын окуучуларынын инсан катары калыптандыруусуна жагымдуу жагдай түзөт. Инсанга багытталган окутууда мугалим ар бир окуучунун психологиялык, интеллектуалдык жөндөмдүүлүгүн изилдеп-үйрөнүп, алардын жөндөмүнө, жеке өзгөчөлүктөрүнө жараша мамиле кылат. Окуучунун

интеллектинин (лингвистикалык, логикалык-математикалык, музыкалык, кинестикалык, натуралисттик ж.б.) күчтүү жагын байкоо менен, көнүгүүлөр жана тапшырмалар системасын ошол багыттар боюнча тереңдетип берүү ийгилик жаратат. Класстагы ар бир окуучунун таанып билүү, кабыл алуу, эске тутуу ж.б. жөндөмдүүлүктөрү ар башкаошол өзгөчөлүктөрдү эске алуу менен, окуу материалдарын дифференциялап иштеп чыгуу жана окуучуларга түшүндүрүү, түшүнүктөрүн баалоо чоң мааниге ээ. Мугалим предмет аралык байланышты ишке ашыруу максатында 2-4-класстарда жуурулушкан (интеграцияланган) сабактарды уюштура алат. Мисалы, темалары окшош болсо, кыргыз тили менен адабий окуу сабагынын, кыргыз тили менен Мекен таануу сабагынын материалдарын бириктирип окутса болот. Кыргыз тилин окутуп-үйрөтүүдө адабий окуу жана Мекен таануу окуу китептериндеги тексттерди пайдаланып, мазмунун окуп үйрөнүү, тема боюнча көнүгүүлөрдү, ар кыл тапшырмаларды сабакта иштетүү менен предмет аралык байланышты ишке ашыруу каралат.

Аталган предметти окутууда иллюстрациялар, диафильм, портрет, пейзаж, схемаларбаланынокуу материалды түшүнүүсүнө жардам берет. Электрондук мультимедиялык технологияларды сабактарда колдонуу аркылуу окуучулардын кармап көрүү,салыштыруу, турмуш-тажрыйбада колдонуу аркылуу ассоциациялоо, талдоо жөндөмдөрү, актоо жана каралоо сыяктуу жаңы түшүнүктөрү өркүндөйт, окуу-жазуу жаратмандыгы калыптанат.

Башталгыч класстарда Кыргыз тилин окутуу аркылуу окуучуларды өз эне тилинде сүйлөө, сабаттуу жазуу, окуй билүү көндүмдөрүн жана кеп маданиятын калыптандыруу, ой жүгүртүү жана таанып-билүү көндүмдөрүн өркүндөтүү, учурда башталгыч мектепте актуалдуу болуп эсептелет.

МАТЕМАТИКА

2019-2020-окуу жылынын өзгөчөлүктөрү болуп кенже окуучунун компетенттүүлүгүн калыптандыруу жана окуу процессиндеги окуучунун жетишкендиктерин жаңыча көз караш менен баалоо жана калыптандыруучу баалоого басым жасалат.

Башталгыч мектепте математика предметинин предметтик стандарттары аркылуу кенже окуучулардын чыгармачылыгын өркүндөтүү, ар кандай кырдаалдардан чыга билүүгө, өзүн жана курчап турган чөйрөнү баалай билүүгө, көп маданияттуулук, сабырдуулук, эмгекти сүйүү, өз алдынча чечим кабыл алууга, алынган билимдерди турмушта колдоно билүү сыяктуу сапаттарды калыптандырууну камсыз кылуучу компетенттүүлүккө окуучуларды тарбиялоо учурдагы маанилүү проблемалардан экендиги талашсыз.

Башталгыч класстарда математика предметин окутуунун максаты:

- окуучулардын негизги компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу;
- инсанга багытталган окутуу шартында кенже окуучулардын математика боюнча предметтик компе-

- тенттүүлүктөрүн калыптандыруу;
- окуучулардын таанып-билүүчүлүк жана практикалык маселелерди чечүүдө колдоно ала турган башталгыч математикалык билимдеринин жана билгичтиктеринин системасын калыптандыруу;
- окуучулардын математикалык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү (логикалык, символдук, алгоритмдик ой жүгүртүүлөрүн, мейкиндикке багыт алуусун өнүктүрүү жана математикалык кебин өнүктүрүү);
- окуучулардын окуп-үйрөнүү ишмердүүлүктөрүн баалай алуусун калыптандыруу жана акыл эмгегине болгон кызыгууларын, математикалык билимин турмушта колдоно билүү көндүмдөрүн өнүктүрүү.

Башталгыч мектепте математиканы окутуунун методтери:

- башка предметтерди жана математиканы андан ары ийгиликтүү окуп-үйрөнүү жана жеке чөйрөсүндө практикалык маселелерди чечүүдө керек болгон математикалык компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу, өнүктүрүү;
- окуучулардын математикалык ой жүгүртүүсүн жана дүйнө таанымын калыптандыруу;
- математикалык билимдерин колдонуу аркылуу окуучулардын интеллектуалдык сапаттарын өнүктүрүү;
- өз алдынча электрондук мультимедиялык технологиялар, ар түрдүү билим булактары менен иштей алуу, алган билимдерин практикада колдонуу жана билгичтиктерин өркүндөтүү;
- окуучулардын математикалык жөндөмдүүлүктөрүн, предметке болгон кызыгууларын аныктоо жана өнүктүрүү.

Негизги компетенттүүлүктөрүн калыптандырууда окуучунун окуу процессиндеги жаңы маалыматты айырмалай билүүсү, коом жана классташтары, курбулары менен байланышы, өз алдынча көйгөйлөрүн көрө билүүсү жана аны чечүүсү, аткарылуучу апталык иштерин пландай алуусу жана алган билимин турмушта колдоно алуусу маанилүү.

Математика предмети боюнча компетенттүүлүктөр башталгыч класстардын өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен төмөнкүчө аныкталды:

1. Математикалык жаңы маалыматтарды (термин-түшүнүктөрдү) аң сезимдүү кабыл алуу, математикалык символдорду элементтердин жардамы менен жаза билүү компетенттүүлүгү (К1). Бул этапта окуучулар жаңы математикалык материалдарды (термин-түшүнүктөрдү) аң сезимдүү кабыл алат, маселелерди чечүүдө колдонот жана математикалык символдордун жардамы менен жазышат.
2. Математикалык түшүнүгүн тереңдетүү, жогорулатуу (К2). Жаңы материалдар боюнча (репродуктивдүү, продуктивдүү, креативдүү) маселелерди чечүүдө окуучулардын математикалык көндүмдөрү тереңдетилет, бышыкталат.
3. Математикалык көндүмдөрдү талдоо компетенттүүлүгү (К3). Окуучулар математикалык мисал-ма-

селелерди аткарууда өз ишмердүүлүктөрүнүн натыйжасын аныктай алат. Алдыдагы иш-аракеттерин оңдоп-түзөө жана окуудагы ийгиликтерин камсыздоо үчүн кийинки кадамдарын аныктайт.

4. Математикалык көндүмдөрүн турмуш менен байланыштыра билүү компетенттүүлүгү (К4) – алган математикалык көндүмдөрүн турмушта колдонуу.

ДЕНЕ ТАРБИЯ

2019-2020-окуу жылында учурда колдонулуп жаткан жалпы билим берүүчү мектептер үчүн окуу планына ылайык, Дене тарбия 1-4-класстарда жумасына 2 сааттан окутулат.

Дене тарбиянын негизги мазмуну билим берүү стандартында белгиленген окуучулардын дене тарбия боюнча минималдык даярдыгын камсыздайт. Дене тарбия предмети 1-класстан 4-класска чейин спорттук зал жана стадиондор менен камсыз болгон жалпы билим берүүчү мектептерде өткөрүлөт.

Дене тарбия предметин окутуунун максаты – бул башталгыч мектептин окуучуларынын дене түзүлүшүнүн мыктылыгын, ички дүйнө байлыгын жана моралдык тазалыгын камсыздоого, өнүгүүсүнө жардамдашуу.

Максатка жетишүү үч топтон турган маселелерди чечүү менен ишке ашырылат: билим берүү, ден соолукту чыңдоо жана тарбия берүү.

Дене тарбия предметинин мазмуну окуучулардын ден соолугун чыңдоого, дене тарбиясынын өнүгүүсүнө жана интеллектуалдык, кыймыл маданиятынын пайда болушуна карата сапаттык жаңы деңгээлди камсыз кылууга багытталган, ал инсандын тез алмашкан социалдык жана экономикалык, технологиялык шарттарга көнүгүүсүнө түрткү берет.

Дене тарбия – бул атайын уюштурулган педагогикалык процесс, ал моралдык тазалык менен ички дүйнө байлыгын бириктирүү максатында каралат. Өзүнүн социалдык багыты боюнча балдарды эмгекке жана коргоо ишмердигине даярдайт.

Дене тарбия окуучулардын бир конкреттүү ишмердиктеги деңгээлин аныктайт: спорттук, оюндук, эмгектик, аскердик ж.б. даярдыктын деңгээли башкы көрсөткүчтөн, аткарылган окуу-машыгуу ишинин көлөмүнө, ошол иштин шартына, өткөрүлгөн сабактардын сапатына жана башка факторлордон көз каранды.

Дене тарбия билими – дене тарбия ишмердигине багышталган жана ага өзгөчө даярдыкты көрсөткөн билимдерди окуучунун өздөштүрүүсү (ден соолукту сактоо, өмүр коопсуздугу, көп маданияттуулук, гендер).

МУЗЫКА

2019-2020-окуу жылында 1-4-класстарда жумасына 1 сааттан (окуу жылында 34 саат), ал 2014-жылы Кыргыз билим берүү академиясы тарабынан бекитилген окуу программаларынын негизинде окутулат.

Музыка предметинин окуу процессин жакшыртуу, музыканы окутуунун жаңы формаларын, методдорун изилдөө жана аны иш жүзүнө ашыруу, окуучунун чыгармачылык активдүүлүгүн стимулдаштыруу – азыркы заманбап музыкалык билим берүү системасында бирден-бир актуалдуу маселелерден. Бул жерде жалпы билим берүү уюмдарындай эле баланын руханий маданиятынын ажыратылгыс бир бөлүгү катары окуучулардын музыкалык маданиятын калыптандыруу максатында окуучуларга жалпы музыкалык билим берүү сакталып келе жатат. Жалпы билим берүүнүн стандартында музыкалык билим жана тарбия берүү үчүн негиз болуучу бирден-бир көрсөтмө музыкалык искусствонун интонациялык-образдык табиятын ачып берүү болуп эсептелет.

Азыркы заманбап музыкалык билим берүүнүн мазмунунда атуулдук-патриоттук тарбия берүүнүн ролу бир канча күчөтүлгөн десек болот, мисалы: салттуу кыргыз музыкалык искусствосунун баалуулуктарына багыт алган, элдик музыкалык искусствонун жаралуу булактары, тарыхы, түрлөрү менен таанышуу. Ошол эле убакта, окуучулардын башка өлкөлөрдүн музыкалык маданиятын таанууга,

позитивдүү, кызыгуу мамилесин калыптандырууга басым жасалат.

Музыка сабагында окуучунун жаш өзгөчөлүгүнө мүнөздүү болгон түнттүүлүк, баланын жалпы физиологиялык жактан жана үндөрүнүн өзгөрүүсү музыкалык ишмердүүлүктүн ар түрдүү багытында жумшарат, жеңилдейт жана жакшынакай кооздук сезими калыптанат. Проблемалык окутууну жүргүзүүдө, музыкалык материалдарды комплектоодо техникалык каражаттарды окуу процессине активдүү колдонуу максаттуу болот. Ошондуктан уктуруу үчүн тандалып алынган музыкалык материалдар техникалык жактан эң жогорку сапатта болуусу зарыл.

КӨРКӨМ ӨНӨР

Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү мектептеринде 1-4-класстарда окутулуучу Көркөм өнөр предмети 1-4-класстарда жумасына 1 сааттык окуу жүктөм менен окутулуп, жыл ичинде ага 34 саат (тилдик айырмага карабастан) бөлүнгөн. Көркөм өнөр предмети боюнча 1-4-класстарда 2014-жылы иштелип чыккан окуу программасынын негизинде басылып чыккан окуу-методикалык комплекстер колдонулат.

Сабакта колдонулуучу электрондук окутуу материалдары кенже курактагы окуучулардын сүрөт өнөрүнө болгон кызыгуусун арттырып, чыгармачылык менен изденүүсүнө көмөктөшүү үчүн кошумча каражат катары пайдаланылса, балдардын түстөрдү кабыл алуусуна, техникалык көндүмдөргө үйрөнүүсүнө өбөлгө түзөт. Видео сабактарда окуучуларга элибиздин тарыхы, көркөм маданияты жана жаратылышы тууралуу кызыктуу маалыматтар берилет. Көркөм өнөр предмети боюнча мультимедиялык кошумча каражаттар, материалдар окуучулардын сүрөт өнөрүнө болгон кызыгуусун арттырып, билимдерин тереңдетүүсүнө жардам берет.

– Мугалим ар дайым өз алдынча изденип иштөөсү зарыл, жаңы ыкмаларды, алдыңкы тажрыйбаларды окуп, окуучулар менен пикир алмашып, байланышканды, нарктуу жагымдуу маанай тартуулаган иштерди билүүсү керек. Мугалим окуучулардын мейкиндик жана буюмдун көлөмү боюнча сүрөттөлүүчү буюмдардын тобунун биримдигин жана көз алдыдагы нерселердин сүрөттөлүшүн көрсөтмөлүүлүктүн жардамы аркылуу түшүндүрүүсү, иштин жүрүшүндө перспективада чагылдыра билүүгө үйрөтүү, ал эми алардын формасынын өзгөрүшү жана пропорциясы сүрөт тартуучунун абалына байланыштуулугун эске алуусу чоң мааниге ээ.

ЧЕТ ТИЛДЕРИ

Окутуудагы эң алгачкы максат тилди теориялык жактан гана билүү эмес, окуп жаткан тилде эркин сүйлөй алуу, б.а. коммуникативдик жөндөмдүүлүгүн өстүрүү. Быйылкы 2019-2020-окуу жылына карата англис тилин үйрөнүү жалпы билим берүүчү мектептердин базистик окуу планында төмөндөгүдөй берилген:

3-класс 2 саат – баары 68 саат;

4-класс 2 саат – баары 68 саат.

Коммуникативдик компетенция - берилген стандарттын чегинде ошол тилде сүйлөөчүлөр менен болгон инсан жана маданият аралык сүйлөшүүлөрдү жүргүзүүгө даярдык жана жөндөмдүүлүк болуп саналат. Бул – чет тилин окутуунун интегративдик максаттарынын бири.

Темаларды тандоо заманбап мектеп окуучуларынын чыныгы кызыкчылыгына жана талабына ылайык болушу шарт. Тандоо учурунда окуучуларга тилдер аралык сүйлөшүүдө өз өлкөсүнүн маданиятын адекваттуу чагылдырууга мүмкүнчүлүк берген социалдык-маданий билимдерге жана билгичтиктерге көңүл бөлүү зарыл.

Компьютерлер жана интернет булактары билим берүү аймагына бекем кирип, мугалимдин жана окуучунун чет тилин өздөштүрүүсүнө керектүү маанилүү маалыматты табуусуна жана аларды билим берүү максатында пайдаланууларына шарт түзөт.

Азыркы мезгилде англис тилин үйрөнүү боюнча онлайн ресурстардын көп бөлүгү билим берүү системасынын бардык баскычтарында: башталгыч, ортоңку, жогорку деңгээлдер үчүн сайттарда акысыз, ачык турат.

Мугалимдер сабакка даярданарда сабакты кызыктуу жана таасирдүү өтүү үчүн интернет материялдарын активдүү колдонгону туура, анткени жакшы ойлонулган жана даярдалган сабак гана мугалимди, окуучуну да таасирлентип, толук кайтарым натыйжалуу шарт түзөт.

РУССКИЙ ЯЗЫК В КЫРГЫЗСКИХ КЛАССАХ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

По русскому языку предельная учебная нагрузка обучающихся с учетом их физиологических и психологических возможностей, а также требований и видов деятельности, предъявляемых для усвоения учебного материала, закрепляется по классам в следующем объеме: 3-4 классах по 2 часа в неделю.

В 2019-2020 учебном году в начальных классах рекомендуется программа по русскому языку 1-4 классы, авторами которых являются Добаев К.Д., Тагаева Г.С., Булатова В.

МЕКЕН ТААНУУ

Мекен таануу (жумасына 1 саат, жыл ичинде 34 саат) предмети башталгыч мектепте табигый-илимий билим берүүнү камсыздайт. Анда окуучулардын жаш өзгөчөлүгүнө жараша курчап турган чөйрө, жандуу жаратылыш (өсүмдүктөр жана жаныбарлар дүйнөсү), мамлекетибиздин саясий-экономикалык өнүгүшү, чыңдалышы жөнүндө жана биологиялык суроолор басымдуулук кылуу менен, физикалык, химиялык, географиялык билимдердин элементтери, ошондой эле коопсуздук, ден соолукту сактоочулук, экологиялык маанидеги суроолор камтылган.

1-4-класстарда Мекен таануу предметин окутуунун максаты – окуучулардын жаратылыш, андагы кубулуштар, айлана-чөйрө жөнүндө алгачкы түшүнүктөрүн калыптандыруу жана курчап турган чөйрөдө өз ордун, аны менен карым-катнашын аныктай билүүсү үчүн зарыл болгон табигый билимдерге кызыгуусун өнүктүрүү.

Жаратылыш объектилерин таануу менен бирге окуучулар жалпы окуу жана интеллектуалдык билгичтиктерин өнүктүрүп, дүйнөнү таанып-билүүнүн методдорун жөнүндө түшүнүктөргө ээ болушат. Бул баскычта окуучулардын экологиялык маданиятынын элементтери, ден соолукту сактоочу билимдери түптөлүп, табигый-илимий билимдерге карата кызыгуулары пайда болот.

Окутуунун мазмунун доордун талабына ылайык деңгээлге жогорулатуу бүгүнкү күндөгү кечиктирилгис милдеттердин бири болуп эсептелет. Буга байланыштуу мектеп окуучусуна билим-тарбия берүү менен гана чектелбеген, аны турмушка даярдоо, компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу милдети коюлууда. Окуучунун аң-сезиминде дүйнөнүн илимий картинасын калыптандыруу менен катар эле, алынган маалыматка таянып, өз жашоосун жана иш-аракетин рационалдуу уюштура билүүгө үйрөтүү зарыл.

Мекен таануу предметинин мазмунунда адам менен чөйрө, адам менен жаратылыш ажырагыс бир бүтүн система катарында каралат. Анткени жаратылыш – касиеттүү Жер эне, киндик кан тамган жер. Анда туулуп өскөн жерибиздин тоо-ташы, суусу, топурагы, калайык журтубуздун басып өткөн жолу, турмушу бар. Ошондуктан бул предмет жаратылышты элдин турмушу менен кошо окуткан жуурулушкан (интеграцияланган) курс болуп эсептелет. Башкача айтканда, жер менен эл деген түшүнүк чогуу каралат да, эл-жерин сүйгөн инсандардын билимине жана билгичтиктерине коюлган негизги талаптарга жетишүү, тарбиялоо максаты көздөлөт.

Негизги жана предметтик компетенттүүлүктөр үч деңгээлде (репродуктивдүү, продуктивдүү, креативдүү) ишке ашырылат. Окуу процессинде окуучунун жетишкендиктерин баалоодо диагностикалык, калыптандыруучу жана жыйынтыктоочу баалоону колдонуу, айрыкча калыптандыруучу баалоо жана кайтарым байланышты сабактын ар бир этаптарында колдонуу билим берүүдө чоң ийгиликтерге жетүүгө шарт түзөт.

Калыптандыруучу баалоо мугалим менен окуучунун ортосундагы натыйжалуу кайтарым байланышты камсыз кылат. Мында мугалим ар бир окуучунун окуу материалын өздөштүрүү деңгээли тууралуу объективдүү маалымат алып, алардын билиминдеги кемчилдиктерди өз убагында аныктай алат. Баалоонун бул түрү баланын өнүгүшүндөгү курактык өзгөчөлүктөр менен шайкеш келип, анын билгичтиктери, жетишкендиктери тууралуу толук маалымат берет.

Калыптандыруучу баалоонун ыкмасы болуп кайтарым байланыш, б.а. анын эки: оозеки жана жазуу түрү эсептелинет. Окуу процессинде окуучунун натыйжалуу билим алуусуна өбөлгө түзүүчү багыттоочу суроолор жана түшүндүрмө жазуу ыкмалары сунушталат. Ал эми калыптандыруучу баалоонун техникалары окуучулардын ар бир сабагындагы өсүп-өнүгүүсүн аныктап, андан ары окуучу менен кантип иш алып баруу керектигин айгинелейт. Мугалим булардын жыйынтыгын “Байкоо жүргүзүү журналына” түшүрүү менен, ар бир сабактын этаптарында окуучунун билимин жогорулатуу үстүндө иш алып баруусу сунушталат.

2019-2020-окуу жылында башталгыч класстар үчүн окуу жүктөмдөрү 2018-2019-окуу жылындагыдай калат.

АВГУСТ КЕҢЕШМЕСИНДЕ БАШТАЛГЫЧ КЛАССТЫН МУГАЛИМДЕРИНИН СЕКЦИЯЛАРЫНДА ТАЛКУУЛОО ҮЧҮН СУНУШТАЛГАН МАСЕЛЕЛЕР:

1. Башталгыч класстарда предметтер боюнча компетенттүүлүктөрдү калыптандыруу жана аларды баалоо жолдору;
2. “2019-жыл – Аймактарды өнүктүрүү жана санариптештирүү”, “Жалпыга бирдей сапаттуу билим – Кыргыз Республикасынын туруктуу өнүгүүсүнүн негизи”: башталгыч билим берүүдөгү учурдагы көйгөйлөр жана аларды чечүү жолдору;
3. Башталгыч класстарда мультимедиа-лык каражаттарды колдонуунун актуалдуулугу: КМШ мамлекеттеринин жана жергиликтүү иш тажрыйбадан;
4. Окуучуларда инсандык, адеп-ахлактык баалуулуктарды жана бири-бирине болгон мамилелерди калыптан-дыруучу фактор катары тарбия берүү чөйрөсүн түзүү;
5. Көп маданиятуу жана көп тилдүү билим берүү аркылуу коомчулукту бириктирүү;
6. Башталгыч мектепти окуу китептери менен камсыздоо: учурдагы абалы жана проблемалар;
7. Кыргыз тил сабагында окуучунун жазуу жана окуу ишмердүүлүгүн уюштуруу тажрыйбалары;
8. Кенже окуучунун компетенттүүлүгүн математика предмети боюнча калыптандыруу маселелери;
9. Окуу процессинде диагностикалык, калыптандыруучу жана жыйынтыктоочу баалоолордун ээлеген орду жана тийгизген таасири;
10. Деңгээлдүү тапшырмалардын балдардын шыгын, чыгармачылыгын өстүрүүдөгү ээлеген орду;
11. Логикалык ой жүгүртүү тапшырмалары – натыйжалуу өсүп-өнүгүүнүн өбөлгөсү;
12. Баалоо инструментарийлеринин натыйжасы окуучунун өсүп өнүгүүсүн камсыздайт.
13. Жагымдуу чөйрө түзүү жана окуучунун мүмкүнчүлүгүнө, жөндөмүнө, шыгына карай өз ара аракеттенүүлөрүн уюштурууда педагогикалык технологияларды колдонуу;
14. Инсанга багытталган окутуу: чыгармачыл, чебер мугалим ийгиликтүү окуучуну тарбиялайт;
15. Башталгыч класста мультимедиа-лык технологияларды колдонуу шартында окуучулардын логикалык ой жүгүртүүсүн өстүрүү (алдыңкы иш тажрыйба);
16. Кенже окуучунун компетенттүүлүгүн калыптандыруу маселеси;
17. Кенже окуучулар үчүн жагымдуу чөйрө түзүү жана долбоорлоо методу;
18. Мультимедиа-лык материалдарды колдонуу жана ишке ашыруу боюнча алдыңкы иш тажрыйбалар менен бөлүшүү;
19. Мекен таануу предметин окутуудагы негизги принциптер: интеграциялоо, экология, элдик мураска негизделүү, окуучунун рухий дүйнөсүндө ыймандуулукту өнүктүрүү боюнча мугалимдин алдыңкы иш тажрыйбасы.

УСУПОВА М.К.,
КРББЖИМ РПКЖЖКДИМЧБМББ
ага окутуучусу

УСЕНКО Л.В.,
Кафедранын башчысы

Эксперт:
СУЛАЙМАНОВА Д.А.,
№31 мектеп-гимназиясынын
башталгыч классынын мугалими
Моб. тел:0708526673

Рекомендации

К АВГУСТОВСКОМУ СОВЕЩАНИЮ ЗАВУЧЕЙ И УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

В 2019 году августовские совещания в Кыргызстане проходят по общей теме:

«СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ НА 2012-2020 ГОДЫ».

Согласно Стратегии развития образования в целях реализации достижения успешной практики и поиска новых решений устойчивого развития в системе начального школьного образования продолжает осуществляться реализация основных положений Международной Конвенции о правах ребенка, Закона «Об образовании», Стратегии развития Образования и реализации предшкольной подготовки на 2010-2020 годы, Государственный образовательный стандарт школьного образования, и других документов. Рабочая группа МОН КР активно работает по обновлению содержания Государственного образовательного стандарта школьного образования. Значительно активизируется процесс обновления и развития образовательной системы. При начальных школах функционируют предклассы по программе «Наристе». Школьные программы основаны на психолого-педагогических исследованиях ученых в области начального образования Кыргызской Республики, стран СНГ и стран дальнего зарубежья, ППО педагогов Кыргызстана и других стран. Данные документы направлены на реализацию основных направлений в развитии школьников: физического, когнитивного, социального и эстетического.

При этом, большая работа проводится в Республике по комплектованию классов через электронную очередь.

Достигается поэтапное решение глобальных задач по доступности и качеству школьного содержания, обновлению технологий и инновационных методов школьного образования в КР, социально-культурных преобразований, от которых напрямую зависит, насколько новое поколение будет подготовленным к вступлению в жизнь. Значительно возросла потребность педагогов в ПК и переподготовке педагогических работников.

В программах ПК учитываются культурно – национальные, региональные климатогеографические, экономические условия Кыргызской Республики, имеющие важное значение в воспитании, обучении и развитии школьников, рассматриваются инновационные направления в развитии школьников: физическое, когнитивное, социальное и эстетическое.

А также на стажировке отрабатываются методы осуществления мониторинга усвоения программ воспитания, обучения и развития детей, начиная с начального школьного возраста.

Отмечается компетентностный подход к вопросам воспитания, обучения и развития у детей начального школьного возраста начальных представлений об эти-

ке, нравственности и культуре кыргызского и других народов, проживающих в Республике».

Тема:

«Компетентностный подход к вопросам воспитания, обучения и развития у детей начального школьного возраста начальных представлений об этике, нравственности и культуре в современных условиях».

Цель:

Развитие образовательной системы начального школьного образования КР в контексте целей устойчивого развития и компетентностного подхода.

Формирование общих, профессиональных и личностных компетентностей завучей и педагогов, работающих в условиях государственных и муниципальных школах по вопросам воспитания, обучения и развития дошкольников в современных условиях.

Форма организации:

Проведение работы секций специалистов:

Государственных и муниципальных школ

Экспресс – освещение ППО участниками по вопросам воспитания, обучения и развития школьников в условиях современных школ.

Дискуссия по обозначенной теме.

Выставочный материал.

Предлагаемые темы вводной и векторных презентаций:

1. Отбор и использование материалов по устойчивому развитию, гендерному равенству, поликультурности в обучении, развитии и воспитании школьников.

2. Современный менеджмент и ресурсное обеспечение в организации повышения квалификации и профессиональной подготовки завучей и педагогов на компетентностной основе.

3. Активные и интерактивные формы организации занятий с целью когнитивного, социального, эмоционального и физического развития ребенка.

4. Организация интерактивной личностно-ориентированной обучающей среды.

5. Организация учебной деятельности.

6. Год нравственности, воспитания и культуры. Нравственное воспитание школьников.

7. Взаимодействие семьи, общественности и педагогов в вопросах воспитания школьников.

8. Проблемы реализации Программы предшкольной подготовки «Наристе» – 480 часов.

9. Системный подход в развитии инклюзивного образования.

Принятие проекта резолюции

Материал к проекту резолюции:

В целях достижения Успешных практик и новых решений в системе образования для устойчивого развития Республики, соответствующих Национальной стратегии устойчивого развития Кыргызской Республики на период 2013-2017 годы и основной цели Плана действий на 2016-2017 годы по реализации Стратегии развития образования до 2020 года.

В Республике должны иметь место достижения успешной практики и поиск новых решений в системе дошкольного образования. Предложенная тематика совещания направлена на более качественную реализацию основных положений Международной Конвенции о правах ребенка, Закона «Об образовании», Стратегии развития ДО и реализации предшкольной подготовки на 2010-2020 годы, Государственный образовательный стандарт.

В целях обеспечения решения поставленных задач необходимо качественное выполнение Государственного образовательного стандарта, обучения и развития детей начального школьного возраста; Программы предшкольной подготовки на базе начальной школы «Наристе» (480 ч.), Школьные программы основаны на психолого-педагогических исследованиях ученых в области дошкольного воспитания и начального образования Кыргызской Республики, стран СНГ и стран дальнего зарубежья, ППО педагогов КР.

В них учитываются культурно-нацио-

нальные, региональные, климатогеографические, экономические условия Кыргызской Республики, имеющие важное значение в воспитании, обучении и развитии дошкольников.

А также необходимо осуществление мониторинга усвоения программ воспитания, обучения и развития детей, начиная с начального школьного возраста.

Предложения:

МОиН способствовать сплочению совместного участия РИПК и ППР при МОН КР, КАО, Отделов Управления образования на местах и Проектов в процессе формирования компетентностей у завучей и педагогов по вопросам качественного воспитания, обучения и развития школьников.

Предоставлять возможность прохождения ПК в ближнем и дальнем зарубежье преподавателям кафедры ДНШО РИПК и ППР при МОН КР и специалистам КАО, которые непосредственно повышают квалификацию и обучают педагогов всей Республики.

Литература:

1. Конвенция о правах ребенка. Бишкек, 1995.
2. Закон «Об образовании». Бишкек, 2004.
3. Стратегия развития образования в КР на 2012-2020 годы. Бишкек, 2013.

ХРАМЦОВА А.Н.,
ст. преп.

УСЕНКО Л. В.,
зав. кафедрой ДНШО
РИПК и ППРпри МОН КР

ОКУТУУ КЫРГЫЗ ТИЛИНДЕ ЖҮРГҮЗҮЛГӨН МЕКТЕПТЕРДЕ КЫРГЫЗ ТИЛИ ПРЕДМЕТИН ОКУТУУ БОЮНЧА

Актуалдуулугу

2019-2020-окуу жылында окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн 5-11-класстарда кыргыз тили предметин окутууда төмөнкү укуктук-ченемдик документтер өзгөрүп жаңыланды. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы № 403 токтому менен бекитилген жана КР Өкмөтүнүн 2016-жылдын 15-ноябрындагы №590 токтомунун редакциясына ылайык КР Жалпы мектептик билимдин Мамлекеттик билим берүү стандарты жана предметтик стандарттар, базистик окуу планы. Ошондой эле жаңы окуу китептери жана окуу-методикалык комплекстердин жаңыланышына байланыштуу окутуунун максатын, маңызын жана мазмунун кайрадан карап, иштеп чыгып, мугалимдерге сунуштоо.

“Өлкөнү санариптештирүү бүгүнкү күндүн талабы болуп жатат. Ал биздин жарандар үчүн мурда болуп көрбөгөн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү ачат, – деп өлкөнүн Президенти белгиледи. “Аймактарды өнүктүрүү жана өлкөнү санариптештирүү жылына” карата окуу китептеринин, окуу методикалык колдонмолорунун санариптештирилген вариантын жана мультимедиялык жаңы технологияларды колдонуу учурда актуалдуу маселелерден экендиги талашсыз.

Максаты

Мугалимдер КР Жалпы мектептик билимдин Мамлекеттик билим берүү стандарты жана предметтик стандарттар, Базистик окуу планы (БОП) укуктук-ченемдик документтердеги негизги жана предметтик компетенттүүлүктөр жана окуу программасы, окуу китептери, август кеңешмелеринде талкуулана турган болжолдуу темалар жөнүндө жалпы маалымат алышат.

Коюлган максатты жүзөгө ашыруу үчүн төмөндөгүдөй милдеттер белгиленди:

- Базистик окуу планынын талаптары жана ал боюнча окуу пландарын түзүүнүн түрлөрүн, болжолдуу сааттардын көлөмүн сунуштоо;
- жаңы окуу планына ылайык түзүлгөн бул окуу программасынын өзгөчөлүгүн бөлүп көрсөтүү;
- КР Билим берүү жана илим министрлиги тарабынан 2019-2020-окуу жылына карата окуу китептери жана окуу методикалык колдонмолордун санариптештирилген вариантын тактап, сунуштоо;
- негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрдү үч деңгээлде окутуу маселелери;
- “Аймактарды өнүктүрүү жана өлкөнү санариптештирүү жылы” боюнча мультимедиялык жаңы технологияларды колдонуу.

1. Базистик окуу планы

Жалпы билим берүүчү мектептердин негизги мамлекеттик документи, мамлекеттик билим берүү стандартынын негизги бөлүгү жана милдеттүү окуу предметтердин тизмесин, окутуу убактысынын ырааттуулугун, окуу жүктөмүнүн көлөмүн аныктайт. Ал бардык класс жана предмет боюнча окуу тилине, менчик формасына карабастан ар бир мектептин окуу планын иштеп чыгуунун негизин уюштуруучу укуктук-ченемдик документ.

Базистик окуу планынын талаптарын сактоо менен төмөндөгүдөй окуу пландары түзүлөт:

1) аймактык, 2) мектептик, 3) болжолдуу жумушчу окуу пландары иштелип чыгат жана мектепти каржылоодо негизги документ болуп эсептелет.

1. Аймактык базистик окуу планы - аймактык билим берүүнүн башкармалыгы тарабынан мамлекеттик базистик окуу планынын негизинде иштелип чыгат жана ал сунуш кылуу мүнөзүндө болот.

2. Мектептик окуу планы - мамлекеттик базистик жана аймактык окуу планынын негизинде узак мөөнөткө түзүлүп, конкреттүү мектептин өзгөчөлүгү эске алынат (мектептин окуу планы катары бир же бир нече типтүү окуу планы кабыл алынышы мүмкүн);

3. Болжолдуу жумушчу окуу планы - күнүмдүк шарттарды эске алуу менен түзүлөт жана жылыга мектептин методикалык кеңешмесинде бекитилет.

Окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн 5-11-класстарда кыргыз тили предметин окутууга карата мамиле өзгөрүп, балдардын оозеки, жазуу, байланыштуу кебин, чечендик-ораторлук жөндөмүн өнүктүрүүгө багытталган заманбап технологияларды колдонуу абзел. Базистик окуу планындагы “Тилдик” билим берүү чөйрөсү боюнча биринчи тилдин предметтик стандартына негизделип, т.а. эне тилинде окутуунун натыйжаларына коюлуучу талаптар менен аныкталат. Коммуникативдик ишмердүүлүк ыкмасын пайдалануунун эң негизги милдети – тилдин

структурасы жана мыйзамдары тилдик системанын бардык элементтерин бириктирген бир бүтүндүк катары таанытуу. Окутуунун мындай бирдиктүү бир бүтүндүгү бул - текст. Анткени дал ушул текстте тилдин бардык элементтери белгилүү бир системага биригишет жана текст жасоочулук функцияга ээ болот. Кыргыз тилин окутууда адабий тилдин бардык функционалдык стилдерине (оозеки-сүйлөшүү, көркөм, окуу-илимий, публицистикалык, расмий иштиктүү стиль) ылайык тексттердин ар кыл түрлөрүн кеңири пайдалануу сунуш кылынат.

Кыргыз тилин окутуу процессинде окуучулардын кеп ишмердүүлүктөрүнүн бардык түрлөрүн (угуп түшүнүү - аудирлөө, сүйлөө - сүйлөп түшүндүрүү, окуу – окуп түшүнүү, жазуу жазып түшүндүрүү) турмушунда колдонууга ээ болуунун негизинде окуучулардын (негизги компетенттүүлүктөргө: маалыматтык, социалдык-коммуникативдик (карым-катнаштык), өзүн-өзү уюштуруу, көйгөйлөрдү чечүү жана предметтик компетенттүүлүктөргө: тил таануучулук, кептик жана маданият-таануучулук) компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүүгө багытталган. Тилдин системасын, анын мыйзамдарын гана таанытуучулук эмес, функционалдык, коммуникативдик ишмердүүлүк, сүйлөшүү маданиятынын деңгээлин көтөрүүнү жөнгө салуу максатын да көздөшү керек.

2. Окуу программасы

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы №403 токтому менен бекитилген жана КР Өкмөтүнүн 2016-жылдын 15-ноябрындагы №590 токтомунун редакциясына ылайык КР Өкмөтүнүн «Билим берүү жөнүндө», «Мамлекеттик тил жөнүндө» мыйзамдарын жана 2012-жылкы «Туруктуулук жана бакубат жашоо» программаларын эске алуу менен, окуу жүктөмү кыскарган окуу планынын негизинде кыргыз тилинин мамлекеттик стандартынын талаптарына таянуу менен даярдалган. Мамлекеттик стандарт окутуу тилине, уюштуруучулук, укуктук формасына жана менчиктин түрүнө карабастан Кыргыз Республикасынын бардык жалпы билим берүүчү уюмдары үчүн окуу планынын бирдиктүү моделинин негизинде окуу программасы түзүлөт.

5-11-класстарда жаңы окуу жылында оңдолуп, толукталган кыргыз тилинин программасы (Түзүүчүлөр: А.Сапарбаев, Б.Өмүралиев, С.Үсөналиев, В.Мусаева жана Н.Абдесов. Илимий редактору С.Рысбаев) сунуш кылынат (2016).

Жаңы окуу планына ылайык түзүлгөн бул окуу программасынын өзгөчөлүгү - кыргыз тилин эне тил катары окутуунун натыйжалуулугун, сапатын арттыруу менен, окуучулардын кеп ишмердүүлүктөрүнүн түрлөрүн (угуу-аудирлөө, сүйлөө, окуу, жазуу) колдонууну, кеп маданиятын ар кыл турмуштук кырдаалга ылайык кептин стилдеринин түрлөрүнө жараша, өз алдынча чыгармачылык менен диалог, монолог түзө билүүгө үйрөтүүчү коммуникативдик көндүмдөрүн калыптандыруучу практикалык машыгуу иштерин жүргүзүүгө

багытталгандыгы. Эң башкысы, эне тилин окутуу үчүн кептик, тилдик жана маданият таануучулук компетенттүүлүктөрдүн негизинде инсанга багыттап окутуу маселеси да курч коюлуп, ар бир класстын жыйынтыгында аталган негизги жана предметтик компетенттүүлүктөр боюнча репродуктивдүү, продуктивдүү, креативдүү (чыгармачылык) үч деңгээлде окуучулар ээ боло турган натыйжаларга негизделет. Мугалим мына ушуга айрыкча көңүл буруусу зарыл.

Азыркы мектепте авторитардык типтеги окутуунун ордуна инсандын өзүн-өзү таанууга үйрөтүү колго алынуусу зарыл.

Программада кыргыз тилин компетенттүүлүктүн негизинде окутуу сунушталат. Атап айтсак: кептик компетенттүүлүктө - мектеп бүтүрүүчүсү коммуникативдик милдеттерди аныктоого; тилди пикир алышуунун ар кыл кырдаалдарында; оозеки жана жазуу формасында пайдаланууга; өзүнүн сөздүк байлыгын байытуу менен кептик мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүүгө жөндөмдүү болушу шарт.

Кептик компетенттүүлүктүн негизинде окутууда:

- карым-катнаштын максатына ылайык кептин предметин жана темасын түшүнөт жана белгилейт;
- тексттеги биринчи жана экинчи орундагы маалыматтарды бөлүп көрсөтүп, аларды чындык менен салыштырат;
- адабий тилдин (стилдердин) нормаларына, пикир алышуунун максатына (кептик кырдаалдарга) ылайык текст түзөт;
- текстти ар кыл стилдик талаптарга, ар кыл эмоционалдык жагдайларга ылайыктап кайрадан түзөт;
- коммуникативдик мазмунуна ылайык тексттердин функционалдык семантикалык типтерин, кептин ар кыл жанрындагы жана стилиндеги тексттерди айырмалайт жана өз тажрыйбасында чыгармачылык менен колдонот.

Ал эми тилдик компетенттүүлүктө - мектеп бүтүрүүчүсү тилдин системасы жана анын кепте ишке ашырылыш мыйзамдары жөнүндө билимге ээ болот. Тилдик компетенттүүлүктүн негизинде окутууда:

- тилдик бирдиктерди алардын тилдин системасындагы функциялары жана алардын тексттеги ролу менен байланышта түшүнөт;
- лингвистикалык бирдиктерди функциялары, маанилери жана стилдери боюнча топтоштурат;
- тилдик бирдиктердин синонимдештигинин түзүлүшүн, маанисин жана стилдерин айырмалайт;
- кептин оозеки жана жазуу формаларынын өзгөчөлүктөрүн салыштырат жана айырмалайт;
- орфограммалардын көлөмүнө жана пунктуациялык эрежелерге ылайык орфографиялык жана пунктуациялык ыкмаларга ээ болот.

Маданият таануучулук компетенттүүлүктө мектеп бүтүрүүчүсү пикир алышууга катышуу менен социалдык-кептик, маанилик жана тарыхый-маданий контексти эске алууга жөндөмдүү болот. Мада-

ният таануучулук компетенттүүлүктүн негизинде окутууда:

- сүйлөшүү маданиятынын үлгүлөрүнө ээ болот;
- коомдо калыпка түшкөн жүрүм-турумдун үлгүлөрүнө ылайык карым-катнаштын катышуучусунун социалдык ролун өзүнө кабыл алат;
- элдин маданий мурасынын маанилүү бөлүгү, ыйык баалуулукка айланган эне тилине карата жекече аяр мамилесин билдирет.

3. Окуу-методикалык колдонмолор

5-кл. авт. А.К.Койлубаева, А.К.Койлубаева, Б.С.Орузбаева (2018) негизги, Кыргыз тилин орто мектептин 5-11-класстарында натыйжалуу окутуу боюнча усулдук колдонмо. Б.Исаков. (2011); Жат жазуулар жыйнагы. В.Мусаева, (2015); Азыркы кыргыз тилинин таблицалары. С.Үсөналиев, Б.Өмүралиев (2003); Кыргыз тили 5-9-кл. Балдар риторикасы. Окуу куралы. В.Мусаева, (2018); Байланыштуу кепти, кептин стилдерин кептик компетенттүүлүккө багыттап окутуунун теориялык жана практикалык маселелери. В.Мусаева, (2017); Жазуу маданиятын окутуунун теориясы менен практикасы. Окуу-методикалык курал. В.Мусаева, (2018); Синтаксисти окутуунун методикасы. Б.Өмүралиев, (1978); Кыргыз тилинин синтаксиси. А.Жапаров (1979); Кыргыз тили боюнча методикалык колдонмо. 5-9-кл. В.Мусаева, Т.А.Асанакуну. USAIDдин «Сапаттуу билим» долбоору (2011); Кыргыз тили: Сабактын теориясы жана практикасы. Ж.Чыманов (2007); Кыргыз тилинин таяныч чиймелери. Кошумча окуу куралы. В.Мусаева, (2017);

Кыргыз тилин эне тили катары окутуунун методологиясы, Ж.Чыманов (2015). Кыргыз тилин окуп-үйрөнүүдө деңгээлдер боюнча компетенттүүлүктөрдү баалоо. К.Эсеналиева (2014); Стандарттардагы компетенттүүлүктөрдүн негизинде сабакты пландоонун теориясы, практикасы. К.Эсеналиева (2019); Мектеп үчүн фразеологиялык сөздүк, Т.А.Асанакуну (2019), Кыргыз тили: Сабактын (болжолдуу) планы Т.А.Асанакуну (2019).

4. Август кеңешмелеринде талкуулана турган болжолдуу темалар

1. “Аймактарды өнүктүрүү жана өлкөнү санариптештирүү жылы” боюнча мультимедиялык жаңы технологияларды колдонуу.

2. Стандарттардагы компетенттүүлүктөрдүн негизинде сабактын максатын жана анын көрсөткүчтөрүн пландоонун теориясы, практикасы.

3. Заманбап окутуунун жана баалоонун технологиялары.

4. Интерактивдүү окутуунун технологияларын колдоно билүүнүн педагогикалык шарттары.

5. Сыңыл ойломдун стратегияларын пайдалануу аркылуу стандарттын талабындагы окутуунун үч деңгээлин ишке ашыруу менен инсанга багыттап окутуу.

6. Этнопедагогика, этнолингвистика, этномаданият багытында кыргыз тилин кыргыз элинин алдыңкы маданий мурстары, баалуулуктары менен биримдикте окутуу.

7. Кеп ишмердүүлүктөрүнүн түрлөрүн (угуу-аудирлөө, сүйлөө, окуу, жазуу) коммуникативдик метод аркылуу мультимедиялык каражаттарды колдонуу.

8. Окуучунун тилдик, кептик жана маданият таануучулук компетенттүүлүктөрүнө басым жасоо.

9. “Сүйлөшүү маданияты», “Байланыштуу кеп», «Лексика жана фразеология», “Чечендик-ораторлук кеп” бөлүмдөрүн окутууда кептин коммуникативдик касиеттерин (кептин тазалыгын, тактыгын, тууралыгын, көрктүүлүгүн, орундуулугун, образдуулугун, элестүүлүгүн, эмоционалдуу-экспрессивдүүлүгүн) калыптандыруу.

10. Тексттеги кептин түрлөрүн (баяндоо, сүрөттөө, ой жүгүртүү), кептин стилдерин (көркөм, илимий, публицистикалык, иш кагаздарынын стили) колдонуу аркылуу жогорку класстарда кесиптик билим берүүгө багыттоо.

11. «Сүйлөшүү маданияты жана стилистика» сыяктуу курстарды киргизүү жана окутууну пландаштыруу.

12. Кыргыз тили сабагында “Манас” эпосуна көңүл буруу менен андагы көркөм тил каражаттарын жемиштүү пайдалануу ж. б.у.с.

Сунушталуучу интернет булактардын тизмеси:

www.kao.kg

www.lib.kg

www.ibilim.kg

www.bilimbulagy.kg. ж.б.

Т.А.АСАНАКУНОВ,

п.и.к., доцент.

К.ЭСЕНАЛИЕВА проф., м.а. п.и.к.

Кыргыз адабиятын окутуунун жалпы маселелери

2019-2020-окуу жылында Кыргыз адабияты предметин окутууда төмөнкү жагдайларга көңүл буруу зарыл.

Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан 2019-жыл “Аймактарды өнүктүрүү жана санариптештирүү жылы” деп аталгандыгын эске алуу менен “Кыргызстанда билим берүүнү аймактардын талаптарына ылайык өнүктүрүү жана санариптештирүү милдеттери” аттуу август кеңешмесинин темасынын алкагында алдыңкы маселе катары билим берүүнүн сапатын жогорулатуу, компетенттүүлүккө негизделген натыйжалуу билим берүү, окуу процессин санариптештирүү менен окутуу материалдарын электрондоштуруу, санариптик материалдык-техникалык каражаттарын эффективдүү колдонуу, окутуунун электрондук базасын түзүү маселелери эске алынат. Башка предметтер сыяктуу эле, кыргыз адабиятын окутуунун мазмунуна да санариптештирүү маселелерин киргизүү – мезгил талабы. Мамлекетибиздин туруктуу өнүгүүсү жана 2020-жылга чейинки Билим берүүнү өнүктүрүү стратегиясы, “Санариптик Кыргызстан 2019-2023-жылдар” концепциясы, КРнын Билим берүүнү өнүктүрүү концепциясы мектептердеги билим берүүнүн сапатын, анын ичинде кыргыз адабиятын окутуунун эффективдүүлүгүн мезгил талабына ылайык жогорулатуу милдеттерин койду.

Азыркы учурда компетенттүүлүктөрдүн негизинде инсанга багыттап окутууда негизги жана предметтик компетенттүүлүктөр боюнча репродуктивдүү, продуктивдүү, креативдүү(чыгармачылык) 3 деңгээлде окуучулар ээ боло турган натыйжаларга көңүл буруу учурдун талабы. Окуучунун окуу ишмердүүлүгүнүн сапатын аныктоодо предметтик компетенттүүлүк чоң мааниге ээ. Кыргыз адабиятынын предметтик компетенттүүлүгү окуу жана практикалык ишмердүүлүк ар дайым айкалышканда гана ийгиликтүү ишке ашат.

Окурмандык компетенттүүлүк – адабий чыгарманы эстетикалык өздөштүрүүгө жөндөмдүүлүк, искусствонун башка түрлөрүнүн катарында адабияттын өзгөчөлүгү жөнүндө түшүнүгүн калыптандыруу, образдуу сөздүн көркөм көп маанилүүлүгүн, ассоциативдүүлүгүн, көрүү жана угуу дааналыгын ачуу аркылуу

образдык сөздү түшүнүү жана инсандык деңгээлде өздөштүрүү, теориялык–адабий түшүнүктөр жөнүндө үйрөнүүчү предмет катары эмес, көркөм чыгарманы түшүнө билүүгө жардамдашкан курал, каражат катары түшүнүктү өнүктүрүү.

Баалуулук-дүйнө таанымдык компетенттүүлүк – адабиятта чагылдырылган адеп-ахлактык баалуулуктарды жана дүйнө тааным категорияларды түшүнүү, ушул баалуулуктарга өзүнүн мамилесин аныктоо жана негиздөө, гуманисттик адеп-ахлактык позицияларга бек туруу;

Адабий-чыгармачылык компетенттүүлүк – ар түрдүү типтеги дил баяндарды, түрдүү жанрдагы жана формадагы адабий чыгармачыл иштерди жазууга жөндөмдүүлүк.

Бүгүнкү күндүн мугалиминин максаттары жана милдети окуучуларга жөнөкөй эле маалыматтардын топтомун берүү болуп эсептелбейт. Учурдагы билим берүүнүн максаты – бул сынчыл ойлому өнүккөн инсанды тарбиялоо жана окутуу менен бирге окуучулардын ойлонууга болгон муктаждыгын, ар кандай кырдаалды талдоого жана аларды туура баалоого, ар түрдүү маселелерди чечүүнүн оптималдуу жолун табууга үйрөтүү экендигин ар бир педагог түшүнүүсү зарыл.

Ар түрдүү деңгээлдеги (репродуктивдүү, продуктивдүү жана креативдүү) тапшырмаларды түзүүнүн зарылдыгы ар бир окуучу кандайдыр бир зарыл болгон билимдердин жана компетенттүүлүктөрдүн деңгээлдерине ээ болушу керек.

Адабият – балдарды адептик оң сапаттарга үйрөтүүнүн эң таасирдүү куралы болгондуктан, адабият мугалими компетенттүүлүк жана коммуникативдик мамиле түзө билүүсү абзел. Окуучунун мамлекеттик тилде бай лексика менен сабаттуу сүйлөй жана жаза билиши адабиятты мектепте сабаттуу окутууга байланыштуу экенин эстен чыгарбагыбыз дурус. Эстетикалык табити өнүккөн, көркөмдүк жактан билимдүү, маданияттуу окуучуну тарбиялоо адабият теориясысыз, көркөм сөз өнөрүнүн образдык-эстетикалык жаратылышын мыйзам ченемдүүлүктөрүн талдап түшүнүүсүз мүмкүн эмес. Окуучуларды теориялык түшүнүктөрдү практикада колдоно билүүгө жатыктыруу, машыктыруу дайыма көңүлдүн борборунда болушу шарт.

Кыргыз адабиятынын окуу программасы тууралуу

2019-2020-окуу жылында Кыргыз адабияты предметин окутуу адабият боюнча кабыл алынган соңку жаңы стандарттардын жана программалардын негизинде жүргүзүлөт. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы №403 токтому менен бекирилген Кыргыз Республикасында жалпы мектептик билимдин мамлекеттик билим берүү стандартынын негизинде түзүлгөн предметтик стандарт 5-6-класстар үчүн колдонулат.

Адабият боюнча жаңы стандарттын өзгөчөлүгү – анын компетенттүүлүккө негизделип түзүлгөндүгүндө. Стандарт мугалимди адабиятты окутууда реалдуу натыйжага жетишүүгө багыттайт.

Быйылкы окуу жылында окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн мектептерде кыргыз адабияты 5-6-класстар үчүн жаңы стандарттын негизинде түзүлгөн программа (С. Байгазиев, А. Муратов, Б. Абдухамидова, К.Акматов), ал эми 7-11-класстар үчүн өткөн окуу жылында колдонулган окуу программасы, б.а., С.Байгазиев, А. Муратов түзгөн программа жетекчиликке алынат. Мамлекеттик компоненттеги кыргыз адабиятына ыйгарылган сааттарда өзгөрүүлөр болгон жок.

ОКУТУУ КЫРГЫЗ ТИЛИНДЕ ЖҮРГҮЗҮЛГӨН МЕКТЕПТЕРДЕ КЫРГЫЗ АДАБИЯТЫН ОКУТУУ БОЮНЧА

Август кеңешмелеринде кыргыз адабиятын окутуу боюнча төмөнкү маселелердин тегерегинде талкуу жүргүзүү сунушталат:

- 1) Кыргыз адабиятын окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн мектептерде окутуунун окуу-ченемдик документтери (КРнын билим берүү концепциясы, предметтик стандарт, окуу программалары) тууралуу;
- 2) Окуучулардын оозеки жана жазуу кеп маданиятын калыптандыруу, өстүрүү - адабият сабагынын милдети;
- 3) “Манас” эпосу – мекенчилдикти калыптандыруунун куралы жана өткөн тарыхыбыздын бай мурасы;
- 4) Ч.Айтматовдун чыгармалары – адабий ой жүгүртүүнүн, талдоонун дүйнөлүк деңгээлинде;
- 5) Мектеп практикасында кыргыз тили, адабияты мугалимдеринин алдыңкы тажрыйбаларын жайылтуу;
- 6) Окутуу кыргыз тилинде жүргүзүлгөн мектептерде кыргыз адабияты предметинин мазмуну, окуу китептери боюнча ой-сунуштар;
- 7) Кыргыз адабияты предметин окутууда заманбап усулдарды колдонуу;
- 8) Кыргыз адабияты сабагындагы аргументтүү эссе, пикир жазуу жумуштары, аларды жүргүзүүдөгү иш-тажрыйбалар;
- 9) Кыргыз адабияты сабагында мультимедиялык каражаттарды колдонуу;
- 10) Окуу процессинде окутуунун интерактивдүү заманбап каражаттарын (интерактивдүү доскаларды, электрондук китептерди ж.б. маалыматтык булактарды) колдонуу;

- 11) Кыргыз адабияты боюнча электрондук окуу китептерин жана окуу-методикалык комплекстерин түзүү жана колдонуу жолдору;
- 12) Компетенттүүлүктүн негизинде окуучунун позициясынан сабакты пландоо;
- 13) Окуучулардын долбоордук-изилдөөчүлүк иштери;
- 14) ЖРТ, олимпиаданын жыйынтыктарын анализдөө.

Сунушталуучу интернет булактардын тизмеси:
www.kao.kg
www.lib.kg
www.ibilim.kg
www.bilimbulagy.kg. ж.б.

А.Б. БАТЫРКУЛОВА,
филологиялык билим берүү кафедрасынын ага окутуучусу

Кыргыз адабиятын окутуунун методдору

Кыргыз адабиятын окутуу иштери педагогика илиминин жалпы, атайын жана жеке методологиясынын жоболоруна негизделет. Кыргыз адабиятын окутуу процессинде инсанга багытталган окутууга өзгөчө маани берилет. Кыргыз адабиятын окутууга коммуникативдик мамиле жасалып, окутуунун объектисин көркөм текст түзүүсү, ал эми сабак процесси жандуу сүйлөшүү, талдоо, талкуулоо, баяндоо иштери, чыгармаларга карата эссе-пикир жазуу, аргументтөө аркылуу жүргүзүлүшү шарт.

Адабиятты окутуу методикасында методдор тууралуу түшүнүктөр ар дайым эволюциялык аракетте болуп, улам жаңы ойлор менен толукталып келгендигин байкайбыз. Эвристикалык (жарым-жартылай изилдөө), изилдөөчүлүк, репродуктивдүү, долбоорлоо, стандарттык эмес сабактын формалары, интерактивдүү ж.б. методдор аркылуу кызыктыруучу окутуу чөйрөсүн түзүү, шыктандыруу окуучулардын натыйжалуу билим алышына өбөлгө түзөт. Окуучулардын өз алдынча иштешине, баяндама, дил баян, реферат, билдирүү, рецензия, аннотация, эссе жазышына көбүрөөк көңүл буруу жакшы натыйжаларды берет.

Кыргыз адабияты предметин окутуудагы айрым көйгөйлөр:

- мугалимдердин предметтик стандарт боюнча маалыматынын жетишсиздиги;
- кыргыз адабияты окуу китептеринин сапатын жогорулатуунун зарылдыгы;
- кыргыз адабиятын окутууга карата методикалык колдонмолордун жетишсиздиги;
- кыргыз тили жана адабияты мугалимдеринин алдыңкы тажрыйбаларынын жайылтылбай жатышы;
- мугалимдерге керектүү кошумча адабияттардын, дидактикалык материалдардын жетишсиздиги;
- компетенттүүлүктөрдүн негизинде сабакты пландоо боюнча тажрыйбанын аздыгы;
- жаңы чыккан программа менен окуу китептеринин дал келбестиги;
- окуучулардын окурмандык активдүүлүгүнүн начардыгы;
- окуучуну көркөм, чечен сүйлөтүү боюнча мугалим тарабынан аракеттердин аздыгы;
- кыргыз адабияты сабагында техникалык каражаттардын, көргөзмөлүүлүктүн (электрондук окуу материалдары, мультимедиялык материалдар, аудиотексттер, көркөм окуу боюнча видеофильмдер ж.б.) жетишпестиги ж.б.

ОКУТУУ ОРУС, ӨЗБЕК, ТАЖИК ТИЛДЕРИНДЕ ЖҮРГҮЗҮЛГӨН МЕКТЕПТЕРДЕ КЫРГЫЗ ТИЛИН ЭКИНЧИ ТИЛ КАТАРЫ ОКУТУУ БОЮНЧА

Өлкөнү өнүктүрүүнүн санариптик негиздерин илгерилетүү 2019-жылы башкы багыт болуп жатат. Аймактарды мындан ары өнүктүрүү жана коомдун күнүмдүк турмушуна жаңы технологияларды киргизүү максатын көздөп жатабыз. Кыргыз тили – Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тили, ал өлкөдө социалдык маанилүү ролду аткарат. Мамлекеттик тилди окуп-үйрөнүү аркылуу, мектеп окуучулары маалымат менен иштөө, мамлекеттик тилде баарлашуу, маданий баалуулуктарды сиңирүү, өзүн-өзү уюштуруу көндүмдөрүн өнүктүрүшөт. Быйылкы жылы мугалимдердин август кеңешмеси “Кыргызстандын билим берүү мейкиндигин өнүктүрүү аймактардын муктаждыктарынын жана санариптештирүү маселелеринин контекстинде” темасында өтөт.

2019-2020-окуу жылында кыргыз тилин орус, өзбек, тажик тилдүү мектептерде окутуу төмөнкү нормативдик документтерге ылайык жүргүзүлөт: КРнын «Билим берүү жөнүндө» Мыйзамы, КРнын мамлекеттик жалпы билим берүү стандарты, “Окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин кыргыз тили” предметтик стандарты жана программасы, 2019-2020-окуу жылына Базистик окуу планы.

“Окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин кыргыз тили” предметтик стандартында мамлекеттик тилди коммуникативдик-функционалдык принципте окутуу талабы коюлган. Буга чейинки колдонулуп келе жаткан грамматикалык мамиледен коммуникативдик-функционалдык мамилеге өтүү үчүн эмне кылуу керек? Кыргыз тилди окуп-үйрөтүүнүн коммуникативдик методикасы сабаттуу жазуунун, пикир алышуунун, өз оюн билдирүүнүн куралы катары окутууну көздөйт. Бул үчүн сабакта негизинен окуучулардын баарлашуу муктаждыктарына колдоо көрсөтүлөт, окуу процессинде турмушта маанилүү жана маданий баалуу маалыматтарды өздөштүрүүсү камсыздалат. Кеп ишмердүүлүгү окуучулардын максатка багытталган өз ара активдүү баарлашуусу катары баарлашуунун кырдаалы менен шартталат. Окуучу окуп-үйрөнүп жаткан материалды кепте колдоно алуусуна басым жасалат. Коммуникативдик методикада кыргыз тилин окутууга деңгээлдик мамиле жасоо – бүгүнкү күндүн талабы, андыктан методисттер, кыргыз тили мугалимдери “Окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептердин кыргыз тили” предметтик стандарттарында жана Кыргызтестте каралган тилдик деңгээлдердин мүнөздөмөсүн, деңгээлдерге коюлган талаптарды так билүүсү, деңгээлдер боюнча окутууну өздөштүрүүсү керек.

Тил билүү мүнөзү	Деңгээлдердин сыпаттамасы
	A1 – Баштапкы деңгээл
A1 Тилди эң жөнөкөй түрдө колдоно билүү	Берилген тематиканы, тапшырманы түшүнүп, ал боюнча сөз, сөз айкаштарын, фразаларды колдонуп, коюлган маселеге жооп бере алам. Өзүмдү, башкаларды тааныштырып, дарек, тааныштар, оокат-жай тууралуу суроолорго жооп бере алам. Тилдин эң жөнөкөй түрүн колдонуп, сөздөрдү шашпай, жай, так, даана сүйлөгөнгө (жооп берип, сүйлөшүүгө) катышып, оюмду айта алам.
	A2 - Калыптануу деңгээли
A2 Тилди активдүү колдоно билүү	Күнүмдүк жашоо-тиричиликке керектүү сөздөрдү, сөз тизмектерин, айрым сүйлөмдөрдү (өзү, үй-бүлө мүчөлөрү, окуу иш-аракеттери, күндөлүк режим, социалдык-маданий чөйрөдө өзүн алып жүрүү, сатып алуу ж.б. кырдаалдарга жараша) тилдин жөнөкөй түрүн колдонуп, маалымат алмашып, маек куруп, сүйлөшө алам.
	B1 - орто деңгээл
B1 Тилди эркин колдоно билүү деңгээли	Ар түрдүү социалдык-маданий, окуу, эс алуу ж.б. темаларда адабий тилде маалымдалган тексттин негизги идеясын, мазмунун түшүнөм. Үйрөнүп жаткан тилде ар түрдүү кырдаалга жараша маектешип, баарлаша алам. Мени өзгөчө кызыктырган же белгилүү тема боюнча байланыштырып оозеки-жазуу түрүндө билдирүүлөрдү түзө алам. Окуяны, максатымды (үмүт, тилекти), келечекте планды аныктап өз оюмду жүйөлүү, далилдүү түшүндүрүп бере алам.

Мектеп программасында тилдик компетенциялардын деңгээлдерине ылайык, окуу материалдары класстар боюнча (A1ден B1ге же B1+га чейин) түзүлгөн. Предметтик стандарттарда деңгээлдер коммуникативдик компетенциялардын жалпы европалык шкаласы боюнча бөлүштүрүлгөн; кыргыз тилин коомчулук-

та өз ара баарлашуунун куралы катары колдонуу максатында, ошондой эле окуучу ийгиликтүү баарлаша алышы үчүн кандай билимдерге жана кайсы көндүмдөргө ээ болуу керектигине байланыштуу деңгээлдер системасы түзүлгөн.

A1 Баштапкы деңгээл	A1. 1. 1-класс (эң жөнөкөй көндүмдөргө ээ болуу) A1. 2. 2-4-класстар (жөнөкөй көндүмдөргө ээ болуу)
A2 Калыптануу деңгээли	A2. 1. 5-7-класстар (негизги баштапкы көндүмдөргө ээ болуу деңгээли)
B1 Орто деңгээл	B1. 10-11-класстар (орто мектептин стандартына ылайык толук көндүмдөргө ээ болуу деңгээли).

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2018-жылдын 11-июнундагы № 279 "Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кесиптик жогорку жана орто билим берүү чөйрөсүндөгү айрым чечимдерине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө" Токтомунда мамлекеттик тилди билүүсүн деңгээлдер боюнча аныктап тастыктама алган абитуриентке артыкчылык берилет.

«Окутуу орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептер үчүн кыргыз тили» предметтик стандартына ылайык, орто мектептин бүтүрүүчүсү мамлекеттик тилди B1 деңгээлинде, тилдик чөйрө бар жерде B2 деңгээлинде билүүсү талап кылынат.

Кыргыз тилинин лексикасы менен грамматикасын функционалдуу өздөштүрүүсүн, кыргыз тилинде текстти окуп түшүнүүсүн, угуп түшүнүүсүн, кыргызча сабаттуу жазуусун, сабаттуу сүйлөөсүн деңгээлдер боюнча аныктап алуу зарыл. Ошол үчүн 10-11-класстардын окуу программаларына өзгөртүүлөр киргизилип жатат. Себеби, тилдик көндүмү жетишсиз окуучулар мектепти аяктаганда жогорку окуу жайына өтө албайт. Тил билүү деңгээлин аныктап алуу – бул чоң иштин биринчи кадамы. Окуучуларга кыргыз тилинде окуу, угуу, жазуу, сүйлөө көндүмдөрүн комплекстүү калыптандырууга багытталган окуу куралдары керек. Класста окуучулар түрдүү тилдик деңгээлдерге ээ. Окуу жылынын башталышында кеп ишмердүүлүгүнүн бардык түрү боюнча деңгээлдерди диагностикалоо жүргүзүүнү сунуштайбыз.

Окуучулардын мамлекеттик тилди билүү деңгээли тест жана оозеки маектешүү менен аныкталат. Тесттер лексика-грамматиканы өздөштүрүүсүн, окуу, угуу, жазуу, сүйлөө көндүмдөрүн текшерет. Диагностиканын жыйынтыгында окуучулар “деңгээлге ээ”, “деңгээлге ээ эмес” деген эки тайпага бөлүнөт, бул деңгээлдик окутууга киришүүдөгү алгачкы кадам. Деңгээлдерге бөлүп алгандан кийин, ар бир тайпанын окуучуларын стандарт талап кылган деңгээлге алып чыгуу керек.

A1 жана A2 деңгээлдеринде күтүлүүчү

тексттерди түзөт (6–8 сүйлөм)» Ал эми 9-класста жазуу көндүмү боюнча күтүлүүчү натыйжа: «Түрдүү жанрдагы тексттерди түзүп жазат. Мисалы, гезитке макала, адабий чыгармага рецензия, спектаклге, кинофильмге пикир, мүнөздөмө, режю-

ме, билдирүү жазат. Коммуникативдик тапшырмага ылайык репродуктивдүү жана продуктивдүү мүнөздөгү тексттерди түзөт: сүрөттөмө эссе, баяндама эссе, ой жүгүртүүчү эссе».

Предметтик стандартта ушул сыяктуу так көрсөтүлгөн натыйжаларга жетишүү үчүн мугалим тапшырмаларды да деңгээлдерге ылайык берип үйрөнүшү керек.

4-классты аяктаганда A1 деңгээлин текшерүүгө жазуу ишине мисалдарды карайлы: «1. Америкадагы досуңа туулган күнүнө открытка жаз. 2. Өзүң жөнүндө маалымат жаз. 3. Шаардагы дарактардын жаш көчөттөрүн отургузуу ишембилигине окуучуларды уюштур. Кулактандыруу жаз». Ал эми 9-классты аяктаганда A2 деңгээлин текшерүүгө жазуу ишине мисалдар: «1. Бош убактыңды кандай өткөрөсүң? Суроого жооп жазууда таяныч сунушталат: Эмнеге кызыгасың? Бош убакта эмне кыласың? Эмне үчүн? Дагы эмне кыласың? 2. Сен жайлоого барганы жатасың. Досуңду жайлоого чакыр. Тапшырманы аткарууда төмөнкү таяныч план сунушталат:

- Жайлоонун аталышы.
- Жайлоого эмне менен бара тургандыгын.

- Канча күнгө бара тургандыгыңды.
- Ал жерде кандай кызыктуу нерселер боло тургандыгын.

3. Сен окуу жайына тапшырып жатасың. Ал үчүн өмүр баян жаз.

4. «Мекеним – алтын уям» деген темада эссе жаз».

Ушул сыяктуу тапшырмалар класстагы окуучулардын деңгээлин эске алган тапшырмалар системасына мисал болот. Деңгээлдик окутуунун ушул өзгөчөлүктөрү жаңы окуу китептеринде да каралган: Мисалы, төмөндөгү катар келген эки тапшырманы мугалим эки башка деңгээлге ээ болгон окуучуларга бөрсө болот. **9-тапшырма.** Сенин үйүңе досуң конокко келди. Ага үйдөгүлөрүңдү тааныштыр. **10-тапшырма.** Сабакта үйрөнгөн жаңы сөздөрдү колдонуп, алыстагы тууганыңарга кат жазгыла. Анын ден соолугун, иштерин сурап билгиле. Үй-бүлөдөгү жаңылыктарды, акыркы окуяларды, өзүңөрдүн үйдөгү жасаган иштериңерди жакшы маанайда жазып келгиле.

Предметтик стандарт боюнча түзүлгөн жаңы окуу-усулдук комплекстери төмөнкүлөр эске алынып жазылды:

- Кыргыз тилинде жигердүү баарлашууга даярдаган машыктыруучу тапшырмалардын топтому;
- Пикир алышуу үчүн, талкуу жана маек өткөрүү үчүн материал болуп кызмат кылган тапшырмаларына багыттаган тексттер;
- Баарлашуунун так кырдаалдарында кептик жүрүм-турумду калыптандырууга кызмат кылган шарттуу-кептик тапшырмалардын топтому;
- Угуу көндүмдөрүн өнүктүрүү үчүн тапшырмалар;
- Өз пикирин айтуу, аргументтештирүү, баалоо менен байланышкан кырдаалдарда диалогдук жана монологдук кеп көндүмдөрүн өнүктүрүү үчүн тапшырмалар;
- Сабактын тематикалык-кырдаалдык материалын кеңейтүүгө мүмкүндүк берген жана коммуникативдик компетенцияны жакшыртуучу тапшырмалар;
- Лексикалык жана грамматикалык тапшырмалар.

Деңгээлдер боюнча окутууда мам-

лекеттик тил мугалимдеринин алдында жаңы милдеттер коюлуп жатат:

- Предметтик стандарттарды окуп-үйрөнүү;
- Тил окутууга жаңы мамиле;
- Сабак учурунда баарлашуунун түрдүү кырдаалдарын түзүү;
- Грамматикалык материалды окутууда кептик теманы чебер тандап, кептик интенциялар аркылуу тапшырмаларды берүү (маектешүүчүнүн коммуникативдик ниеттенүүсүнүн негизин түзгөн кептик иш-аракеттердин топтому окуучулардын практикалык кызыгууларын, сүйлөө муктаждыктарын эске алуусу керек).

Мугалимдер кошумча материал катары төмөнкү булактарга таянуусу сунушталат:

– Экинчи тилди башталгыч мектептерде окутуу усулу боюнча маалымдама // Автордук коллектив: Зента Ансποка, Ани-та Ланка, Эвия Папуле, Ария Птичкина, Регина Римша, Ингуна Тейлане, Сандра Зариня, LVAVP, tulkojums krievu valod□, Рига 2005 // URL: http://edu-resource.net/old/images/docs/MetodMat/6.%20Spravochnik_po_metodike_vtorogo_yazyka.pdf

Бул маалымдамада тилге жана аны өздөштүрүүгө мүнөздөмө берилип, баланын өсүп-жетилүүсү менен тилдин өнүгүшүнүн ортосундагы байланыш белгиленет. Тилдик билгичтиктерди өздөштүрүү маселелери, аларды өнүктүрүү боюнча көнүгүүлөр каралат. Башталгыч класстарда сүйлөө жана окууну өздөштүрүүгө өзгөчө көңүл бурулат.

– Пассов Е.И. «Маданияттардын диалогунда индивидуалдуулукту өнүктүрүү» коммуникативдик билим берүүнүн программа-концепциясы М.: Просвещение, 2000. – С. 69 – 146. // URL: old.prosv.ru/Attachment.aspx?Id=8719

Бул концепцияда коммуникативдик процесстин аспекти жана компоненттери сүрөттөлгөн, кырдаалдар баарлашуунун бирдиги катары каралган, коммуникативдик технологиянын каражаттары сүрөттөлгөн, коммуникативдик таянычтар менен шарттуу-кептик жана кептик көнүгүүлөрдүн ар кандай түрлөрү сунушталган.

Кыргыз тили предметтик стандартында экинчи тилди окутуунун максаты катары – окуучулар үчүн турмуш-тиричиликтин ар түрдүү чөйрөсүндө, кырдаалдарда деңгээлдерге ылайык кеп ишмердүүлүгүнүн түрлөрүн (угуу, окуу, сүйлөө, жазуу) бөлүштүрүп, колдонуу көндүмдөрүнө ээ болууну камсыздоо каралган. Тилди функционалдуу-коммуникативдик мамиледе окутуу (кырдаалдык принциби). Окуу материалын конкреттүү кептик кырдаалда колдонууну сунуштайт. Сөздөр, грамматикалык формалар, сүйлөмдөр, байланыштуу кептин үлгүлөрү окуучу баарлашуунун түрдүү кырдаалдарында колдонуусу үчүн окуп-үйрөнүлөт. Мисалы, саламдашуу, коштошуу, макул болуу, каршы болуу, күмөн болуу, куттуктоо, ж.б.

Баарлашуунун бардык кырдаалдары окуучуларды түрдүү кептик иш-аракеттерди аткарууга кызыктырат, окуп-үйрөнүп жаткан грамматикалык материалдарды колдонууга алып келет. Ушундан улам лексикалык жана грамматикалык материалдын функционалдуулугу камсыздалат. Сөздөр, грамматикалык формалар колдонуу аркылуу, кеп ишмердиги аркылуу өздөштүрүлөт: жаңы сөз же грамматикалык категория менен таанышат, түшүнөт, аны колдонууга машыгат, кандайдыр бир кептик тапшырмаларды аткарат, мисалы: айтылган ойду ырастайт, уккан нерсесине күмөн болгонун айтат, бир нерсени сурайт, маектешкен адамды кайсы бир иш-аракетке чакырат, ошентип отуруп керектүү сөздөрдү же грамматикалык формаларды өздөштүрүп алат.

Кырдаалдар аркылуу тилдик каражаттарды колдонууга кызыктыруу үчүн котормосуз тил үйрөнүү методун пайдаланабыз. Баланын эне тилине/мектептин окутуу тилине которуп бербестен (көрсөтмөлүүлүк, жаңсоо, кыймыл-аракет, контекст менен берүү, түшүндүрүү, синонимин колдонуу, сөздүк курам боюнча талдоо) материалды түшүндүрүү – котормосуз тил үйрөтүү методу.

Предметтик стандарттын талаптарынын арасында окуучулардын окуп түшүнүү көндүмүн калыптандыруу каралган. Мында окуучулардын түрдүү тексттер менен иштей билүү, окуганын терең түшүнүү, түрдүү маалымат менен иштөө, ар кандай татаалдыктагы тексттерди бат

окуп түшүнүү, маалыматты угуп кабыл алуу, маалыматтар көп болгон учурда керектүүсүн айырмалап таба билүү көндүмдөрүнө ээ болуусу талап кылынат. Бул үчүн мугалим көркөм тексттерди эле эмес, маалыматтык мүнөздөгү тексттерди да колдонуусу керек: гезит-журналдардан алынган жаңылыктарды, макалаларды, интернет булактардан алынган тексттерди, графиктерди, нускамаларды, кулактандыруу же жарнактарды пайдалана билүү сунушталат.

Карап чыгуучу окууда тексттин ичинде тема, жалпы суроолор тегерегинде түшүнүк алуу, же кандайдыр бир маалымат алуу маселеси чечилет. Ал үчүн кээде тексттин атын, өзүнчө абзацтарды же сүйлөмдөрдү карап чыгуу жетишерлик болот.

Карап чыгуучу окууда төмөнкү көнүгүүлөр сунушталат:

- текст эмне жөнүндө экенин аныктоо;
- макаланын темасын аныктоо;
- текстте ... жөнүндө цитатаны табуу;
- тексттен ... тууралыгын (туура эместигин) аныктаган фактыларды табуу.

Изилдөөчү окууда башка булактан белгилүү болгон конкреттүү маалыматты (фактылар, сандык маалыматтар, эреже ж.б.у.с.) табуу маселесин коёт.

Таанышуучу окууда окурмандын көңүл чордонунда чыгарма толугу менен болот. Таанышуучу окуунун маселеси болуп, текстти бүтүн бойдон алып, баштапкы лексикалык анализисиз, грамматикалык формасысыз түшүнүү саналат.

Таанышуучу окууда төмөнкү тапшырмалар сунушталат:

- тексттин аталышын ырастоо үчүн негизги ойду тапкыла;
- тексттин планын түзгүлө (суроолуу сүйлөмдөр аркылуу, тезистик план аркылуу);
- тексттин мазмунун план боюнча айтып бергиле.

Үйрөнүүчү окуу тилди окутууда колдонуучу окуунун эң башкы түрүнүн бири болуп саналат. Үйрөнүүчү окуунун максаты: окулуп жаткан текстти максималдуу толук түшүнүү жана кабыл алуу. Текстти окуу жай калыпта болуп, тексттин өзүнчө бөлүктөрүн кайра окуп чыгуу менен коштолот. Окуунун бул түрү текстти окууга чейин олуттуу ишти, оозеки жана жазуу кебине чыгуу үчүн текстти окуп бүткөндөн кийин аны түшүнүп, түрдүү деңгээлдерин менен байланыштырып, көнүгүүлөрдүн жана тапшырмалардын толук системасын талап кылат. Үйрөнүүчү окууда тексттин мазмунунун үстүндө терең иш жүргүзүлгөндүктөн, окуучунун өлкө таануучу кыйынчылыктарын жоюу керек. Буга жазуучу тууралуу маалымат, текстте айтылган тилдик өлкө таануучу түшүнүктөрү, адамдар жана окуялар тууралуу маалыматтар кирет.

Иштин кийинки этабы – лексикалык-грамматикалык кыйынчылыктарды жоюу: жаңы сөздөр менен иштөөдө сөздүктөрдү туура колдонуп (сөздүн маанисин түшүндүрүп, синонимдерди, антонимдерди табуу), уңгулаш сөздөрдү таап, синтаксистик, сөз жасоочу көнүгүүлөрдү берүү.

Үйрөнүүчү окуудагы кептик көнүгүүлөрдүн бөлүнүшү:

- текстти окууга чейинки иштер;
- тексттин үстүндө иштөө;
- текстти окугандан кийинки иштер.

Текстти окууга чейинки иштер – тексттин мазмунун алдын-ала болжолдоого багытталган көнүгүүлөр, берилген сөздөр менен сүйлөмдөрдү түзүү, сүйлөмдү бүтүрө билүү ж.б. Тексттин үстүндө иштөө текстти түшүнүү жана окурмандын интерпретация (тексттин маанисин ачуу) түзүүсү. Тапшырмалар төмөндөгүдөй кыска жана так берилет: «Тексттин негизги оюн аныктагыла», «Берилген суроолорго жооп бергиле», «Тексттин аталышын ырастаган фразаларды тапкыла».

Текстти окуудан кийинки иштерде окуганын түшүнгөнүн текшерүүгө багытталган көнүгүүлөр берилет. Бул этаптын максаты: тексттин маанисин түшүнүүгө жетишүү, окурмандын интерпретациясын оңдоо, окурмандык таасирлерди жыйынтыктуу мааниге жеткирүү. Төмөндөгүдөй тапшырмалар берилет: «Төмөнкүлөрдөн мааниси боюнча туура жоопту тапкыла», «Сунушталган варианттардын ичинен текстке ылайыктуу аталышты тандагыла», аңгемелешүү.

Окуп түшүнүүнүн төрт деңгээли:
Биринчи – жалпы, үстүртөн кабыл алуу деңгээли. Суроолорго жооп берүү: ооба / жок. **Экинчи деңгээли** – тексттин маанилик байланыштарын түшүнүү. Мында ачык жоопторду талап кылган суроолор берилет (макул же макул эмес экениңерди

билдиргиле, суроолорду түзгүлө). **Үчүнчү деңгээл** – тексттеги негизги ойлордун берилишин түшүнүү (каарманды, жагдайды сүрөттөө). **Төртүнчү деңгээл** – тексттин негизги маанисин, башкы оюн түшүнүү. Мында тексттин маанилүү бөлүктөрүнүн санын аныктап, алардын аталышын таап, ар бир бөлүктүн негизги оюн бөлүп көрсөтөт. Окуучулар автордун аталышты тандоосун түшүндүрөт, өздөрү аталыштарды сунуштайт.

Окуу жана окуганын түшүнүү менен бирге жазуу кебин өнүктүрүү катар турат. Жазуу кеби – бул өз ой-пикирин жазуу түрүндө берүү эле эмес, жазуу формасында баарлаша алуу экенин мугалим билиш керек. Жазуу түрүндө баарлашууга үйрөтүүдө мугалим кандай мазмунда жана кантип жазууга үйрөтүү керектигин эске алуусу керек.

- Жазуу кебинин мазмуну: жазуу түрүндө баарлашууну ишке ашыруу (бирөөдөн маалымат суроо, бирөөгө маалымат берүү, кандайдыр бир маалыматты жазып коюу; бир нерсеге жардамдашууну өтүнүү, кандайдыр бир таасир берүү, бирөө менен өз ара маектешүү, кат жазышуу ж.б.)

- Жазуу кебинин берилиш формасы: куттуктоо барагы, телеграмма, кат, дарек кагаз, көрнөк-жарнак, кулактандыруу, рецепт, тамактын менюсү, чакыруу барагы, иштиктүү кат, ыраазычылык, сурамжылоо ж.б.

Окуучулардын маалыматты угуп кабыл алуу көндүмү (угуп түшүнүү көндүмүн калыптандыруу) өтө маанилүү. Методисттердин айтымында, кеп ишмердигинин (сүйлөө, окуу, жазуу, угуп түшүнүү) ичинен угуп түшүнүү үйрөнүүгө татаал көндүм. Бөтөн тилде эркин сүйлөй алган адамдар да, тилди алып жүрүүчүлөрдүн кебин угууда кыйынчылыктарга дуушар болушат.

Угуп түшүнүүдөгү негизги кыйынчылыктар:

- маалыматты бир жолу берүү; кыска мөөнөттүү уктуруу; кептин темпи;
- жаңы маалыматты эс-тутумда сактап калуусу зарыл;
- жаңы маалыматтын баштапкы фазасын (кеп учугун) жоготуу; экинчи тилде кепти кабыл алуу көндүмдөрүнүн жоктугу ж.б.

Окуучулардын угуп түшүнүү билгичтикерин калыптандырууда методисттер аудиотексттерди тааныш (же мурун окуп-үйрөнгөн) тилдик материалда түзөт; аудиотексттердеги жаңы сөздөр негизги маалыматты алып жүрбөш керек; жаңы сөздөр текст боюнча бир кылка болуусу керек. Окуу көндүмдөрүн калыптандыруудагыдай эле, ар бир аудиотекст менен иштөө угууга чейинки, угуу учурундагы жана угуу бүткөндөн кийинки болуп бөлүнөт.

Угууга чейинки көнүгүүлөр:

- алдыда сөз боло турган теманы же кырдаалды коюу – сөз эмне жөнүндө болору тууралуу түшүнүк берүү;
- темага кызыгуу жаратуу – алдыда уктурула турган материалдын айлана-сында жеке тажрыйбаларына кайрылса да болот. Алсак, эгер алдыда жаныбарлар жөнүндө сөз болсо – зоопарк жөнүндө сүйлөшүүгө, же токойдо, талааларда кандай жаныбарлар болору жөнүндө сөз кылууга болот;
- тема боюнча болгон билимдерин актуалдаштыруу. ... жөнүндө эмнелерди билесиңер? Алар кайда ...? Бул эмне? Алар кандай көйгөйлөргө туш болушат? Алар эмне үчүн маанилүү?
- тема боюнча кебин активдештирүү. Мисалы, мээ чабуулуу катары «Ким көп сөз (этиштерди, зат атоочторду, тактоочторду) билет?» деген өңдүү чакан оюн түрүндө жүргүзүүгө болот;
- мазмунду болжолдоо – темага, аталышка, же сүрөттөргө карап, мындан ары эмне жөнүндө сөз боло турганын табуу;
- жаңы сөздөр менен таанышуу. Тааныш эмес сөздөр (мааниси түшүнүксүз сөздөр) кепти угуп кабылдоого тоскоол болбош керек;

7. угуунун максатын кандай түшүнгөнүн текшерүү. Окуучулар угуп түшүнүүнүн тапшырмаларын кандай түшүнүштү, мазмун жөнүндө айрым түшүнүктөргө ээ болуштубу?

8. аталышына, темага, таяныч сүрөттөргө, таяныч сөздөргө карап, мазмунду текстти укканга чейин алдын-ала болжолдоп айтса болот. Мисалы, карточкаларды толтуруу аркылуу.

Угуу учурундагы көнүгүүлөр:
- сөз эмне жөнүндө болуп жатканын, окуя каерде өтүп жатканын ж.б. аныктоо;

- түшүнүксүз болуп калган жерге көңүл

буруу жана ал жөнүндө суроо түзүү;

- угуу башталганга чейинки божомолдорду тастыктоо же четке чыгаруу;
- тыянак чыгаруу, баа берүү.

Угуу бүткөндөн кийинки көнүгүүлөр: Аудиоматериалдын текстиндеги «калтырылып кеткен» сөздү толуктоо. Бир нече жооптордун арасынан туурасын табуу: туура /туура эмес, кыскача жооптор, парадокс (гр.айтып берүү). Суроолорго жооп берүү. Эпизодду сүрөттөп берүү. План түзүү, анын жардамы менен айтып берүү. Турмуштагы кырдаалдар менен салыштыруу.

Түшүнгөнүн текшерүү үчүн угуу бүткөндөн кийинки тапшырмалар:

- айтылгандарга макул болуу же макул болбоо;
- текстке карата сүрөттөрдү тандоо;
- картада маршрутту белгилөө;
- тестти аткаруу (3-4 ойдун бирөө туура, калганы алаксытуучу);
- кайра түзүүчү тестти аткаруу (Окуучулар аудиотекстти эки жолу угушат. Экинчи жолу аудиотекст калтырылган интервалдар менен берилет мисалы, ар бир жетинчи сөз. Окуучулар ирети менен калтырылып кеткен сөздөрдү жазышат).
- укканын сүрөт менен берүү;
- укканынан негизги ойду табуу;
- маани берүүчү бөлүмдөрдүн санын аныктоо;
- берилген бир нече варианттан аудиотексттин аталышын тандоо;
- аңгемени угуп, пландын пункттарын дал келтирүү;
- уккандын негизинде айтканга макул болуу же каршы болуу;
- укканын баалоо.

Угуп түшүнүүдө окуучу кабыл алып жаткан маалыматты жөн эле укпастан, берилген маалыматтын маанисин түшүнүп, конкреттүү маалыматты алууга тийиш экенин мугалим эсинен чыгарбашы керек.

Окуучулардын сүйлөө көндүмдөрүн калыптандырууга токтолобуз. Сүйлөө – бул кеп ишмердүүлүгүнүн түрү, аны ишке ашыруу үчүн сүйлөп жаткандын оюнда сүйлөшүүчүгө кептик таасир этүү муктаждыгы жаралат.

Сүйлөө процессине түрдүү факторлор таасир этет да төмөнкүлөр кирет:

- кептик пикир алышууга багытталган максаты (маалыматты жеткирүү, кеңешүү, макул болуу ж.б.);
- сүйлөшүүнүн темасы;
- сүйлөшүүнүн убактысы жана орду;
- сүйлөшүүчүлөрдүн өз ара мамилеси (нейтралдык, расмий, достук, туугандык ж.б.);
- өнөктөштөрдүн социалдык-коммуникативдик ролу (тайпалаштар, мугалим жана окуучу, башчысы жана кызматчысы ж.б.)

Сүйлөөгө үйрөтүүнүн максаты окуучулардын жөндөмдүүлүктөрүн алардын түрдүү кырдаалдарда оозеки пикир алышууну ишке ашыруу кызыкчылыктарына жана реалдуу керектөөлөрүнө ылайык өнүктүрүү болуп саналат.

Оозеки кебине үйрөтүү иши диалог жана монолог формасында иш жүзүнө ашат.

Диалог – бул сөз тизмеги, сүйлөшүүгө катышуучулар кезеги менен угуучунун жана сүйлөөчүнүн ролунда чыгышат.

Монолог – бул бир адамдын кеби; ал өз оюн, баасын, ниетин ж.б. аздыр-көптүр кеңири формада билдирет.

Диалогго жана монологго окутуп-үйрөтүү бири-бири менен байланышып параллелдүү болушу керек.

Диалогдордун ичинен диалог-шаблондорду (кептик үлгүлөрү) бөлүп көрсөтүүгө болот. Бул диалогдор эстеп калууда жана түрдүү кырдаалдык сүйлөшүүлөрдө колдонулат. Окуучулар аларды жеңил үйрөнөт да, ал баарлашуу темалар аркылуу берилет. Мисалы, «Таанышуу» темасы боюнча: Менин атым ...; Сиздин атыңыз ким? Таанышып аламы ... ж.б. кеп үлгүлөрү.

Сүйлөөгө үйрөтүүнүн негизинде кептик интенция жатат. Сүйлөөнүн кандайдыр бир коммуникативдик маанилүү ойду билдирүү ниети. Окуучулар төмөнкү кептик интенцияларды вербалдуу түрдө билиши керек:

- коммуникацияга чыгуу, саламдашуу, өзүн тааныштыруу, башка бирөөнү тааныштыруу, ыраазычылык билдирүү, кечирим суроо, куттуктоо, ийгилик каалоо;
- өтүнүчтү, кеңешти билдирүү, сунуштоо, каалоо, талап кылуу, буйрук берүү, макулдугун же макул эместигин билдирүү, уруксат берүү, тыюу салуу, убада берүү;
- фактылар жана окуялар жөнүндө маалыматтарды суроо, себептер, натый-

жалар жөнүндө маалымат суроо, сурамжылоо, түшүндүрүү;

- керектөө, жогору баалоо, пикир, кардар болуу, мактоо;
- эмоционалдык бааны билдирүү жана түшүндүрүү, артыкчылыгын айтуу, канааттануу/канааттанбоо, таң калуу, кызыгуу, суктануу, капалануу.

Сүйлөөгө окутуп-үйрөтүү үч негизги бөлүктү камтыйт:

- окуучулардын эс тутумуна тилдик материалды киргизүү;
- бул материалды окутууда көндүмдөрдү жана ыкты көнүктүрүү;
- коммуникативдик максатта кепти колдонууну үйрөтүү.

Окуучулар бара-бара кептик кырдаалдарга көнүп, диалогду алып барууга, теманы өнүктүрүүгө, байланыштуу сүйлөөгө үйрөнүшөт.

Окуу процесси окуучулар үчүн кызыктуу болушу үчүн окутулуучу материалдын мазмуну жаңыланып, талкууга алынган көйгөйлөр үзгүлтүксүз өзгөрүп, сабактын формасы, сабактагы иштин түрлөрү, көнүгүүлөр, окутуунун техникалык каражаттары, көрсөтмөлүүлүк жаңыланып туруусу зарыл (жаңылык принциби).

Ошентип, сабакка даярданууда мугалим төмөнкүлөрдү эске алат:

- мугалим окуучунун кептик ой жүгүртүү активдүүлүгү менен байланышкан кептик кырдаалдарды тынымсыз өзгөртүп колдонот;
- окуучу кептик материалды ыктыярсыз эстеп калуу аркылуу кептик ой жүгүртүү тапшырмаларын аткарып жатып үйрөнөт;
- сабактагы баарлашуу процессинде кептик материал тынбай кайталанып турат;
- көнүгүүлөр кептик материалды үзгүлтүксүз бириктирип, өзгөртүп турууну жана өзгөртүп кайра айтып берүүнү камсыздайт;
- окуу материалдары окуучуларга баарынан мурун өзүнүн маалыматтык мазмуну менен кызыктуу болуусу керек;
- окуу процессинин бардык элементтери дайыма жаңы болуусу керек.

Мугалимдердин август кеңешмесинде талкуу үчүн актуалдуу суроолор:

Август кеңешмесин өткөрүүдө кыргыз тилин экинчи тил катары окуткан мугалимдер үчүн секцияларда төмөнкү суроолорду талкуулоо сунушталат:

- Стандартта берилген күтүлүүчү натыйжаларга ылайык сабактардын максаттарын коюу;
- Сабактын максаттары менен мазмунунун байланышы;
- Кыргыз тилин экинчи тил катары окутуудагы кырдаалдык тапшырмалар;
- Кыргыз тилин экинчи тил катары окутуудагы функционалдуу сабаттуулугун калыптандыруу;
- Кыргыз тилин экинчи тил катары окутуудагы чыгармачыл жазуу иштерин жазууга үйрөтүү;
- Окуучулардын тилдик жана кептик көндүмдөрүн калыптандыруу үчүн тапшырмалар;
- Кыргыз тилин экинчи тил катары окутуудагы методикалык кыйынчылыктар;
- Каталар менен иштөө жана ал каталардын себептерин аныктоо – окуу процессин оңдоп-түзөө мүмкүнчүлүгү катары;
- Кыргыз тилин экинчи тил катары окуу материалдарын түзүү методикасы;
- Кыргыз тилин экинчи тил катары окутуудагы колдонулуучу интернет-ресурстар;
- Кыргыз тилин экинчи тил катары окутуу практикасындагы мультимедия каражаттарын колдонуунун эффективдүүлүгү;
- Кыргыз тилин экинчи тил катары сабактарында долбоордук ишмердүүлүк;
- Дискуссия кыргыз тилин экинчи тил катары окутуудагы окутуунун интерактивдүү формасы;
- Тилдик чөйрө түзүү максатында кыргыз тилиндеги ММКнын материалдарын колдонуу;
- Кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда мультфильмдерди колдонуу;
- Кыргыз тилин экинчи тил катары окутуудагы окуу процессин оптимизациялоодо оюн технологияларын колдонуу.

ОМОРОВА А.А.,
КРнын БИМге караштуу Педагогикалык кызматкерлердин квалификациясын жогорулатуу жана кайра даярдоо республикалык институтунун Тил окутуучуларынын квалификациясын жогорулатуу инновациялык технологиялар борборунун улук окутуучусу

Русский язык и литература

В ШКОЛАХ С КЫРГЫЗСКИМ, УЗБЕКСКИМ И ТАДЖИКСКИМ ЯЗЫКАМИ ОБУЧЕНИЯ

Актуальность

Приоритетным направлением в образовании Кыргызской Республики является изучение языков – не только родного, но и других, что позволит сформировать многоязычного и поликультурного индивида.

Обязательным для изучения во всех школах является официальный (русский) язык. Он также является языком межнационального общения, открывающим доступ к другим культурам, и инструментом доступа к информации и получению образования.

На уроках русского языка решаются задачи образования, в интересах устойчивого развития (ОУР): развивается критическое мышление, формируется способность ученика, анализировать, принимать решения в различных ситуациях (учитывая культурное многообразие), развивается коммуникательность, формируются навыки в области поиска и переработки информации; социальные и межкультурные навыки (умение работать в команде, навыки общения), навыки самоуправления (мотивация к обучению, творчеству, способность приспосабливаться к переменам) и др.

Место предмета «Русский язык» для школ с кыргызским, узбекским и таджикским языками обучения в Базисном учебном плане

В 2019-2020 учебном году преподавание русского языка и литературы в школах с кыргызским, узбекским и таджикским языками обучения будет осуществляться в соответствии со следующими нормативными документами: Государственный образовательный стандарт среднего, общего образования КР, Предметный стандарт и Программа "Русский язык для школ с кыргызским, узбекским и таджикским языками обучения", Базисный учебный план на 2019-2020 учебный год.

Требования стандарта

В основе преподавания курса «Русский язык для школ с кыргызским, узбекским и таджикским языками обучения» лежит формирование у учащихся следующих компетенций:

Языковая компетенция – овладение языковыми средствами (фонетическими, орфографическими, лексическими, грамматическими) в соответствии с темами, сферами и ситуациями общения, освоение знаний о языковых явлениях изучаемого языка, разных способах выражения мысли в изучаемом языке.

Речевая компетенция – развитие коммуникативных умений в четырех основных видах речевой деятельности (говорении, аудировании, чтении, письме), владение явлениями языка и речи (3 аспекта: язык, речь, речевая деятельность).

Социокультурная компетенция – приобщение учащихся к культуре, традициям и реалиям изучаемого языка в рамках тем, сфер и ситуаций общения, отвечающих опыту, интересам, психологическим особенностям школьников, формирование умения представлять свою страну, ее культуру в условиях иноязычного межкультурного общения.

Кроме того, согласно Стандарту, методика преподавания должна быть направлена на изменение подходов в обучении русскому языку как второму с грамматического на функционально-коммуникативный и связывает обучение русскому языку в школе с уровневой системой (аналогом Европейской шкалы коммуникативных компетенций):

Уровни	Языковая среда отсутствует	Языковая среда имеется
A1 – Элементарный уровень	1 – 3 классы	1 – 3 классы
A2 – Базовый	4 – 6 классы	4 – 6 классы
B1 – Пороговый	7 – 11 классы	7 – 9 классы
B2 – Пороговый продвинутый	-	10 – 11 классы

Уровневая система определяет, чем необходимо овладеть изучающему язык, чтобы использовать его в целях общения, а также какие знания и умения ему необходимо освоить, чтобы коммуникация была успешной (Таблица №1).

Такой подход позволяет, прежде всего, сделать результаты обучения измеримыми, понятными и в то же время многосторонними, включая все аспекты: и навыки чтения, и навыки писать различные тексты, и говорить, и воспринимать речь в разных ситуациях.

Предполагаемые результаты обучения

Ожидаемые результаты уточняют и конкретизируют требования стандарта к ожидаемым результатам в соответствии с формируемыми компетенциями:

(Табл. №1).

Элементарное владение	A1	Ученик понимает и может употребить в речи знакомые фразы и выражения, необходимые для выполнения конкретных задач. Может представиться/представить других, задавать/отвечать на вопросы о месте жительства, знакомых, имуществе. Может участвовать в несложном разговоре, если собеседник говорит медленно и отчетливо и готов оказать помощь.
	A2	Понимает отдельные предложения и часто встречающиеся выражения, связанные с основными сферами жизни (например, основные сведения о себе и членах своей семьи, покупках, устройстве на работу и т.п.). Может выполнить задачи, связанные с простым обменом информацией на знакомые или бытовые темы. В простых выражениях может рассказать о себе, своих родных и близких, описать основные аспекты повседневной жизни.
Самостоятельное владение	B1	Понимает основные идеи четких сообщений, сделанных на литературном языке на разные темы, типично возникающие на работе, учебе, досуге и т.д. Умеет общаться в большинстве ситуаций, которые могут возникнуть во время пребывания в стране изучаемого языка. Может составить связное сообщение на известные или особо интересующие меня темы. Может описать впечатления, события, надежды, стремления, изложить и обосновать свое мнение и планы на будущее.
	B2	Понимает общее содержание сложных текстов на абстрактные и конкретные темы, в том числе узкоспециальные тексты. Говорит достаточно быстро и спонтанно, чтобы постоянно общаться с носителями языка без особых затруднений для любой из сторон. Умеет делать четкие, подробные сообщения на различные темы и излагать свой взгляд на основную проблему, показывать преимущество и недостатки разных мнений.

– ожидаемые результаты в области языковой компетентности (фонетика, лексика, грамматика);

– ожидаемые результаты в области речевой компетентности (аудирование, говорение, чтение и письмо);

– ожидаемые результаты в области социокультурной компетентности (Таблица №2).

Для оценивания достигнутых результатов в стандарте предлагается критериальное оценивание. Критерии оценки соответствуют учебным целям, учитывают уровень владения языком и должны быть заранее известны учащимся. Такой подход делает оценивание более "прозрачным" и понятным для всех участников образовательного процесса (учеников, родителей, учителей); способствует развитию навыков самооценивания учащихся; повышает ответственность учащихся за результат своего труда.

Учебники, учебно-методические комплексы и другие материалы по русскому языку для школ с кыргызским, узбекским и таджикским языками обучения

Обучение русскому языку как второму в 2019 – 2020 продолжается по утвержденным программам, учебникам и учебно-методическим комплексам в соответствии со списком, рекомендованным Министерством образования и науки Кыргызской Республики.

В дополнение к этому списку в новом учебном году будут изданы рабочие тетради

для учащихся 3-6 классов, которые содержат дополнительные задания для освоения речевых и грамматических тем, рассматриваемых в основных учебниках. Учителю рекомендуется использовать рабочие тетради для самостоятельной работы учащихся дома или на уроке. По мере необходимости учитель может использовать задания, содержащиеся в рабочих тетрадях, и для работы в классе.

В качестве дополнительных материалов учителям следует опираться на следующие источники:

– Европейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка. – Страсбург, 2003. – С. 45 – 130. // URL: learn.teachweb.ru/articles/eurcomp.doc

В монографии содержатся основные концепции, отражающие современные подходы к обучению/изучению любых неродных языков на различных этапах обучения и ступенях образования и в различных условиях. В ней дается целостное описание системы компетенций, которые должны стать необходимым результатом полноценного овладения неродным языком, а также раскрываются уровни владения языком. Предлагаемая система уровней основана на коммуникативном подходе и включает все виды речевой деятельности. Под уровнями владения языком в данной монографии понимается степень сформированности указанных компетенций, которая оценивается с точки зрения эффективности процесса речевого общения

(Табл. №2).

Классы	Некоторые ожидаемые результаты
1–4 классы Уровень A1 – A1+	<div><div>– знает лексические единицы, обслуживающие ситуации общения в пределах тематики начальной школы, использует слова лексического минимума в типовых конструкциях;</div><div>– воспринимает на слух и понимает речь учителя, одноклассников; понимает собеседника в типичных ситуациях повседневного общения (в пределах тематики и соответствующего возрасту уровня), понимает и может употребить в речи знакомые фразы и выражения, необходимые для выполнения конкретных задач;</div><div>– рассказывает о себе, своей семье, друзьях, своих интересах; сообщает краткие сведения о своем городе/селе, о своей стране и стране изучаемого языка;</div><div>– задает вопросы собеседнику и отвечает на его вопросы, высказывая свое мнение, просьбу, отвечает на предложение собеседника согласием/отказом в пределах изученной тематики и усвоенного лексико-грамматического материала;</div></div>
5–9 классы Уровень A2 – B1	<div><div>– знает лексические единицы, обслуживающие ситуации общения в пределах тематики средней школы;</div><div>– воспринимает на слух и понимает основное содержание несложных аудио- и видеотекстов, относящихся к разным коммуникативным типам речи (сообщение / рассказ / интервью);</div><div>– начинает, ведет/поддерживает и заканчивает различные виды диалогов в стандартных ситуациях общения, соблюдая нормы речевого этикета, при необходимости переспрашивая, уточняя;</div><div>– описывает события/явления, передает основное содержание, основную мысль прочитанного или услышанного, выражает свое отношение к прочитанному / услышанному, дает краткую характеристику персонажей;</div></div>
10–11 классы Уровень B1+ (B2 в условиях языковой среды)	<div><div>– знает лексические единицы, обслуживающие ситуации общения в пределах тематики основной школы, использует их в процессе общения;</div><div>– воспринимает на слух и выборочно понимает с опорой на языковую догадку и/или контекст более сложные аудио- и видеотексты, выделяя значимую/нужную/необходимую информацию;</div><div>– читает тексты разных жанров и стилей как с пониманием основного содержания, так и с выборочным пониманием значимой / нужной / интересующей информации;</div><div>– использует различные приемы смысловой переработки текста; оценивает полученную информацию, выражает свое мнение;</div><div>– заполняет анкеты и формуляры; пишет поздравления, личные письма, основные виды документов (заявление, объяснительная и т.д.) с опорой на образец и с употреблением формул речевого и делового этикета, принятых Кыргызстане и в стране изучаемого языка;</div><div>– составляет план, тезисы устного или письменного сообщения; кратко излагает результаты проектной деятельности.</div></div>

ния, реализации способности осуществлять коммуникацию в различных ситуациях с учетом беглости речи, ее гибкости, уместности и использования языковых средств и речевого материала.

– Справочник по методике преподавания второго языка в начальной школе // Авторский коллектив: Зента Анспока, Анита Ланка, Эвия Папуле, Ария Птичкина, Регина Римша, Ингуна Тейлане, Сандра Зариня, LVAVP, tulkojums krievu valodā, Pīrā 2005 // URL: http://edu-resource.net/old/images/docs/MetodMat/6.%20Spravocnik_po_metodike_vtorogo_yazyka.pdf

В справочнике дается характеристика языка и способов его освоения, подчеркивается связь между развитием ребенка и развитием его языковых навыков; рассматриваются вопросы освоения языковых умений, упражнения по их развитию и совершенствованию. Особое внимание обращается на освоение умений говорения и чтения в начальных классах.

– Пассов Е.И. Программа-концепция коммуникативного иноязычного образования. «Развитие индивидуальности в диалоге культур» М.: Просвещение, 2000. – С. 69 – 146. // URL: old.prosv.ru/Attachment.aspx?Id=8719

В концепции описаны аспекты и компоненты коммуникативного процесса, рассматриваются ситуации как единицы общения, описываются средства коммуникативной технологии, предлагаются коммуникативные опоры и различные виды условно-речевых и речевых упражнений, которые учитель может использовать на своих уроках.

Кроме того, поскольку 2019 год объявлен «Годом развития регионов и цифровизации страны», педагогам рекомендуется использовать в образовательных целях различные Интернет-ресурсы (Таблица №3).

Также для поддержки учителей школ КР, в том числе и учителей русского языка и литературы, по заданию Министерства образования и науки Кыргызской Республики в 2018 году разработаны мультимедийные образовательные ресурсы www.ibilim.kg и www.bilimbulagy.kg. Данные мультимедийные программно-методические комплексы электронных обучающих материалов могут способствовать повышению мотивации учащихся к изучению языка, совершенствованию ключевых и предметных компетентностей, повышению эффективности образовательного процесса, облегчению учителям и учащимся поиска дополнительного материала при подготовке к уроку. Ресурсы предлагают много иллюстративного и мультимедийного контента, здесь можно найти материалы в игровой форме, дающие возможность задействовать зрение, слух, эмоции и воображение ученика и могут быть использованы на уроках для объяснения новых тем, для закрепления полученных знаний через выполнение интерактивных тестов, а также в качестве дополнительных материалов.

ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ

Как показывает практика, традиционное изучение языка как системы правил не приводит к ожидаемым результатам. В этом случае грамматика преподается отдельно от живого языка. Ученик узнаёт множество трудных грамматических правил, читает однообразные тексты (в которых важно не содержание, а грамматическая форма), выполняет типичные, однообразные упражнения и заучивает стихотворения. А в результате, после окончания школы, дети недостаточно владеют практическими языковыми навыками. Безусловно они имеют теоретические знания о грамматических особенностях языка, но не умеют пользоваться языком как средством общения.

Предложенный в Стандарте функционально-коммуникативный подход предполагает прежде всего **использование нового изученного материала (принцип конкретной речевой ситуации (принцип ситуативности))**. При таком подходе и слова, и грамматические формы, и предложения, и образцы связной речи изучаются для того, чтобы ученик мог применять их в различных ситуациях общения: мог поздороваться и попрощаться, поблагодарить, извиниться, попросить, согласиться или отказаться, поздравить и т.д.

Любая ситуация общения стимулирует учащихся на совершение различных речевых действий, активизирует речевую деятельность, даёт возможность для проведения на уроках ролевых игр и других коммуникативных действий, где появляется необходимость использования изученного грамматического явления.

Например, для того, чтобы представить (сказать, Кто я, Как меня зовут), надо в первом случае употребить личное местоимение и нарицательное имя существительное в именительном падеже, а во втором случае – личное местоимение в винительном падеже и собственное существительное в именительном. Именно этот грамматический материал и предлагается для изучения в рамках указанной ситуации. Такой подход исключает традиционное системное изложение грамматического материала, но в этом и нет необходимости: на начальном этапе в речевом общении используются только одна-две формы, в дальнейшем при обобщении материала учащиеся познакомятся со всеми остальными формами и уже будут знать, какую из них следует выбрать для выражения своего речевого намерения.

Благодаря такой организации образовательного процесса обеспечивается **функци-**

(Табл. №3).

№	Ресурс	Краткое описание
	Тематический каталог учебных Интернет-ресурсов http://catalogue.irlc.msu.ru/	В тематическом каталоге можно найти дополнительные материалы по различным лексико-грамматическим темам, а также материалы для развития разных видов речевой деятельности. В него входят учебные материалы с сайтов, представленных в Общем каталоге учебных электронных ресурсов, а также авторские разработки педагогов.
	Портал «Образование на русском» https://pushkininstitute.ru/	Образовательный портал для дистанционного изучения русского языка как неродного и иностранного. Пользователям портала из любой точки мира доступны сервисы изучения русского языка и повышения квалификации педагогов-русистов. Портал предоставляет возможность изучения русского языка по всем шести принятым в международной классификации уровням обучения языкам (A1-C2) с возможностью онлайн-тестирования на определение уровня владения языком.
	Курс «Уроки сказки. Русский язык в сказках» http://www.atmos-edu.ru/MEDIA/skazki_rudn/html5.html	Курс посвящен обучению, чтению литературы и развитию речи, а также формированию образов русского языкового сознания; курс адресован не только учителям русского языка, но и родителям, знающим русский язык и желающим помочь своим детям в его изучении.
	Проект «Русский язык для наших детей» http://rus4chld.pushkininstitute.ru/#/	Проект содержит учебно-тренировочный контент и методические материалы для поддержки образовательной деятельности на русском языке.
	Портал «Время говорить по-русски!» http://www.irlc.msu.ru/irlc_projects/speak-russian/time_new/rus/course/	Курс охватывает лексический минимум в размере около 1000 единиц, содержит адаптированные тексты бытового, учебного и социально-культурного характера, направлен на развитие у учащихся понимания речи на слух, умений поддерживать простой разговор по-русски, выражать желание, просьбу, несогласие и т.д., вести беседы в соответствии с особенностями русского этикета.
	Бесплатные рабочие листы для учителей русского языка как неродного https://ru.islcollective.com/	Портал представляет собой огромную, постоянно пополняющуюся коллекцию материалов по русскому языку как неродному, на разные темы.
	Русский язык как неродной: методика и ресурсы http://inofon.spb.ru/	Портал для учителей и преподавателей русского языка как неродного. Здесь можно найти материалы для всех ступеней школьного образования.
	Русский как второй. http://www.russisch-fuer-kinder.de/	На сайте собраны практические разработки педагогов русского зарубежья. Игры и сборники заданий, раскраски и сценарии. Все предоставляется пользователям бесплатно.
	BILINGUAL-ONLINE.NET http://bilingual-online.net/	BILINGUAL-ONLINE.NET является общедоступным независимым порталом по проблемам естественного билингвизма. На сайте представлена информация о ситуации с преподаванием и изучением русского языка как второго. На сайте можно найти вебинары с интересными людьми, работающими в сфере билингвального образования, разработки уроков, дополнительных материалов к занятиям, информацию о новинках российских и зарубежных издательств по темам сайта.
	Учим русский http://rus.lang-study.com/	Сайт для изучающих РКИ, созданный студентами и сотрудниками филологического факультета Белорусского государственного университета.
	Мультимедийный лингвострановедческий словарь	Словарь предназначен для помощи изучающим русский язык как иностранный в усвоении слов и выражений, обладающих национально-культурным компонентом семантики. На сегодня Словарь содержит 1017 статей, 3954 мультимедийные иллюстрации, 483 интерактивных задания для уровней A1-C2. Словарь адресован тем, кто владеет русским языком на уровне не ниже A1.

ональность лексического и грамматического материала: здесь слова и грамматические формы усваиваются не в отрыве от их форм существования (употребления), а в речевой деятельности: учащийся знакомится с новым словом или грамматическим явлением, понимает его, тренируется в его использовании, выполняет какую-либо речевую задачу – подтверждает мысль, сомневается в услышанном, спрашивает о чем-то, побуждает собеседника к действию и в процессе этого усваивает необходимые слова или грамматические формы.

Мотивацией к использованию языковых средств в контексте ситуаций служит **беспереводной метод**. Этот метод предполагает, что объяснение материала происходит при помощи различных методов и приемов, способствующих пониманию и усвоению материала без перевода на родной/первый язык ученика (использование изобразительной наглядности, наглядности действием, звуковой и контекстуальной наглядности, толкование, использование синонимов (например, *товарищ – это друг, рынок – это базар* и т.д.), словообразовательный анализ (например, *светлолюбивый – любит свет*).

Также от учеников требуется владение **навыками работы с различными текстами** с глубоким пониманием прочитанного, умением работать с информацией разного характера, быстро читать и понимать тексты разной сложности, воспринимать информацию на слух, продуктивно работать с учебной и справочной литературой, успешно ориентироваться в информационных потоках (**формирование навыков чтения**).

Для этого учителю рекомендуется использовать не только повествовательные тексты (художественные тексты), но и тексты информационного характера: новостные материалы, статьи из газет, словарей, журналов и различных интернет-источников, описательные тексты, графики, инструкции и т.п.

Необходимо учить школьников разным видам чтения: *ознакомительному, изучающему, просмотровому*. Если читатель ставит перед собой задачу максимально полно понять содержание текста с возможным последующим воспроизведением его, то ему нужно овладеть приемами изучающего чте-

ния. Если нужно получить лишь самое общее представление о содержании текста, понять, о чем идет речь, то следует пользоваться приемами просмотрового чтения. Если же возникает необходимость выяснить, что именно пишется по интересующему читателя вопросу, то он применяет приемы ознакомительного чтения.

Ставя перед учащимися задачу – прочитать тот или иной текст, учитель должен максимально конкретизировать эту задачу, исходя из функций, которые присущи чтению как виду речевой деятельности.

Если задачи урока связаны с получением новых знаний, то чтение реализуется в познавательной функции. В таком случае задания будут связаны с поиском информации, ее осмыслением (*найти и прочитать то или иное определение; прочитать и перечислить все признаки изучаемого явления; прочитать и определить, где (когда, почему, зачем и т.п.) ...; прочитать и найти подтверждение (опровержение) того или иного положения и т.д.*). Выполнение таких заданий требует использования приемов изучающего и ознакомительного чтения.

Если задачей является выработка определенных навыков использования прочитанного материала, то здесь уместны задания следующего типа: *прочитать и определить, как нужно действовать в том или ином случае; прочитать и определить, что сделано неправильно и по какой причине; прочитать и составить план выполнения задания*. В данном случае учащийся должен пользоваться приемами ознакомительного чтения.

Если целью является воздействие на эмоциональную сферу учащихся, то следует показать им красоту и выразительность русского языка: осуществляется чтение отрывков из художественных произведений, проводится анализ употребления в них языковых средств. Для этого используются задания типа: *прочитать наиболее понравившиеся строки; выразить свое отношение к прочитанному; объяснить, каким образом автор добился выразительности текста; объяснить смысл того или иного выражения и т.п.*

С чтением и пониманием прочитанного, тесно связывается **обучение письменной**

речи. Текст выступает в качестве образца, подлежащего анализу и имитации. Технологичность обучения при этом подходе включает три этапа. *Первый этап* – чтение, осмысление и анализ текста. В зависимости от дидактической задачи анализ может быть смысловым, композиционным, языковым, стилистическим. *Второй этап* – построение высказывания по аналогии со структурными единицами разных уровней, содержащимися в тексте-образце. При этом могут выполняться упражнения типа: заполнение пропусков, дополнение предложений; укрупнение единиц текста, объединение простых предложений в сложные, предложений – в абзацы; логическая перегруппировка предложений, абзацев; расширение – построение абзаца на основе ключевого предложения, создание текста на основе абзаца. *Третий этап* – написание учащимися самостоятельных письменных сообщений. Проверка и корректировка письменных работ осуществляется в основном учителем с учетом соответствия созданных произведений требованиям языковой правильности, нормативности, композиционной стройности и стилистической выдержанности.

Учителю следует помнить, что письменная речь – это не только умение выразить свои мысли в письменной форме, но и умение общаться в письменной форме. При обучении письменной форме общения следует учитывать:

- *Содержание*: реализация функций письменного общения (запрос, передача, сохранение информации; обращение за помощью, эмоциональное воздействие, взаимодействие, деловая переписка и др.);
- *Выражение* (речевая форма), например, поздравительная открытка, телеграмма, записка, вывеска, этикетка, подписи к рисункам, объявление, рецепт, меню, реклама, приглашение, соболезнование, деловое письмо, благодарность, анкета и др.

- *Исполнение* (графика): приемы управления графическим исполнением письменного произведения.

Не менее важным навыком ученика является умение воспринимать на слух и понимать информацию в процессе общения (**формирование навыков слушания и понимания**). Учителю рекомендуется проводить обучение слушанию/аудированию в соответствии с определенной целью: обучение извлечению необходимой информации, обучение общему пониманию, обучение детальному пониманию и т.д.

Восприятие речи на слух осуществляется на основе следующих навыков (которые формируются у учеников в ходе выполнения упражнений на разных этапах работы с аудиотекстом: предтекстовый (до прослушивания), притекстовый (во время прослушивания), послетекстовый (после прослушивания). Учителю рекомендуется использовать следующие виды работ: прогнозирование (работа над словосочетаниями, в частности – ассоциативные тесты; прогнозирование по заголовку, по началу фразы и т.п.); узнавание (выделение в речи слов с определенным звуком, количеством слогов, слов на одну тему, слов, имеющих один грамматический признак и т.д.); проговаривание (проведение упражнений в различном темпе с постепенным ускорением); анализ и синтез (восприятие текста целиком, затем по частям и опять полностью); восприятие содержания аудиотекста (составление плана, вопросов; формулировка выводов, оценки и т.п.);

Для обучения аудированию и для проверки аудитивных навыков можно использовать такие типы заданий: повторение учащимися высказанной учителем установки-задания; выстраивание фактологических цепочек из предложений текста; составление набросков плана; расположение пунктов плана в правильной последовательности; составление вопросов; выделение главной мысли; формулирование выводов по тексту; оценка поступков героев текста, его содержания; конспектирование, составление тезисов и др.)

Все вышеизложенное является базой для **формирования навыков говорения**. Учителю необходимо обеспечить речевую направленность обучения второму языку и тем самым способствовать развитию у школьников навыков диалогического общения (в пределах тематики и ситуаций общения, соответствующих возрасту), а также научить их создавать монологические высказывания и при этом отношении к предмету высказывания.

Учителю рекомендуется использовать взаимосвязанное и параллельное обучение диалогической и монологической формам общения, поскольку монолог в чистом виде реализуется не часто, тогда как в диалоге отдельные реплики зачастую представляют собой монологические высказывания. Обучение диалогической речи в условиях отсутствия языковой среды или ограниченных языковых контактов должно быть систематическим, целенаправленным, личностно ориентированным, приближенным к условиям реальной коммуникации. Для этого следует в процессе обучения создавать соответствующие учебно-речевые ситуации, с помощью которых не только формируются мотивация и готовность вступать в речевое общение, но и создается комфортная, благоприятствующая общению атмосфера, снимаются психологические барьеры. При ведении учащимися

Следует также учитывать особенности диалога: его ситуативность, неподготовленность (спонтанность), создание его в процессе непосредственного общения двух или

нескольких партнеров; возможную смену ролей; целенаправленность, мотивированность и обращенность к конкретному адресату каждой реплики; создание ее с учетом ожидаемой реакции собеседника; преимущественное использование определенных синтаксических конструкций (неполных, вопросительных, восклицательных предложений).

При обучении собственно монологической речи необходимо учитывать ее особенности. Это – коммуникативная направленность высказывания; тематичность; непрерывность; последовательность, логичность речи; относительная смысловая законченность; наличие определенных синтаксических конструкций (полных, развернутых повествовательных предложений). Ученики должны приобрести следующие навыки: рассказывать (информировать) о чем-либо; описывать что-то, кого-то; высказывать свое мнение о чем-то (ком-то); доказывать, объяснять что-то. В результате реализации таких целей, учащиеся создают речевые произведения типа: сообщение перед определенной аудиторией; выражение своего мнения; обоснование (аргументация) своего мнения.

Основные типы заданий, способствующие обучению монологической речи: рассказывание по вопросам, по плану; рассказывание по картинке, по серии картинок; сокращение высказывания; расширение высказывания; пересказ (максимально близкий к тексту, полный; выборочный; своими словами; с изменением ситуации, с изменением действующего лица, времени; пересказ с изменением речевой задачи и др.); высказывание в определенной ситуации (собственно коммуникативное задание), например: познакомь одноклассников со своей семьей; расскажи одноклассникам о своем друге, объясни, почему ты с ним дружишь: пригласи кого-то на...; опиши кого-то с определенной целью; выступи перед...; выскажи свое мнение о прочитанной книге, спектакле, кинофильме и т.д.

Для развития интереса учеников к овладению речевым умением необходимо постоянное обновление всех элементов учебного процесса (**принцип новизны**): новизна содержания материала, постоянная смена проблем обсуждения, предметов, взглядов и т.п.; новизна формы уроков: использование уроков-дискуссий, уроков-конференций, уроков-экскурсий и т.п.; новизна видов работ: смена уже известных видов работ и включение новых; новизна приемов работы (упражнений); новизна речевых партнеров (парная работа, групповая работа, проектная деятельность); новизна технических средств учения и иллюстративной наглядности.

Таким образом, при подготовке к уроку учитель должен учитывать следующее:

- при развитии речевого умения необходимо постоянное варьирование речевых ситуаций, связанное с речемыслительной деятельностью учащихся;
- речевой материал должен запоминаться произвольно, в процессе выполнения речемыслительных заданий;
- повторение речевого материала осуществляется благодаря его постоянному включению в процесс общения на уроке;
- упражнения должны обеспечивать постоянное комбинирование, трансформацию и перефразирование речевого материала;
- содержание учебных материалов должно вызывать интерес учащихся прежде всего своей информативностью;
- необходима постоянная новизна всех элементов учебного процесса.

Актуальные вопросы для обсуждения
Во время проведения августовского совещания «Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации» в секциях, учителям русского языка как второго следует обсудить следующие вопросы:

1. Постановка целей урока в соответствии с ожидаемыми результатами, заявленными в стандарте, связь целей урока с его содержанием.
2. Возможности использования Интернет-ресурсов в обучении русскому языку как второму.
3. Эффективность использования мультимедийных средств обучения в практике преподавания русского языка как второго.
4. Использование мультипликационных фильмов в обучении детей русскому языку как второму.
5. Использование материалов электронных СМИ в обучении русскому языку в условиях отсутствия языковой среды.
6. Формирование функциональной грамотности чтения при обучении русскому языку как второму.
7. Ситуационные задачи и другие типы заданий для формирования языковых и речевых навыков учащихся.
8. Методические трудности при обучении русскому языку как второму: ошибки учеников и их причины как возможность корректировки учебного процесса
9. Учет региональных особенностей языковой ситуации как контекст обучения русскому языку в школах Кыргызстана
- 8.10. Изучение второго языка как основа для формирования многоязычного образования.

БУЛАТОВА В.А.,
ст.преп. Центра инновационных технологий по повышению квалификации преподавателей языков РИПКиПП при МОН КР

В последние годы в нашей стране происходят значительные изменения, в том числе и в сфере образования. Наиболее важным этапом реформирования системы образования в Кыргызской Республике является принятие Стратегии развития образования до 2020 года.

Как известно, 2019 год был объявлен в Кыргызской Республике Годом развития регионов и цифровизации, в этом году августовские совещания учителей проходят по теме: «Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации». Русский язык в Кыргызстане играет социально-значимую роль, определяет общую стратегию обучения, воспитания и развития учащихся средствами учебного предмета в соответствии с целями изучения русского языка которые определены Государственным стандартом.

В 2019-2020 учебном году преподавание русского языка и литературы в школах с кыргызским языком обучения будет осуществляться в соответствии со следующими нормативными документами: Государственным образовательным стандартом среднего общего образования, предметными стандартами и с Базисным учебным планом на 2019-2020 учебный год.

В связи с внедрением госстандарта, государственная политика направлена на обновление содержания образования и использование новых методов и технологий обучения. Изучение русского языка и литературы должно обеспечить: формирование духовно развитой личности, развитие интеллектуальных и творческих способностей учащихся, постижение учащимися классических произведений русской и мировой литературы.

Особенность системы литературного образования учащихся в школе с кыргызским языком обучения заключается в параллельном изучении двух предметов-«Кыргызская литература» и «Русская и мировая литература».

Русская и мировая литература для учащихся-кыргызов-это во многом принципиально новая, иноязычная и инациональная. Диалог культур предполагает поиск конкретных способов сопряжения родной и иноязычной литературы. Концепции этих предметов направлены на повышение качества школьного образования, воспитание гражданственности и патриотизма, формирование предметных компетентностей по русскому языку и литературе. В предметном стандарте по русскому языку были выделены следующие компетентности, которые являются ориентиром для учителей – русского языка в школах с кыргызским языком обучения.

Языковедческая – владение языковой системой, т.е. устройством языка, языковыми нормами, в том числе орфографическими и пунктуационными.

Речевая – осуществление коммуникации в соответствии с речевой ситуацией и языковыми нормами, совершенствование своих речевых возможностей и обогащение словарного запаса.

Социокультурная – умение вести диалог с учетом национально-культурной специфики языка.

Ограничения, связанные с владением вторым языком, вызывают необходимость некоторого сокращения количества предлагаемых для изучения литературных произведений, а также изучение их во фрагментах. В связи с этим, при изучении литературного произведения выделяем специфические для классов с кыргызским языком обучения этапы:

1. Предварительная словарная работа;
2. Ориентация в тексте и первичное его восприятие;
3. Перечитывание и вдумчивое чтение с элементами анализа;
4. Побуждение учащихся к оценочным высказываниям.

Основные стратегии оценивания достижений учащихся. Оценивания проводятся с целью определения соответствия учебных результатов учащегося содержанию предметных стандартов.

Учителю необходимо использовать следующие виды оценивания: диагностическое, формативное, суммативное оценивание для своевременной корректировки обучения, внесения изменений в планирование, а для учащегося – улучшения качества выполняемой им работы. Учителю необходимо знать о том, что оценивается конкретная работа выполненная

Рекомендации для учителей, преподающих литературу в 5-11 классах

В новом учебном году обучение предмету «Русская литература» в школах с кыргызским языком обучения будет продолжена по действующим учебным программам:

1. В 5-8 классах обучения проводятся по переизданным программам по русской литературе для школ с кыргызским языком обучения (сост.: Тагаева Г.С., Добаев К.Д. Нурматов А.М.);

2. В 9-11 классах обучения проводятся по программе (автор: Шейман Л.А. и др.) переизданной в 2016 году.

В целях повышения качества образованности учащихся в школах дополнительно можно рекомендовать проведение следующих мероприятий:

Русский язык и литература В ШКОЛАХ С КЫРГЫЗСКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

учащимися, а не уровень его способностей. Все виды работ оцениваются на основе четко разработанных критериев оценивания, являются обязательным и планируется учителем.

Диагностическое оценивание - это определение начального уровня сформированности компетенций учащегося. Оно проводится в начале изучения темы или в начале учебного года.

Формативное оценивание - это целенаправленный непрерывный процесс наблюдения за учением ученика. Оно является «неформальным» (чаще всего безотметочным) оцениванием и основывается на критериях, предполагает обратную связь.

Суммативное оценивание предназначено для определения уровня сформированности знаний, умений и навыков при завершении изучения темы, раздела к определенному периоду времени. Это оценивание проводится по результатам выполнения различных видов проверочных работ по русскому языку и литературе (теста, контрольной, исследовательской работы, сочинения, эссе, проекта, устной презентации и т.д.). Отметки, выставленные за проверочные работы, являются основой для определения итоговых отметок.

Преимущества видов оценивания:

- обеспечение обратной связи и коррекция учебного процесса;
- получение информации о процессе учения с меньшими затратами времени;
- помогает установить хороший контакт с детьми и повышает эффективность преподавания и обучения;
- ученик наблюдает процесс собственного учения.

Учителям необходимо в учебном процессе уметь применить виды оценивания.

В новом учебном году в соответствии с новыми стандартами, вводятся УМК нового поколения для 5-6 классов. На русский язык в 5-6 классах выделено по 2 часа в неделю, и обучение будет проводиться по новым программам и учебниками, авторами которых являются Н.П. Задорожная и Г.К. Таирова. Для учителей разработаны методические пособия. Предметными стандартами определены содержательные линии по классам, а также предметные компетентности и ожидаемые результаты. Ожидаемые результаты предметных стандартов измеряемы и направлены на формирование ключевых и предметных компетентностей учащихся.

К примеру, учащийся 5 класса:

- Понимает основное содержание небольшого по объему текста;
- Понимают смысловые функции интонации;
- Составляет простой план сочинения;
- Объясняет лексическое значение слов;
- Использует синонимы, антонимы в речи;
- Различает изученные части речи по их морфологическим признакам;
- Правильно пишет изученные слова с непроверяемыми орфографиями и др.

- Конкурсно-развлекательные программы;
- Музыкально-литературные вечера;
- Конкурсы, сочинения, эссе, посвященные знаменательным датам и дням рождения писателей и поэтов;
- Вечера, круглые столы, конференции и др.;
- Конкурсы по выразительному чтению произведений русских, мировых писателей и поэтов и др.

В 2019-2020 г. рекомендуется проводить традиционные декады, внеклассные мероприятия, посвященные юбилейным датам:

- 8 сентября- Международный день грамотности;
- 5 октября- Всемирный день учителя, утвержден ЮНЕСКО в 1994г.
- 26 ноября- Всемирный день информации. В 1992 году состоялся первый Международный форум информатизации
- 12 декабря- День рождения Ч.Т. Айтматова
- 21 февраля- Международный день родного языка
- 21 марта- Всемирный день поэзии
- 2 апреля- Международный день детской книги.
- Май- День славянской письменности и культуры.

Из учебных пособий, изданных в последние годы рекомендуется использовать:

1. Рабочие тетради для 5-6-7 классов (сост.: Тагаева Г.С., Алмурзаева С.А.)
2. Сборник диктантов и изложений для 5-8 классов (сост.: Тагаева Г.С. и др.)
3. Сборник текстов и изложений на русском языке 10-11 классы (сост.: О.Г. Сиимонова и А.В. Трусковец)
4. Сборник диктантов и изложений по русскому языку для 9-11 классов (сост.: Борчиева Б.Т., Тагаева Г.С., Бишкек 2010 год).

Количество часов по литературе для школ с кыргызским языком обучения на 2019-2020 учебный год.

Во время проведения августовского совещания в секциях, учителям русского языка и литературы в школах с кыргызским языком обучения предлагается обсуждение следующих вопросов:

Предметы	Классы						
	5	6	7	8	9	10	11
Литература	1	1	2	2	2	2	2

1. Решение вопросов устойчивого развития в преподавании русского языка в школах с кыргызским языком обучения (использование текста об устойчивом развитии, делать акцент на содержание биоразнообразия и охране окружающей среды, многообразие культур и гражданственность).
2. Применение новых образовательных технологий на уроках русского языка и литературы (из опыта работы учителя).
3. Проблемы формирования компетентностей на уроках русского языка и литературы в кыргызской школе - в чтении, письме, говорении, и аудировании.
4. Использование интернета и мультимедийных технологий на уроке.
5. Работа с текстом, как составная часть методики развития связной речи.
6. Тематическое планирование.
7. Методы оценивания достижений учащихся на уроке русского языка и литературы.
8. Принципы разработки критериев для оценки разных типов творческих работ учащихся по предметам.
9. Формирование у учащихся навыков работы с книгой и справочной литературой при подготовке творческих заданий.
10. ШМО. Площадка повышения качества преподавания русского языка (из опыта работы).
11. Применение современных методов развития диалогической и монологической речи учащихся.
12. Возможности технологии проектно-исследовательской деятельности учащихся по русскому языку.
13. Развитие межкультурной коммуникации на внеклассных мероприятиях по русскому языку и литературе.
14. Организация и проведение олимпиад и конкурсов по русскому языку.
15. Использование интеграции русского языка с литературой.
16. Создание мотивирующей обучающей среды по предмету.
17. Основные методы обучения русскому языку, как к второму.
18. Разное. Уточнение календарных, поурочных планов, мероприятий и тематик классных часов.

Г.Б. БЕЙШЕНАЛИЕВА,
ст. преподаватель кафедры Ф.О
К.Г. УСПЕЕВА,
ст. преподаватель кафедры Ф.О

Августовские конференции педагогических работников этого года проходят по актуальной проблеме: «Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации», которая соответствует целям повышения качества образования. Особенность предстоящего учебного года в изучении русского языка в 5-6 классах школ с русским языком обучения заключается в смене парадигмы обучения, в основе которой лежит компетентностный подход и предметный стандарт. Для достижения целей стандарта общего среднего образования и предметного стандарта по русскому языку вводятся в процесс обучения новая учебная программа и учебно-методический комплекс.

Не во всех регионах существует естественная русскоязычная среда. В школах с русским языком обучения на русском языке в Кыргызстане обучаются не только носители русского языка как родного, но и представители других народов (кыргызов, узбеков, таджиков, корейцев, украинцев, немцев, дунган, татар, уйгуров и др.). Таким образом, учащиеся классов с русским языком обучения в своем большинстве не являются носителями языка и, как следствие, имеют недостаточно сформированные речевые навыки. Это является барьером в использовании русского языка в освоении других школьных предметов. Сложившаяся ситуация требует целенаправленной работы по развитию речевой компетентности учащихся.

Задача изучения русского языка-это осуществление речевой и мыслительной деятельности в соответствии с языковыми и речевыми нормами, совершенствование коммуникативных умений и навыков на основе усвоенных знаний о языке и речи.

5 класс результаты в области речевой компетентности

Виды реч. деятельности	Результаты обучения
Аудирование	- понимает основное содержание небольшого по объему учебно-научного, художественного текстов-100-150 слов; - выделяет основную мысль структурные части исходного текста.
Чтение	- правильно расставляет логические ударения, паузы в предложении и текста; - определяет тему, основную мысль текста; - выделяют в тексте главную и второстепенную информацию; - находит в предложении смысловые отрезки; - отвечает на вопросы по содержанию прочитанного текста; - подбирает заголовок, отражающий тему и основную мысль текста; - владеет ознакомительными и изучающими видами чтения;
Говорение	- создает устные высказывания на заданную тему, раскрывает ее основную мысль; - излагает подробно /сжато/ выборочно, в зависимости от коммуникативной задачи, прочитанный текст, сохраняя его строение, тип речи; - выражает свое отношение к предмету речи с помощью разнообразных средств и интонации.
Письмо	- излагает сжато или подробно, в зависимости от коммуникативной задачи, небольшой по объему текст, сохраняя его строение, тип речи; - составляет простой план сочинения и соблюдает его в процессе создания текста; - раскрывает тему и основную мысль собственного высказывания; - создает небольшие по объему тексты (сочинения- миниатюр) разных типов художественного и учебно-научного стилей на заданную тему.

В 7-11 классах по русскому языку продолжают работать по действующим учебным программам и учебникам. Учителям в этом учебном году следует обратить внимание на использование информационно-коммуникационных технологий, так как этот год - год цифровизации.

Учителя русского языка и литературы особое внимание должны обратить на систему оценивания достижений учащихся на уроках, тесно связанной с целями урока и методами и формами обучения. При оценивании учащихся учитель должен использовать различные виды, инструменты и техники оценивания.

Количество часов по русскому языку для школ с русским языком обучения на 2019-2020 учебный год.

Предметы	Классы						
	5	6	7	8	9	10	11
Русский язык	4	4	4	3	2	1	1

Русский язык и литература
В ШКОЛАХ С РУССКИМ ЯЗЫКОМ ОБУЧЕНИЯ

Миссия предмета «Русская литература»:

1) Современное школьное образование выполняет важнейшие воспитательные функции, являясь неотъемлемой частью общего процесса духовного развития народа. Качественное образование формирует интеллектуально развитую молодежь, от которой зависит будущее нашей страны.

2) Предметный стандарт нового поколения – это государственная политика в образовании, и он направлен на обновление содержания и использование новых методов и технологий. Учителям необходимо учитывать следующие актуальные вопросы:

- развитие речи учащихся, формирование умений рассуждать на предложенную тему, приводя аргументы и делая выводы;
- обратить внимание при проведении письменного экзамена по литературе, на следующее:

А) любое сочинение, изложение или эссе оценивается двумя отметками:

1) ставится за содержание и речевое

оформление;

2) за грамотность, т.е. соблюдение орфографических, пунктуационных норм правописания.

Концепция предмета опирается на следующие факторы:

1) Читательско-центрический подход – это формирование культуры чтения учащихся, личностное восприятие литературного произведения;

2) Историко-функциональное изучение литературы – это работа с материалами, принадлежащими критикам, ученым, актерам, деятелям искусства;

3) Диалог между автором и читателем – это научить растущего человека вести «заочный» диалог «через текст» с автором, быть его полноценным участником- основная образовательная задача школьного курса литературы;

4) Возрастные особенности литературного развития;

5) Критерии отбора произведений для изучения;

6) Педагогический принцип поликультурности закладывает необходимость отражать в содержании образования элементы культур разных народов:

- гуманистическая направленность,
- высокая художественная ценность,
- эмоциональная наполненность,
- позитивное влияние на личность ученика,

- соответствие задачам его развития и возрастным особенностям,

- культурно-исторические традиции и опыт отечественного образования в Кыргызской Республике.

Цели и задачи изучения литературы в школах с русским языком обучения

- развитие компетентностно-грамотного читателя и культуры чтения художественных произведений;
- совершенствование эстетического восприятия художественной литературы, эстетического вкуса и художественных представлений, понятий и суждений;

- стимулирование разнообразных форм продуктивного читательского творчества.

Задача учителя:

- активизировать мыслительную деятельность учащихся при работе с текстом (сравнение, анализ, обобщение, оценка) для постижения смысла произведения;

- формировать интерес к чтению, потребность в чтении книг и их влияния на ценностные установки;

- создать условия для осмысления своеобразия русской литературы как словесного вида искусства с использованием этнокультуроведческого подхода;

Мы не должны забывать о том, что литература представляет собой сокровищницу духовных ценностей, которые обладают силой художественного воздействия на читателя.

При оценивании ожидаемых резуль-

татов по литературе необходимо использовать технологию критериальной оценки всех ожидаемых результатов учащихся.

Для оценки необходимо разработать четкие критерии оценки, которые известны ученикам и совместно выработаны коллективно, соответствующим целям и содержанию образования, способствующим формированию определенной компетентности учащихся.

При оценке достижений учащихся используются разные группы заданий, с учетом:

- разной степени сложности решения поставленных задач;

- разной степени самостоятельности учащихся в ходе их решения.

Группа 1- задания на общую ориентацию в тексте, т.е. общее понимание того, что говорится в тексте, понимание основной темы и идеи.

Группа 2-задания на глубокое понимание текста, интерпретация и обобщение информации, формулирование более сложных выводов и оценочных суждений.

Группа 3-задание на применение информации в учебно-практических задачах и создание собственных текстов, выявление противоречивой, конфликтной информации, высказывание оценочных суждений и своей точки зрения о полученном сообщении.

Например: ожидаемый результат «Выразительно читает наизусть» можно считать очевидным, если учащийся достигает следующих критериев:

1) Твердо знает и читает стихотворение.

2) Правильно произносит слова и выражения.

3) Меняет интонацию, темп и ритм при чтении стихотворения.

4) Передает чувства, переживания героя.

5) Выражает свое отношение к теме, авторскому замыслу, образам.

Все выше перечисленные рекомендации необходимо учитывать учителям-русского языка и литературы.

Рекомендуемые темы и вопросы для обсуждения на секциях учителей русского языка и литературы с русским языком обучения.

1. Приоритетные направления в методике преподавания русского языка и литературы в условиях введения Государственного стандарта К.Р.

2. Формирование предметных компетенций на уроках русского языка и литературы в контексте современных образовательных процессов.

3. Развитие языковой, речевой и социокультурной компетентности учащихся на уроке русского языка

4. Организация научно-исследовательской и проектной работы учащихся старшеклассников на уроках русского языка

5. Использование электронно-образовательных ресурсов на уроках русского языка в современной школе.

6. Особенности работы с одаренными детьми при подготовке к олимпиадам.

7. Использование электронно-образовательных и интернет ресурсов на уроках русского языка и литературы.

8. Проблемы выбора современного школьного учебника по русскому языку и литературе.

9. Современный урок словесности и развитие профессионального мастерства педагога (панорама опыта работы учителей с элементами мастер-классов, творческих мастерских).

10. Проблемы детского чтения и повышение уровня грамотности школьников в современных условиях.

11. Инновационный опыт учителей русского языка и литературы и современные подходы в работе ШМО.

12. Опыт разработки рабочих программ по предмету.

13. Методы оценивания достижений учащихся на уроке русского языка

14. Принципы разработки критериев для оценки разных типов творческих работ учащихся

15. Использование интеграции русского языка с литературой.

БЕЙШЕНАЛИЕВА Г.Б.,
старший преподаватель кафедры
ФО
УСПЕЕВА К.Г.,
старший преподаватель
кафедры ФО

Актуалдуулугу

Акыркы жылдарда коомчулукта терең саясий, коомдук-экономикалык жана коомдук-маданий өзгөрүүлөр болгону белгилүү. Кыргызстандын бирдиктүү европалык билим берүү мейкиндигине умтулуусу англис тилин окутуунун максатын, маңызын жана мазмунун кайрадан кароого алып келди.

Кыргыз Республикасынын мектептеринде англис тилин окутуунун негизги максаты - окуучулардын англис тилди азыркы мезгилдеги маданий аралык баралашуунун куралы катары билүүсүн өстүрүү болуп саналат. Башкача айтканда, англис тили төмөнкүлөрдүн негизинде окутулууга тийиш: окутуунун бардык процесси коммуникативдик багытка негизделиши керек, кеп ишмердигинин түрлөрүн жана тилдин бардык аспектерин интегралдаштырып окутууга, өтүлгөн материалды өздөштүрүүдө окуучулардын аң-сезимине жана активдүүлүгүнө, көрсөтмө куралдардын бардык түрүн колдонууга. Бул нерселер окуучулардын инсандык өнүгүүсүнө салым кошо турган жана ар бир окуучунун жекече калыптануусунда окуу предметинин тарбиялык-өнүктүрүүчүлүк потенциал катары гуманисттик мазмундагы окутууну ишке ашырууга шарт түзөт.

Максаттары

Программа жалпы окутуудагы жөндөмдөрдү жана көндүмдөрдү, ишмердиктин жалпы ыкмаларын жана негизги компетенттүүлүктөрдү камтыйт.

- Чет тилди андан ары өнүктүрүү (сүйлөө, тилдик, коомдук маданий, компенсатордук, окуп үйрөнүүчүлүк);
- Өздүк жана кесиптик жөндөмдөрдү аныктоого, коомго аралашууга тарбиялоо жана өнүктүрүү;
- Үйрөнүп жаткан тилде, анын ичинде, тандалган багыт боюнча долбоордук - изилдөө жана чыгармачылык ишмердүүлүк тажрыйбаларына көнүгүп үйрөнүү.

Базистик окуу планындагы “ Англис тили” сабагы

2019-2020- окуу жылында англис тилин окутуу мурункудай эле “Билим берүү жөнүндө” Мыйзамга, жалпы орто билим берүү боюнча мамлекеттик стандарттарга, предметтик стандартка жана 2019-2020-окуу жылынын базистик планына ылайык жүргүзүлөт.

Бул жаңы окуу жылында, 7-класстарга гана англис тили сабагы жумасына 3 саат болуп көбөйтүлдү. Ал эми, бардык башка класстарда сааттардын өлчөмү мурункудай эле өзгөртүүсүз сакталат.

Базистик окуу план боюнча, чет тили сабагында класс эки топко бөлүнүп окутулат. Мектеп-гимназияларда жана мектеп-лицейлерде лицейлик, гимназиялык компоненттер сакталып, кружок түрүндө өтүлөт.

Англис тили боюнча китептер жана окуу-методикалык комплекстер

2019-2020-окуу жылында Кыргыз Республикасынын мектептеринде жаңы методикалык комплекстер менен 7-класстар үчүн атайын иштелип чыккан англис тили китеби берилет. 7-класстын Англис тили боюнча окуу китеби долбоордук иштерге жана жазып-үйрөнүү көндүмүн өстүрүүгө басым жасалганы менен айырмаланат. Заманбап окуу-методикалык комплекс эл аралык байланыштын куралы катары англис тилин колдонуу көндүмдөрүн өстүрүп-өнүктүрүүгө багытталган, башкача айтканда, тил үйрөнүүнүн баардык төрт көндүмүн (угуу, сүйлөө, окуу жана жазуу) камтып, оозеки сүйлөшүү жөндөмүн күчөтүүгө негизделген. Бир гана англис тилине көңүл бөлүнбөстөн, окуучулар өзгөчө өз ата мекени жөнүндө (география, тарых, маданият ж.б.) да маалыматтарды ала алышат.

Андан тышкары окуучулар башка англис тилдүү өлкөлөрдүн маданият, искусство, спорт ж.б. баалуулуктары менен таанышышат.

Сунушталган заманбап окуу-методикалык комплекс негизги окуу китебинен, иш дептерлерден, мугалимдер үчүн методикалык окуу куралдардан, окуу китеби үчүн аудио материалдар менен дисктерден турат. Окуу китептерде балдардын жашына жараша оозеки баарлашууну чагылдырган кызыктуу темалар берилген. Окуучулардын окуу процессине активдүү киришүүсүнө түрткү болуучу баарлашуу-сүйлөшүү мүнөзүндөгү тапшырмалар киргизилген.

Жумушчу дептерлери негизги окуу китебинде берилген лексика жана грамматикалык темаларды өздөштүрүүгө багытталган кошумча тапшырмаларды камтыйт. Жумушчу дептерлерди окуучу-

лар үйдө өз алдынча иштөөсү үчүн жана зарыл болгон айрым учурларда мугалим бул дептерди класста иштетүүсү үчүн да колдонуу сунушталат.

Мугалимге арналган китепте окуу-методикалык комплекс менен иштөө боюнча методикалык сунуштамалар берилген. Ошондой эле, окуу китептеги бардык тапшырмалардын жооптору, жумушчу дептердеги көнүгүүлөрдүн жооптору жана ар бир чейрек үчүн текшерүү иштери жооптору менен киргизилген. Ал эми CD дисктерде, айрым тексттердин аудио жазуулары, окуу китептеги диалог менен көнүгүүлөр бар.

Бул окуу методикалык комплекстерди мектеп китепканасынан же болбосо төмөнкү бул электрондук китепкана сайттарынан алса болот www.lib.kg жана www.arcus.kg.

3. Угуудан/окуудан кийинки(Post)

Pre-During-Post формалары англис тилин үйрөтүүдө окуучуларга мотивация берүүгө жакшы жардам берет.

Сүйлөө жана жазууга үйрөтүү

Сүйлөө жана жазууга үйрөтүүдө ийгиликтерге жетишүү жекече жаш өзгөчөлүгүнө карабайт, ал мугалимдин окутууну туура уюштурушуна, жөндөмдүүлүгүнө байланыштуу. Окутууда ойду оозеки жана жазуу түрүндө билдирүүгө үйрөтүү тил менен баарлашууга таянууга тийиш. Окуучуларга мисалдарды, күтүлүүчү натыйжалардын моделдерин, негизги сөздөрдү, тезистерди, аталыштарды жана башканы колдонуп даярдануусуна жетиштүү убакыт берилиши керек.

Мындан сырткары, ушул көндүмдөрдү өнүктүрүүдө, айрыкча, сүйлөшүүдө муга-

• жаңы сөздөрдү үйрөтүүдө көрсөтмө куралдарды колдонуу (сүрөттөр, кыймыл-аракеттер ж.б.у.с.);

• сүйлөшүү көндүмүн өстүрүүчү интерактивдүү окутуу ыкмаларын колдонуу (мээ чабуулу, экиден жана топ менен иштөө ж.б.);

• логикалык жактан аяктоочу бөлүктөрдөн турган тексттерди окутууда, “араа” жана “зигзаг” сыяктуу кызматташтыкта окутуу ыкмаларын колдонуу;

• жаңы лексикалык бирдиктердин (сөздөрдүн) туура айтылышына өзгөчө көңүл буруу: ар кандай ыкмалар менен моделдештирүү жана тилди жатыктыруу (хор менен кайталоо, жалгыз, топ менен, экиден иштөө ж.б.);

• тилди (сөздү) баамдоо жана таанып билүүгө/баамчылдыкка өбөлгө болуучу ар кандай суроолорду, тапшырмаларды жана көнүгүүлөрдү берип, окуучуларды окуу процессине активдүү катышууга тартуу;

• окуучуларды үй тапшырма аткарууда өзүн-өзү баалоого үйрөтүү, тесттин жыйынтыктарын анализдөөгө үйрөтүү жана ошондой эле өз ара баалоого үйрөтүү (лексикалык материалдарды эске тутууда классташтар арасында расмий эмес тестирлөө, топто жана экиден иштөө ж.б.);

• угуп-үйрөнүү көндүмдөрүн өстүрүү, ал үчүн китепте берилген айрым (тааныш эмес) тексттерди мугалим үн чыгарып окуйт, бирок окуучулардын колунда бул тексттер болбошу керек;

• сабактарды пландоо процессине чыгармачылык менен мамиле кылуу, өтүлчү материалды окуучулардын даярдык деңгээлине жараша тандоо жана убакытты туура бөлүштүрүү.

Талкуулоо үчүн актуалдуу маселелер

Август кеңешмесинин натыйжалуу болушу үчүн, англис тилин окутуунун абалы жана жакшыртуудагы жыйынтыктар, ошондой эле, билим берүүнү санариптештирүү боюнча англис тили мугалимдерине семинар, тегерек стол, презентациялар өткөрүп, доклад окуучулар сунушталат.

Талкуулоо үчүн төмөнкү маселелер сунуш кылынат:

• Кесипкөйлүк, мугалимдин жеке өзгөчөлүктөрү жана коммуникативдик көндүмдөрү;

• Билим берүүнүн сапатын жогорулатуунун фактору катары, жаш мугалимдердин педагогикалык потенциалын өнүктүрүү;

• Кесиптик таймаштар аркылуу англис тили мугалимдерин шыктандыруу;

• Коммуникациялык компетенттүүлүктү калыптандыруу;

• Окутуунун жана баалоонун заманбап технологиялары;

• Сааттардын көбөйүшү жана 7-класстын программасындагы өзгөрүүлөр боюнча күтүлүүчү натыйжалар;

• Англис тилинин окуу китептери жана окуу куралдары боюнча талкуулар;

• Окуу-уюштуруу процессин санариптештирүү. Интернет булактарын, мультимедиялык технологияларды, билим берүүчүлүк сайттарды пайдалануу;

а) чет тилди окутууда мультимедиялык технологияларды пайдаланган мектептердин санын көбөйтүү;

б) эксперименталдык жана инновациялык усул менен окуткан мектептердин тажрыйбасын колдонуу;

• англис тил сабагында ИКТ жана санариптик билим берүү ресурстары;

• жөндөмдүү окуучулардын ар кандай иштерин баалоонун критерийлерин иштеп чыгуу принциптери;

• ЖРТ, олимпиаданын жыйынтыктарын анализдөө;

• ар түрдүү: ар кандай иш-чаралардын, конференциялардын, тренингдердин, класстык сааттардын, тегерек столдордун тематикасын тактоо ж.б.

Сунушталуучу интернет булактардын тизмеси:

www.kao.kg
www.edu.ru
www.teachingenglish.org
www.americanenglish.state.gov
www.britishcouncil.org
www.etprofessional.com
www.fgos-spb.ru
www.learn-english-today.com
www.superteachertools.com
www.englishtips.org
www.stopenglish.org

КОНОКБАЕВА Г.Э.,
РПККЖ жана КДИнун ага окутуучусу,

ЦУКАНОВА Н.Э.,
ИТБнун ага окутуучусу

АНГЛИС ТИЛИ

Андан тышкары, КР Билим берүү жана илим министрлигинин демилгеси менен 2018-жылы мультимедиялык окуу ресурстары чыккан: www.ibilim.kg жана www.bilimbulag.kg.

Бул ресурстар жаңы теманы түшүндүрүүдө алынган билимди интерактивдүү тесттер аркылуу текшерүүдө, ошондой эле кошумча материал катары да колдонулат. Салттуу жана инновациялык усулдарды маалыматтык-компьютердик технология менен бирге колдонуп, мугалимдер өзүнүн сабактарынын анык өнүктүрүүчү, таанып билүүчү жана натыйжалуу кылып уюшурса болот.

Окутуунун усулдары жана формалары

Окуу ишмердүүлүгүндө окутуунун негизги формасы болуп сабак эсептелет, сабактын жүрүшүндө мугалим коюлган максатына жетүү үчүн окуу программасына дал келген, окутуунун ар кандай усулдарын колдонот. Окутуунун салттуу түрлөрү менен бирге сабак долбоор формасында, талкуу формасында, сабак аралык интегралдаштырылган формада, бири-бирин окутуу формасында болушу мүмкүн.

Сабакта заманбап окутуунун төмөндөгүдөй усулдары колдонулушу мүмкүн:

- түшүндүрүүчү-иллюстрациялуу;
- проблеманы айтып баяндоо;
- изилдөө аралашкан метод (анын ичинде, мультимедия жана интернет булактарын пайдалануу);
- баарлашуу методу;
- долбоордук.

Угуп жана окуп-түшүнүүгө үйрөтүү

Угуу жана окуу баарлашуунун негизин түзөт, ушулар менен оозеки баарлашуу башталат. Окуп үйрөнүү жана угуп үйрөнүү баланын эске тутуу, көрүү жөндөмдүүлүктөрүнүн өсүшүнө жардам берет жана булар окуу процессинде чоң мааниге ээ. Угуп-түшүнүү жана окутууну үйрөтүүдө салттуу түрдө сабакты үч этапка бөлүп окутуу максатка ылайык:

1. Угууга/окууга чейинки (pre)
2. Угуу / окуу убагындагы (During)

лим бүтүндөй класс менен фронталдык иштөөдөн баш тартуусу керек. Аны экиден же топ менен иштөөгө алмаштыруусу керек.

Баарлашуу көндүмдөрүн өнүктүрүүдө мугалим тыкандык менен тапшырманы тандашы керек. Тапшырмалар топ менен жана экиден иштөөгө ылайыкталып, интерактивдүү болушу керек (сурап билүү, үйрөнүү, талкуулоо, салыштыруу ж.б.). Мугалим диалогду эле эмес, монологу жана ошондой эле алдын ала даярдалбаган жана мурдатан даярдалган сөздөр менен сүйлөшүп баарлашууну да эске алышы керек. Жазуу сабагында жана ошондой эле сүйлөө сабагында окуучулар жуп менен иштей алышат жана жазуу ишин чогуу аткара алышат, бири-бирин баалашат, жазуу ишин жакшыртууда сунуш, кеңеш беришет. Ушундай тапшырмаларды аткарууда окуучулар чыгармачылыкты жана өз алдынчалыкты үйрөнүшөт жана окуу процессине активдүү катышуучулар боло алышат.

Грамматиканы окутуу

Жазуу жана оозеки баарлашууну калыптандыруу грамматиканын жардамы менен камсыз кылынгандыктан, ал негизги мааниге ээ.

Жаңы грамматикалык структуралардын үстүндө иштөөдөгү негизги этаптар катары төмөнкүлөр эсептелет: грамматикалык теманы тааныштыруу жана аны бышыктоо, жазуу/оозеки баарлашууну грамматикада туура колдонуп, көндүмдөрдү жана жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү.

Окуучулар тексттин мазмунун түшүнгөндүгүн текшерүү боюнча көнүгүүлөрдү иштешет. Ошондо гана мугалим кырдаалга жараша, тигил же бул грамматикалык структура боюнча жана анын түзүлүшү боюнча суроо берет.

Жаңы грамматикалык структураны бышыктоочу көнүгүүлөр “жөнөкөйдөн тааалга” принциби менен болуш керек.

Жалпы сунуштар:

Окуучулардын кызыгуусун арттыруу максатында мугалимге төмөнкүлөр сунуш кылынат:

Актуальность

Последние годы ознаменовались глубокими политическими, социально-экономическими и социокультурными изменениями в обществе. Стремление Кыргызстана интегрироваться в единое европейское образовательное пространство привели к переосмыслению целей, задач и содержания обучения английскому языку.

Основная цель обучения английскому языку в школах Кыргызской Республики - развитие у школьников способностей использовать английский язык как инструмент межкультурного общения. Другими словами, обучение английскому языку должно быть построено на: коммуникативной направленности всего процесса обучения, дифференцированного и ин-

ное вовлечение учащихся в учебный процесс.

Рабочие тетради содержат дополнительные задания для освоения лексических и грамматических тем, рассматриваемых в основном учебнике. Учителю рекомендуется использовать рабочие тетради для самостоятельной работы учащихся дома, хотя учитель может по мере необходимости использовать задания, содержащиеся в рабочих тетрадях, и для работы в классе.

Книги для учителя содержат методические рекомендации по работе с учебно-методическим комплексом, а также ответы на все задания учебника, ответы на все упражнения рабочей тетради, контрольные работы по итогам каждой четверти и

и зрительную память, что так же важно в процессе обучения.

Урок, целью которого является развитие навыков чтения и аудирования традиционно разбивают на три этапа:

1. До прослушивания/чтения (Pre)
 2. Во время прослушивания/чтения (During)
 3. После прослушивания/чтения (Post)
- Внедрение формы Pre-During-Post для построения урока позволит повысить мотивацию учащихся к изучению английского языка.

Обучение говорению и письму

Успешность обучения говорению и письму зависит не только от индивидуальности-возрастных особенностей учащихся, но и от умения учителя правильно организовать процесс обучения. Обучение выражению мыслей в устной и письменной форме должно основываться на языковой опоре. Ученики должны иметь возможность использовать пример, модель ожидаемого результата, ключевые слова, тезисы, заголовки и т.д., а также иметь достаточное количество времени на подготовку.

рисунки, мимику, жесты и т.д.);

- использовать приемы интерактивного обучения для развития разговорных навыков (мозговой штурм, работа в парах и малых группах, и т.д.);

- при чтении текстов, состоящих из логически завершенных частей, использовать приемы обучения в сотрудничестве, такие как «пила» или «зигзаг»;

- уделять особое внимание произношению новых лексических единиц: моделировать и отрабатывать произношение, используя разнообразные приемы (повторение хором, по одному, в группах, в парах и т.д.);

- активно вовлекать учащихся в процесс обучения при помощи разнообразных вопросов, заданий и упражнений, стимулирующих языковую догадку и когнитивную деятельность;

- привлекать учащихся к самооценке выполненного домашнего задания, анализу результатов тестирований, а также к взаимооценке результатов обучения (неформальное тестирование одноклассников на запоминание лексического материала, выполнение групповой или парной работы и т.д.).

- развивать навыки аудирования: для этого некоторые из предлагаемых в учебнике текстов учитель может прочитать вслух; при этом учащиеся не должны иметь доступ к текстам.

- творчески подходить к процессу планирования уроков и распределять время и изучаемый материал в зависимости от уровня подготовленности учащихся.

Актуальные вопросы для обсуждения

В целях эффективности августовских совещаний, учителям английского языка рекомендуется проводить семинары, круглые столы, презентации/ публичные доклады о состоянии и результатах развития обучения английскому языку и о цифровизации образования.

Предлагаются следующие актуальные вопросы для обсуждения:

- Профессионализм, личностные особенности и коммуникативные навыки учителя
- Развитие педагогического потенциала молодых специалистов как фактор повышения качества образования
- Мотивация учителей английского языка через профессиональные конкурсы
- Формирование коммуникативных компетенций на уроках английского языка
- Современные технологии обучения и оценивания

- Ожидаемые результаты при увеличении количества часов и изменении методики обучения в 7-классе

- Обзор учебников и пособий по английскому языку

- Цифровизация учебного, организационного процесса. Использование интернета, мультимедийных технологий, образовательных сайтов:

- а) увеличение числа школ, использующих мультимедийные технологии при обучении иностранному языку

- б) использование инновационного опыта школ, занимающихся экспериментальной и инновационной деятельностью

- ИКТ и цифровые образовательные ресурсы на уроке английского языка

- Принципы разработки критериев для оценки разных типов работ творческих работ учащихся

- Анализ результатов олимпиад, ОРТ

- Разное: уточнение различных мероприятий, тренингов, конференций, тематики классных часов и круглых столов.

Список предлагаемых интернет ресурсов:

www.kao.kg
www.edu.ru
www.teachingenglish.org
www.americanenglish.state.gov
www.britishcouncil.org
www.etprofessional.com
www.fgos-spb.ru
www.learn-english-today.com
www.superteachertools.com
www.englishtips.org
www.stopenglish.org

КОНОКБАЕВА Г.Э.,
ст. преподаватель РИПК и
ППР при МОН КР.
ЦУКАНОВА Н.Э.,
ст. преподаватель ЦИТ.

АНГЛИЙСКИЙ ЯЗЫК

тегрированного обучения всем аспектам языка и видам речевой деятельности, сознательности и активности учащихся в овладении материалом, использовании всех видов наглядности, что будет способствовать развитию личности учащихся, сможет привести к усилению гуманистического содержания обучения, более полной реализации воспитательно-развивающего потенциала учебного предмета применительно к индивидуальности каждого ученика.

Задачи

Программа предусматривает формирование у учащихся общеучебных умений и навыков, способов деятельности и ключевых компетенций:

- дальнейшее развитие иноязычной коммуникативной компетенции (речевой, языковой, социокультурной, компенсаторной, учебно-познавательной);
- развитие и воспитание способностей к личностному и профессиональному самоопределению, социальной адаптации;
- приобретение опыта творческой деятельности, опыта проектно-исследовательской работы с использованием изучаемого языка, в том числе в русле выбранного профиля.

Место предмета в базисном учебном плане

В 2019-2020 учебном году преподавание английского языка по-прежнему будет осуществляться в соответствии с законом «Об образовании», Государственным образовательным стандартом среднего общего образования, предметным стандартом и Базисным учебным планом на 2019-2020 учебный год. В этом учебном году количество часов по всем классам сохранится, кроме 7 класса, где количество часов увеличится до 3 часов в неделю.

Согласно Базисному учебному плану, при проведении занятий по предмету, класс делится на две группы. Для школ-гимназий и школ-лицеев сохраняются лицейский и гимназический компоненты, которые реализуются через кружковую работу.

Учебники и учебно-методические комплексы по английскому языку

В 2019-2020 учебном году в школы поступит учебник Английский язык 7 класс, который является логическим продолжением линейки современных учебно-методических комплексов, специально разработанных для школьников Кыргызстана. Отличительными особенностями учебника Английский язык 7 класс стало введение проектной работы и развитие навыков письменной речи.

Современные УМК позволяют развить навыки использования английского языка как средства межкультурного общения, то есть охватывают все четыре вида речевой деятельности (аудирование, говорение, чтение и письмо). Особое внимание уделяется тому, что учащиеся не только изучают английский язык, но и получают информацию о родной стране (ее географии, истории, культуре). Кроме того, учащиеся знакомятся с культурой основных англоязычных стран, получают знания об общечеловеческих ценностях, знакомятся с миром искусств, миром спорта и т.д.

Современные рекомендованные УМК состоят из основных учебников, рабочих тетрадей, методических пособий для учителя, дисков с аудиозаписью материалов учебника. Учебники предлагают учащимся интересные, отвечающие возрасту темы, в которых отражаются все виды речевой деятельности. Задания носят коммуникативный характер, что обеспечивает актив-

ответы к контрольным работам. CD диски содержат аудиозаписи некоторых текстов, диалогов и упражнений из учебников.

Учебно-методические комплексы можно получить в школьных библиотеках или получить с сайтов электронных библиотек www.lib.kg и www.arcus.kg.

Кроме того, по инициативе Министерства образования и науки Кыргызской Республики в 2018 году появились мультимедийные образовательные ресурсы www.ibilim.kg и www.bilimbulagy.kg. Ресурсы могут быть использованы на уроках для объяснения новых тем, для закрепления полученных знаний через выполнение интерактивных тестов, а так же в качестве дополнительных материалов.

Совмещая традиционные и инновационные методы с использованием информационно-компьютерных технологий, учителя смогут выстроить свои уроки таким образом, чтобы они стали по-настоящему развивающими, познавательными и результативными.

Методы и формы обучения

Основной формой организации учебной деятельности является урок в ходе которого учитель использует разнообразные методы для достижения поставленных им дидактических задач, определяемых требованиями учебной программы. Каждый урок тесно связан с предыдущим, является составной частью системы уроков по какой-либо учебной теме или по предмету в целом. Наряду с традиционными типами урок может иметь проектную форму, форму дискуссии, межпредметный интегрированный урок, урок-взаимообучение.

На современном уроке могут быть использованы следующие методы обучения:

- объяснительно-иллюстративный
- метод проблемного изложения
- частично-поисковый метод (в том числе с использованием мультимедиа и интернет-ресурсов)
- коммуникативный метод
- метод проектов

Обучение аудированию и чтению

Аудирование и чтение составляют основу общения, с них начинается владение устной коммуникацией. Обучение чтению и аудированию помогает развивать память ребенка и прежде всего слуховую

Акыркы он жыл аралыгында Кыргыз Республикасынын мектептик билим берүү системасында көптөгөн реформалоого багытталган өзгөрүүлөр болууда. Бүгүнкү күндүн мектеп окуучусу эскиче билим албастан, билим алуунун жаңы жолдоруна муктаж. Ошондуктан жүрүп жаткан билим берүүдөгү жаңылануулар окуучунун муктаждыгын камсыз кылуунун аракетин жасоодо. Ошону менен бирге бүгүнкү күндүн мектебинин натыйжалуулугунун негизги белгилеринин көрсөткүчтөрүнүн бири анын натыйжалуулугу, б.а. окуучунун калыптанган компетенттүүлүгүнүн (окуусунун жана тарбиясынын) сапаты болуп эсептелет.

Мектептик билим берүүнү жаңылоо процесси билим берүүнүн натыйжаларын баалоону жаңыча ой жүгүртүүгө, билимдүү жана тарбиялуу түшүнүктөрү компетенттүүлүктүн негизинде, ишмердүүлүктүн ыктары компетенциялык мамиле катары каралууда. Компетенциялык мамиле жалпы билим берүүчү мектептерде табигый процесс катары каралып, ички маңызы жана максаттары жаңыланууда.

Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан 2019-жыл аймктарды өнүктүрүү жана коомдун күнүмдүк турмушуна жаңы технологияларды киргизүү максатында «Региондорду өнүктүрүү жана өлкөнү санариптештирүү жылы» деп жарыяланды. Анда “Санариптик технологиялар жашоонун бардык тармактарына кирет – билим берүү, медицина, бизнес, туризм, сот жана укук коргоо органдарынын ишине санариптик инфраструктура артыкчылыктуу типте киргизилет”, - деп белгиленген.

Компьютерлештирүү мугалимдин эмгегин оптималдаштырат. Электрондук колдоо сайттарынан эң көп өлчөмдө маалыматтарды, сабактардын даяр иштелмелерин, мультимедиа окуу китептерин, энциклопедия, маалымат берүүчү китептерди, тест, программаларын табууга болот. Маалыматтык технологиялар материалдын мазмунун олуттуу тереңдете алат. Анын берилиши көрсөтмөлүү, образдуу жана жеңил кабыл алынат. Мугалимдин усулдук маалыматтары, окуу программалары жана окуу китептери өзгөргөн учурларда, электрондук форматта жеңил жаңыланып турат. Окуучунун долбоордук ишин мугалим тарабынан уюштуруу мүмкүнчүлүгү пайда болот. Информатика менен предмет аралык байланыш орнойт. Салттуу традициялык эмес усулдарды колдонуу окуучунун тарыхый материалды өздөштүрүүсүндө практикалык көндүмдөрдү жана ыктарды калыптандырууга таасирин тийгизет.

Тарых сабагында колдонуучу маалыматтык технологиялар:

- Power Point программасынын жардамы менен түзүлгөн презентациялар;
- мультимедиялык презентациялар: видео, аудио, сүрөттөр, фотографиялар, текст, анимация, навигациялар;
- колдонууга эң жеңил болгон интерактивдүү доска менен иштей алган дүйнөлүк тарых боюнча мультимедиа карталары. Окуучулар картада сүрөт тартуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болушат, жайгаштырып, жазууларды жылдырып, белгилеп, аскерлердин жылууларын стрелка менен көрсөтө алышат.

Материалдарды өздөштүрүү жана билим сыноолорунун жыйынтыгын тесттер жана тренажерлордун көзөмөлү аркылуу текшерүүгө болот. Тесттер Word же Power Point программалары аркылуу мугалим тарабынан түзүлүп же интернет-сайттардан даяр алынып коюлушу мүмкүн. Тесттер текст, бир нече варианттары бар, сүрөт түрүндө, фото түрүндө болушу мүмкүн.

Интернет тренажерлордун түрлөрү:

- интерактивдүү доскада же экранда көрсөтүлүүчү тренажер-презентациялар. Алар көп суроолорду жаратышы мүмкүн. Ар бир суроо экрандан чыгып, окуучулар аларга жооп бериши керек. Бир нече жооптордон кийин экрандан туура жооп пайда болот;
- тренажер-программалар – онлайн режимде иштегенге ылайыкташылган. Өтүлө турган тема тууралуу кыскача маалымат, тапшырмалар сериясы. Иштин жүрүшүндө окуучулар берилген тапшырмаларга жооп бейшет. Автоматтык түрдө текшерүү жүргүзүлөт;
- сайттардагы тренажерлор – онлайн режиминде иштөөнү сунуш кылат. Окуучулар сайтка катталып тапшырмалар сериясын аткарышат. Иштин жыйынтыгы

сайтта сакталып калат, ал аркылуу мугалим окуучулардын ишин текшере алат.

Интернет тренажерлор система-сы окуучулар үчүн төмөндөгүлөргө мүмкүндүк берет:

- контролдук тестирлөөгө өз алдынча даярданууга;
- тестирлөө процессине даярданууда өз алдынча даярдоо деңгээлин жана аны дайыма анын жыйынтыктарын текшерип турууга;
- предметтик стандарттын структура-сына туура келген тесттин варианттарын эффективдүү пайдаланууга;
- теориялык маалыматтарды, практикалык тапшырмаларды жана ар бир тесттик тапшырмаларга болгон түшүндүрмөлөрдү тренажер менен иштөө процессинде тез алууга;

ТАРЫХ

- дисциплинаны окуудагы кемчиликтерди жоюуга жана алган билимдерди бекемдөөгө.

Кыргызстанда биринчи жолу «Билим булагынын» ачык билим берүү мультимедиялык каражаттары иштелип чыккан. Бул сайт электрондук маалымат каражаттарында ар кандай предметтер боюнча кошумча окуу материалдарын мугалимдердин жана 5-9-класстын окуучуларын таап окууга жана иштөөгө мүмкүндүк берет. Ал мектеп окуучуларынын бир нерсени билүүсүнө өбөлгө берип, мугалимдер үчүн сабакка даярдануу үчүн кошумча булактарды табууга жардам берет.

Тарых мугалимдери үчүн 2019-2020-окуу жылында окуу-ченемдик документтер

2019-2020-окуу жылдары Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү мектептеринде тарых предметин окутуу төмөнкү мамлекеттик жана окуу-нормативдик документтерге негизделет:

1. Жалпы мектептик билим берүү мамлекеттик билим берүү стандарты (2014);
2. "Тарых" боюнча 5-9-класстар үчүн предметтик стандартты;
3. Дүйнөлүк тарых. 7-11-класстар үчүн жалпы билим берүүчү мектептердин Программасы;
4. Кыргызстандын тарыхы боюнча 5-9 класстар үчүн жалпы билим берүүчү мектептердин программасы.
5. 2019-2020-окуу жылы үчүн Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү мектептеринин базалык окуу планы.
6. 2019-2020-окуу жылында 5-6-класстардын окуучулары жаңы окуу стандартты, жаңы окуу программалардын жана ОМК окутуу аркылуу улантылат. 5-6-класстарда окутуу автору О. Осмонов болгон окуу китептери аркылуу жүргүзүлөт.
7. 5-класста биринчи жарым жылдыкта "Тарыхка киришүү" жумасына 2 саат (32 саат), экинчи жарым жылдыкта "Дүйнөлүк тарых" 2 саат (36 саат) окутулат.
8. 6-класста биринчи жарым жылдыгында "Дүйнөлүк тарых" 2 саат (32 саат), экинчи жарым жылдыгында "Кыргызстан тарыхы" 2 саат (36 саат) окутулат.

5-6-класстар үчүн Кыргызстан тарыхы жана Дүйнөлүк тарых болуп бөлүнүп, эки курс кезектешип окутулгандыктан, класстык журналдарга, сабактын жадыбалына бирдиктүү Тарых предмети катары жазылат.

Ал эми 7-11-класстар тарых предметин мурдагы Билим берүү стандарты (2006), окуу программасына (2014) ылайык Билим берүү министрлиги сунуш кылган окуу китептери менен жүргүзүлөт.

7-11-класстарда Тарых предмети Кыргызстан тарыхы жана Дүйнөлүк тарыхы болуп бөлүнүп, эки курстун негизинде окутуу менен класстык журналдарга, сабактын жадыбалына, бүтүрүү аттестаттарына эки башка жазылат. Негизги мектепти бүтүрүү жана орто мектепти бүтүрүү боюнча Мамлекеттик экзамен Кыргызстан тарыхынан

эске алуу, ар кандай көз карашы менен тарыхый окуяларды түшүндүрүү болуп саналат. Мисалы, кресттүүлөрдүн жортуулдарын христиандардын көз карашы жана исламдын көз карашы аркылуу кароого, ал эми Улуу географиялык ачылыштарды европалык өлкөлөрдүн жана ачылган жерлердин элдеринин көз караштары аркылуу кароо. Мультиспективалык болгон тарыхый окуяга же кубулуштарга тарыхый анализ жасоону көңүлгө алуу, окуучулардын ой жүгүртүү операцияларын өнүктүрөт жана бул ойлорго толеранттуу мамиле кылууга үйрөтөт.

Жаңы предметтик стандарт боюнча тарыхты окутуунун максаты жана милдеттери окуучуларда компетенттүүлүктү калыптандырууга багытталган. Тарыхты окутууда цивилизациялык мамилеге өтүү менен тарыхый билим берүүнүн мазмунунда маданият, материалдык жана руханий баалуулуктар, күнүмдүк жашоо, ж.б. тууралуу маалыматтарды кеңейтүү маанилүү орунду ээлөөдө. Мазмун – билим берүү системасындагы бардык билим тармактарындагы негизги таяныч болуп эсептелет.

Тарых предметинин жалпы мазмунун аныктаган "Мазмундук сызык" төмөндөгүдөй багыттардан турат:

1. Тарыхый мезгил.
2. Тарыхый мейкиндик.
3. Тарыхый динамика.
4. Тарыхый инсандар.

Мазмундук сызык – бул предметтин система түзүүчү фундаменталдык өзөгү. Анын айланасында бардык окуу материалдары, предметтик компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга технологиялык багыттарды топтоштурууга багытталат.

Тарыхый билим берүүдө предметтик компетенттүүлүктөр жалпы предметтин мазмунун, функциясын, принциптерин, максатын жана милдетин эске алуу менен тандалган. Алар:

1. хронологиялык-картографиялык;
2. тарыхый-цивилизациялык;
3. этномаданий;
4. социалдык жарандык.

Окуучулардын предметтик компетенттүүлүктөргө ээ болгондугу күтүлүүчү натыйжалар менен аныкталат.

Күтүлүүчү натыйжалар-билим берүү процессинде окуучулар жетишүүчү негизги жана предметтик компетенттүүлүктөр.

Предметтик стандарт менен жакшы таанышып, аны өздөштүргөн мугалим календардык-тематикалык планын, сабактын планын, анын талаптарына жооп бергидей түрдө өзгөртүүсү абзел.

Компетенттүүлүккө негизделген билим берүүгө өтүү, окуучуларды баалоо системасынын да өзгөрүүсүнө алып келди. Мамлекеттик жана предметтик стандартка ылайык окуучулардын компетенттүүлүгүн калыптандыруу деңгээлин аныктоо үчүн баалоонун 3 түрү, өзгөчө, калыптандыруучу (формативдик) баалоо колдонулууда. Ал ар түрдүү деңгээлдеги тапшырмаларды аткарууда баалоонун критерийлери иштелип чыгат. Окуучу өз эмгеги кандай критерийдин негизинде баалана турганын күн мурун билиши керек. Демек, окуучу өзүнүн деңгээлин да аныктай алат.

Август кеңешмесинде төмөнкү маселелерди талкуулоо сунушталат:

- Тарыхты окутууда компетенттүүлүк мамиле.

- Тарых сабагында азыркы маалыматтык технологияларды, электрондук билим берүү ресурстарын эффективдүү колдонуу.

- Тарых предметин окутууда инновациялык технологияны колдонуу мүмкүнчүлүктөрү. Окутуунун маалыматтык технологиясы – бул окугандарга маалыматты даярдоо жана берүү процесси жана да аны ишке ашыруу каражаты катары компьютердик техника (техникалык каражаттар) жана программалык каражаттар эсептелет.

- Окуучуларды олимпиадага даярдоо боюнча өз ара тажрыйба алмашуу менен сунуштарды иштеп чыгуу.

- Жаңы стандарттарды ишке ашыруунун бир каражаты катары билим берүүнүн сапатын баалоо системасы.

**ШЕРГАЗИЕВ А.Ж.,
ПККЖ ж-а КД институтунун
директорунун орун басары.
ДӨТАЛИЕВ А.К.,
ППСГББ каф. ага окутуучусу
АЗИМОВА М.Л.,
ППСГББ каф. ага окутуучусу**

За последние 10 лет в системе школьного образования Кыргызской Республики произошли большие реформы и изменения. Сегодня ученик нуждается в новых подходах при получении знаний. Поэтому обновления, происходящие в образовании, направлены на обеспечение потребностей учащихся. Наряду с этим эффективность и качество современной школы непосредственно связано с формированием компетентностей учащихся.

Процесс обновления школьного образования рассматривается еще с точки зрения оценивания нового мышления, понимания компетенций и компетентностей в обучении и воспитании, навыков деятельности при компетентностном подходе. Компетентностный подход на сегодняшний день рассматривается как естественный этап развития общеобразовательной школы.

С целью дальнейшего развития регионов и введения новых технологий в ежедневную жизнь общества Президент Кыргызской Республики объявил 2019 год Годом развития регионов и цифровизации страны. В Указе отмечается: «Цифровые технологии проникнут во все сферы жизни – образование, медицину, бизнес, туризм».

тивной доской. Учащиеся получают возможность рисовать на карте, размещать и передвигать надписи, делать пометки, показывать стрелочками пути перемещения войск.

При проверке усвоения материала и контроля знаний используются тесты и тренажеры. Тесты могут быть составлены учителем в программах Word или Power Point или взяты готовые с Интернет сайтов. Тесты бывают текстовые, предусматривающие несколько вариантов, в виде картинок, изображений, фотографий.

Виды Интернет тренажеров:

- тренажеры-презентации, предназначенные для демонстрации на интерактивной доске или экране. Они содержат серию вопросов. Каждый вопрос отображается на экране, учащиеся устно должны дать на него ответ. После получения нескольких ответов на экране высвечивается правильный;

- тренажеры-программы – предназначенные для работы в онлайн режиме, содержат краткую информацию по изучаемой теме, серию заданий. В ходе работы учащийся вводит ответы к выполняемым заданиям. Производится автоматическая проверка ;

В 2019-2020 учебном году преподавание предмета История в общеобразовательных школах будет опираться на следующие учебно-нормативные документы:

- Предметный стандарт по Истории для 5-9 классов для общеобразовательных организаций.

- Мировая история. Программы для 7-11 классов общеобразовательных организаций.

- Программа по истории Кыргызстана для 5-9 классов общеобразовательных организаций.

- Базисный учебный план для общеобразовательных школ Кыргызской Республики 2019.

В 2019-2020 учебном году 5-6 классы продолжат обучение в соответствии с новым предметным стандартом, новой учебной программой и новым учебно-методическим комплексом. 5-6 классы изучают «Историю Кыргызстана и мировую историю» по учебникам О. Осмонова.

В 5 классах в первом полугодии изучается «Введение в изучение истории», в неделю 2 часа (32 часа), во втором полугодии – «Мировая история», в неделю

выпадают из поля зрения сторонников формационного подхода – ценности, национальные особенности, духовная жизнь;

- ставит в центр исследования человеческую деятельность и человека.

Одним из подходов в изучении исторических событий является мультиперспективность. В основе этого подхода лежит разъяснение исторических событий в разных перспективах, учитывая интересы религиозных групп, этнических меньшинств, других социальных слоев населения. Например, крестовые походы рассматривать как с точки зрения христианства, так и с точки зрения ислама, а Великие географические открытия – со стороны европейских стран и народов открытых земель. Мультиперспективность расширяет объем исторического анализа того или иного исторического события или явления, развивает мыслительные операции учащихся, знакомит их с разными позициями и учит толерантно относиться к этим мнениям.

Содержательные линии – это основные направления обучения, которые позволяют учителю и учащемуся увидеть предмет изучения в его целостности. Содержательные линии предмета История состоят из

Информационная технология обучения – это процесс подготовки и передачи информации обучаемому, средством осуществления которого является компьютерная техника (технические средства) и программные средства.

Компьютеризация позволяет оптимизировать труд учителя. В электронных носителях хранится огромное количество информации, готовые разработки уроков, на сайтах есть возможность использовать мультимедиа учебники, энциклопедии, справочники, тестовые программы. Информационные технологии существенно углубляют содержание материала, его изложение становится наглядным, образным, легко воспринимаемым. Методическая копилка учителя в электронном формате легко обновляется при изменениях в учебных программах, учебниках. Появляется возможность организации проектной деятельности учащихся под руководством учителя, устанавливаются межпредметные связи с информатикой, применение нетрадиционных методик обучения может оказать влияние на формирование практических умений и навыков учащихся в освоении исторического материала.

Информационные технологии, применяемые на уроках истории:

- презентации, составленные при помощи программы Power Point;
- мультимедийные презентации, включающие видео, аудио, рисунки, фотографии, текст, анимацию, навигацию;
- мультимедийные карты по мировой истории, которые очень удобны в использовании, особенно в сочетании с интерак-

- тренажеры на сайтах – предполагает работу с ними в онлайн режиме. Учащийся регистрируется на сайте и выполняет серию заданий. Итоги выполнения работы сохраняются на сайте, и учитель может проверить результаты работы учащегося.

Система Интернет тренажеров позволяет учащимся:

- самостоятельно подготовиться к контрольному тестированию;

- самостоятельно определять уровень подготовки и регулярно оценивать его результаты в процессе подготовки к тестированию;

- эффективно использовать варианты тестов, структура которых соответствует содержанию предметных стандартов;

- быстро получать необходимые теоретические сведения, практические примеры и разъяснения к каждому тестовому заданию в процессе работы с тренажером;

- устранять пробелы при изучении дисциплины и закреплять полученные знания.

Впервые в Кыргызстане разрабатываются мультимедийные комплексы открытых образовательных ресурсов «Билим булагы». Этот сайт даёт возможность доступа учителей и учащихся 5-9 классов к дополнительным обучающим материалам по различным предметам на электронных носителях. Он способствует повышению мотивации учащихся к изучению школьных предметов, облегчает учителям поиск дополнительных источников при подготовке к урокам.

Учебно-нормативные документы для учителей истории на 2019-2020 учебный год

2 часа (36 часов).

В 6 классах в первом полугодии изучается «Мировая история», в неделю 2 часа (32 часа), во втором полугодии – «История Кыргызстана», в неделю 2 часа (36 часов).

В 5-6 классах в классных журналах предмет «История» рассматривается как единый; запись в журнале делается на одной странице и оценки за четверть и итоговая оценка выставляется единая.

В 7-11 классах преподавание предмета Истории ведется по стандарту 2006 г., учебной программе 2014 г. и ранее изданным учебникам

В 7-11 классах изучается отдельно История Кыргызстана и Мировая история. В связи с этим, в классных журналах ведется отдельная запись каждого курса, и выставляются две оценки за четверти и в аттестате выпускников. Выпускники неполной и полной средней школы сдают Государственный экзамен только по истории Кыргызстана.

Олимпиадные задания по предмету История, задания Национального центра тестирования и Общереспубликанского тестирования и др. мероприятия по оцениванию учебных достижений учащихся охватывают содержание Истории Кыргызстана и Мировой истории.

Учитывая переход в 2018-2019 учебном году 5-6 классов общеобразовательных организаций на новый стандарт, основанный на компетентностной парадигме, учителям истории рекомендуется ознакомиться на сайте Министерства образования и науки Кыргызской Республики (<http://edu.gov.kg>) с Государственным образовательным стандартом и новым предметным стандартом по истории.

При изучении истории по новому стандарту и программе оптимальным является использование цивилизационного подхода, на основе хронологических, страноведческих и проблемных принципов. За счет сокращения материалов политической и экономической истории, значительно расширены материалы по исторической антропологии, мифологии, истории религии, культуры и искусства. В курсе истории Кыргызстана, особенно, в современный период введены материалы, учитывающие многонациональный и поликонфессиональный состав населения страны.

Цивилизационный подход позволяет:

- глубоко изучать историю конкретных обществ и народов во всем их многообразии и специфике;

- ориентирует на изучение тех сторон общественной жизни, которые обычно

следующих компонентов:

1. Историческое время.
2. Историческое пространство.
3. Историческая динамика.
4. Исторические персонажи.

В историческом образовании предметные компетентности определены с учетом общего содержания предмета, функций, принципов, целей и задач. Предметные компетентности предмета Истории:

1. Хронологическая и картографическая.
2. Историко-цивилизационная.
3. Этнокультурная.
4. Социально-гражданская.

Сформированность у учащихся предметных компетентностей определяют ожидаемые результаты.

Основанное на компетентностном подходе образование привело к изменениям в системе оценивания учащихся. Для определения уровня сформированности компетентностей учащихся согласно Государственному и предметному стандартам применяются три вида оценивания. Особое место занимает формативное оценивание, которое применяется для определения прогресса учащихся с учетом индивидуальных особенностей усвоения материала (темпы выполнения работы, способы освоения темы и т.п.), а также в целях выработки рекомендаций для достижения успеха. Учитель использует формативное оценивание для своевременной корректировки обучения, внесения изменений в планирование, а учащийся – для улучшения качества выполняемой им работы. Прогресс учащегося определяется как достижение определенных результатов, заложенных в целях обучения в рамках образовательных областей, на основании конкретной работы, выполненной учащимся. Отметкой в журнале учитель фиксирует наблюдения за индивидуальным прогрессом учащихся.

Предлагаются следующие вопросы для обсуждения на Августовских совещаниях:

Компетентностный подход в преподавании истории.

Использование современных педагогических технологий на уроках истории.

Эффективное использование современных информационных технологий, электронно-образовательных ресурсов на уроках истории.

Проектирование урока истории в соответствии с требованиями нового предметного стандарта.

Разработка рекомендаций и обмен опытом по подготовке учащихся к олимпиаде.

Система оценки качества обучения, как один из инструментов реализации новых стандартов.

ШЕРГАЗИЕВ А.Ж.,
заместитель директора РИПК и ППР
ДОТАЛИЕВ А.К.,
ст. преподаватель кафедры ППСГО
АЗИМОВА М.Л.,
ст. преподаватель кафедры ППСГО

Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан 2019-жыл аймактарды мындан ары өнүктүрүү жана коомдун күнүмдүк турмушуна жаңы технологияларды киргизүү максатында «Региондорду өнүктүрүү жана өлкөнү санариптештирүү жылы» деп жарыяланды. Анда, “Санарип технологиялар жашоонун бардык тармактарына кирет – билим берүү, медицина, бизнес, туризм, сот жана укук коргоо органдарынын ишине санариптик инфраструктура артыкчылыктуу тартипте киргизилет”, - деп белгиленген.

Адам баласынын ар кандай иш тармактарында жаңылыктар ишке ашырылат, ал адамдарды жаңы өнүгүүгө багыт берет, алардын билимин, көндүмдөрүн жана ыйгарым укуктарын жакшыртат. Бул шарттарда билим берүү системасы, санариптик кылымга өтүүнү ишенимдүү камсыз кылуусу керек. Санариптештирүү эмгек рыногунда адистерди суроо-талапка жараша окутуу, ошондой эле ал жеңил жана эркин мобилдик жана интернет технологияларды колдонууга багытталган. Бул электрондук окуу аркылуу үзгүлтүксүз окутууну камсыз кылат. Санариптештирүүнүн максаттарынын бири катары маалымат ресурстарынын камсыз кылуу кеңири экендигинде жана билим берүү процессинде санариптик технологияларды колдонуу болуп саналат.

«Өлкөнү санариптештирүү шартында билим берүү чөйрөсүн өнүктүрүү» деген тегерек столдун чегинде ЮНЕСКО тарабынан иштелип чыккан беш медиа жана маалыматтык сабаттуулук боюнча принципти негиз кылып алуу сунуш кылынган.

1 принцип. Маалымат, коммуникация, китепкана, медиа, технология, интернет коом тарабынан кеңири колдонулуш керек. Алардын баардыгы статусу боюнча бирдей жана аталган булактардын бирин да биринен маанилүү деп эсептөөгө болбойт.

2 принцип. Ар бир жаран маалыматтын жана билимдердин түзүүчүсү. Ар бири маалымат, билимге мүмкүндүк алууга жана өз оюн айтууга укуктуу. Медиа жана маалыматтык сабаттуулук эркек үчүн да , аял үчүн да бирдей болуш керек жана ал адам укуктары менен тыгыз байланыштуу.

3 принцип. Маалымат, билим жана байланыш баардык учурда эле нейтралдуу, көз каранды эмес же адилеттүү. Ар кандай концептуализация, колдонуу жана аны ишке ашыруу ачык жана баардык жаран үчүн түшүнүктүү болушу керек.

4 принцип. Ар бир жаран жаңы маалыматты, билимди алганды жана түшүнгөндү жана билдиргенди каалайт. Ошондой эле башкалар менен пикир алышканды, ал тургай, бул тууралуу ал аракет кылбаса да, алардын укугу эч качан бул учурларда бузулбаш керек.

5 принцип. Медиа жана маалыматтык сабаттуулук бир эле мезгилде алынбайт. Бул дайыма болуучу жана динамикалык процесс. Аны эгерде ал өзүнө колдонууда билимдерди, көндүмдөрдү түзүү жана маалыматты берүү, медиа жана технологиялык контент колдонууну бүттү деп эсептесе болот.

Бул темага байланыштуу «Адам жана коом» сабагында адам коомдун өнүгүүсү жана андагы адамдын орду окуп үйрөнүлөт. Ал өзүнө коом, билим, экономика, коомдук мамилелер, саясат, мыйзамды камтыйт. Анын негизги максаты заманбап коомдогу иштиктүү коомдук-саясий жана экономикалык иш-аракетке жөндөмдүү, жигердүү коомдук-саясий турмушка катышкан коомдук иштелип чыккан адамды калыптандыруу болуп саналат.

Маалыматтык технологияларды сабактарда колдонуу окуучуларга төмөнкүлөрдү берет:

- окуунун жеке траекториясын эркин тандоо мүмкүнчүлүгү;
- окуучуларга болгон дифференциалдык мамиле;
- түрткү берет;
- окуучуларда чыгармачыл ой жүгүртүүнү өнүктүрөт.

«Адам жана коом» сабактарында колдонсо боло турган ыкмалар:

- интернет технологиясы менен иштөө - керектүү адабият жана маалымат алуу үчүн Интернет аркылуу бир жол;
- Microsoft Office каражаттарын пайдалануу менен класста долбоорлоо ыкмасы – маалыматтар базасын, электрондук экономикалык таблицааларды түзүү;
- Microsoft Office каражаттарын пайдалануу менен чыгармачылык милдет – жарнамалардын проспектилерин, бизнес-пландарды түзүү, ж.б..
- сабактарда компьютердик практикумду уюштуруу - бизнес-оюндар, кроссворддорду түзүү, тесттик тапшырмалар;
- локалдык же интернет желесиндеги сабактарда конференцияларды өткөрүү

Кыргызстанда биринчи жолу «Билим булагынын» ачык билим берүү мультимедиялык каражаттары иштелип чыккан. Бул сайт электрондук маалымат каражаттарында ар кандай предметтер боюнча кошумча окуу материалдарын мугалимдердин жана 5-9-класстын окуучуларын таап окууга жана иштөөгө мүмкүндүк берет. Ал мектеп окуучуларынын бир нерсени билүүсүнө өбөлгө берип, мугалимдер үчүн сабакка даярдануу үчүн кошумча булактарды табууга жардам берет.

2019-2020-окуу жылында Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү мектептеринде “Адам жана коом” предметин окутуу төмөнкү мамлекеттик жана окуу-нормативдик документтерге негизделет:

1. Жалпы мектептик билим берүү мамлекеттик билим берүү стандарты (2014);
2. «Адам жана коом» боюнча 5-9-класстар үчүн предметтик стандарты (2015);
3. «Адам жана коом»предметинин 5-6-класстар үчүн программасы (2019);
4. 2019-2020-окуу жылы үчүн Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү мектептердин базалык окуу планы. «Адам жана коом» предметин окуп үйрөнүү концентрдик принципке негизделип, мазмундук линия үч контекстте ачылат: адамдын (өзү менен, анын үй-бүлөсү, достору менен байланышкан), коомдук (жергиликтүү айлана-

чөйрөгө байланыштуу), глобалдык (дүйнөлүк коомчулуктун турмушу менен катышууга байланышкан). Ошентип, курчап турган коомдук дүйнөнү билүү деңгээлинин жогорулашы, коомдук турмуштун өзгөргөн шарттарга жакшы жашоосу, чечим кабыл алуу, коомдук кызыгуу пайда болушу жөндөмдүүлүк кызыкчылыктары пайда болот. Окуу материалдары жөнөкөйдөн коомдун өсүшүнүн негизинде илимий теориялардын үзүндүлөрү аркылуу түзүлөт.

2019-2020-окуу жылында 5-6-класстын окуучулары мурда бекитилген программалардын жана ОМК окутуу аркылуу улантылат. Окутуу автору О. Осмонов болгон окуу китептери аркылуу жүргүзүлөт. Мугалимдер үчүн усулдук колдонмо иштелип чыккан.

5-класстагы «Адам жана коом» предметинин негизги темасы – Адам жана анын жакын чөйрөсү (үй-бүлө, достор, мектеп, кошуналар ж.б.).

6-класстагы «Адам жана коом» предметинин негизги темасы – Адам жана анын коом жана жергиликтүү жамааттар менен болгон мамилеси.

2018-2019-окуу жылында 5-6-класстардын компетенттик парадигмага негизделген жаңы стандарттарга өтүүсүн эске алып, «Адам жана коом» предметинин мугалимдери Мамлекеттик билим берүү стандарттары (2014) жана предметтик стандарттар (2015) менен Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлигинин сайтынан таанышууга сунуш кылынат (<http://edu.gov.kg>) .

Окутуунун максаттары жана милдеттери, «Адам жана коом» предметинин жаңы стандартына ылайык окуучулардын компетенттүүлүгүн калыптандырууга багытталган. Компетенттүүлүк төмөндөгү ыкмаларды коёт:

окуучулар коомдо болуп жаткан акыркы жаңылыктар менен маалымдар болушу, коомдук жана жөндөмдүүлүктөрүн өзүн-өзү өнүктүрүү, окуучулардын пайда болгон көйгөйлөрдү чечүү мүмкүнчүлүктөрүн калыптандыруу. «Адам жана коом» курсу максат милдеттерине байланыштуу үч пред-меттик компетенттүүлүктү бөлүп көрсөтөт:

1. Жарандык-укуктук.
2. Коомдук-саясий. Экономия-калык.
3. Социалдык-коммуникативдик.

Мазмундук сызык – бул окутуунун негизги багыты. Ал мугалим менен окуучунун окутуу предметин үйрөнүүнү жана толук объектисин көрүүгө мүмкүнчүлүк түзөт. Баардык көп түрдүүлүктүн коомдук процесси төмөндөгүдөй үч мазмундук багытка топтолгон:

1. Социалдаштыруу.
2. Иш-аракет.
3. Жөнгө салуу. Жобо.

Негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрдү билүү окуучулардын билим алуу жетиш-кендиктери аркылуу аныкталат.

Мисалы, 5-класстын окуучусу аты-жөнүн улутуна карата өзү аныктайт. Белгилүү бир урукка таандык экенин, өзүнүн башкалардан айырмаланган өзгөчөлүгүн баалайт.

Биринчи баскычта ал өзүнүн аты-жөнүн атайт, улуту, башкалардан айырмасын, чоң атасын, чоң энесин, өзүнүн уругун атайт.

Экинчи деңгээлде өзү тууралуу жөнөкөй планды түзө алат, өз уругу тууралуу мугалимдин жардамы аркылуу, адамдарды белгилүү бир касиеттери аркылуу салыштыра алат, айткандарды жалпылай, өзүнүн жана башка адамдардын өзгөчөлүктөрү жөнүндө жыйынтыктай алат.

Үчүнчү деңгээлде өз алдынча адамдардын айырмачылыктары тууралуу белгилерди бөлүп көрсөтөт. Өзүнүн өзгөчөлүгү тууралуу бир окуя даярдап, башка адамдар тууралуу, үй-бүлөлүк визит картасын түзөт.

Компетенттүүлүктө эң башкы болуп окуучунун билим жыйынтыгынын натыйжасы болсо – ага предметтик окуунун деңгээли жана калыптанган компетенттүүлүк кошулуп алынган билимдин негизинде белгисиздик бир кырдаалда иштөө жөндөмдүүлүгү кошулат.

«Адамдын талабы» темасын 5-класста окуп үйрөнүүдө күтүлүүчү жыйынтык окуучу адамдын материалдык жана руханий талабын мүнөздөп бере алат (5.2.1.1.). Бул күтүлүүчү жыйынтыктан сабактын максатын аныктайбыз.

Сабактын максаты	Индикаторлор
Билим берүүчүлүк: адамдык талап кылуулардын, алардын түрлөрү жана өзгөчөлүктөрү тууралуу маалымат алат.	Адамдын материалдык жана руханий талаптарын эсептеп чыгат.
Өнүктүрүүчү: адамдык талап кылуулардын классификациясынын схемасын түзөт, талап кылуу жана мүмкүнчүлүктөрдүн ортосундагы байланышты ачат.	Өзүнүн иерархиялык талаптарын түзөт
Тарбиялык: туура талап кылууга умтулуу, талап кылуунун аң-сезимдүү мотивациясы.	Мугалим тарабынан сунуш кылынган кырдаалдардан окуучу кайсыл учурда талап кылуу көбөйгөн учурда оң натыйжа, кайсы учурда терс натыйжа бере турганын аныктайт.

«Коомдогу жүрүш-туруш эрежелери» темасында окуучулар эки күтүлгөн жыйынтыктарга жетиши керек. 5.1.2.2. Моралдык нормалар качан пайда болгонун түшүндүрөт жана алардын закондордон кандай айырмасы бар экенин 5.3.3.1. Өз укугун жазып чыгат, акыйкаттуу коом тууралуу негизги белгилерди аныктайт.

Сабактын максаты	Индикаторлор
Билим берүүчүлүк: моралдык жана укуктук нормалар, укук жана милдеттерди түшүндүрөт.	Моралдык нормаларды жана укуктук нормаларды жазат, өз укук жана милдеттерин эсептейт.
Өнүктүрүүчүлүк: моралдык жана укуктук нормалардын окшош жактарын табат, укук жана милдеттерди айырмалайт.	Мугалим тарабынан сунуш кылынган мисалдардан окуучу кайсыл жорук-жосундар морал аркылуу, кайсылары укуктук жактан, кайсылары морал жана укуктук жак менен чечилерин аныктайт. Мугалим берген тест аркылуу адам тарабынан кандай укук бузулганын аныктайт.
Тарбиялык: моралдык сапаттарды калыптандырат, жакшы жүрүш-туруш талабын, башка адамдардын укугуна болгон сый мамиле.	Турмуштук жакшы жана жаман бир нече кырдаалдар боюнча мисал келтирет.

Календардык-тематикалык планды түзүү учурунда биринчи кезекте стандарт жана предмет боюнча программаны карап чыгыш керек. Ушул эки документтин негизинде пландаштыруу жүргүзүлөт.

Компетенттүүлүккө негизделген билим берүүгө өтүү окуучуларды баалоо системасынын да өзгөрүүсүнө алып келди. Окуучулардын билим деңгээлинин жетишкендигин баалоо үч түр аркылуу жүргүзүлөт: диагностикалык, формативдүү, суммативдик.

Мамлекеттик жана предметтик стандартка ылайык, окуучулардын компетенттүүлүгүн калыптандыруу деңгээлин аныктоо үчүн баалоонун 3 түрү, өзгөчө калыптандыруучу (формативдик) баалоо колдонулууда. Ал ар түрдүү деңгээлдеги тапшырмаларды аткарууда баалоонун критерийинин иштелип чыгуусу талапка ылайык келет. Окуучу өз эмгеги кандай критерийдин негизинде баалана турганын күн мурун билиши керек. Демек, окуучу өзүнүн деңгээлин да аныктай алат.

Август кеңешмесинде төмөнкү маселелерди талкуулоо сунушталат:

1. Жаңы муундагы предметтик стандарттын милдеттери, окуу программасы жана ОМКга өтүү маселелери.
2. «Адам жана коом» сабактарындагы мультимедиялык каражаттар.
3. Электрондук-билим берүү ресурстарын «Адам жана коом» сабактарында колдонуу.
4. «Адам жана коомдун» предметтик стандартынын күтүлүүчү жыйынтыктарынын негизинде сабакка максаттарды коюу.
5. «Адам жана коом» сабактарында окуучунун жетишкендиктеринин усулдарын баалоо.
6. Окуучулардын ар кандай типтеги чыгармачыл иштерин баалоо үчүн критерийлерди иштеп чыгуунун принциптери.
7. Компетенттүүлүк мамиле жана окуучуларда компетенттүүлүктү калыптандыруу.
8. «Адам жана коом» предметин окутуудагы компетенттик мамиле.
9. Социалдык-экономикалык жана укуктук билим берүүнүн ролунун күчөшү.

ШЕРГАЗИЕВ А.Ж., РПКЖ ж-а КД институнун директорунун орун басары ДӨТАЛИЕВ А.К., ППСГББ каф. ага окутуучусу АЗИМОВА М.Л., ППСГББ каф. ага окутуучусу

ЧЕЛОВЕК И ОБЩЕСТВО

2019 год в Кыргызстане был объявлен Годом развития регионов и цифровизации страны. В Указе Президента страны отмечается: «Цифровые технологии проникнут во все сферы жизни – образование, медицину, бизнес, туризм...». В различные сферы деятельности человека внедряются инновации, которые ориентируют людей на новое развитие, совершенствование своих знаний, умений, компетенций. Система образования в этих условиях должна обеспечить обществу уверенный переход в цифровую эпоху. Цифровизация направлена на подготовку специалистов, которые востребованы на рынке труда, легко и свободно владеют мобильными и Интернет технологиями. Она обеспечивает непрерывное образование с помощью электронного обучения. Одной из целей цифровизации становится обеспечение широкой доступности к информационным ресурсам и использование цифровых технологий в образовательном процессе.

В рамках круглого стола «Развитие образовательной среды в условиях цифровизации страны» было предложено взять за основу пять принципов медиа и информационной грамотности, разработанных ЮНЕСКО.

Принцип 1. Информация, коммуникация, библиотеки, медиа, технологии, интернет должны использоваться обществом критически. Они равны по статусу, и ни один из этих источников не следует считать более значимым, чем другие.

Принцип 2. Каждый гражданин является создателем информации/знаний. Каждый имеет право на доступ к информации/знаний и право на самовыражение. Медийная и информационная грамотность должна быть для всех – и для мужчин, и для женщин, и тесно связана с правами человека.

Принцип 3. Информация, знания и сообщения не всегда нейтральны, независимы или беспристрастны. Любая концептуализация, использования и применения МІІ должна сделать это утверждение прозрачным и понятным для всех граждан.

Принцип 4. Каждый гражданин хочет получать и понимать новую информацию, знания и сообщения и иметь возможность на общение с другими, даже если он не выражает это стремление. Их права на это никогда не должны нарушаться.

Принцип 5. Медийная и информационная грамотность не приобретается одномоментно. Это постоянный и динамичный опыт и процесс. Его можно считать завершенным, если он включает в себя знания, умения и установки в отношении использования, создания и передачи информации, о медиа и технологического контента.

Школьные учителя, принимавшие участие на данном круглом столе предложили начать внедрять занятия по медиа и информационной грамотности на уроках «Человек и общество».

Именно на уроках этого предмета изучается развитие человеческого общества и место в нем человека. Он включает в себя духовную жизнь общества, познание, экономику, социальные отношения, политику, право. Его основной целью является формирование социально развитой личности, активно участвующей в общественной и политической жизни, способной к конструктивной социально-политической и экономической деятельности в современном обществе.

Использование информационных технологий на уроках дает учащимся:

- возможность свободного выбора собственной траектории учения;
 - предполагает дифференцированный подход к учащимся;
 - повышает мотивацию;
 - развивает у учащихся творческие функции мышления.
- Методы, которые могут быть использованы на уроках «Человек и общество».
- работа с Интернет технологиями – путешествие по сети Интернет, поиск необходимой литературы и информации;
 - метод проектов на уроках с применением средств Microsoft Office – создание баз данных, электронных таблиц по экономике;
 - творческие задания с применением средств Microsoft Office – создание рекламных проспектов, бизнес-планов и т. д.;
 - организация компьютерного практикума на уроках – деловые игры, составление кроссвордов, тестовые задания;
 - проведение сетевых конференций на уроках по ло-

кальной сети или по сети Интернет.

Впервые в Кыргызстане разрабатываются мультимедийные комплексы открытых образовательных ресурсов «Билим булагы». Этот сайт даёт возможность доступа учителей и учащихся 5-9 классов к дополнительным обучающим материалам по различным предметам на электронных носителях. Он способствует повышению мотивации учащихся к изучению школьных предметов, облегчает учителям поиск дополнительных источников при подготовке к урокам.

В 2019-2020 учебном году преподавание предмета «Человек и общество» в общеобразовательных школах будет опираться на следующие учебно-нормативные документы:

1. Государственный образовательный стандарт школьного общего образования (2014);
 2. Предметный стандарт по предмету «Человек и общество» для 5-9 классов (2015);
 3. Программа для 5-6 классов по предмету «Человек и общество» (2019);
 4. Базисный учебный план для общеобразовательных школ Кыргызской Республики на 2019-2020 учебный год.
- Изучение предмета «Человек и общество» построено по концентрическому принципу, при котором содержательные линии раскрываются в трех контекстах: личном (связанном с самим учеником, его семьей, друзьями), социальном (связанном с местным окружением), глобальном (связанном с участием в жизни мирового сообщества). Таким образом, происходит постепенное повышение уровня познания окружающего социального мира, комфортная адаптация к изменяющимся условиям социальной жизни, приобретение навыков принятия решений, появление общественного интереса. Учебный материал выстраивается от простых быденных знаний до фрагментов научных теорий по принципу расширения социума.

В 2019-2020 учебном году 5-6 классы продолжают обучение по утвержденным программам и УМК нового поколения. Обучение будет проводиться по учебникам, автором которых является О. Осмонов. Для учителей разработаны методические пособия.

Основная тема предмета «Человек и общество» в 5 классе – Человек и его ближайшее окружение (семья, друзья, школа, соседи и т.д.).

Основная тема предмета «Человек и общество» в 6 классе – Человек и его связи с обществом и местные сообщества.

Учитывая переход в 2018-2019 учебном году 5-6 классов общеобразовательных организаций на новый стандарт, основанный на компетентностной парадигме, учителям предмета «Человек и общество» рекомендуется ознакомиться на сайте Министерства образования и науки Кыргызской Республики (<http://edu.gov.kg>) с Государственным образовательным стандартом (2014) и предметным стандартом (2015).

В соответствии с новым стандартом цели и задачи преподавания предмета «Человек и общество» направлены на формирование компетентностей учащихся. Компетентностный подход выдвигает следующие требования: осведомленность учащихся последними новостями, происходящими в обществе, использование социально-коммуникативных умений и навыков, саморазвитие, формирование у учащихся способностей решать возникающие проблемы. Эти требования реализуются через предметные компетентности. В соответствии с целями и задачами курса «Человек и общество» выделены три предметных компетентности:

1. Гражданско-правовая.
 2. Общественно-политическая. Экономическая.
 3. Социально-коммуникативная.
- Содержательные линии – это основные направления обучения, которые позволяют учителю и учащемуся увидеть предмет изучения в его целостности. Все многообразие общественных процессов сгруппировано в три содержательные линии:

1. Социализация.
2. Деятельность.
3. Регулирование.

Уровень овладения ключевыми и предметными компетентностями определяется через образовательные достижения учащихся.

Например, ученик 5 класса идентифицирует себя в отношении имени, национальности, принадлежности к определенному роду, оценивает уникальность свою и других людей.

На первом уровне он называет свое имя, национальность, рассказывает, чем отличается от других, называет своих бабушек, дедушек, свой род.

На втором уровне создает простой план рассказа о себе, о своем роде под руководством учителя, сравнивает людей по определенным признакам, обобщает сказанное, делает выводы об уникальности своей и других людей.

На третьем уровне самостоятельно выделяет признаки отличия людей друг от друга, подготавливает рассказ о

себе, об уникальности своей, и других людей, создает визитную карточку семьи

При компетентностном подходе главным является результат образовательных достижений ученика,

включающий уровень предметной обученности и сформированной компетентности – способности действовать в ситуации неопределенности на основе полученных знаний. Для реализации этого подхода и измерения образовательных достижений учащихся необходимо правильно поставить цели урока, которые ставятся через ожидаемые результаты предметного стандарта и только с позиции ученика. Понимание учебной цели учениками позволяет им стать активными участниками урока, самим планировать и организовывать свою деятельность.

При изучении темы «Потребности человека» в 5 классе ожидаемым результатом является то, что учащийся характеризует материальные и духовные потребности человека (5.2.1.1.). Из этого ожидаемого результата определяем цели урока.

Цели урока	Индикаторы
Образовательная: получают информацию о многообразии человеческих потребностей, их видах и особенностях.	Перечисляет материальные и духовные потребности человека.
Развивающая: составят схему классификации потребностей человека, раскроют связь между потребностями и возможностями.	Строит иерархическую схему своих собственных потребностей
Воспитательная: стремление к разумным потребностям, осознанной мотивации потребностей.	В предложенных учителем ситуациях определяет, когда увеличение потребностей приводит к положительному результату, а когда – к отрицательному.

По теме «Правила поведения в обществе» учащиеся должны достичь двух ожидаемых результатов. 5.1.2.2. Объясняет, как появились моральные нормы, чем они отличаются от законов 5.3.3.1. Описывает свои права, определяет основные признаки справедливого общества

Цели урока	Индикаторы
Образовательная: познакомятся с моральными и правовыми нормами, правами и обязанностями.	Описывает моральные нормы и правовые нормы, перечисляет свои права и обязанности.
Развивающая: найдут сходство и отличие моральных и правовых норм, различат права и обязанности.	В приведенных учителем примерах определяет, какие поступки в большей степени регулируются моралью, а какие – правом или одновременно и моралью, и правом. В предложенном учителем тексте определяет, какие права человека были нарушены.
Воспитательная: формируют моральные качества, потребность в хороших поступках, уважительное отношение к правам других людей.	Приводит примеры различных жизненных ситуаций, связанных с категориями добра и зла.

При составлении календарно-тематического плана в первую очередь необходимо просмотреть стандарт и программу по предмету. На основании этих двух документов составляется планирование.

Оценивание образовательных достижений учащихся осуществляется тремя видами: диагностическим, формативным, суммативным.

Критериальное оценивание - это процесс соотнесения реально достигнутых учащимися результатов обучения с ожидаемыми результатами образования на основе выработанных критериев, оно направлено на мотивацию учащихся на достижение высоких результатов. Критерии – самый важный инструмент оценивания. Чем конкретнее представлены критерии оценки, тем лучше учащийся будет понимать, что ему нужно сделать для успешного выполнения задания.

Предлагаются следующие вопросы для обсуждения на Августовских совещаниях:

1. Задачи предметных стандартов нового поколения, учебных программ и переход к УМК.
2. Мультимедийные средства на уроках «Человек и общество».
3. Использование электронно-образовательных ресурсов на уроках «Человек и общество».
4. Постановка целей урока в соответствии с ожидаемыми результатами предметного стандарта «Человек и общество».
5. Методы оценивания достижений учащихся на уроке «Человек и общество».
6. Принципы разработки критериев для оценки разных типов творческих работ учащихся.
7. Компетентностный подход в преподавании предмета «Человек и общество».
8. Усиление роли социально-экономического и правового образования.

ШЕРГАЗИЕВ А.Ж.,
заместитель директора РИПК и ППР
ДОТАЛИЕВ А.К.,
ст. преподаватель кафедры ППСГО
АЗИМОВА М.Л.,
ст. преподаватель кафедры ППСГО

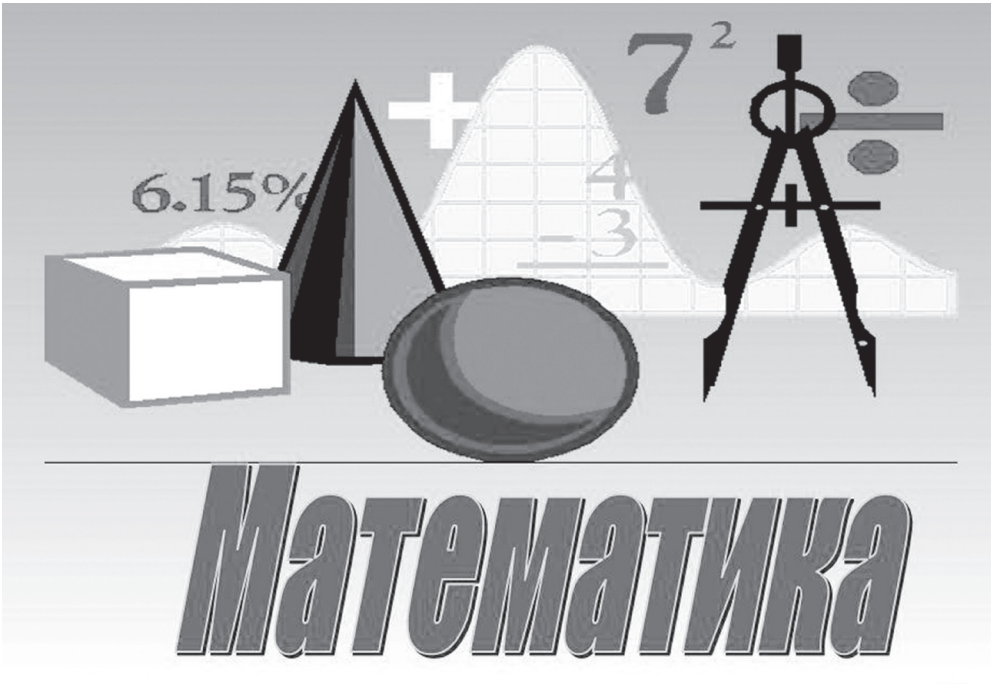
Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан бекиген жалпы билим берүүнүн мамлекеттик стандартынын негизинде 10-11-класстар үчүн математика боюнча предметтик стандарт (2017-ж.) жана окуу программасы түзүлгөн. Азыркы күндө алардын окуу китептери жазылып, пилоттук мектептерде сынактан өткөрүлүүдө.

2019-2010-окуу жылында математика предметтерин окутуу өткөн жылында эле колдонулган окуу программаларынын жана окуу китептеринин негизинде жүргүзүлөт. Тактап айтканда, математика жумасына 4 сааттан окутулат. 7-класста математиканын бир сааты геометрияга берилген.

Учурда окуучулардын жалпы жана предметтик компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу маселеси катуу коюлууда. Компетенттүү окуучуну компетенттүү окутуучу гана окута алат. Ошондуктан мугалимдин кесиптик-технологиялык компетенциясы менен окуучунун өз алдынча билим ала билүү, аны турмуштук көйгөйлөрдү чечүүгө колдоно билүү компетенциясын бирдикте кароо милдети коюлат. Буларды жалпылап айтсак таалим-тарбияга компетенттүү мамиле жасоо деп аталат.

Математика мугалиминин жалпы адистик компетенттүүлүктөрү:

1. Социалдык-экономикалык, маданий компетенттүүлүк (улуттук тил, адабият (коммуникация), философиялык, социологиялык, маданият таануучулук, саясат таануучулук, дин таануучулук, экономикалык, дене тарбиялык, этикалык, эстетикалык).

2. Илимий теориялык компетенттүүлүк (математикалык, физикалык, химиялык, биологиялык, астрономиялык, дүйнөнүн илимий сүрөттөлүшү, табигый билимдердин философиясы жана тарыхы).
3. Психологиялык -педагогикалык компетенттүүлүк (жалпы педагогикалык, жалпы психологиялык, Кыргызстандагы жана чет өлкөлөрдөгү билим берүү системасы, мектеп, үй-бүлө, коомчулуктун биримдиги, психопедагогикалык илим изилдөө иштери, педагогикалык чеберчилик, мектеп таануу, билим берүүнүн философиясы жана тарыхы),
4. Кесиптик-технологиялык компетенттүүлүк (предметти терең билүүсү, окутуунун максатын жана милдетин аныктоо, окутуунун мазмунун жана көлөмүн аныктоо, окутуу принциптерин ишке ашыруу, окутуу методдорун тандоо жана колдонуу, каражаттарды тандоо жана колдонуу, окутууга шарт түзө билүү, окуучулардын окуу иштерин уюштуруу, класстан жана мектептен тышкаркы иштерди уюштуруу, окуучулардын билимдерин, билгичтиктерин, компетенттүүлүктөрүн текшерүү, өз ишин жыйынтыктоо жана баалоо).

Мамлекеттик стандартта окуучулар ээ боло турган негизги компетенттүүлүктөр көрсөтүлгөн, ал эми предметтик стандартта конкреттүү предметтик, башкача айтканда, окуучулардын математика боюнча ала турган компетенттүүлүктөрү иштелип чыккан.

Окуучунун компетенттүүлүгү - алган билимин, окуудан жана жашоодон алган тажрыйбасын, билгичтиктерин реалдуу турмушта пайда болгон көйгөйлүү маселелерди чече билүү жөндөмү.

Окуучулар ээ боло турган жалпы компетенттүүлүктөр:

- **маалыматтык компетенттүүлүк** (маалыматты түзүү, сактоо, берүү, мурда түзүлгөн жана керек болгон маалыматты издөө, табуу, кабыл алуу, иштетүү, жыйынтыктоо, сактоо, пайдалануу);
- **социалдык-коммуникациялык компетенттүүлүк** (кайсы бир маселелер боюнча билимге ээ болуу, аны колдонуу боюнча өз оюн, көз карашын башкалардын ойлору, көз карашы менен айкалыштыра билүү даярдыгы);
- **өз ишин уюштуруу жана маселелерди чечүү компетенттүүлүгү** (окуу жана башка иштердин максатын түшүнүү, ага жараша жасалуучу аракеттерди тандоо, аракеттин удаалаштыгын аныктоо, аракетти аткаруу, максатка жараша милдеттерди коё билүү, аны чечүүнүн оптималдуу жолдорун табуу, маселени чечүү, жыйынтык чыгара билүү).

Математиканы окутуу процессинде калыптандырылуучу предметтик компетенттүүлүктөр:

- ээ болгон билимдерин жана билгичтиктерин практикада жана күнүмдүк турмушта пайдалануу;
- жөнөкөй математикалык моделдерди куруу жана изилдөө;
- статистикалык мүнөздөгү маалыматтардын талдоосу, график, диаграмма түрүндөгү реалдуу сандык көрсөткүчтүктөрдү талдоо.

Математика боюнча бул предметтик компетенттүүлүктөрдүн ар бири өз кезегинде тиешелүү түрдө жогорудагы үч негизги компетенттүүлүктүн калыптанышына салым кошот.

Өзөктүү жана предметтик компетенттүүлүктөрдүн байланышы

Билим берүүдөгү заманбап маселелерин чечүүнүн бирден-бир шарты окуучулардын билим берүүчү өзөктүү компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу болуп эсептелет. Мында негизги ролду математика ойнойт.

Математика окуу предмети катары өзөктүү компетенттүүлүктөрдү калыптандырууда белгилүү каражаттар жана мүмкүнчүлүктөргө ээ.

Математика же анын усулдары бар болбогон бир дагы предметти жолуктурууга мүмкүн эмес. Математиканын объектилеринин образдары окуучуларды күнүмдүк турмушта курчап турат. Математика формулаларды жөн гана эстеп калып, аны кайра айтып берүүгө гана эмес, талдоо, колдонгон формулалардын маңызын түшүнүү, маселелерди, теңдемелерди, теңдемелер системаларын чыгаруунун ыкмаларын рационалдаштыруу жөндөмдүүлүгүн калыптандырат.

Өзөктүү компетенттүүлүктөр:

- Маалыматтык компетенттүүлүк;
- Социалдык-коммуникативдик компетенттүүлүк;
- Өзүн-өзү уюштуруучулук жана көйгөйлөрдү чечүү компетенттүүлүгү.

Математика курсун окутуу белгиленген окуу программасынын негизинде жүргүзүлөт. Базистик окуу планында математика сабагын окутууга төмөнкүдөй сааттар бөлүштүрүлөт.

№	классы	алгебра		геометрия	
		1-жарым жылдык	2-жарым жылдык	1-жарым жылдык	2-жарым жылдык
1	5	4	4		+
2	6	4	4		
3	7	3	2	1	2
4	8	3	2	1	2
5	9	2	3	2	1
6	10	3	2	1	2
7	11	2	3	2	1

Математика сабагын окутууда өзгөчө көңүл бөлүүчү маселе катары жаңы ойломдук идеялардын пайда болуусуна шарт түзүү - бул эң негизги көйгөйлүү маселе деп кароого болот.

Окуучунун өз алдынча ойлоно билүүсү, математикалык маселени жарата алууга шыктануусу чоң суроо талап катары каралат.

Ошол эле мезгилде окуучунун чыгармачылык менен ой жүгүртүүсүн калыптандыруу жана өнүктүрүү негизги максат катары кароо максаттык шарт болуп саналат.

Окуучунун ар түрдүү жаңы математикалык маселелерди алып чыгуусуна өбөлгө болушубуз керек. Андыктан окуучу менен тыгыз байланышта болушубуз зарыл.

Ал эми өз кезегинде окуучу да чыгармачыл кенен ойлоно алган инсан болууга умтулуусу керек. Демек, жаңыны жаратуу үчүн жаңыча ой жүгүртүү керек экендиги талашсыз.

Ар бир окуучунун жеке инсандык сапатына баа берүү, анын илимий жана ошол эле мезгилде турмуштук максатына жараша иш алып барганыбыз да туура болоор эле.

Илимде ар бир окуучуну же адамды жеке уникалдуу деп баалайт эмеспи. Бир окуучу бала үчүн алдыга коюлган тапшырманы өздөштүрүү үчүн жайкы каникулду кошо

колдонууга туура келсе, дагы башкасы үчүн бир ай жетиштүү, үчүнчүсү үчүн жарым жыл керек болот. А төртүнчүсү такыр эч бир маалыматты сиңире албайт. Ар бир окуучуну өзүнүн шык-жөндөмүнө жана мүмкүнчүлүгүнө жараша кандай сабак өтүп, туура тарбиялоо керек?

Быйылкы окуу жылында математика сабагы боюнча 5-6-класстарга жаңы окуу китебинин кириши жана ал окуу китептеринин жетишсиздиги көйгөйлөрдү жаратпай койгон жок.

Былтыркы окуу жылынан бери бул класстарда математиканы окутуу компетенттик мамилеге негизделген стандарттын жаңы предметтери, жаңы окуу программалары жана окуу-методикалык комплекстери боюнча ишке ашырылууда.

Бул учурда окуучулардын билим берүүнүн күтүлгөн жыйынтыгына, о.э. аларды объективдүү жана ыкчам баалоосуна өзгөчө көңүл буруу зарыл. Ошентип, 5-11-класстардын «Математика» предмети боюнча билим берүүчү айрым сунуштары катары төмөндөгүлөрдү карасак болот:

1. Окуучулардын рефлексиялык билгичтиктерин өнүктүрүү – өзүнө “сырттан”, “башка бирөөнүн көзү менен” карай билгичтиги; өзүн-өзү контролдоо жана өзүн-өзү баалоо көндүмдөрүн жакшыртуусу, акырындап объективдүү жана туура өзүн-өзү баалоосуна жакындоосу. Окуучунун жеке жетишкендиктерин биргелешип (мугалим-окуучу, окуучу-башка окуучулар) баалоо методун, анын мүмкүнчүлүктөрүн келечекте колдонуусу.
2. Математикалык маселелерди чыгарууда атайын ыкмаларды колдонуусу;
3. Геометриялык объектилерди таанып билүүсү жана баяндоосу, о.э. геометриялык чоңдуктар менен жөнөкөй операцияларды жүргүзүүсү.

Окуучулар жаңы билимдерди өздөштүрүү максатында мугалимдин негизги милдети окуу процессин окуу материалын чыгармачылык менен кабыл алуусун калыптандырылгандай кылып уюштуруу болуп саналат.

Заманбап сабак – бул мугалим окуучунун инсандык касиетин өнүктүрүү үчүн, акылынын активдүү өсүшү үчүн окуучунун өз алдынчалуулугун, ар кандай чыгармачыл иштерди изилдөөсүнө бардык мүмкүнчүлүктөрдү колдонуп өткөн сабак.

Биздин өлкөдө “өмүр бою билим алуу” милдети коюлган. Ошондуктан, окуучулар билимди өз алдынча изденип алуусу, ар кандай билим тарамдары боюнча алган маалымат менен иштей билүүсү, жаңы көндүмдөргө ээ болуусу, алынган билимдеринен да маанилүү. Анткени алар билим алуу жана алган билимдерин жакшыртуу менен өмүр бою алек болушат.

Математика мугалимдери үчүн талкууга сунушталган маселелер:

- Сабактын максатын кантип формулировка кылуу керек жана ал максатка жетүүнү камсыздоо;
- Окуу материалын тандап алуу жана аны дидактикалык багытта иштеп чыгуу;
- Окутуунун методдорун жана каражаттарын тандап алуу;
- Өзүндүн ишмердүүлүгүндү жана окуучулардын ишмердүүлүгүн уюштуруу;
- Бул компоненттердин бардыгынын өз ара байланыштарын уюштуруп белгилүү илимий системасына жана баалуулук ориентациясына кантип жеткирүү керек.

На основе утвержденного

правительством КР

государственного стандарта

создали предметный стандарт

и учебную программу по

математике. В данное время

некоторые написанные учебники

апробируются в пилотных

школах.

В 2019-2020 учебном году обучение предмета математики планируется проводить на основе прошлогодней учебной программы и учебников по математике, т.е. для предмета математики выделено 4 часа. С 7 класса 1 час выделен на геометрию.

В данное время ставятся задачи формирования общей и предметной компетентности учеников. Компетентного ученика может учить только компетентный учитель. Поэтому профессионально-техническая компетенция учителя и компетенция учеников самостоятельного образования применяется для решения задач, встречающихся в жизни. И их нужно рассматривать вместе. Все это называется компетентным отношением к воспитанию учеников.

Компетенция – это готовность (способность) ученика использовать усвоенные знания, учебные умения и навыки, а также способы деятельности в жизни для решения практических и теоретических задач.

Компетентностный подход является одним из направлений обновления образования в стратегии модернизации содержания общего образования Кыргызстана. Предполагается, что в основу обновленного содержания общего образования будет положено формирование и развитие ключевых компетентностей учеников.

Компетентностный подход не отрицает значения знаний, но он акцентирует внимание на способности использовать полученные знания (с помощью ключевых компетенций информационных, коммуникативных, и др.).

Под ключевыми компетентностями понимается способность школьников самостоятельно действовать в ситуации неопределенности при решении актуальных для них проблем.

По результатам исследования PISA большое число стран показало невысокие результаты уровня математической грамотности учащихся (это касается и наших учащихся), что привлекло повышенное внимание в мире к проверке компетентности выпускников школы в области математики.

Одной из главных целей обучения математике является подготовка учащихся к повседневной жизни, а также развитие их личности средствами математики.

Общие профессиональные компетентности учителя математики

1. Социально – экономическая, культурная компетентность (национальный язык и литературная коммуникация).
2. Научно – теоретическая компетентность (математическая, физическая, химическая, биологическая, астрономическая, научная картина мира, философия и история естественных наук).
3. Психологическое – педагогическая компетентность (образовательная система Кыргызстана и зарубежных стран, школа, семья, педагогическое творчество, философия и история образования).
4. Профессионально-технологическая компетентность (глубокое знание предмета, определение цели и задачи обучения, определение содержания и объема обучения, выполнение принципов обучения, организация учебного процесса учеников, заключение и оценка своей работы).

Компетентный педагог – это педагог проявляющий готовность к педагогической деятельности, определённый набор психологических качеств (характер, темперамент, тип нервной системы). Это стремление к новому творческому осмыслению своей работы, способность к развитию творческого потенциала. Компетентный преподаватель интегрирует в себе высокий уровень профессиональных, педагогических, психологических и социальных качеств.

Таким образом, профессионально компетентным можно назвать учителя, который на достаточно высоком уровне осуществляет педагогическую деятельность, педагогическое общение, достигает стабильно высоких результатов в обучении и воспитании учащихся. Развитие профессиональной компетентности – это динамичный процесс усвоения и модернизации профессионального опыта, ведущий к развитию индивидуальных профессиональных качеств, накоплению профессионального опыта, предполагающий непрерывное самообразование, саморазвитие и самосовершенствование педагога.

Деятельность учителя при этом должна быть направлена на:

- использование в работе интерактивных технологий;
- проведение нестандартных уроков;
- организацию исследовательской работы;
- стимулирование самообразовательной деятельности учеников;
- отслеживание динамики развития учащихся;
- пропаганду достижений науки и культуры;
- подбор заданий, которые требуют использования дополнительных источников информации;
- проведение консультаций по поиску необходимой информации;
- обучение приемам составления плана, написанию конспектов, умению выделять главное;
- подготовку заданий творческого характера;
- стимулирование высказывания собственных мыслей;
- использование диалогических методов в работе;
- разработку заданий разного уровня;
- создание проблемных ситуаций;
- внедрение методов самооценки и взаимопроверки;
- организацию работы в парах и группах переменного состава и др.

К профессионально-педагогическим компетенциям относятся:

- Социально – психологическая компетенция.
- Общепедагогическая профессиональная компетенция.
- Предметная компетенция.
- Управленческая компетенция.
- Рефлексивная компетенция.
- Информационно – коммуникативная компетенция.
- Компетенция в сфере инновационной деятельности.
- Креативная компетенция.

В государственном стандарте показаны основные компетентности, получаемые учениками, а в предметном стандарте разработаны конкретные предметные компетентности, в том числе и по математике.

Компетентность ученика – это способность решения задач, встречающихся в жизни, с помощью полученных знаний и опыта.

- Общие компетентности, получаемые учениками:**
- **Информационная компетентность** (создание, сохранение и передача информации, нахождение, обработка и использование созданной и научной информации).
 - **Социально – коммуникативная компетентность** (получение знаний по каким-то задачам и готовность объединить свое мнение с мнениями других).
 - **Компетентность организации своего дела и решения задач** (понимание целей учебных и других работ, выбор методов достижения этих целей, постановка задач относительно поставленных целей и нахождение оптимальных путей решения этих задач).

Предметные компетентности, формулируемые в процессе обучения математики:

- Использование на практике и в жизни полученных знаний и умений;
- Построение простых математических моделей исследования;
- Разбор информации статического характера, построение графиков, разбор реальных цифровых показателей в виде диаграмм.

Каждый раз, используя эти предметные компетентности по математике они в свою очередь способствуют формированию трех выше приведенных компетенций.

Связь ключевых и предметных компетентностей.

Одним из условий решения современных задач образования является формирование ключевых образовательных компетенций учащихся. Большая роль при этом отводится математике.

Математика, как учебный предмет, располагает определенными средствами и возможностями в формировании ключевых компетенций. Трудно представить хотя бы один учебный предмет, где не присутствует математика и ее методы. Образы математических объектов окружают учеников в повседневной жизни. Математика учит не только простому запоминанию формул и их воспроизведению, но и формирует способности анализировать, понимать сущность применяемых формул, рационализировать способы решений задач, уравнений, систем уравнений. Изучение математики предполагает умение различать аргументированные утверждения от бездоказательных, умение оптимизировать

свои действия, видеть манипуляцию и противостоять ей, выработку и принятие решений. Можно сказать, что на уроках математики идет формирование тех ключевых компотенций, которые являются основой существования личности в обществе.

- Ключевые компетенции:**
- Информационная компотентность,
 - Социально-коммуникативная компетентность,
 - Компетентность: “Самоорганизация и разрешение проблем”.

Информационная компетенция
Планирование информационного поиска – ученик должен уметь ориентироваться в огромном мире информации: уметь определить, какой информации не хватает для решения задачи; уметь найти недостающую информацию, привлекая дополнительные источники (Интернет, библиотека, энциклопедии, справочники, прочее). Традиционное задание по написанию рефератов направлено на формирование у учащихся данного аспекта.

Извлечение информации (первичное извлечение) – работа с источником информации (текст, справочная литература, устная речь, прочее) в соответствии с поставленной задачей. Большинство заданий из учебника направлены на проверку именно данного аспекта. Примером может служить типовое учебное задание: прочитать параграф и ответить на вопросы или найти заданную информацию в тексте.

Вторичное извлечение информации – работа с информацией, если она: представлена несколькими источниками, задана в косвенном виде, избыточна или противоречива.

Первичная обработка (сопоставление) информации – работа с информацией, представленной в разных форматах: текст, графики, схемы, таблицы, прочее.

Обработка информации – создание новой информации на основе анализа имеющейся, формулирование собственных выводов

Социально - коммуникативная компетенция
Письменная коммуникация – умение составить письменный документ в соответствии с целью коммуникации и адресатом: заявление, объявление, поздравление, памятка, отчет, прочее.

Публичное выступление – умение адаптировать информацию для конкретной аудитории, умение выдержать жанр выступления и его регламент. Презентация учащимися результатов проектной работы, выступление с докладами и рефератами, создание электронных материалов для сопровождения собственного выступления – это та деятельность, которая направлена на формирование данного аспекта.

Диалог – соблюдение правил общения, умение воздержаться от использования провокационных высказываний. Необходимо создавать ситуацию, в которой учащиеся могли бы высказать своё мнение, задать вопрос, ответить на поставленный вопрос. Это может быть технология «Дебаты».

Групповая коммуникация – умение добиться поставленных целей, работая в группе. Данный аспект невозможно формировать через учебное задание. Это может быть любая групповая работа, в которой учащимся необходимо выработать общее решение. Это может быть дискуссия, в результате которой должен появиться совместный продукт.

Компетенция разрешения проблем
Идентификация проблемы – это фактически постановка задачи; определение, что дано, что следует получить, какие существуют риски и как их можно учесть (избегать, сгладить). Часто сталкиваемся с ситуацией, когда ученик (даже старшеклассник), прочитав условие задачи, не может ответить на вопрос, что от него требуется. Читает условие учитель, расставляя акценты, и ученик облегченно вздыхает: «Так бы сразу и сказали».

Целеполагание и планирование деятельности - одно дело, если ученик готовит материал, чтобы получить хорошую оценку; другое – если предмет ему интересен; третье – если это суть его будущей профессии. Грамотно выстроенная проектная деятельность – замечательная возможность для формирования данного аспекта.

Применение технологий – умение корректно применить некоторую технологию, выбрать для выполнения задания подходящий алгоритм деятельности (деятельность не на уровне репродуктивных, а на уровне частично-поисковых методов). Формируется аспект через практику лабораторных работ, сюжетные и ролевые игры (в которых предлагаются алгоритмы действий), любая продуктивная деятельность по образцу.

Планирование ресурсов – умение определить ресурс, наиболее подходящий для решения задачи.

Оценка деятельности, оценка продукта (результата) деятельности, оценка собственного продвижения – очень важное рефлексивное умение: спланировать и выполнить (при необходимости, скорректировать) текущий контроль своей деятельности, умение сравнить по заданным критериям эталонный и полученный продукт, осознанное понимание мотивов своей деятельности, возникших трудностей и путей их

преодоления. Самоконтроль, взаимоконтроль, рефлексия – та деятельность, которая позволяет формировать данный аспект.

Преподавание курса математики проводится по утвержденной учебной программе. Для предметов курса математики рекомендуется следующее распределение часов:

Урок математики в базисном учебном плане:					
клас-сы	матема-тика	алгебра		геометрия	
	В течение года	1-полу-годие	2-полу-годие	1-полу-годие	2- полу-годие
5	4				
6	4				
7		3	2	1	2
8		3	2	1	2
9		2	3	2	1
10		3	2	1	2
11		2	3	2	1

Особое внимание надо обратить на поддержку идей, способов мыслительной деятельности ученика, поиска различных возможностей решения задач. Приобщая школьника к творческой деятельности, надо использовать различные формы инновационной работы, основанные на личносно - ориентированном взаимодействии с обучающимися.

Каждый ребенок – уникален, один схватывает материал на лету, другому нужен месяц, третьему полгода, четвертый не воспринимает совсем.

Особенностью уроков математики в этом году является то, что предложенные новые учебники для 5-6 классов и их нехватка, создали новые проблемы.

В предстоящем учебном году обучение математике в этих классах осуществляется по новым предметным стандартам, новым учебным программам и УМК, которые основываются на компетентностном подходе. Особое внимание при этом необходимо уделить ожидаемым образовательным результатам учащихся и возможностям их объективного и оперативного оценивания. Так, среди некоторых образовательных результатов обучения учащихся по предмету «Математика» в 5-11 классах могут выступать:

Развитие рефлексивных умений учащихся – умения смотреть на себя «со стороны», «чужими глазами»; совершенствовать навыки самоконтроля и самооценки, с постепенным приближением к объективной, адекватной самооценке. Использовать метод совместных (учитель-ученик; ученик-другие ученики) оценок собственных достижений школьника, возможностей и перспектив его развития.

Использование отдельных методов при решении математических задач.

Распознавание и описание геометрических объектов и проведение простейших операций с геометрическими величинами.

Основной из главных задач учителя является организация учебной деятельности таким образом, чтобы у учащихся сформировались потребности в осуществлении творческого преобразования учебного материала с целью овладения новыми знаниями.

Современный урок – это урок, где учитель использует все возможности для развития личности ученика, его активного умственного роста, где присутствуют: самостоятельный поиск учащихся, их исследования и различная творческая работа.

В нашей стране, в нашем обществе жизнь ставит задачу «обучения через всю жизнь». Поэтому умение учащихся добывать знания самостоятельно, совершенствовать их, работать с информацией в различных областях, приобретая новые навыки, порой важнее прочности приобретенных знаний, т.к. добыванием и совершенствованием знаний им придется заниматься всю сознательную жизнь.

Обсуждаемые проблемы для учителей математики:

- как сформулировать цели урока и обеспечить их достижение;
- какой учебный материал отобрать и как подвергнуть его дидактической обработке;
- какие методы и средства обучения выбрать;
- как организовать собственную деятельность и деятельность учеников.
- как сделать, чтобы взаимодействие всех этих компонентов привело к определенной системе знаний и ценностных ориентаций.

Компетентностный подход в общем образовании объективно соответствует социальным ожиданиям в сфере образования, и интересам участников образовательного процесса. Вместе с тем этот подход вступает в противоречие со многими сложившимися в системе образования стереотипами, существующими критериями оценки учебной деятельности детей, педагогической деятельности педагогов. Нужны изменения и в нормативной базе деятельности образовательных учреждений, прежде всего, в документах об итоговой аттестации учащихся, аттестации кадров и учреждений образования. Естественно, что необходимым условием компетентностного подхода в массовой практике становится формирование нового поколения учебных программ и учебных пособий. Наряду с этим необходимо теоретическая и методическая подготовка кадров к реализации компетентностного подхода в системе педагогического образования, в том числе в центрах повышения квалификации. Внедрение компетентностно-ориентированного подхода полезно осуществлять дифференцированно с учетом специфики учебных предметов. Точные науки менее приспособлены к внедрению компетентностно-ориентированного подхода. Использование компетентностного подхода позволяет наполнить математическое образование знаниями, умениями и навыками, связанными с личным опытом и потребностями ученика с тем, чтобы он мог осуществлять продуктивную и осознанную деятельность по отношению к объектам реальной действительности.

2019-жылдагы мугалимдердин август кенешмелеринин темасы “Кыргызстандын билим берүү мейкиндигин аймактардын талаптарына жана санариптештирүүнүн милдеттерине жараша өнүктүрүү” деп аталат. Бул маселени талкуулоого карата өзүнчө жалпы сунуштар берилет. Анда кайсы гана аймакта болбосун билим берүүнүн жеткиликтүүлүгү жана бирдейлиги; билим берүүнүн мазмунунун колдонмолук маселелерин аныктоодо аймактардын өзгөчөлүгүн эске алуу; мугалимдердин контингентин түзүүдө алардын өз предметин жана аны окутуунун методикасын билгенине гана эмес берилген аймактын өзгөчөлүгүн билгендигине көңүл буруу; окуучулардын практикалык компетенцияларын калыптандыруу максатында жергиликүү материалдарды колдонуу (мисалы, шамалдын, суунун, күндүн энергияларын пайдалануу); окуучуларды патриоттук жана интернационалдык духта тарбиялоо үчүн ошол аймакта жашаган элдердин материалдык жана моралдык баалуулуктарын эске алуу; өлкөнү жана аталган аймакты санариптештирүү боюнча түзүлгөн мамлекеттик программанын негизинде компьютердик жана маалыматтык технологияларды жемиштүү пайдалануу ж.б.

Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан бекиген жалпы билим берүүнүн Мамлекеттик стандартынын (21-июль, 2014-ж., Токтом №403) негизинде 7-9-класстар үчүн физика боюнча предметтик стандарт жана окуу программасы түзүлгөн. Азыркы күндө алардын окуу-методикалык комплекстери иштелип чыгууда.

2019-2020-окуу жылында физика жана астрономия предметтери базалык окуу планынын негизинде, азыр колдонулуп жүргөн окуу китептери менен окутулат.

Учурда окуучулардын жалпы жана предметтик компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу маселеси курч коюлууда. Компетенттүү окуучуну компетенттүү мугалим гана даярдай алат. Ошондуктан мугалимдин кесиптик-технологиялык компетенциясы менен окуучунун өз алдынча билим ала билүү, аны турмуштук көйгөйлөрдү чечүүгө колдоно билүү компетенциясын бирдикте кароо милдети коюлат. Буларды жалпылап айтсак таалим-тарбияга компетенттүү мамиле жасоо деп аталат. Бул мамилени ишке ашыруу үчүн методикалык секцияларда физика мугалиминин жалпы жана кесиптик компетенцияларын окуучулардын жалпы жана предметтик компетенциялары менен байланышта кароо, аларды талкуулоо милдети коюлат. Мугалимге жана окуучуга коюлуучу компетенттүүлүктөр бири бири менен тыгыз байланышта жана алар маалыматтык компетенттүүлүк, социалдык-коммуникативдик компетенттүүлүк жана өз ишин уюштуруу жана маселелерди чечүү компетенттүүлүгү деп аталат.

Мугалимдердин жана окуучулардын жалпы компетенттүүлүктөрүн кандай байланыштырабыз деген суроо туулат. Аны “Маалыматтык компетенттүүлүктүн” мисалында карап көрөлү. Маалыматтык компетенттүүлүк маалыматтык технологиялар менен байланышта болуп, өзүнө төмөнкү компоненттерди камтыйт: 1) маалыматты түзүү; 2) маалыматты сактоо; 3) маалыматты берүү; 4) маалыматты издөө жана кабыл алуу; 5) маалыматты өздөштүрүү жана кайра иштетүү; 6) иштелип берген маалыматтарды билим жана билгичтик түрүндө сактоо; 7) жаңы билимдерди жана билгичтиктерди ар кандай жагдайда кездешүүчү билим алуучулук жана турмуштук маселелерди чечүүгө колдонуу; 8) кабылданган компетенциялардын сапатын текшерүү жана баалоо (өзүн-өзү текшерүү жана өзүн-өзү баалоо); 9) рефлексия, типтүү каталарды табуу; 10) өз аракеттерин коррекциялоо. Маалыматтык компетенттүүлүктүн бул компоненттери мугалимге да окуучуга да таандык болуп эсептелет, бирок алардын максаты жана мазмуну ар башка. Мугалим буларды өз билимин жогорулатуу жана физиканы окутуу үчүн колдонсо, окуучу жаңы физикалык билимдерди, билгичтиктерди алуу үчүн жана аларды практикада пайдалануу үчүн колдонот.

Методикалык секцияларда физика мугалимдеринин кесиптик компетенциялары менен окуучулардын физика боюнча предметтик компетенцияларын айкалыштырып талдоо максатка ылайык келет. Ал үчүн мугалимдердин кесиптик компетенттүүлүгүн жана окуучулардын физика боюнча предметтик компетенттүүлүктөрүн келтирели.

Физика мугалимдеринин кесиптик компетенттүүлүктөрү

1. Социалдык-экономикалык, маданий компетенттүүлүк (улуттук тил, адаби-

ят (коммуникация), философиялык, социологиялык, маданият таануучулук, саясат таануучулук, дин таануучулук, экономикалык, дене тарбиялык, этикалык, эстетикалык).

2. Илимий-теориялык компетенттүүлүк (жалпы физикалык, теориялык физика, математикалык, химиялык, биологиялык, астрономиялык, дүйнөнүн илимий сүрөттөлүшү, табигый билимдердин философиясы жана тарыхы).
3. Психолого-педагогикалык компетенттүүлүк (жалпы педагогикалык, жалпы психологиялык, Кыргызстандагы жана чет өлкөлөрдөгү билим берүү системасы, мектеп, үй-бүлө, коомчулуктун биримдиги, психопедагогикалык илим изилдөө иштери, педагогикалык чеберчилик, мектеп таануу, билим берүүнүн философиясы жана тарыхы).
4. Кесиптик-технологиялык компетенттүүлүк (окутуунун максатын жана милдетин аныктоо, окутуунун мазмунун жана көлөмүн аныктоо, окутуу принциптерин ишке ашыруу, окутуу методдорун тандоо жана колдонуу, каражаттарды тандоо жана колдонуу, окутууга шарт түзө билүү, окуучулардын окуу иштерин уюштуруу, класстан жана мектептен тышкары иштерди уюштуруу, окуучулардын билимдерин, билгичтиктерин, компетенттүүлүктөрүн текшерүү, өз ишин жыйынтыктоо жана баалоо).

Мугалимдердин мындай компетенттүүлүктөрү жогорку окуу жайлардан окуган учурда калыптандырылат. Эмгек процес-

синде өнүгөт. Квалификациясын жогорулатуучу ар кандай курстарга, семинарларга, тренингерге, конференцияларга катышууда, ошондой эле өз билимин көтөрүүдө өркүндөтүлөт.

Физиканы окутуу процессинде калыптандырылуучу окуучунун предметтик компетенттүүлүктөрү:

1. физикалык кубулуштарды жана алар менен байланышкан фактыларды таанып-билүү жана илимий суроолорду кое билүү;
2. физикалык кубулуштарды илимий негизде түшүндүрүү (чечмелөө);
3. өздөштүрүлгөн жана илимий жактан далилденген физикалык билимдерди пайдалана билүү.

Физика боюнча бул предметтик компетенттүүлүктөрдүн ар бири өз кезегинде тиешелүү түрдө жогорудагы үч жалпы компетенттүүлүктүн калыптанышына салым кошот.

Методикалык секцияларда физика боюнча предметтик стандартта көрсөтүлгөн төмөнкү компоненттерди талкуулоо да өзгөчө мааниге ээ.

Физика предметин окутуунун фундаменталдык ядросу:

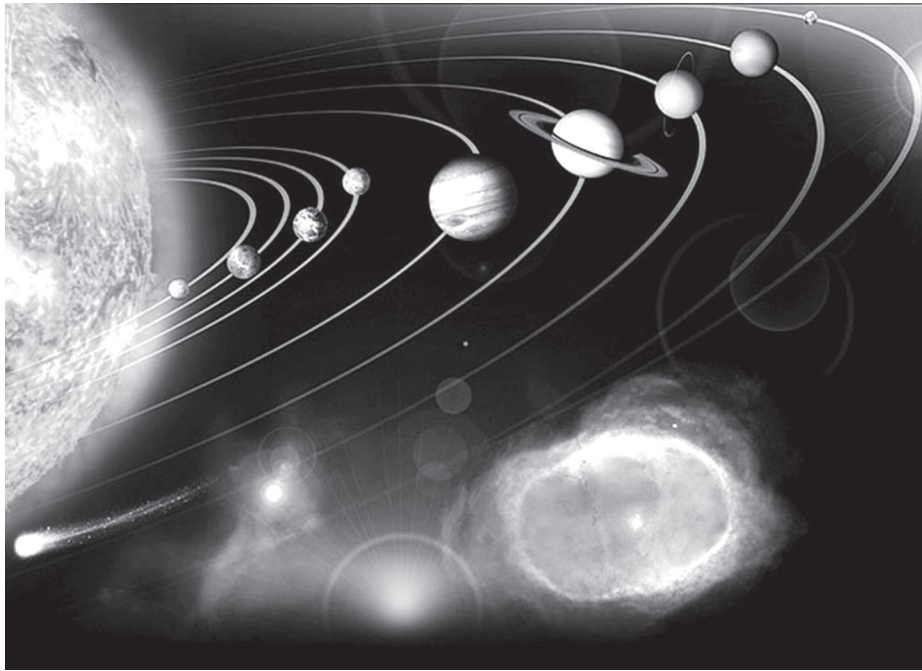
1. Физикалык билимдердин системасы жана анын элементтери (илимий фактылар, түшүнүктөр, закондор, теориялар, изилдөө жана үйрөнүү методдору, билимдерди пайдалануу).
2. Окуучулардын физикалык компетенттүүлүктөргө ээ болуусуна багытталган универсалдуу аракеттер (мугалимдин окутуу технологиялары, окуучулардын билим алуу, колдонуу технологиялары).
3. Физика боюнча билим берүү программаларын өздөштүрүүнүн жыйынтыктарын текшерүү жана баалоо.

Физика предметинин мазмундук өзөгү – бул физика предметинин бардык окуу материалдарын жана окуучулар ээ болуучу компетенцияларды айланасына топтоштурууга мүмкүн болгон негизги идеялар жана түшүнүктөр. Стандартта анын 5 түрү белгиленген.

1. Физика илимин изилдөө методдору жана физиканы окуп-үйрөнүү методдору (байкоо, тажрыйба, эксперимент, теориялык жалпылоо; логикалык методдор – анализ, салыштыруу, синтез, класстарга бөлүү, системалаштыруу).
2. Материя, анын түрлөрү, түзүлүшү жана касиеттери (нерсе, зат жана талаа, алардын касиеттери. Мисалы, механикада – зат, гравитациялык талаа; молекулалык физикада – молекула, атом; электродинамикада – заряддалган бөлүкчөлөр, электрдик жана магниттик талаа; кванттык физи-

када – атом, ядро, электрон, протон, нейтрон, фотон жана башка элементардык бөлүкчөлөр окулат).

3. Кыймыл жана өз ара аракеттешүү (механикада нерселердин кыймылы, нерселердин өз ара аракеттешүүсү; молекулалык физикада молекулалардын кыймылы, молекулалардын өз ара аракеттешүүсү; электродинамикада заряддалган бөлүкчөлөрдүн

ФИЗИКА ЖАНА АСТРОНОМИЯ

кыймылы, ошолордун өз ара аракеттешүүсү; кванттык физикада фотондун кыймылы, элементардык бөлүкчөлөрдүн өз ара жана башка заттар менен өз ара аракеттешүүсү).

4. Энергия, анын түрлөрү, энергияны алуу жана колдонуу (нерселердин, молекулалардын, заряддалган бөлүкчөлөрдүн, ядролук айлануулардын энергиялары; энергиянын жумуш, жылуулук саны менен байланыштары. Энергиянын бир түрдөн экинчи түргө өтүшү, сакталуусу).
5. Физикалык билимдерди практикада пайдалануу (физикалык кубулуштардын табияттагы байкалыштары; кыймылдын, күчтүн, кубаттуулуктун, басымдын, энергиянын жашоодогу жана техникадагы, технологиялардагы колдонуштары; билимдердин адамзаттын жашоосун жакшыртуудагы мааниси).

Астрономия предметинин мазмундук өзөгү

1. Астрономияны окуп-үйрөнүүнүн методдору.
2. Асман телолорунун табияты, түзүлүшү жана касиеттери.
3. Асман телолорунун кыймылы жана өз ара аракеттешүүсү.
4. Жарык булактары, анын түрлөрү жана энергиялары.
5. Астрономиялык билимдерди колдонуу технологиялары.

Билим берүү жана илим министрлигинин демилгеси менен 2018-2019-окуу жылы үчүн бекитилген базистик окуу планда 11-класстын Физика жана Астрономия предметтери интеграцияланды жана аларды окутууга жумасына 3 саттан убакыт каралган. Быйылкы жаңы окуу жылында да ушундай болоору күтүлүүдө. Биздин оюбузча физика менен астрономия өз алдынча предмет катары окутулуш керек эле. Бирок окуу планын түзгөндө эмнеге негиздегени белгисиз. Ошондуктан календардык план түзүүдө мугалимдер айрым темаларды ирилештирип бириктирсе же физика+астрономия интегралдашкан сабактарын өтсө болот, ошондой эле резервдик убакыттарды пайдалана алышат.

Компетенттик негизде физикалык жана астрономиялык билим берүү төмөнкүдөй үч деңгээлден турган билим натыйжаларына жетишүүнү талап кылат:

Биринчи (репродуктивдик) деңгээл окуучулардын берилген үлгүлөр же алгоритм боюнча аракеттенүү жөндөмдүүлүгүн мүнөздөйт.

Экинчи (продуктивдик) деңгээл окуучулардын жөнөкөй иш-аракеттерди өз алдынча аткара билүүсү, өздөштүрүлгөн алгоритмдерди тааныш эмес кырдаалдар-

да колдонуу жөндөмү менен мүнөздөлөт.

Үчүнчү (креативдик) деңгээл иш аракетти өз алдынча конструкциялоо жана негиздөө менен татал курамдагы ишмердикти жүзөгө ашырууну түшүндүрөт.

Булардын ичинен окуучулардын креативдик деңгээлге жетишүүсү өзгөчө мааниге ээ. Анткени, окуучулардын чыгармачылык менен креативдик деңгээлде ой жүгүртө билүүсү 3-деңгээлдеги күтүлүүчү

натыйжаларга жетишүүсү болуп эсептелет.

Физика менен астрономияны окутууда предметтер аралык байланышты ишке ашыруу өзгөчө мааниге ээ. Предметтер аралык байланыш – бул бирдиктүү окуу процессин жана анын бардык функцияларын ишке ашырууну өркүндөтүүнүн дидактикалык шарты. Предметтерди байланыштырып окутуу үчүн мугалим эмнени, качан байланыштыруу керек экендигин, анын негизинде окуучулардын кандай ишмердүүлүк сапаты калыптанаарын билүүсү зарыл. Окуу процессинде: илимий, фактылар, түшүнүктөр, закондор, теориялар, изилдөө методдору, билимдердин практикадагы колдонулушу байланыштырылат. Убактысы боюнча предметтер: мурда окулгандар менен, бир убакта окуп жаткандар менен, кийинки окула тургандар менен байланыштырылат. Ал эми окуу аракеттеринин түрлөрү боюнча: репродуктивдүү, изденүүчү, эвристикалык, продуктивдүү, креативдүү байланыштар болуп бөлүнөт. Предмет аралык байланыш программаларда, окуу китебинде, методикалык колдонмо, мугалимдин тематикалык планында, сабак өткөрүү планында чагылдырылат. Билимдерди байланыштырып, интеграциялап алуу сабак учурунда мугалимдин жетекчилиги менен окуучулар тарабынан ишке ашырылат.

Окуучулардын билим-билгичтиктерин, жалпы жана предметтик компетенцияларынын сапатын текшерүү жана баалоо диагноздоочу формада ишке ашырылууга тийиш.

Адамдардын керектөөлөрүн канааттандыруу жаратылышты пайдалануусуз мүмкүн эмес. Ал эми жаратылышты рационалдуу пайдалануунун жолдору табигый илимдер тарабынан гана изилденет. Мисалы, энергиянын ар кандай түрлөрүн, альтернативдүү энергия булактарын колдонуунун, атмосферадагы парник газдарын азайтуу үчүн аларды сарамжалдуу пайдалануунун жолдорун табигый илимдер, анын ичинде физика илими изилдейт. Ошондуктан физика жана астрономия боюнча билим берүүдө табиятка аяр мамиле жасоого, жаратылыш ресурстарын сарамжалдуу пайдаланууну үйрөтүүгө, окуучулардын экологиялык (табиятка борборлошкон) көз караштарын калыптандырууга өзгөчө көңүл буруу зарыл. Анткени, 2018-2040-жылдар аралыгында Кыргыз Республикасын туруктуу өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясында жазылгандай, туруктуу өнүгүү дегендин өзү – гармониялуу (туура, бир калыпта, тең салмакта), табиятка зыян келтирбестен, жаратылыш ресурстарынын лимитин эске алуу менен өнүгүү дегенди түшүндүрөт. Ага

ылайык, жаратылыш ресурстарын колдонуу, инвестицияларды пайдалануу, илимий-техникалык өнүгүүнү көздөө, инсандын өнүгүшү жана институттук өзгөрүүлөр – баары бири-бирине ыңгайланышып, адамдардын керектөөлөрүн жана умтулууларын канааттандыруу үчүн азыркы жана келечектеги потенциалды бекемдөөгө багытталышы керек.

Демек, физиканы жана астрономияны окутууда атмосферадагы парник газдарын азайтуу, энергиянын калыбына келүүчү түрлөрүн, альтернативдүү энергия булактарын пайдалануу, адамдардын ден соолугун жана коопсуздугун сактоо, жаратылыш ресурстарын сарамжалдуу пайдалануу менен илимий-техникалык өнүгүүнү камсыздоого байланышкан темаларды жеткиликтүү окуп-үйрөтүүгө өзгөчө басым жасалат. Булар Президент тарабынан белгиленген “Аймактарды өнүктүрүү жана санариптештирүү” жылынын алкагында да өзгөчө мааниге ээ болот. Аны атайын талкуулоо, аймактын өзгөчөлүгүнө жараша педагогикалык, технологиялык, методикалык чечимдерди кабыл алуу зарыл деп эсептейбиз.

Кеңешменин секциясында талкуулоого сунушталган суроолор.

1. Аймактардын талаптарын жана санариптештирүүнүн милдеттерине жараша билим берүү мейкиндигин түзүү.
2. Табигый билим берүү областындагы физика жана астрономия предметтеринин орду жана мааниси.
3. Физика жана астрономия боюнча предметтик стандарт менен окуу программасынын түзүлүшүн, мазмунун талкуулоо. Алар менен иштөөнүн өзгөчөлүктөрүнө көңүл буруу.
4. Педагогикалык теория, педагогикалык технология, практика үчилтигинин биримдигине, өз ара байланышына жана ишке ашыруунун удаалаштыгын үйрөнүү, тажрыйбаларды талдоо.
5. Окуучулардын өз алдынча изилдөө иштерине, долбоордук иштерге тартуу, илимий конференцияларга, тегерек үстөлдөргө, кружокторго, олимпиадаларга катышууга кызыктыруу. Бул иш-чаралар үчүн окуу планынын мектептин компонентин сааттарын пайдалануу мүмкүнчүлүгүн эске алуу.
6. Планетанын экологиялык коопсуздугун жана адамзаттын ден соолугун эске алуу менен илимий-техникалык өнүгүүнү камсыздоого байланышкан темаларды сапаттуу окуп-үйрөтүүнүн жолдорун издөө, табуу, пайдалануу.
7. Физиканы жана астрономияны окутуу процессинде мультимедиялык каражаттарды, жаңы маалыматтык-коммуникациялык технологияларды кеңири колдонуу.
8. Класстан жана мектептен тышкары таалим-тарбия иштерин уюштуруу; Натыйжада билимдүү, сыр билги, сөз билги, жөн билги, иш билги, кол билги инсандарды калыптандыруу маселелерин талкуулоо.

**Даярдаган профессор
МАМБЕТАКУНОВ Э.**

«Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации» – общая тема августовских совещаний учителей на 2019 год. При обсуждении необходимо обратить внимание на следующие вопросы: равенство в доступе образования вне зависимости от региона; учет региональных особенностей при определении прикладных вопросов содержания образования; создание контингента учителей, знающих не только свой предмет и методику его преподавания, но и специфику данного региона; использование местных материалов с целью формирования у учащихся практических компетенций, связанные с общими и конкретно предметными компетентностями (например, использование энергии ветра, солнца, воды и др.); воспитание школьников в духе патриотизма и интернационализма на примере материальных и моральных ценностей народов, проживающих на данном регионе; использование компьютерных технологий в контексте государственной программы цифровизации страны, также данного региона и др.

Физическое знание составляет основу научно-технического прогресса, формирует правильное отношение людей к природе, их научное мировоззрение. Школьный курс физики является системообразующим для всех естественнонаучных учебных предметов, так как в объяснении химических, биологических, географических и астрономических явлений часто используются физические понятия, законы и методы исследования.

На основе Государственного стандарта общего школьного образования, утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики (№403 от 21 июля 2014 г.) разработаны предметные стандарты и учебные программы по физике для 7-9-х классов. Разрабатываются новые учебно-методические комплексы.

В 2019-2020 учебном году физика и астрономия изучаются по базовому учебному плану и по существующим учебникам.

В настоящее время остро ставится вопрос о формировании у учащихся общих и предметных компетентностей. Как известно, компетентных учеников готовят компетентные учителя, поэтому необходимо рассмотреть компетентность учителя и компетентность учащихся в единстве и комплексно. На методических секциях должны обсуждаться общие и профессиональные компетенции учителей физики во взаимосвязи с общими и предметными компетентностями учащихся по физике, включающие в себя: информационные компетентности, социально-коммуникативные компетентности, компетентности по самоорганизации и разрешению проблем.

Возникает вопрос как соотносятся общие компетенции учителя и учащихся. Рассмотрим это на примере «информационной компетентности», в содержании которой входят следующие компоненты: 1) создание информации; 2) сохранение информации; 3) передача информации; 4) поиск и прием информации; 5) усвоение и переработка информации; 6) сохранение переработанной информации в виде знаний и умений; 7) применение новых знаний и умений для решения учебных и жизненных задач в разных ситуациях; 8) контроль и оценка (самоконтроль и самооценка) качества приобретенных компетенций; 9) рефлексия, выявление типичных ошибок; 10) коррекция своих действий.

Эти компоненты информационной компетентности относятся и учителю и ученику. Однако, они имеют разные цели и содержания. Учитель применяет эти компоненты для самообразования и преподавания физики, а ученик для приобретения новых физических знаний, умений и для дальнейшего использования их на практике.

Предлагается на методических секциях обсуждать вопросы, связанные с профессиональными компетентностями учителей физики и предметными компетентностями учащихся по физике. Для этой цели приведем эти компетенции учителей и учащихся.

Профессиональные компетентности учителя физики состоят из следующих элементов:

1. Социально-экономические, правово-культурные компетенции учителя (государственный и официальные языки, литература, философия, социология, культурология, политология, религиоведение, экономика, физическая культура, этика, эстетика).
2. Научно-теоретические компетенции (общая физика, теоретическая физика, математика, химия, биология, астрономия, научная картина мира, история и философия физики).
3. Психолого-педагогическая компетенция (общая педагогика, общая психология, логика, педагогическая психология, ди-

дактика, мировая система образования, история и философия образования).

4. Профессионально-технологическая компетенция (цели и задачи обучения, содержание и объем образования, принципы обучения и воспитания, технология обучения, методы и средства обучения, формы организации учебных занятий, создание условий, организация внеклассной и внешкольной работы, контроль и оценка результатов учебной работы).

Эти учительские профессиональные компетентности формируются в стенах вуза, развивается в процессе трудовой деятельности, совершенствуются при повышении квалификации на различных курсах, семинарах, тренингах и конференциях, а также в самообразовании.

5. Применение физических знаний на практике (проявление физических явлений в природе; значение физических знаний для жизни человечества).

Содержательные линии предмета астрономия:

1. Методы изучения астрономии.
2. Природа небесных тел, строение и свойства.
3. Движение и взаимодействие небесных тел.
4. Источники света (звезды), виды и энергии.
5. Применение астрономических знаний на практике.

Реализация межпредметных связей:

Межпредметные связи – дидактическое условие совершенствования всего процесса

ФИЗИКА И АСТРОНОМИЯ

Предметные компетенции учащихся по физике:

1. Усвоение системы физических знаний, её элементов и умение ставить научные вопросы.
2. Понимание и научное объяснение физических явлений, закономерностей.
3. Применение усвоенных научных доказательств на практике.

Для обсуждения подлежат и следующие компоненты предметного стандарта по физике:

Фундаментальное ядро обучения физике:

1. Система физических знаний и ее элементы (научные факты, понятия, законы, теории, методы исследования и изучения, применение знаний на практике).
2. Универсальные действия, направленные на формирование предметных компетентностей, учащихся по физике (технологии обучения учителя, технологии учения учащихся).
3. Контроль и оценка результатов усвоения программного материала по физике.

Содержательные линии предмета – это физические идеи и понятия, вокруг которых генерализуются все программные учебные материалы:

1. Методы исследования физической науки и методы изучения школьной физики (наблюдение, опыт, эксперимент, теоретическое обобщение; логические методы – анализ, сравнение, синтез, классификация, систематизация).
2. Материя, виды материи, строение и свойства (тело, вещество и поле, их свойства. Например, в механике изучаются – тело, гравитационное поле; в молекулярной физике – молекула, атом; в электродинамике – заряженные частицы, электрическое и магнитное поля; в квантовой физике – атом, ядро атома, электрон, протон, нейтрон, фотон и другие элементарные частицы).
3. Движение и взаимодействие (в механике – движение и взаимодействие тел; в молекулярной физике – движение и взаимодействие молекул; в электродинамике – движение заряженных частиц и их взаимодействия; в квантовой физике – движение фотона и других элементарных частиц; взаимодействия элементарных частиц с веществом).
4. Энергия, виды энергии, производство и применение энергии (энергии тел, молекул, заряженных частиц и ядерных превращений; связь энергии с работой и количеством теплоты; сохранение и превращение энергии).

обучения и всех его функций. При системном и содержательно-процессуальном подходе к реализации межпредметных связей более строго координируются материалы смежных учебных дисциплин; повышаются научный и прикладной уровни изучаемых материалов; укрупняются дидактические единицы знаний; у учащихся формируются прочные и систематизированные знания, обобщенные учебные умения, качества всестороннего развития личности. Межпредметные связи в равной мере влияют на основные компоненты процесса обучения: на содержание учебного материала, на методы и средства преподавания, на метод учения.

Для измерения образовательных достижений учащихся применяются три вида оценивания: диагностическое, формативное и суммативное, каждый из которых реализуется в определенной форме. Необходимо обмен мнениями по вопросам осуществления контроля, учета и оценки результатов учебного труда учащихся и результатов труда учителей.

Для обсуждения на секциях предлагают следующие вопросы:

1. Создание образовательного пространства на местах с учетом потребностей региона и задач цифровизации.
2. Место и значение физики и астрономии в естественнонаучной образовательной области.
3. Ознакомление и обсуждение структуры и содержания предметного стандарта и программы по физике и астрономии.
4. Рассмотреть взаимосвязь педагогической теории, педагогической технологии и педагогической практики в преподавании физики и астрономии.
5. Обратить внимание на организацию самостоятельной учебно-познавательной деятельности учащихся, привлечение их к участию в естественнонаучных декадах, семинарах, конференциях, месячниках науки, предметных олимпиадах. При этом, максимально использовать возможности школьного компонента учебного плана.
6. Поиск путей качественного преподавания соответствующих тем, связанный с сохранением экологической безопасности планеты и здоровьем человека.
7. Использование в учебном процессе мультимедийных средств и новые информационно-коммуникационные технологии.
8. Вопросы организации внеклассной и внешкольной работы по физике и астрономии с целью закрепления теоретических знаний учащихся и формирования у них человеческих личностных качеств.

**Подготовил профессор
МАМБЕТАКУНОВ Э.**

2019-жылдагы мугалимдердин август кеңешмесинин темасы “Кыргызстандын билим берүү мейкиндигин аймактардын талаптарына жана санариптештирүүнүн милдеттерине жараша өнүктүрүү” деп аталат. Бул маселени талкуулоого карата өзүнчө жалпы сунуштар берилет. Анда кайсы гана аймакта болбосун билим берүүнүн жеткиликтүүлүгү жана бирдейлиги; билим берүүнүн мазмунунун колдонмолук маселелерин аныктоодо аймактардын өзгөчөлүгүн эске алуу; мугалимдердин контингентин түзүүдө алардын өз предметин жана аны окутуунун методикасын билгенине гана эмес берилген аймактын өзгөчөлүгүн билгендигине да көңүл буруу; окуучулардын практикалык компетенцияларын калыптандыруу максатында жергиликүү материалдарды колдонуу (мисалы, шамалдын, суунун, күндүн энергияларын пайдалануу); окуучуларды патриоттук жана интернационалдык духта тарбиялоо үчүн ошол аймакта жашаган элдердин материалдык жана моралдык баалуулуктарын эске алуу; өлкөнү жана аталган аймакты санариптештирүү боюнча түзүлгөн мамлекеттик программанын негизинде компьютердик жана маалыматтык технологияларды жемиштүү пайдалануу ж.б.

5-класстын табият таануусу боюнча окуу-методикалык комплекси - окуу программасы, окуу китеби, мугалимдер үчүн колдонмо, окуучулардын жумушчу дептери түзүлүп, 2018-2019-окуу жылында мектептерге сунушталган. Окуу китебиндеги айрым бир кетирилген кемчиликтер оңдолуп, Министрликтин сайтына жүктөлгөн. Ошол маалыматтар менен кабардар болуңуздарды өтүнөбүз.

5-класста Табият таануу предметин окутуу жандуу жана жансыз жаратылыштын көп түрдүүлүгүн, табигый дүйнөдө жана тирүү организмдерде жүрүүчү кубулуштардын мыйзам ченемдүүлүгүн түшүндүрүү, окуучулардын дүйнөгө болгон илимий көз караштарын калыптандыруунун алгачкы пайдубалын түзүү максатын көздөйт.

Эгерде табият таануу предметин окутуунун тийиштүү милдеттери туура аткарылса, анда төмөнкүдөй натыйжалар алынат:

- Табият таануу предметин окуп-үйрөнүүдө окуучулар жаратылыш объектилерин, физикалык, химиялык, биологиялык кубулуштарды байкап, аларды бири-биринен айырмалай алат, айлана чөйрөдө жүрүп жаткан процесстердин мыйзам ченемдүүлүктөрүн түшүнө алат. Белгилүү бир деңгээлде практикалык, лабораториялык жумуштарды аткаруу билгичтиктерине жана көндүмдөрүнө ээ болот;
- окуучулар Табият таануу предметин окуп үйрөнүүдөн алган табигый-илимий билимдерин биология, география, физика жана химия предметтерин окуп үйрөнүүдө колдоно алат, табигый илимдердин жетишкендиктерине байланыштуу болгон коркунучтуу экологиялык жана этикалык кесепеттер боюнча өзүнүн көз карашын калыптандырат жана аргументтерди келтире алат;
- окуучулар жаратылыштын бирдиктүүлүгү, бир бүтүндүгү жана таанып-билүүгө мүмкүндүгү жөнүндөгү принципти кармап, туруктуу өнүгүү принцибин, коопсуз жашоо образын түшүнөт. Жашоо-тиричилик коопсуздугун камсыздоо, ден соолукту сактоо, энергияны үнөмдөө жана айлана-чөйрөнү коргоо үчүн табигый-илимий билимдерин күндөлүк турмушта колдонот.

Эгерде мугалимдердин август кеңешмесинде табият таануу мугалимдеринин секциясы өзүнчө уюшулуп калса төмөнкү маселелерге атайын көңүл бурууну сунуш кылабыз.

1. Табигый билим берүү мейкиндигин түзүүдө мектеп жайгашкан аймактагы жандуу жана жансыз жаратылыштын өзгөчөлүгүн эске алуу. Анткени ар бир айылдын, райондун, областтын, шаардын өзгөчө табияты: өсүмдүктөрү, жаныбарлары, элдери, абасы, суусу, тоолору, топурагы, талаалары бар. Алардын өзгөчөлүгүн, сырларын ошол жерде жашагандар гана билет.

2. Мугалимдер предметтик стандартта, окуу программасында көрсөтүлгөн эки фундаменталдык категориялардын мазмунун түшүнүп, бири-биринен айырмалай билиши зарыл. Алар табият таанууну окутуу процессинин фундаменталдык ядросу жана табият таануу предметинин мазмундук өзөктөрү.

Эми ошол эки категориянын түзүлүшүнө жана мазмунуна токтололу.

Табият таанууну окутуу процессинин фундаменталдык ядросу өз ара байланышта болгон үч компоненттен турат:

А. Окуу материалдарынын программада жана окуу китебинде берилген мазмуну. Эгер окуучулардын баштапкы табигый билимдерин система катары карасак, ал система төмөнкү элементтерден турат: табияттын материалдык объектилери – материя, нерсе, зат, алардын курамы, түзүлүшү жана касиеттери; табият кубулуштары – механикалык, жылуулук, электромагниттик, жарык кубулуштары, биологиялык, химиялык жана астрономиялык кубулуштар; Жер Күн системасындагы планета жана ал адамзаттын бешиги; табиятты таанып билүүнүн методдору.

Б. Табият таанууну окутуунун максатына жетүүгө багытталган мугалим менен окуучулардын ортосундагы аракеттер.

учунун биргелешкен аракеттери. Ал окутуу технологиясы менен окуу технологиясынын байланышын көрсөтөт. Ошондуктан бул жерде мугалимдин иш аракетинин мазмуну (предметти билүүсү; билим берүүнүн теориясы, технологиясы жана практикасын байланыштыруусу; жалпы педагогикалык компетенцияларынын (маалыматтык, социалдык-коммуникативдик жана өз ишин уюштуруучулук) калыптанышынын деңгээли ж.б.) менен окуучулардын иш аракетинин мазмунун (көңүл буруу, табиятты сезүү, кабыл алуу, элестетүү, ой-толгоо, ой корутундулоо, түшүнүү, колдонуу ж.б.) бири-бири менен байланышта кароо, талдоо талап кылынат.

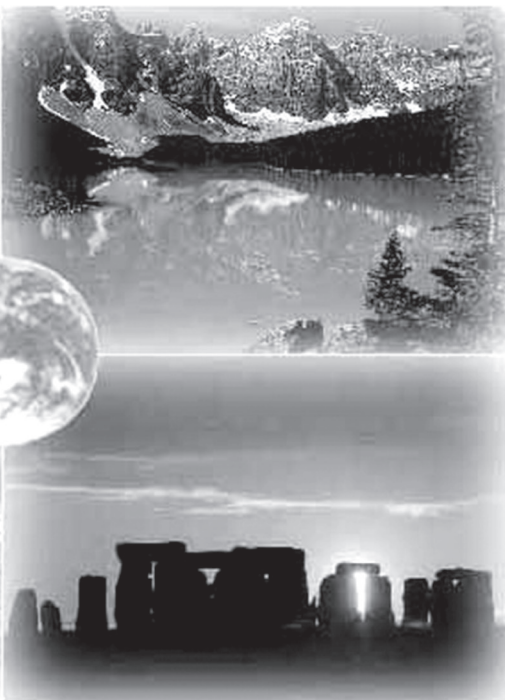
В. Окуучулар кабылдаган жана өздөштүргөн предметтик компетенциялардын сапатын текшерүү жана баалоо (өзүн өзү текшерүү жана өзүн өзү баалоо). Бул боюнча мугалимдер текшерүүнүн диагностикалык, калыптандыруучу жана жыйынтыктоочу формаларынын мазмуну, аларды өткөрүүнүн жолдору, окуучулардын жетишкендиктерин баалоонун критерийлери жөнүндө баарлашуусу зарыл деп эсептейбиз.

“Табият таануу” предметинин мазмундук өзөктөрү – бул окуу программасындагы бардык материалдарды тегерегине топтоштурууга мүмкүн болгон идеялар жана түшүнүктөр. Табият таануунун предметтик стандартында алар төрт өзөк менен белгиленген.

А. Табият таанууну окуп үйрөнүүнүн методдору. Бул өзөктүн бардык материалдары окуу китебинин биринчи главына (Табият жана аны таанып билүүнүн жолдору) чогултулган. Алар бизди курчап турган дүйнө, табияттын сырларын кантип үйрөнөбүз (байкоо – ой жүгүртүү – тажрыйба – билим), адамдын сезүү органдары жана алардын табиятты кабыл алуудагы мааниси, адамдын мээси, анын таанып-билүүдөгү орду, функциясы ж.б. Бул жерде окуучуларга кошумча окуу үчүн сунушталган “Таанып-билүү деген эмне?” деген теманын мааниси өтө жогору. Анткени анда адамдын таанып-билүүсүнүн биринчи жана экинчи сигналдык системасы

жөнүндөгү маалыматтар төмөнкү удаалаштыкта берилген: табияттын предметин же кубулуштарын сезүү – кабыл алуу – элестетүү – элестер боюнча ой жүгүртүү – ойду корутундулоо – предметти же кубулушту түшүнүү – түшүнгөндөрдү практикада колдонуу. Бул материалдар окуучуларга арналганы менен алар өз алдынча окуп түшүнө алышпайт. Ошондуктан мугалимдер бул психодидактикалык процесстерди туура түшүнүп, аларды окуучуларга жеткиликтүү образдар аркылуу бериши өтө зарыл жана келечектүү деп эсептейбиз.

Б. Предметтин экинчи мазмундук өзөгү “нерселердин жана заттардын курамы жана түзүлүшү” деп аталып, анын материалдары окуу китебинин экинчи главына (Нерселердин жана заттардын дүйнөсү) чогултулган. Андагы негизги маалыматтар: Материя, нерсе, зат. Масса – нерселердин негизги мүнөздөмөсү. Массаны өлчөө. Зат-

тын курамы, түзүлүшү жана абалы. Диффузия. Химиялык элемент. Жөнөкөй жана татаал заттар. Суу – эриткич. Органикалык заттар ж.б. Бул главада башка главалардай эле окуучулар үчүн бир топ сандагы практикалык тапшырмалар сунушталган. Алардын даярдалышы жана окуучулар тарабынан сапаттуу аткарылышы мугалимдердин жогорку илимий-методикалык жана тажрыйба жасай билүү жөндөмдүүлүгүнө жараша болот. Секциянын катышуучулары мына ушуга өзгөчө көңүл бурушса деген өтүнүчтү билдиребиз.

В. Предметтин үчүнчү мазмундук өзөгү “табияттын кубулуштары” деп аталат. Анын маалыматтары ушул эле наамдагы параграфта берилген. Анда механикалык кыймыл, үн кубулуштары, жылуулук, электромагниттик жана жарык кубулуштары, биологиялык жана химиялык кубулуштар жөнүндөгү алгачкы маалыматтар топтолгон. Мындагы мугалимдердин негизги көңүл бура турган маселелери табият кубулуштарынын бирдиктүүлүгү жана көп түрдүүлүгү, алардын себептик натыйжалык байланыштарын түшүндүрүү болуп эсептелет. Бул главанын материалдарын окутууда мугалимдердин аймактагы жергиликтүү материалдарды колдонууга көптөгөн мүмкүнчүлүктөрү бар. Мугалимдер ушулар жөнүндө ой бөлүшсө деген сунушту айтмакчыбыз.

Г. Предметтин төртүнчү мазмундук өзөгүнүн материалдары окуу китебинин “Биз Жер планетасында жашайбыз” аттуу главасында берилген. Бул главада Күн системасы, анын планеталары, Жер – адамзаттын бешиги, Жердин атмосферасы, абанын кыймылы, шамал, суу – жердеги жашоонун булагы, топурак жана өсүмдүктөр дүйнөсү, жаныбарлар дүйнөсү жөнүндөгү кызыктуу материалдар топтолгон. Окуу китебинин бул главасында жалпы Кыргызстандын жана анын аймактарынын жаратылышы жөнүндө бай материалдар бар. Алсак Кыргызстандын жылуулук зонасы, Кыргызстандагы ири мөңгүлөр, Кыргызстандагы шамалдар, Кыргызстандагы ири суулар, көлдөр, суу сактагычтар ж.б. Мугалимдер ушул маалыматтарды окуу-тарбия

процессинде билгичтик менен пайдаланып, мектеп жайгашкан аймактагы байлыктардын түрлөрүн жана алардын эл чарбасын өнүктүрүүгө тийгизген таасирин тактап айтып берсе, аларды сактоого жана сарамжалдуулук менен пайдаланууга көрүлүп жаткан мамлекеттик жана жергиликтүү органдардын аракеттерин баса белгилеп көрсөтсө, алар окуучуларга сөзсүз оң таасирин берет деп ойлойбуз. Ал байлыктар менен тааныштыруу процессинде материалдык объектилердин өзүн, алардын сүрөттөрүн, аларда болуп жаткан кубулуштардын анимациясын жасап көрсөтсө окуучулар билим алуу менен катар өнүгүү санариптик техниканын жана технологиянын жетишкендиктерин өз көздөрү менен көрүшөт, анын баалуулугуна ишенишет жана аларды өздөрү жасап көрүүгө кызыгуулары пайда болорунда шек жок.

Табият таануу предметин окутуунун методикалык системасы мугалимдерге арналган колдонмодо берилген. Анда мугалимдин болжолдуу тематикалык планы жана 34 сабактын иштелмесинин кыскача варианты сунушталган. Алар автордун гана ой пикири. Ар бир мугалим өзүнүн ыңгайына жараша алымча-кошумчаларды киргизе алат. Мындан тышкары окуучулардын өз алдынча иштерин уюштурууну жөнгө салуучу дептер түзүлүп, басмадан чыгарылган. Методикалык секцияда ушулар жөнүндө да ой толгоп, пикир алмашуу максаттуу деп ойлойбуз.

3. Табият таануу предметин окуп-үйрөнүүдө окуучулардын төмөнкүдөй предметтик компетенттүүлүктөрү калыптандырылат:

1) курчап турган дүйнө жөнүндө ар түрдүү ресурстарды жана маалыматтарды жаратылыш кубулуштарын түшүндүрүү үчүн пайдаланат жана бүтүмдөрдү чыгарат;

2) теориялык билимдери менен көндүмдөрүн жандуу жана жансыз жаратылыштагы кубулуштарды сыпаттоо үчүн колдонот, өзгөрүүлөрдү болжолдойт, көйгөйлөрдү чечүү ыкмалары боюнча билимдерин керсөтөт;

3) курчап турган дүйнөнүн кубулуштарын жана көйгөйлөрүн түшүндүрүү үчүн илимий далилдерди жана практикалык көндүмдөрдү пайдаланат;

Секцияда мына ушу компетенттүүлүктөрдүн мааниси кандай, аларды кантип калыптандыруу керек, ар бир пунктту конкреттүү теманын же главанын алкагында кантип элестетсе болот, анын натыйжасын текшерүү жана баалоо жөнүндөгү талдоолор болушу зарыл. Окуучулардын интеллектуалдык жөндөмдөрүнүн, психологиялык жана дидактикалык сапаттарынын ар түрдүүлүгүнө жараша күтүлгөн натыйжаларын үч деңгээли бөлүнүп көрсөтүлөт: репродуктивдүү, продуктивдүү, креативдүү. Окутуу ишинде жана окуучулардын жетишкендиктерин баалоодо булар сөз жок эске алынат.

Орто мектепте “Табият таануу” предметин окутууда физика мугалимдерине артыкчылык берилүүгө тийиш. Анткени табигый кубулуштардын маңызын түшүндүрүүнүн негизинде физиканын мыйзам ченемдери жана методдору жатат. Предметтин мазмуну да ошол позицияда жазылган.

Мугалимдердин август кеңешмесинде табият таануу предмети боюнча төмөнкү маселелерди талкуулоо сунушталат:

- Аймактын талаптарына жана санариптештирүүнүн милдеттерине жараша жер-жерлерде билим берүү мейкиндиктерин түзүү проблемалары.
- 5-класста табигый илимдердин негизи боюнча билим берүүнүн бүгүнкү күндөгү орду жана мааниси.
- Жалпы мектептик билим берүү боюнча мамлекеттик стандартынын, табият таануунун предметтик стандартынын, окуу программасынын мазмунун окуп үйрөнүү, өз ара пикир алышуу.
- Окуу китеби, мугалимдер үчүн методикалык колдонмо, окуучулардын жумушчу дептеринин түзүлүшү, мазмуну жана аларды колдонуу боюнча пикир алышуу.
- Билим берүүнүн санариптештирүүнүн негизинде жаңы маалыматтык технологияларды, окутуунун интерактивдүү формаларын жана методдорун колдонуу боюнча алдыңкы тажрыйбалар менен таанышуу.
- Аталган предметтин алкагында таалим-тарбия берүүдөгү кыйынчылыктар, алардын пайда болуу себептери жана четтетүү жолдору.

**Даярдаган профессор
МАМБЕТАКУНОВ Э.**

«Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации» – общая тема августовских совещаний учителей на 2019 год. На совещании необходимо обратить внимание на следующие вопросы: равенство в доступе образования вне зависимости от региона; учет региональных особенностей при определении прикладных вопросов содержания образования; создание контингента учителей, знающих не только свой предмет и методику его преподавания, но и специфику данного региона; использование местных материалов с целью формирования у учащихся практических компетенций, связанных с общими и конкретно предметными компетентностями (например, использование энергии ветра, солнца, воды и др.); воспитание школьников в духе патриотизма и интернационализма на примере материальных и моральных ценностей народов, проживающих в данном регионе; использование компьютерных технологий в контексте государственной программы цифровизации страны, также данного региона и др.

По предмету «Естествознание» в 5 клас-

2. Учителя четко должны разграничить две фундаментальные категории, которые являются основными элементами предметного стандарта и программы по естествознанию. Это фундаментальное ядро процесса обучения естествознанию в 5 классе и содержательные линии предмета «Естествознание». Кратко остановимся на содержании этих категорий.

Фундаментальное ядро процесса обучения естествознанию состоит из трех взаимосвязанных компонентов:

А. Содержание учебного материала, единство и логические связи структурных элементов системы начальных естественнонаучных знаний. Если начальные естественнонаучные знания рассматривать как систему, то ее структурными элементами являются: материальные объекты природы – материя, тело, вещество, их состав, строения и свойства; природные явления – механические, тепловые, электромагнитные, световые, биологические, химические и астрономические; Земля как колыбель человечества и одна из планет Солнечной системы.

суть этого процесса и доступным языком объяснял школьникам.

Б. Вторая содержательная линия называется «Состав и строение тел и веществ». Материалы данной линии объединены во второй главе учебника – «Мир тел и веществ», где отражены информации: «Материя». «Тело и вещество». Масса – основная характеристика тел. Измерение массы тела. Состав, строение и состояние веществ. Движение молекул и атомов. Диффузия. Химические элементы. Простые вещества и смеси. Сложные вещества. Вода – растворитель. Органические вещества и др». В данной главе как и в других главах имеются практические задания для учащихся, качество выполнения которых зависит от научно-методического уровня учителя.

В. Третья содержательная линия предмета – явления природы. Вокруг этой линии объединены такие материалы как механическое движение, звуковые явления, тепловые явления, биологические и электромагнитные явления, световые явления, химические явления и др. Здесь самым главным для учителя яв-

работки 34 уроков. Также подготовлена тетрадь для самостоятельной работы учащихся.

3. Наконец, на методических секциях необходимо анализировать то, что при изучении естествознания у учащихся формируются следующие предметные компетентности:

Учащийся:

1) использует различные информационные ресурсы об окружающем мире для объяснения явлений и формулирует выводы;

2) использует теоретические знания и навыки для описания явлений живой и неживой природы, прогнозирует изменения, демонстрирует знания о способах решения учебных и жизненных проблем;

3) использует научные доказательства и практические навыки для объяснения явлений и проблем окружающей действительности.

Следует обменяться мнениями как их формировать, как интерпретировать их содержание для конкретных тем или целого раздела, как эти результаты проверить и оценить и т.п. При преподавании данного предмета предпочтение должно оставаться за учителями физики. Так как сущность природных явлений в основном объясняется на основе физических закономерностей, понятий и методов исследования. Учебная программа тоже составлена с этих позиций.

ЕСТЕСТВОЗНАНИЕ

се создан учебно-методический комплекс, включающий в себя учебную программу, учебник, методическое руководство для учителя, тетрадь для самостоятельной работы учащихся. УМК применяется в школах с 2018-2019 учебного года. Указанный учебно-методический комплекс изначально был подготовлен на государственном языке. Учебник и методическое пособие переведены на официальный язык. Переводом занимались издатели. В учебнике были допущены стилистические и грамматические ошибки, опечатки, недочеты. Дважды отредактированный и откорректированный вариант учебника на официальном языке находится на сайте Министерства образования и науки. Учителям следует обратить на это особое внимание. Переиздание последнего варианта учебника до сих пор не осуществлялось.

Цель изучения естествознания в 5 классе – формирование у школьников научного представления о природе, понимание многообразия свойств живой и неживой природы, закономерностей, происходящих в живом организме, природных сообществах окружающей среде.

Выполнение этой стратегической цели обеспечивает реализацию следующих задач обучения:

- учащийся различает, наблюдает и объясняет объекты природы, физические, химические, биологические явления, выявляет закономерности процессов, происходящих в окружающем мире, владеет экспериментальными умениями и навыками при выполнении простых опытов;
- учащийся может применить естественнонаучные знания при дальнейшем изучении предметов: физика, химия, биология, география, астрономия в старших классах; формулирует свою точку зрения относительно опасных экологических и этических последствий, связанных с достижениями естественных наук и приводит аргументы в свою пользу;
- учащийся следует принципам единства, целостности и системности в организации природы, понимает принципы устойчивого развития, безопасного образа жизни. Применяет естественнонаучные знания в повседневной жизни для обеспечения безопасности жизнедеятельности, охраны здоровья, энергосбережения, защиты окружающей среды.

Если на августовских совещаниях будет работать отдельная секция учителей естествознания, то рекомендуется обсудить следующие вопросы:

1. Создание естественнонаучного образовательного пространства на местах с учетом региональных особенностей живой и неживой природы. Потому что у каждого села, района, области имеются свои растения, животные и люди. Также имеются свои неживые объекты, как воздух, вода, земля, горы, долины и др.

Б. Взаимосвязанная деятельность учителя и учащихся, направленная на достижение целей обучения естествознанию. Данный элемент фундаментального ядра процесса обучения характеризует технологию преподавания и технологию учения. Поэтому здесь необходимо говорить о содержании деятельности учителя (знание предмета; владение теорией, технологией и практикой обучения; уровень сформированности педагогической компетентности: (информационной, социально-коммуникативной, самоорганизационной) и деятельности учащихся (внимание, ощущение природных явлений, восприятие, представление, суждение, умозаключение, понимание, применение и др.)

В. Контроль и оценка (самоконтроль и самооценка) приобретенных учащимися общих и предметных компетенций. Здесь необходимо анализировать содержание диагностической, формативной и суммативной форм контроля, также критериев оценивания результатов образовательного процесса.

Содержательные линии предмета «Естествознание»: – это основные идеи и понятия, вокруг которых генерализуются все учебные материалы, программы. В предметном стандарте и в программе по естествознанию они отмечены четырьмя линиями.

А. Методы изучения естествознания. Все материалы данной содержательной линии собраны в первой главе учебника «Природа и пути ее познания». В ней содержится информация об окружающем нас мире, как изучать тайны природы (наблюдение – суждение – опыт – знание), как мы познаем окружающий мир через органы чувств (нос, язык, глаза, ухо, кожа), мозг человека и его роль в познании и др. Здесь особо можно отметить роль и значение материалов, которые даны для дополнительного чтения – «Что такое познание?» В данной теме даются информации о первой и второй сигнальной системе человеческого познания в следующей последовательности: ощущение – восприятие – представление, суждение, умозаключение, понимание и применение. Хотя эти материалы предназначены для учащихся, но здесь особо важна роль учителя, чтобы он понимал

ляется объяснение учащимся единство и разнообразие природных явлений, их причинно – следственные связи. При преподавании материалов данной главы у учителя имеются большие возможности использовать местный материал данного региона.

Г. Материалы четвертой содержательной линии предмета отражен в главе «Мы живем на планете Земля». Здесь приведены информации о Солнечной системе, о Земле – колыбели человечества, об атмосфере земли, движении воздуха, вода – источник жизни на земле, почва и мир растений, мир животных и др. В данной главе имеются богатейшие материалы, характеризующие природу Кыргызстана и отдельных его регионов: тепловые зоны Кыргызстана, крупные ледники Кыргызстана, ветры Кыргызстана, воды Кыргызстана, крупные реки, озера, водохранилища Кыргызстана и др. Задача учителей состоит в том, чтоб они умело использовали эти данные в учебно-воспитательном процессе, раскрывая суть природных ценностей своего региона, использования компьютерных и других информационных технологий в контексте государственной программы цифровизации страны.

Методическая система преподавания предмета отражена в пособии для учителей. В нем даются примерный тематический план учителя и раз-

Для обсуждения на секциях августовского совещания учителям естествознания предлагаются следующие вопросы:

1. Проблемы создания образовательного пространства на местах с учетом потребностей региона и задач цифровизации страны.
2. Место и значение естественнонаучного образования в 5 классе в современных условиях.
3. Изучение Госстандарта общего школьного образования, предметного стандарта естествознания, учебной программы, также определение путей их реализации.
4. Обмен мнениями об учебнике, методическом пособии для учителя, рабочей тетради для учащихся, а также об их использовании в учебном процессе.
5. Ознакомление с опытом работы передовых учителей по использованию новых информационных технологий, интерактивных форм и методов обучения по данному предмету в контексте цифровизации учебного процесса.
6. Трудности в реализации учебно-воспитательного процесса по естествознанию, причины возникновения этих трудностей, пути их предупреждения и преодоления.

Подготовил профессор
МАМБЕТАКУНОВ Э.

Мектептин алдында сабаттуу жана ар тараптан өнүккөн, тарбиялуу адистерди даярдоо боюнча маанилүү маселе турат. Заманбап шартта Кыргызстандын билим берүү мейкиндигинин өнүгүшү аймактардын кардарлыгы жана санариптештирүү милдеттери менен бир контекстте каралып жатканда бул маселени билимди чыгармачыл жана системалуу өздөштүрүү, ошондой эле окуучулардын чыгармачыл ой жүгүртүүсүн калыптандыруучу иш-аракет методдору аркылуу чечүү мүмкүн.

Чыгармачыл ой жүгүртүү типтеринин ичинен маанилүүлөрү – илимий жана абстракттуу ой жүгүртүү – химия предметин илимий билимдердин негизинде окутууда калыптандырылат. Мектептин химия курсу – химия илиминин дидактикалык эквиваленти. Башкача айтканда, окутууну түзүү жана уюштуруу жалпысынан окуп үйрөнүлүүчү илимдин системасын кайталайт. Окутуунун системасы катары бири-бирине байланыштуу элементтерден турган бирдиктүү дидактикалык билим берүүнү түшүнүүгө болот: Максаттар, предметтик мазмун, окутуунун методдору, окутуунун каражаттары жана окутууну уюштуруунун формалары, өтүлгөн материалды өздөштүрүүнү текшерүү методдору, ошондой эле окутуунун алдына коюлган максаттарга жетүүнү алдын ала аныктоо ыкмалары.

Тарбия берүү менен окутууда жетектөөчү роль, окуучулардын дүйнөгө болгон диалектикалык-материалистик көз караштарын калыптандырууга берилет. Химия курсунун негизинде химиялык фактылардын өз ара диалектикалык байланышын жана бирин бири шарттоосун далилдөөгө, себеп-натыйжалык байланыштарды ачып көрсөтүүгө болот. Мисал катары атомдун түзүлүшү менен элементтердин касиеттеринин, органикалык эмес жана органикалык заттардын, алардын касиеттеринин ортосундагы байланыштарды кароого болот. Эки учурда тең себеп катары түзүлүш, ал эми касиет – натыйжа катары каралат. Булардын бардыгы окуучулардын билимдеринин чындыгы боюнча ишенимдерин бекемдейт.

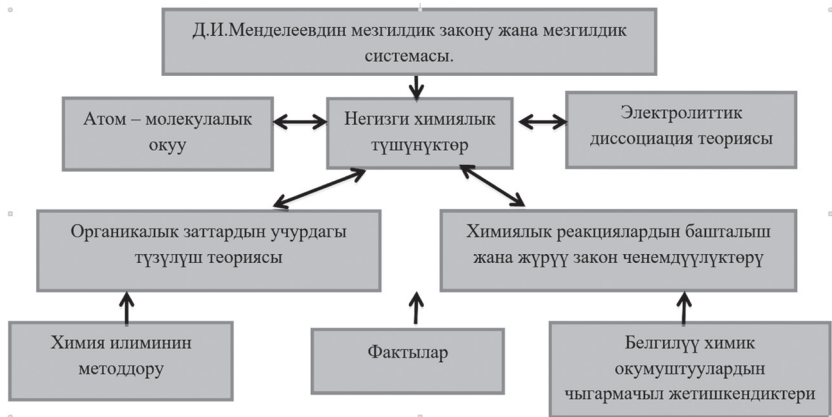
Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү мектептеринде 2019-2020-окуу жылында химия предметин базистик план боюнча окутууга 8-11-класстарынын ар бирине жумасына 2 саат бөлүнгөн, жылына ар бир класста 68 саат сабак өтүлүшү керек. Анын ичинен 2-3 саат резервге эсептелиши мүмкүн.

Мектептин химия курсунда – беш негизги теориялык концепция камтылган:

- атом-молекулалык окуу ;
- Д.И. Менделеевдин химиялык элементтердин мезгилдик закону жана мезгилдик системасы, заттардын түзүлүш теориясы;
- электролиттик диссоциация теориясы;
- химиялык реакциялардын башталыш жана жүрүү мыйзам ченемдүүлүгү;
- органикалык заттардын учурдагы түзүлүш теориясы.

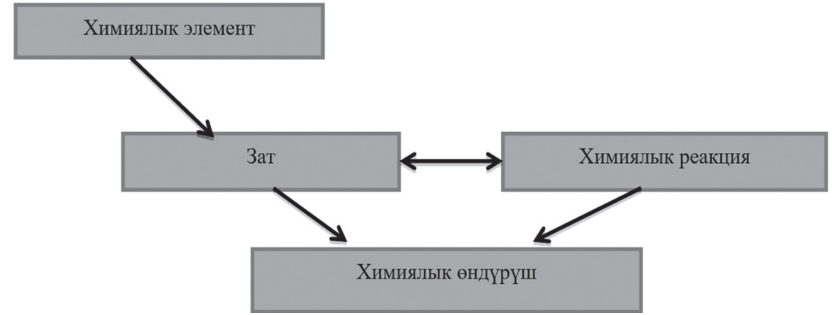
Биринчи төрт концепция индуктивдик ыкма менен, жекеден жалпыга карай, ал эми органикалык заттардын учурдагы түзүлүш теориясы дедуктивдик ыкма менен жалпыдан жекени карай окутулат. Бул концепциялардын ар бири өз алдынча белгилүү бир чекти көрсөтөт, андан өтүү менен, маанилүү түшүнүктөр сапаттуу өзгөрүүгө дуушар болот, өнүгөт жана өркүндөйт. Ал 1-схемада көрсөтүлгөндөй, теориялар түшүнүктөр аркылуу байланышат.

1-схема. Мектептин химия курсунун түзүлүшү.

Негизги химиялык түшүнүктөр: «зат», «химиялык элемент», «химиялык реакция», «химиялык өндүрүш», өз ара байланыштуу. Схемада көрсөтүлгөндөй, «зат» жана «химиялык реакция» жетектөөчү түшүнүктөр болуп саналат. Химиянын ар түрдүү курстарын түзүүдө ушул эки түшүнүк чечүүчү ролду ойнойт.

2-схема. Орто мектептин химия курсундагы маанилүү химиялык түшүнүктөрдүн системасынын өз ара байланышы.

Бул түшүнүктөр предметтик стандарттын система түзүүчү блокторуна киргизилген. Предметтик стандарт боюнча окутуу белгилүү убакыттан кийин башталат. Предметтик стандарттын мазмундук тилкелери төмөнкүлөр: «таанып билүү методдору», «заттар», «химиялык реакция», «заттарды жана химиялык реакцияларды колдонуу».

Мугалимдин компетенттүүлүгү – окуучулардын компетенцияларын өнүктүрүүнүн негизи. Компетенттүүлүк – бул жашоо проблемаларын чечүүдөгү инсандын бир бүтүндүккө ээ болгон тажрыйбасы, көптөгөн социалдык чөйрөгө жана социалдык ролдорго таандык түйүндүү кызматтарды аткаруунун өздөштүрүлгөн жолдору. Компетенттүүлүктү адамдын иш-аракетке киришүү өлчөмү катары аныктоого болот. Айрым компетенцияларды бөлүп алууга болот, аларды шарттуу түрдө “иш аракетке жал-

пы жөндөмдүүлүк” деп аташат. **Анын негизги аспекттери төмөнкүлөр:**

- максаттуу болжолдоого даярдыгы;
- баалоого даярдыгы;
- аракеттенүүгө даярдыгы;
- рефлексияга даярдыгы.

Кесиптик компетенттүүлүк адамдын кесиптик талаптарына жооп берген жекече мүнөздөмөсү. Компетенттүүлүк компетенциялардан турат. Түйүндүү, предметтик жана атайын компетенциялар мугалимдин кесипкөйлүгүн түзөт. Компетенциялар – коюлган маселелерди чечүүнү, тоскоолдуктарды жеңүүнү, максатка жетүүнү камсыз кылган конкреттүү стратегиялардан турат. Педагогдун компетенциялары – бул: чектөөлөрдү жана көрсөтмөлөрдү эске алуу менен аракет жасоо жөндөмдүүлүгү; билимдер, билгичтиктер, көндүмдөр, жөндөмдөр жана ыкмалар; билимди жана билгичтиктерди натыйжалуу колдонуу; баалуулук багыттоолор, мотивдер, мамилелер; тигил же бул областтар боюнча билимдер жана тажрыйбалар; көптөгөн суроолордон кабардар болуу; кесипкөйлүк деңгээл, креативдүүлүк; маселелерди чече билүү сапаттары. Педагогдун кесиптик компетенттүүлүгү анын педагогикалык маселелерди өз алдынча ийгиликтүү чечүүдөгү жеке мүмкүнчүлүктөрүн көрсөтөт. **Кесиптик-педагогикалык компетенттүүлүк төмөнкү элементтерди же компетенттүүлүктөрдүн түрлөрүн өз ичине камтыйт:**

- окупкан билим тарамы боюнча, атайын жана кесиптик компетенттүүлүгү;
- окуучулардын билимин, билгичтик көндүмдөрүн калыптандыруу боюнча методикалык компетенттүүлүгү;
- мамилелешүү жаатында социалдык-психологиялык компетенттүүлүгү;

ХИМИЯ

- окуучулардын жөндөмдүүлүгүн мотивдештирүү жаатындагы дифференцирлик-психологиялык компетенттүүлүгү;
- жеке иш-аракетиндеги жана инсандык татыктуулугу жана көмчиликтер жаатындагы аутопсихологиялык компетенттүүлүгү.

Окуучулардын жети түйүндүү компетенттүүлүктөрү аныкталган: окуу билгичтиги, жалпы маданияттуулугу, атуулдугу, ишкердүүлүгү, социалдуулугу, маалыматтык-коммуникациялык технологияларды окууда жана күндөлүк турмушта колдоно билүүсү, өзүнүн физикалык, социалдык, психикалык, руханий ден соолугун жана башкалардын ден соолуктарын сактай билүүсү. Өз алдынча окуй билген бала келечекте өз алдынча жана чыгармачылык менен иштейт жана жашайт. **Окуучу:**

- окуу-таанып билүү иш-аракет максаттарын өзү аныктайт;
- өз иш-аракетин пландаштырат, про-

граммалайт;

- максатка жетүү үчүн өз эмгектенүүсүн уюштура алат;
- керектүү билимди, маселелерди чечүү жолдорун табат;
- сенсордук, акылдык же практикалык иш-аракеттерди, ыкмаларды, операцияларды белгилүү иретте аткарат;
- өз иш-аракеттерин аң-сезимдүү кабыл алат жана практикада өркүндөтөт;

- өзүн өзү контролдоо, баалоо билгичтик көндүмдөрүнө ээ.

Предметтик стандарт боюнча окуу китептери даярдалып бүтө элек. Ага байланыштуу Кыргыз Республикасынын мектептеринде химия предмети боюнча предметтик стандартка өткөнгө чейин химия предмети окутуу мамлекеттик стандарттын талаптарына ылайык улантылат.

Окутуунун традициялык методдору менен катар окутуунун технологиялары колдонулат. Химияны окутуу технологиясы – окутуунун өзгөчө түрү болуу менен төмөнкүлөр каралган: так аныктама берилген методикалык ойлор жана пландаштырылган акыркы жыйынтык чагылдырылган; методикалык жактан кайрадан иштелип чык-

кан химиялык мазмун; окуучулардын ой жүгүртүүсүн өнүктүрүү максатында мазмунду ишке ашырууга багытталган, алардын кызыгуусу, кардарлыгы эске алынган, инварианттык касиетке ээ болгон, б.а. мугалимдин жеке мүмкүнчүлүгүнөн өтө аз көз каранды болгон, мектептин шартында ийгиликтүү колдонулуучу химияны окутуунун методдорунун жана каражаттарынын системасы. Бул учурда окутууну уюштуруу ийгиликти алып келүү кырдаалын түзүүсү маанилүү; жеткиликтүү так убакыттык режим; аралык жана акыркы натыйжага жетишүүнүн диагностикасы. Мисалы, окутуунун табигый технологиясы (ОТТ) – бул окуу иш-аракетин уюштуруунун жолу. Аны колдонуу окуучулардын мамилелешүүсүн окутуунун табигый каражаты катары колдонууга негизделген, бул учурда мамилелешүү, билим берүү

аймагында субъекттердин өз ара байланышуусу жана аракеттери процесси катары каралат, маалыматтар, тажрыйбалар, жөндөмдүүлүк, билгичтик, ошондой эле иш-аракет натыйжалары менен алмашуу жүрөт. Бул технологияда табигый мамилелешүү менен катар жуптук, ортомчулук жана топтук мамилелешүү орун алат. Окутуунун табигый технологиясы окуп үйрөнүлүүчү материалдарды бир канча ирет кайрадан иштеп чыгууга, ар бир окуучунун жөндөмүүлүгүнө жана мүмкүнчүлүгүнө жараша мүмкүндүк берет, б.а инсанга багытталган окутуунун концепциясын ишке ашыруунун жолдорунун бири болуп саналат.

“Билимди системалуу өздөштүрүү технологиясын” колдонуу жакшы натыйжаларга алып келет. Бул технология эки максатты көздөйт, алардын мугалимдин жана окуучулардын иш-аракеттерине тиешеси бар. Билимди системалуу өздөштүрүү технологиясы окутууга жана билимди өздөштүрүүгө система-луу-структуралык мамилеге негизделген.

Химия предметин окутуунун практикалык багыттуулугун күчөтүү максатында SEA (старттык эксперимент), микроилимий эксперимент методдорун, мультимедиялык китепканада, виртуалдык лабораторияда өз алдынча иштөөнү кенен колдонуу зарыл.

Окутуунун натыйжасын текшерүү – окуу процессинин маанилүү бөлүгү. Анын негизги маселеси окутуунун максаттарынын канчалык деңгээлде ишке ашкандыгын аныктоо. Натыйжаларды текшерүү бардык үч кызматты аткаруу менен билим берүүчүлүк, тарбия берүүчүлүк, өнүктүрүүчүлүк мааниге ээ. Билим берүүчүлүк мааниси, окуучунун алган билимдерин жана билгичтиктерин корректировкалоого мүмкүндүк бергендигинде. Окуучуларды үзгүлтүксүз текшерүү, окуучуларды системалуу иштөөгө, алган билимдеринин жана билгичтиктеринин сапаттуулугу боюнча класстын алдында отчет берүүгө, эң жакшы натыйжаларга жетишүүгө умтулууга

үйрөтөт. Текшерүүгө коюлган талаптардын эң башкысы – анын системалуулугу. Окутуунун натыйжасын текшерүүнүн мугалим үчүн да мааниси чоң, анткени ал өз окуучуларынын ар бирин билүүгө, окутуу процессин туура жүргүзүүгө жана ата-энелерге өз балдарынын жетишкендиктерин билүүгө мүмкүнчүлүк берет. Текшерүү мугалимге окуу процессин башкарууга жардам берет. Химия илиминин негиздерин окуп үйрөнүүдө түшүнүктөрдү, закондорду, теорияларды, фактыларды, алардын ортосундагы байланыштарды, ошондой эле теориянын практика менен байланыштарын өздөштүрүүнү текшерүү зарыл. Химиялык символдорду, терминдерди, химиялык экспериментти байкоо, химиялык маселелерди чыгаруу, эксперименттик билгичтиктер да текшерилет.

Жалпы интеллектик билгичтиктерди – ой жүгүртүү ыкмаларын: анализдөөнү, синтездөөнү, салыштырууну, жалпылоону, конкреттештирүүнү өрчүтүүгө өзгөчө көңүл бурулат. Адабияттарды окуу, оозеки жана жазуу кеби, негизгисин бөлүп алуу билгичтиктери текшерүүгө алынат. Бардык учурда окутууну текшерүүнүн натыйжасы маанилүү критерий – өздөштүрүү деңгээли менен аныкталышы керек.

1. Окуп үйрөнүлүп жаткан объектини таануу жана ал жөнүндө айтып берүү (репродуктивдик деңгээл).
2. Таанып билүү милдеттерин аткаруу жолдорун табуу билгичтиктери мүнөздөлүүчү деңгээл (продуктивдүү деңгээл).
3. Эң жогорку деңгээл – өз алдына милдет коюу билгичтиги жана аны ой жүгүртүү ыкмалары аркылуу чечүү (креативдик деңгээл).

Мугалим текшерүү процессинде өздөштүрүү деңгээли кандай болушу керек экендигин жакшы билиши керек, ага байланыштуу тапшырмаларды кайта айтып берүүгө, же окшош кырдаалда колдонууга, же жаңы кырдаалда колдонууга карата бериши зарыл.

Химия мугалимдеринин август кеңешмесинде талкуулоого сунушталуучу проблемалар:

- жалпы билим берүүчү мектептерде окутуудагы жаңы тенденциялар;
- КР жалпы билим бөүүчү мектептеринде “Табигый-илимий билим берүү концепциясы”, “Эл агартуу” журналынын (№3-4, 2014) санында жана Ж.Баласагын атындагы КУУ Жарчысы (2014) жарык көргөн;
- Мектептин окуу-тарбия иштеринде санариптештирүүнү колдонуу;
- химия мугалиминин компетенттүүлүгүн калыптандыруу жана өнүктүрүү;
- мугалимдин компетенциялары – окуучулардын компетенцияларын калыптандыруунун негизи;
- химия боюнча сабактардын системасын тематикалык пландаштыруу;
- окуучулардын билим жетишкендиктерин текшерип баалоого жаңы мамилелер.

КОСОБАЕВА Б.М.,
Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим
Министрлигинин алдындагы Республикалык
педагогикалык кызматкерлердин квалификациясын
жогорулатуу жана кайра даярдоо институтунун
Табигый-илимий жана математикалык
билим берүү кафедрасынын башчысы п.и.д., профессор

Перед школой стоит важная задача подготовки будущих образованных, всесторонне развитых, воспитанных членов общества. В современных условиях, когда развитие образовательного пространства Кыргызстана рассматривается в контексте потребностей регионов и задач цифровизации, данная проблема может быть решена путем творческого и системного усвоения знаний, а также методов деятельности, формирующих творческое мышление обучаемого. Важными из типов творческого мышления – научное и абстрактное мышление – формируются в процессе обучения химии на базе научных знаний. Содержание школьного курса химии – это дидактический эквивалент науки химии. Другими словами, построение и организация обучения в общих чертах повторяют систему изучаемой науки. Под системой обучения понимается целостное дидактическое образование взаимосвязанных элементов: целей, предметного содержания, методов обучения, средств и организационных форм обучения, методов контроля за усвоением пройденного материала, а также приемов диагностики достижения поставленных целей обучения.

Ведущая роль в воспитывающем обучении отводится формированию у учащихся диалектико-материалистического мировоззрения. На основе курса химии можно доказать диалектическую взаимосвязь и взаимообусловленность химических фактов, раскрыть причинно-следственные связи. Примером может служить взаимосвязь между строением атома и свойствами элемента, строением неорганических, органических веществ и их свойствами. Причиной в обоих случаях является строение, а свойства – следствием. Все это укрепляет убежденность учащихся в истинности их знаний.

Необходимо придавать особое значение формированию убеждений в познаваемости мира: микромира, макромира, мегомира. В результате формируется целостная картина мира.

На изучение предмета химии по базисному учебному плану для общеобразовательных школ Кыргызской Республики на 2019-2020 учебного года предусмотрено в 8-11 классах по 2 часа в неделю в каждом классе. Годичная нагрузка в каждом классе 68 часов, из которых по 3 часа являются резервными.

В школьном курсе химии – пять основных теоретических концепций:

- атомно-молекулярное учение;
- периодический закон, периодическая система химических элементов Д.И. Менделеева и теория строения вещества;
- теория электролитической диссоциации;
- закономерности возникновения и протекания химических реакций;
- современная теория строения органических веществ.

Первые четыре концепции изучаются индуктивно, от частного к общему, современная теория строения органических веществ изучается дедуктивно, от общего к частному.

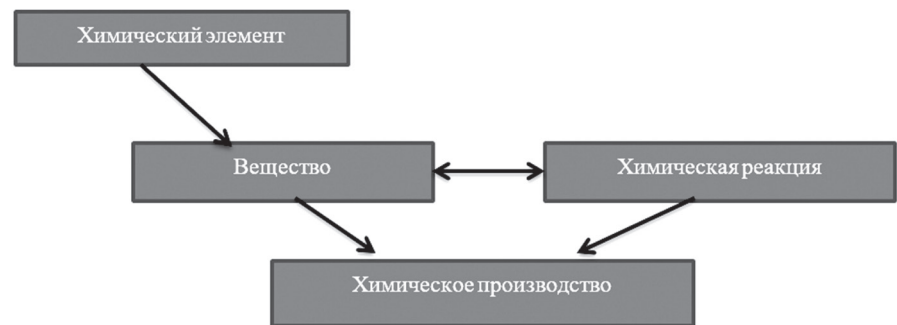
Каждая из этих концепций представляет собой своеобразный рубеж, проходя через который важнейшие понятия претерпевают качественные изменения, развиваются и совершенствуются. Это может быть выражено схемой 1., из которой видно, что теории связываются между собой через понятия.

Схема 1. Структура содержания школьного курса химии

Основные химические понятия - «вещество», «химический элемент», «химическая реакция», «химическое производство» – также связаны между собой. Необходимо учитывать, что ведущими являются понятия «вещество» и «химическая реакция». Именно этим понятиям принадлежит решающая роль при построении содержания различных курсов химии (схема 2.).

Схема 2. Взаимосвязь систем важнейших химических понятий в курсе химии средней школы.

Эти понятия вошли и в системообразующие блоки предметного стандарта, переход к обучению по которым предстоит через определенное время. Содержательными линиями предметного стандарта по химии являются: «методы познания», «вещество», «химическая реакция», «использование веществ и химических реакций».

Компетентность учителя – основа успешного развития компетенций учащихся. Компетентность – это целостный опыт личности в решении жизненных проблем, освоенные способы выполнения ключевых функций, относящихся ко

многим социальным сферам и социальным ролям. Компетентность можно определить как меру включенности человека в деятельность. Можно выделить некоторые компетенции, которую условно называют «общая способность к деятельности», и можно говорить об ее основных аспектах:

- готовность к целеполаганию,
- готовность к оценке,
- готовность к действию,
- готовность к рефлексии.

Профессиональная компетентность является индивидуальной характеристикой степени соответствия данного человека требованиям профессии. Ключевые, предметные и специальные компетенции обеспечивают профессионализм учителя. Профессиональная компетентность педагога означает его личные возможности, позволяющие самостоятельно и достаточно эффективно решать педагогические задачи.

Профессионально-педагогическая компетентность включает следующих элементов или видов компетентности:

- Специальная и профессиональная компетентность в области преподаваемой дисциплины.
- Методическая компетентность в области способов формирования знаний, умений у учащихся.
- Социально-психологическая компетентность в области процессов общения.
- Дифференциально-психологическая компетентность в области мотивов, способностей учащихся.
- Аутопсихологическая компетентность в области достоинств и недостатков собственной деятельности и личности.

Определены семь ключевых компетентностей школьников: умение учиться, общекультурное, гражданская, предпринимательская, социальная, применять информационно-коммуникативные технологии в обучении и повседневной жизни, сохранение собственного физического, социального, психического и духовного здоровья и здоровья своего окружения. Ребенок, который умеет самостоятельно учиться, в будущем сможет самостоятельно и творчески работать и жить. Ученик:

- сам определяет цели учебно-познавательной деятельности;
- планирует, программирует свою деятельность;
- организует свой труд для достижения цели;
- находит нужные знания, способы для решения задачи;
- выполняет в определенной последовательности сенсорные, умственные или практические действия, приемы, операции;
- осознает свою деятельность и практически ее совершенствует;
- имеет умения и навыки самоконтроля и самооценки.

По предметному стандарту еще не все учебники подготовлены. В связи с этим в школах Кыргызской Республики, до перехода на предметный стандарт по химии, обучение химии будет продолжено по Государственному стандарту.

Наряду с традиционными методами обучения необходимо использовать технологии обучения. Технология обучения химии – особый вид методики обучения, который предусматривает: тщательно продуманную модель учебного процесса, отражающую четко сформулированный методический замысел и спланированный конечный результат; специально методически обработанное (преобразованное), в соответствии с замыслом, химическое содержание;

систему методов и средств обучения химии, ориентированную на реализацию содержания с целью развития мышления обучаемых, учета их интересов и потребностей, обладающую свойством инвариантности, т.е. воспроизводимую в сходных условиях школьной действительности, минимально зависящую от индивидуальности учителя. При всем этом важно, чтобы организация обучения создавала ситуацию успеха; достаточно точный временный режим; диагностику достижности промежуточных и конечного результатов. Напри-

мер, технология естественного обучения (ТЕО) – это способ организации учебной деятельности при ее использовании, основан на общении как естественном средстве обучения, причем общение рассматривается как процесс взаимосвязи и взаимодействия субъектов образовательного пространства, в котором происходит обмен информацией, опытом, способностями, умениями, а также результатами деятельности. В данной технологии наряду с естественным общением применяются парное, опосредованное и групповое. Технология естественного обучения позволяет организовать многократную проработку изучаемого материала, продвижение вперед в соответствии со способностями и возможностями каждого учащегося, т.е. служит одним из способов реализации личностно-ориентированной концепции обучения.

Применение «технологии системного усвоения знаний» на уроках химии приводит к хорошим результатам. Технология системного усвоения знаний, основана на системно-структурном подходе к обучению и усвоение знаний.

С целью усиления практической направленности обучения химии можно использовать метод SEA (стартовый эксперимент), микронаучный эксперимент, самостоятельную работу в мультимедийной библиотеке, виртуальной лаборатории.

Контроль результатов обучения – важная часть процесса обучения. Его задачи заключаются в том, чтобы определить, в какой мере достигнуты цели обучения. Контроль результатов выполняет все три функции, имеет четко выраженное образовательное, воспитывающее и развивающее значение. Обучающее значение его выражено в том, что позволяет ученику корректировать свои знания и умения. Постоянная проверка приучает учащихся систематически работать, отчитываться перед классом за качество приобретенных знаний и умений, вырабатывается стремление добиться лучших результатов. Главное требование к контролю – его систематичность. Контроль результатов обучения важен и для учителя, т.к. позволяет ему изучать своих учащихся и корректировать учебный процесс, и для родителей, которые стремятся знать об успехах своих детей. Контроль помогает учителю управлять учебным процессом.

При изучении основ химической науки контролю подлежит усвоение понятий, законов, теорий, фактов, связи между ними, а также связи теории с практикой. Контролю подлежит также умение пользоваться химической символикой и терминологией, умение наблюдать за химическим экспериментом, решать химические задачи, экспериментальные умения. Особое внимание должно быть уделено контролю общих интеллектуальных умений – развития мыслительных приемов анализа, синтеза, сравнения, обобщения, конкретизации. Должно контролироваться умение читать учебную литературу, навыки устной и письменной речи, умение выделять главное. Во всех случаях контроль результатов обучения должен определяться важным критерием – уровнем усвоения.

1. Уровень узнавания и воспроизведения объекта изучения (репродуктивный уровень).
2. Уровень, характеризующийся умением найти необходимый путь решения познавательной задачи (продуктивный уровень).
3. Высший уровень – умение ставить перед собой задачу и решить ее, используя необходимые мыслительные приемы (креативный уровень).

В процессе контроля учитель должен твердо знать, каким должен быть уровень усвоения, и соответственно давать задания либо на воспроизведение, либо на применение знаний в сходной ситуации, либо на применение знаний в новой ситуации.

Рекомендуемые проблемы на августовских совещаниях учителей химии:

- Концепция естественно – научного образования в общеобразовательных школах КР», опубликованная на страницах журнала «Эл агартуу» (№3-4, 2014) и Вестнике КНУ им.Ж.Баласагына (2014);
- применение цифровизации в учебно-воспитательной работе школы;
- новые тенденции в обучении в общеобразовательных школах;
- формирование и развитие компетентности учителя химии;
- компетенции учителя – основа формирования компетенций обучающихся;
- тематическое планирование системы уроков по химии;
- новые подходы к проверке и оцениванию учебных достижений учащихся.

КОСОБАЕВА Б.М.,
д.п.н. , проф., заведующая кафедрой естественнонаучного и математического образования
Республиканского института повышения
квалификации и переподготовки педагогических
работников при МОН КР

2019-2020-окуу жылында Биология предмети КР Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы №403 токтому менен бекитилген, КРнын мектептеринде жалпы орто билим берүүнүн мамлекеттик стандартына ылайык иштелип чыккан “Биология” боюнча пред-меттик стандарттын жана окуу программасынын негизинде окутулат. 7-9-класстар үчүн биология боюнча окуу китептери жазылып, пилоттук мектептерде апробацияланууда.

2019-2020-окуу жылында жалпы билим берүүчү мектептерде биология предметин окутуу иштери 7-11-класстарда өткөн окуу жылындагы колдонулган окуу программасы боюнча жүргүзүлөт.

Ал эми 6-класстын биология предмети боюнча окуу-методикалык комплекси – окуу программасы, окуу китеби, мугалимдер үчүн методикалык колдонмо, окуучулардын жумушчу дептери түзүлүп, 2018-2019-окуу жылында мектептерге сунушталган (автор.: Субанова М., Ботбаева М., Жамангулова Г.Ү.) боюнча жүргүзүлөт.

«Биология» боюнча пред-меттик стандарт – бул окуучулардын билим берүү натыйжаларын жана аларга «Биология» предметинин алкагында жетишүү жана өлчөө ыкмасын жөнгө салуучу документ.

Биологиялык билим берүүдө, компетенттик мамиленин негизинде (өңүтүндө) күтүлүүчү натыйжага багыттап, окуучунун өз алдынчалуулугун өнүктүрүү менен предметтик компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу көңүл борборунда турат.

Биологиялык билим ар бир адамдын жаратылышка, коомго, өзүнө-өзү мамиле кылуу маданиятынын өзөгүн түзөт. Ошондой эле табияттын биологиялык мыйзам ченемдүүлүктөрүн өздөштүрүп, аны өзүнүн ар тараптуу өнүгүүсүнө пайдаланууда негизги баалуулук катары кызмат кылат. Элдин жашоосун жакшыртууда биология илими зор мааниге ээ, ал жашоону, анын закондорун жана ошол закондорду башкаруунун ыктарын үйрөнөт. Бул илимден окуучулар жашоо процесстеринин материалдык маанисин жана алардын мыйзам ченемдүүлүктөрүн үйрөнөт. Окуучулар жаратылыш закондорунун маңызын талдай билгенде гана, алардын экологиялык сабаттуулугун жана жашоого болгон көз карашын туура калыптандырууга болот. Окуу-тарбиялоо процессин турмуш менен байланыштыруу ишин жүзөгө ашырууда, мектеп окуучуларга коомдук практикада кеңири пайдалануучу прикладдык мазмундагы (айыл чарбада, медицинада, биотехнологияда, биоэкологияда биологиянын ролу) билимдерди берүүгө тийиш.

Биологияны окутуунун максаты: Окуучулар жандуу организмдердин жана коомдун, жаратылыштын туруктуу өнүгүшү жана табигый экосистемаларды сактоо жана алардын өз ара аракеттенүүсүнүн ыкмаларынын ар түрдүү системалардын касиеттери жана иштөө принциптери жөнүндө билимдерин колдонушат. (“Биология” предмети боюнча предметтик стандарты 2-бөлүм, 7-10-бб. 2018-ж.):

Милдеттери: *Когнитивдик* – окуучу молекулалык, клеткалык, ткандык, организмдик, экосистемалык деңгээлдеги жандуу системалардын түзүлүшүн жана иштөө принциптерин түшүнөт жана жандуу организмдердин чөйрө түзүү ролун түшүнөт.

Жүрүм-турумдук – окуучу биологиялык изилдөөлөрдү жүргүзүү ыкмаларын билет жана практикалык ишмердүүлүгүндө экосистемалардын жана организмдердин иштөө принциптери, түзүлүшү жөнүндө билимдерди колдонот.

Баалуулук – окуучу жаратылышты рационалдуу эмес пайдаланууну жагымсыз натыйжаларын алдын алат жана тобокелди түшүнөт, туруктуу өнүгүү, негизги жашоонун образы принциптерин карманат.

Бул максаттарга жетишүү төмөнкү милдеттерди чечүү менен камсыз кылынат:

1) Жаратылыштын жандуу жана жансыз элементтеринин өз ара байланышын түшүнүүгө негизделген дүйнөнүн бирдиктүү илимий сүрөттөлүшү, адамдын жандуу жаратылыштын эволюциясынын продуктусу, жандуу организмдердин көп түрдүүлүгү, жандуу материянын өнүгүшүнүн жалпы закон ченемдүүлүктөрү жөнүндө түшүнүктөрдү окуучуларда калыптандыруу;

2) Турмуш-тиричилик, өндүрүштүк жана маданий керектөөлөрүн канааттандыруу үчүн, ошондой эле адамдын функционалдуу сабаттуулугу үчүн биологиялык билимдердин маанисин, дүйнөнүн азыркы илимий сүрөттөлүшүндө биологиянын ордун жана ролун окуучулардын түшүнүүсү;

3) Окуучулардын жалпы биологиялык закон ченемдүүлүктөр, мыйзамдар жана теориялар жөнүндө, органикалык дүйнөнүн эволюциясы жана деңгээлдүү уюштурулушу сыяктуу негизги түшүнүктөрдү өздөштүрүүсү;

4) Окуучуларда практикалык турмушта кеңири колдонулган ченөөчү приборлорду пайдалануу менен эксперименталдык изилдөөлөр жана лабораториялык иштер, тажрыйбаларды аткаруу, табигый кубулуштарга байкоо жүргүзүү билгичтиктерин калыптандыруу;

5) Окуучуларды гигиеналык тарбиялоо, ден-соолугун сактоо жана акыл-эс, психологиясын өнүктүрүү максатында сергек жашоонун образын калыптандыруу;

6) Ар кандай булактардан алынган биологиялык маалыматка карата жеке көз караштарын калыптандыруу;

7) Позитивдүү, экологиялык ишмердүүлүктү жаратуучу окуучулардын жарандык жоопкерчилигин жана укуктук андап-түшүнүүсүн, өз алдынчалуулугун жана демилгелүүлүгүн тарбиялоо;

8) Өлкөнүн муктаждыктарына жана баланын жекече кызыкчылыктарына ылайык кийинки кесиптик өзүн-өзү аныктоого түрткү берген жекече билим берүү траекториясын түшүнүп тандоо мүмкүнчүлүгү үчүн шарттарды түзүү, өз алдынча билим алуу же билимин улантуу үчүн керектүү билгичтиктерди жана көндүмдөрдү калыптандыруу;

Окуучунун компетенттүүлүгү – алган билимин, окуудан жана жашоодон алган тажрыйбасын, билгичтиктерин реалдуу турмушта пайда болгон көйгөйлүү маселелерди чече билүү боюнча интегралдуу жөндөмү.

Биологиядагы предметтик компетенттүүлүк – жеке компетенттүүлүк негизги компетенттүүлүккө карата, биологиядан алган билимдердин топтомунун жыйынтыгы катары аныкталат.

Предметтик компетенттүүлүк – билим берүүнүн натыйжасы менен тыгыз байланышта: биологияны окутууда «Жандуу объектилерди таануу жана баяндоо» предметтик компетенттүүлүгүн калыптандырууда, 7-класстын окуучусу жаныбарлар боюнча алган билимдерин колдонуп, белгилүү территорияда жашаган жаныбарларды мүнөздөп жазууда, ар кандай типтеги жаныбарлардын сырткы белгилери боюнча айырмалап бөлүп, салыштырат, системалаштырат, мүнөздөп бере алат.

	Предметтик компетенттүүлүктөр	Негизги компетенттүүлүктөр
1.	Жандуу объектилерди таануу жана баяндоо	Маалыматтык компетенттүүлүк
2.	Биологиялык процесстер жана кубулуштарды илимий жактан түшүндүрүү	Социалдык-коммуникативдик компетенттүүлүк
3.	Жаратылыштагы ар түрдүү көрүнүштөрдү, өзгөрүүлөрдү илимий далилдерди пайдалануу менен чечмелөө	Өз алдынча уюштуруу жана маселелерди чечүү компетенттүүлүгү.

Биологияны окутууда сабактарды календардык-тематикалык пландаштырууда окуу материалын окуу программасында көрсөтүлгөн сааттарга ылайыктуу мазмундук тилкелер боюнча бөлүштүрүү зарыл.

Предметтин *мазмундук тилкеси* – бул предметтин система түзүүчү фундаменталдык өзөгү, анын айланасында бардык окуу материалдар, биологиялык компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга технологиялык багыттар топтоштурулат.

Предметтин *фундаменталдык өзөгү* өз ара байланышкан жана өз ара толуктоочу элементтерден турат, анда төмөнкүлөр белгиленет: 1. Методологиялык система түзүүчү мүнөзгө ээ негизги илимий билимдер. 2. Универсалдык окуу аракеттери – бул ар түрдүү пред-

меттик тармактарда окуучулардын кенен багытын ачкан аракеттердин жалпыланган ыкмалары. 3. Биология боюнча окуу программаларынын негизин өздөштүрүү жыйынтыгына баа берүү системасы. Жогоруда көрсөтүлгөн биологиялык билимдердин системасынын негизинде стандартта 4 мазмундук тилке топтоштурулган:

1. Организм – биологиялык система катары.
2. Организмден жогорку системалар.
3. Органикалык дүйнөнүн көп түрдүүлүгү жана эволюциясы.
4. Адам жана айлана-чөйрө.

Класстар боюнча сааттардын бөлүнүшү:	Жума ичиндеги сааттардын саны:
Биология (Ботаника) – 6-класс	2 с.
Биология (Зоология) – 7-класс	1 с.
Биология (Адам жана анын ден соолугу) – 8-класс	2 с.
Тиричиликтин мыйзам ченемдүүлүктөрү – 9-класс	2 с.
Жалпы биология – 10-11-класс	1 с.

Биологияны окутуу процессинде предмет аралык байланыштарды пландаштыруу жана ишке ашырууда алардын көп түрдүүлүгүн эске алуу зарыл. Түшүнүктүк предмет аралык байланышты системалуу ишке ашыруу өзгөчө маанилүү, анткени дал ошол түшүнүктөрдүн системалары биология сабактарынын мазмунунун түзүлүшүн аныктайт.

Биология сабагында окутуунун натыйжаларын баалоо, окутуунун максаттары (күтүлүүчү натыйжалар), методдору жана формалары менен тыгыз байланыштуу. Баалоонун максаты – окутуунун фактылык натыйжалары күтүлүүчү натыйжалар менен дал келүүсүн аныктоо. Окуучулардын окуу ишмердүүлүгүн баалоодо мугалим тандалган окутуу усулдары жана формаларына ылайык баалоонун ар түрдүү усулдарын пайдаланат.

Алдын алуу (диагностикалык баалоо) – бул окуучунун билимдеринин, билгичтиктеринин, көндүмдөрүнүн жана компетенттүүлүгүнүн алгачкы калыптануу деңгээлин аныктоо. Алдын алуу (диагностикалык) баалоо адатта окуу жылынын башында же теманы алгач үйрөтүүдө, бөлүмдүн башында биринчи сабакта жүргүзүлөт жана жылдын аягында окуучулардын күтүлүүчү натыйжага жетишүү прогрессин аныктоого мүмкүндүк берет.

Калыптандыруучу (формативдик) баалоо – бул окуучулардын материалды жеке өздөштүрүү өзгөчөлүгүн жана ийгиликтүүлүгүн аныктоо, ошондой эле күтүлүүчү натыйжага жетиши үчүн окуучуларга сунуштарды иштеп чыгуу. Өзүнүн формасы боюнча ал киришүү (өтүлүүчү теманын башында) жана күндөлүк (окутуу процессинде) болушу мүмкүн.

Жыйынтыктоочу (суммативдик) баалоо – окуучулардын жыйынтыктоочу баасы окутуунун ар бир баскычы үчүн пландаштырылган натыйжаларга окуучунун жетишүү даражасын аныктоо үчүн колдонулуп, күндөлүк, аралык жана жыйынтык баалоодон келип чыгат. Күндөлүк (утурумдук) баалоо теманы сабакта өздөштүрүүдө жүргүзүлөт.

Жыйынтыктоочу баалоо мектеп календарына (чейрек, жарым жылдык, окуу жылы), окуу-тематикалык планына (темалар боюнча баалоо) ылайык өткөрүлүп, төмөнкү формаларда болот: зачет, текшерүү иш, тандалган тема боюнча реферат, долбоордук иш презентация, слайддарды даярдоо; баа коюу. (“Биология” предмети боюнча предметтик стандарты 3-бөлүм, 33-34-бб. 2018-ж.):

Биологиялык билим берүүдө, компетенттик негизде баалоонун критерийлери төмөнкүдөй үч деңгээлден турган билим натыйжаларына жетишүүнү талап кылат:

Биринчи (репродуктивдик) деңгээл окуучулардын берилген үлгүлөр же алгоритм боюнча аракеттенүү жөндөмдүүлүгүн мүнөздөйт.

Экинчи (продуктивдик) деңгээл окуучулардын жөнөкөй иш-аракеттерди өз алдынча аткара билүүсү, өздөштүрүлгөн алгоритмдерди тааныш эмес кырдаалдарда колдонуу жөндөмү менен мүнөздөлөт.

Үчүнчү (креативдик) деңгээл иш аракетти өз алдынча конструкциялоо жана негиздөө менен татаал курамдагы ишмердикти жүзөгө ашырууну түшүндүрөт.

Бул ардын ичинен окуучулардын креативдик деңгээлге жетишүүсү өзгөчө мааниге ээ. Анткени, окуучулардын чыгармачылык менен креативдик деңгээлде ой жүгүртө билүүсү 3-деңгээлдеги күтүлүүчү натыйжаларга жетишүүсү болуп эсептелет.

Август кеңешмесинин секциясында талкуулоого сунушталган актуалдуу маселелер:

1. Табигый-илимий билим берүү жаатындагы биология предметинин орду жана мааниси.

2. Биология боюнча “предметтик стандарт” менен окуу программасынын түзүлүшүн, мазмунун талкуулоо. Компетенттүүлүктүн негизинде сабакты пландаштыруунун өзгөчөлүктөрүнө көңүл буруу.

3. Окуучулардын өз алдынча изилдөө иштерине, долбоордук иштерге тартуу, илимий конференцияларга, тегерек үстөлдөргө, ийримдерге, демилге көтөрө билүүгө жана олимпиадаларга катышууга кызыктыруу.

4. Биология предметин окутуу процессинде мультимедиялык каражаттарды, жаңы маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуунун ролу.

5. Мектептин биология кабинетинин жана лабораториясынын жабдуу маселелери.

6. Окуучулардын биологиялык сабаттуулугун жогорулатуу менен экологиялык маданиятын калыптандыруу маселелери.

КЕКЕЕВА Ч.О.,
КР ББИМнин алдындагы РПККЖ жана ҚДинин
ТИМББ кафедрасынын ага окутуучусу
т.т.: 0709146722

Процесс обучения биологии в 2019-2020 учебному году необходимо организовать на основе «Государственного образовательного стандарта школьного общего образования Кыргызской Республики», утвержденного Постановлением Правительства Кыргызской Республики №403, от 21.07.2014 года, предметного стандарта «Биология» и учебной программы по биологии на 2019-2020 г.

Предметный стандарт по «Биологии» – это основной документ, регламентирующий образовательные результаты учащихся, способы их достижения и измерения в рамках предмета «Биология».

Стандарт устанавливает требования к результатам обучающихся, освоивших основную образовательную программу по биологии. Одной из важных задач образования является формирования современными средствами обучения свободной всесторонне развитой личности, успешно участвующей в развитие регионов и владеющей в совершенстве ИКТ.

Стандарт по предмету «Биология» вносит свой вклад в обеспечение качества образования через обучение, оценивание и определенные специфические для предмета компетентности. Именно эти компетентности позволяют выпускнику активно интегрироваться в социальную жизнь, легче адаптироваться к реальным изменчивым условиям жизни.

- 5) Гигиеническое воспитание учащихся и формирование у них здорового образа жизни;
- 6) Формирование личной позиции по отношению к биологической информации, получаемой из разных источников;
- 7) Воспитание гражданской ответственности и правового самосознания, самостоятельности, инициативы учащихся через включение на позитивную созидательную экологическую деятельность;
- 8) Формирование умений и навыков, необходимых для самообразования или продолжения образования.
- Решение задач предмета «Биология» обеспечивается реализацией компетентностного подхода: предметных и ключевых компетентностей:
- Компетентность – интегрированная способность человека самостоятельно применять различные элементы знаний, умений и способы деятельности в определенной ситуации – учебной, личностной, профессиональной.
- Предметные компетентности тесно связаны с образовательными результатами: при формировании предметной компетентности «Распознавание и описание живых объектов», учащийся 7-го класса могут по признакам систематизировать живые организмы, различать животных различных типов, составлять сравнительную

Распределение материала по классам:	Количество недельных часов:
Биология (Ботаника) – 6 кл	2 ч.
Биология (Зоология) – 7 кл.	1 ч.
Биология (Человек и его здоровье) – 8 кл	2 ч.
Закономерности развитие жизни на Земле – 9 кл.	2 ч.
Общая биология – 10-11 кл.	1 ч.

При планировании уроков биологии необходимо обеспечивать межпредметные связи, предполагающие взаимную согласованность содержания образования по различным учебным предметам, построение и отбор материала, которые определяются как общими целями образования, так и оптимальным учетом учебно-воспитательных задач, обусловленных спецификой предмета биологии (Предметный стандарт по предмету “Биология” Раздел 2, таблицы 5, 6. Стр.22-23. 2018 г.)

Оценивание результатов обучения на уроках биологии тесно связано с целями (ожидаемыми результатами), методами и формами обучения. Цель оценивания – определить соответствие фактических результатов обучения ожидаемым.

При оценивании учебной деятельности учащихся учитель использует различные методы оценивания в соответствии с выбранными методами и формами обучения.

Диагностическое оценивание – это определение начального уровня сформированности знаний, умений и навыков (ЗУН) и компетентностей учащегося. Диагностическое оценивание обычно проводится в начале учебного года или на первом занятии изучения темы, учебного раздела, главы биологии. Необходимость диагностического оценивания определяется необходимостью предвидеть процесс обучения и учения, адекватным возможностям и потребностям учащегося в соответствии с «зоной ближайшего развития».

Формативное оценивание – определение успешности и индивидуальных особенностей усвоения учащимися материала, а также выработка рекомендаций для достижения учащимися ожидаемых результатов. Формативное (формирующее) оценивание – это целенаправленный непрерывный процесс наблюдения за учением ученика. По своей форме оно может быть, как вводным (в начале изучаемой темы), так и текущим (в процессе обучения). Учитель использует формативное оценивание для своевременной корректировки обучения, внесения изменений в планирование, а учащийся – для улучшения качества выполняемой им работы. Оценивается конкретная работа, выполненная учащимися, а не уровень его способностей.

Суммативное оценивание учащихся служит для определения степени достижения учащимися результатов, планируемых для каждой ступени обучения, и складывается из текущего, промежуточного и итогового оценивания.

Итоговое оценивание проводится в соответствии со школьным календарем (четверть, полугодие, учебный год), учебно-тематическим планом (оценивание по темам) и выполняется в форме: зачета, контрольной работы, подготовки реферата по выбранной теме, проектная работа, подготовки презентации, слайдов; - выставления оценок.

Уровни усвоения биологических знаний на основе компетентностного подхода:

1. **Репродуктивный уровень** характеризует действия ученика по заданному образцу или алгоритму.
2. **Продуктивный уровень** характеризует выполнение учащимся простых учебных действий, использование алгоритмов в незнакомых ситуациях.
3. **Креативный уровень** объясняется умением учащегося конструировать свою деятельность при выполнении сложных учебно-практических действий. (Предметный стандарт по предмету “Биология” Раздел 3, таблицы 7,8. Стр.30-32. 2018 г.)

Рекомендуемые темы и вопросы для обсуждения на секциях августовских совещаниях учителей биологии:

1. Место и значение биологии в естественнонаучной образовательной области.
2. Обсуждение структуры и содержания предметного стандарта по биологии на компетентностной основе.
3. Обсудить организацию самостоятельной учебно-исследовательской работы учащихся, привлечение их к проектному исследованию, к участию в естественнонаучных декадах, семинарах, конференциях с учетом экологических проблем и потребностей в охранных мероприятиях в регионе.
4. Использование в учебном процессе биологии мультимедийных средств и новых информационно-коммуникационных технологий.
5. Оборудования школьной лаборатории биологии в соответствии и с требованиями ресурсному обеспечению предметного стандарта «Биология» (Предметный стандарт по предмету “Биологии” Раздел 4, стр 41. 2018)

МАРЫШЕВА В.Ф.,
учитель биологии Новониколаевская
инновационная средняя школа-гимназии
т.: 0552747871

КЕКЕЕВА Ч.О.,
ст. преподаватель каф.
ЕНМО РИПК и ППР при МОН КР.: 0709146722

БИОЛОГИЯ

Оценивание результатов обучения на уроках биологии необходимо тесно связывать целями и задачами предметного стандарта биологии (Предметный стандарт по предмету “Биология” Раздел 2, стр. 7-10. 2018 г.):

Цели обучения биологии: Учащиеся применяют знания о свойствах и принципах функционирования живых организмов и систем в разнообразии способов их взаимодействия и сохранения естественных экосистем и устойчивого развития природы и общества.

Задачи: *Когнитивные* – учащийся объясняет строение и принципы функционирования живых систем на молекулярном, клеточном, тканевом, организменном и экосистемном уровнях и понимает средообразующую роль живых организмов. Оценивает последствия своей деятельности по отношению к собственному организму, здоровью других людей и окружающей среде.

Поведенческие – учащийся владеет приемами проведения биологических исследований и применяет знания о строении и принципах функционирования организмов и экосистем в практической деятельности.

Ценностные – учащийся следует принципам устойчивого развития, базового образа жизни, осознает риски и предупреждает негативные последствия нерационального природопользования.

Достижения целями биологического образования, предусмотренного предметным стандартом «Биология» должно быть обеспечено следующими задачами:

- 1) Формирование у школьников представлений о живой природе в единой научной картине мира, основанной на понимании взаимосвязи и взаимовлиянии элементов живой и неживой природы, об общих закономерностях развития живой материи;
- 2) Понимание учащимися роли и места биологии в современной научной картине мира;
- 3) Овладение учащимися такими основополагающими понятиями, как уровневой организации и эволюции органического мира;
- 4) Формирование у учащихся умений наблюдать природные явления и выполнять опыты и лабораторные работы с использованием приборов, применяемых в практической жизни;

характеристику, применять полученные знания о животных при описании животного мира, обитающего на определенной территории.

	Предметные компетентности	Ключевые компетентности
1.	Распознавание и описание живых объектов	Информационная компетентность
2.	Научные объяснения биологических процессов и явлений	Социально-коммуникативная компетентность
3.	Решение различных изменений и явлений в природе с использованием научных доказательств	Компетентность «Самоорганизации и разрешения проблем

При календарно-тематическом и поурочном планировании необходимо распределить материал по содержательным линиям и классам с учетом количества часов, указанных в учебной программе по биологии.

Содержательные линии предмета – это системобразующее фундаментальное ядро предмета, вокруг которого генерализуются все учебные материалы, технологические подходы к формированию биологических компетентностей.

Фундаментальное ядро предмета состоит из взаимосвязанных и взаимодействующих элементов, в которых фиксируется следующее:

1. Основополагающие научные знания, имеющие методологический системобразующий характер;
2. Универсальные учебные действия – это обобщенные способы действий, открывающие широкую ориентацию учащихся в разных предметных областях;
3. Система оценки результатов освоения основ учебной программы по биологии.

На основе вышесказанных систем биологических знаний в стандарте сгруппированы 4 содержательные линии:

1. Организм как биологическая система.

Географиялык билим жалпы орто билим берүү системасында дүйнөнү илимий таанып билүүнүн, жаратылышты, жана географиялык процесстерди, объектилерди, түрдүү аймактардагы, ошондой эле бүткүл дүйнө мамлекеттериндеги коомдун жаратылыш менен өз-ара аракеттенишүүсүн окуп үйрөнүү жана түшүнүү билимдерине таянуунун негизи болуп саналат.

Географиялык билим адамдарды Жердин негизги жаратылыш жана социалдык-экономикалык системаларында жүргөн процесстерди жана кубулуштарды түшүндүрүүгө, конкреттүү территориялардын социалдык-экономикалык, технологиялык жана саясий өнүгүүсүнүн мүнөзүн, алардын материалдык, руханий өзгөчөлүктөрүн түшүнүүгө үйрөтөт. Ал экономиканын натыйжалуулугун жогорулатуу, калктын жашоо сапатын жакшыртуу, айланадагы жаратылыш чөйрөсүн колдоо үчүн зарыл. Географиялык маданият – жалпы адамзаттык маданияттын курамдык бөлүгү.

Географиялык билим тармагы биологиялык, геологиялык, экономикалык, социалдык, саясий жана башка илимдерди өз ичине камтыйт. Ага байланыштуу географияны окутууда комплекстүү-географиялык, тарыхый-маданияттык, экологиялык-экономикалык жана практикалык акценттерин күчөтүү максатка ылайык.

Мектептин география предметинин окуу материалдарынын мазмунун тепчип өтүүчү багыттар төмөнкүлөр:

Биринчиден, гуманитардыруу, ал географияда, башка илимдердегидей эле, адамга жана анын жашоо тиричилигиндеги бардык жактарына жана циклдериине бурулуу менен байланыштуу. Бул учурда “адам-жаратылыш”, “адам-чарба”, “адам-территория”, “адам-айлана-чөйрө” байланыштары биринчи планга чыгат.

Экинчиден, бул социологиялаштыруу, ал өз кезегинде өнүгүүнүн социалдык аспектерине көңүл бурууну жогорулатууга багытталган гуманитардыруу менен тыгыз байланыштуу.

Үчүнчүдөн, бул экологиялаштыруу, адамды, анын жашаган чөйрөсү, жашоону кайра жаратуу шарттары менен үзгүлтүксүз байланышта карайт. Төртүнчүдөн, бул окутуунун практикалык багыттуулугу.

Географияны окуп үйрөнүүдөгү эң негизги милдет болуп, окуучулардын өз алдынча карта, статистикалык материалдар менен иштөөнү, өзү жашаган жерге байкоо жүргүзүү, адамды курчаган чөйрөнүн сапатын баалоо билгичтигине ээ болуу.

2019-2020-окуу жылында 7-11-класстарда география предметин окутуу азыркы убакытка чейин колдонулуп келе жаткан окуу программасынын жана окуу китептеринин негизинде улантылат, ал эми 6-класста жаңы предметтик стандарт жана окуу программасы боюнча окутулат.

Окуу процессинде географиялык компетенттүүлүктү калыптандыруу үчүн башкысы, акыркы күтүлүүчү натыйжага багытталган сабактарды пландаштыруу саналат. Сабак акыркы күтүлүүчү натыйжага багытталышы үчүн, мугалим максатты окуучунун позициясында коюушу зарыл. Сабактын максаты – бул окутууда, тарбия берүүдө, өнүктүрүүдө мугалимдин жетекчилигинде алдын ала пландаштырылган күтүлүүчү натыйжа. Максаттар белгилүү темаларды окуп үйрөнүүнүн негизинде аныкталат жана ал өз убагында мазмунду, окутуу методдорун жана сабактын бүт бойдон жүрүшүн иштөп чыгууга чоң таасирин тийгизет. Сабактын максатын тариздөөгө бир нече негизги талаптарды бөлүп көрсөтүүгө болот: 1) сабактын максаты төмөнкүдөй суроолорго жооп бериши керек: “Окуучулар кандай билимдерди өздөштүрүшөт?” – билим берүүчүлүк максат, «Алардын кандай компетенттүүлүктөрү калыптанат?» - практикалык максат жана өнүктүрүү максаты, «Сабактын окуучуларды тарбиялоого жана алардын практикалык иш аракеттерине кошкон салымы кандай?» - тарбия берүүчүлүк максат; 2) максаттар конкреттүү, реалдуу, жетишүүгө боло тургандай, өлчөнө, сабакта толук ишке ашырыла тургандай, башка айтканда сабакта кайсы компетенциялар калыптаныш керек экендигин көрсөткүдөй таризделиши керек.

Окуу материалын окуп үйрөнүүнү пландаштырууда башка илимдер менен байланыштыруу аныкталат. Предмет аралык байланыш – бул окутуунун принциби, ал көптөгөн окуу предметтеринин окуу материалдарын, алардын түзүлүштөрүн тандоого таасир берүү менен окуучулардын билимдеринин системалуулугун күчөтөт, окутуу методдорун активдештирет, окутуу процессинде компетенттүүлүк мамилени ишке ашырууну камсыз кылуу менен окутууну уюштуруунун түрдүү

формаларын колдонууга багыт берет.

Окуучулардын билим жетишкендиктерин баалоонун өзүнүн жогоруда көрсөтүлгөн предметтик стандартка ылайык (3-бөлүм) максаттары, типтери, критериялары жана көрсөткүчтөрү (индикаторлору), методдору жана каражаттары болуусу зарыл. Ал окуучулардын калыптанган географиялык компетенттүүлүктөрүн баалоону пландаштырууга мүмкүнчүлүк берет. Окуучулардын билим жетишкендиктерин баалоо учурунда, китептеги текстти окуп, аны жаттап алуу окуучунун географиялык компетенттүүлүгүнүн калыптанышынын көрсөткүчү боло албай тургандыгын белгилеп кетүү керек. Ал үчүн мугалим ар бир сабактын натыйжасын аныктоосу жана аларды иштелип чыккан критериялар боюнча баалоону билиши керек. Баалоонун критерияларын колдонууда, окуу процессинин бардык катышуучулары үчүн ал ачык айкын жана түшүнүктүү болуу менен объективдүү баалоону камсыз кылуусу зарыл.

Окуучулардын географиялык компетенттүүлүктөрүн үч түрдүү: диагностикалык, формативдик жана суммативдик баалоону колдонуу сунушталат. Булардын ичинен негизги көңүлдү формативдик баалоого буруу керек. Окуучулардын алгачкы географиялык компетенттүүлүктөрүн аныктоо максатында формативдик баалоо сабактын ар бир этабында өткөрүлөт, ал кырдаалга байланыштуу окутуунун максатын, стратегиясын өзгөртүүгө, окуучулардын кругозору, кызыгуулары, алар жашаган чөйрө жөнүндө элестөөлөрдү калыптандырууга көмөк берет.

Формативдик баалоонун натыйжаларын окутуунун күнүмдүк натыйжаларын жакшыртуу үчүн колдонушат. Диагностикалык баалоо теманы окуп үйрөнүүнүн баштапкы этабында өткөрүлөт. Суммативдик баалоо – окутуунун белгилүү бир этабында (бөлүмдү окуп үйрөнүүнүн аягында, жарым жылдыкта, окуу

жылынын аягында) өткөрүлөт жана географиялык компетенттүүлүктөрдүн калыптанышынын көрсөткүчү болуп саналат.

Тигил же бул географиялык компетенттүүлүктөрдүн калыптанышын баалоодо мугалим баалоонун үч деңгээлин: репродуктивдүү (I деңгээл), продуктивдүү (II деңгээл), чыгармачыл (III деңгээл) билүүсү зарыл.

“Аймактардын кардарлыгы жана санариптештирүү контекстинде Кыргызстандын билим берүү мейкиндигин өркүндөтүү” темасындагы мугалимдердин август кеңешмесинде талкуулоо үчүн актуалдуу суроолор:

1. 2019-2020 окуу жылына карата географияны календардык-тематикалык жана сабактарды пландаштыруу.
2. Географияны окутуунун заманбап технологиялары.
3. Предметтик компетенттүүлүктү калыптандырууда колдонулуучу окутуунун интерактивдик методдору (география сабагындагы окуучулардын долбоордук жана изилдөөчүлүк иш аракеттери).

4. Географияны жана Кыргызстандын экологиясын окутуудагы Интернет-ресурстар (статистикалык материалдарды колдонуу менен).

5. География сабагында мультимедиялык ресурстарды колдонуу.

6. География сабагында географиялык окуу маалыматтарын түзүү, иштөп чыгуу, колдонуу. (Окуу-методикалык комплекс).

7. Алдыңкы тажрыйбалар менен алмашуу. Кыргыз Республикасынын региондорунда окутуу тажрыйбалары.

География боюнча сунушталган интернет-ресурстар:

1. Stat.kg;

- Кыргыз Республикасынын социалдык-экономикалык абалы 2017-ж.

- Кыргыз Республикасынын өнөр жайлары. 2013-2017-жж.

- Кыргыз Республикасынын айыл чарбасы. 2013-2017-жж.

- Кыргыз Республикасынын демографиялык ар жылдыгы. 2013-2017-жж.

- Кыргыз Республикасынын айлана чөйрөсү. 2013-2017-жж.

Географическое образование в системе общего среднего образования является основой научного миропонимания, которое основывается на знании и понимании географических процессов, объектов, взаимодействия общества и природы в различных регионах и странах целостного мира. Географическое образование учит человека объяснять основные процессы и явления происходящие в главных природных и социально-экономических системах Земли, понимать характер социально-экономического, технологического и политического развития конкретных территорий, особенности их материальной и духовной культуры. Это необходимо для повышения эффективности экономики, улучшения качества жизни населения, поддержания состояния окружающей природной среды. Географическая культура - составная часть общечеловеческой культуры.

Область географических знаний интегрирует биологические, геологические, экономические, социальные, политические и другие науки. Исходя из этого, целесообразно усилить в преподавании географии такие акценты, как комплексно-географический, историко-культурный, эколого-экономический и практический.

Сквозными направлениями в школьной географии являются следующие:

Во первых, это гуманизация, которая в географии, как и всей науке, связана с поворотом к человеку и всем сферам и циклам его жизнедеятельности. Здесь на первый план выходят связки «человек-природа», «человек-хозяйство», «человек-территория», «человек-окружающая среда».

Во вторых, это социологизация, тесно

связанная с гуманизацией и заключающаяся в повышении внимания к социальным аспектам развития.

В третьих, это экологизация, предполагающая рассмотрение человека в неразрывной связи со средой его обитания, условиями воспроизводства жизни.

В четвертых, эта практическая направленность обучения.

Важнейшей задачей в обучении географии является овладение учащимися умениями самостоятельно работать с картой, статистическими материалами, вести наблюдения на местности, оценивать качество окружающей человека среды.

В 2019-2020 учебном году в 7-11 классах изучение географии будет осуществляться на основе действующей учебной программы и учебников, а в 6 классе – по новому предметному стандарту и учебной программе.

Для повышения качества знаний учащихся главным является планирование урока, ориентированного на конечный результат, который зависит от поставленных целей. Выделяются несколько основных требований к формулировке целей урока: 1) цели урока должны отвечать на вопросы: «Какие знания будут усвоены учащимися?» - образовательная цель, «Какие воспитывающие и развивающие функции будет реализованы?» - воспитывающая цель и цель развития учащихся; 2) цели формулируются конкретно, реалистично, достижимо, измеряемо с тем, чтобы можно было учесть насколько они реализуются на уроке, т.е. в них должно быть зафиксировано, какие именно компетенции будут сформированы на уроке.

Цели урока «от учащегося» требуют показать, что именно учащийся

- сможет понять

- сможет сделать

- сможет оценить и т.д. – в конце урока.

«Какие компетенции у них будут сформированы» – это цель «от учителя». Кроме того, на одном уроке невозможно сформировать компетентность – в лучшем

случае, будет достигнут образовательный результат, а, скорее всего – его элемент/элементы. Это зависит от материала урока и способов деятельности учащихся на уроке.

Оценивание образовательных достижений учащихся на уроках должно иметь свои цели, типы, критерии и показатели (индикаторы), методы и средства, в соответствии с указанным предметным стандартом (раздел 3). Оно позволяет планировать оценивание сформированность географических компетентностей учащихся. При оценивании образовательных достижений учащихся следует отметить, что чтение и заучивание текста из учебника не может быть показателем географических компетентностей учащихся. Для этого учитель должен определять результаты обучения каждого урока и уметь оценивать их по разработанным критериям. При использовании критериев оценивания для всех участников учебного процесса оно должно быть прозрачным и понятным, обеспечивающим объективную оценку.

При оценивании учебных достижений учащихся рекомендуется применение трех видов оценивания: диагностическое, формативное и суммативное.

Из этих трех видов оценивания основное внимание должно уделяться формативному виду оценивания. Формативное оценивание проводится на любом этапе урока, с целью определения первоначальных географических компетентностей учащихся, оно позволяет в зависимости от ситуации менять цели обучения и стратегии, формировать представления о кругозоре, интересах, среде, в которой живет учащийся. Результаты формативного оценивания используют для улучшения текущих результатов обучения.

Диагностическое оценивание проводится на начальном этапе изучения темы. Суммативное оценивание – оценивание достижений учащихся на определенном этапе обучения (в конце изучения раздела, полугодия, в конце года) и является показателем сформированности географических компетентностей.

При оценивании сформированности тех или иных географических компетентностей учителю нужно знать о трех уровнях оценивания: репродуктивный (уровень I), продуктивный (уровень II), творческий (уровень III).

Актуальные вопросы для обсуждения на августовских совещаниях учителей в соответствии с темой: «Развитие образовательного пространства Кыргызстана в контексте потребностей регионов и задач цифровизации».

1. Календарно-тематическое и поурочное планирование географии на 2019-2020 учебный год.

2. Современные технологии обучения географии.

3. Интерактивные методы обучения при формировании предметных компетентностей (проектная и исследовательская деятельность учащихся на уроках географии).

4. Интернет-ресурсы в обучении географии и экологии Кыргызстана (с использованием статистического материала).

5. Применение мультимедийных ресурсов на уроках географии.

6. Создание, разработка, применение географической электронной учебной информации на уроках географии (УМК).

7. Обмен передовым опытом метод преподавания географии по регионам Кыргызской Республики.

Рекомендуемые интернет-ресурсы по географии:

1. **www. Stat. kg;**

- Социально-экономическое положение Кыргызской Республики. 2017 г.

- Промышленность Кыргызской Республики. 2013-2017 гг.

- Сельское хозяйство Кыргызской Республики. 2013-2017 гг.

- Демографический ежегодник Кыргызской Республики. 2013-2017 гг.

- Окружающая среда в Кыргызской Республике. 2013-2017 гг.

Подготовила: ст. преподаватель УМБЕТОВА Эльвира Джолдошпековна.

КУТ БИЛИМ

Коомдук-педагогикалык жана илимий-популярдуу басылма
1953-жылы 7-апрелде негизделген

ГЕЗИТ ЭЭСИ:

КР Билим берүү жана илим министрлиги

Индекс 68411.

Катталуу күбөлүгү №166363-3301-У-е

Башкы

редактор

Кубат

ЧЕКИРОВ

Тел.: 62-04-86

ТЕЛЕФОНДОР:

Башкы редактордун орун басары
жана реклама маалымат борбору: **62-04-81**
Бухгалтерия: **62-11-95**

Башкы редактордун орун басары: **62-04-68**
Кабарчылар: **62-11-96**

Компьютердик бөлүм: **62-04-93**

WhatsApp 0555-83-83-03

«Учкун» АК

басмакана-

сында

басылды

Заказ

№1362

Нускасы:

8207

БИЗДИН ДАРЕК:

720040

Бишкек шаары,

Тыныстанов

көчөсү, 257.

E-mail:

kutbilims@mail.ru